

NÓGRÁDI KOVÁCS GYÖRGY

A halóri ház rejtélye

Nógrádi Kovács György

A halóri ház rejtélye

Regény

*Megtörtént eseményeket dolgoztam fel e regényben,
csupán a helyszínt meg a neveket változtattam
meg itt-ott, s kicsipkéztem az oldalakat.*

Nógrádi Kovács György

I.

Özvegy Köves Lászlóné megkönnyebbülten lépett be Olajos tanyai lakásába, a halőri házba.

- Érdekes - bugyborékkolt szájából, lassú pöfögéssel a hang, mert amióta megöregedett gyakran beszélt magában -, jó két hónapja, hogy nem szellőztettem, mégsem dohos a levegő. Máskor, hacsak egyetlen nap nem nyitok ablakot, dohos itt minden.

Elernyedten sóhajtozott. Testét jóleső melegség járta át s át, mialatt körbelesett.

- Mindenütt jó, de legjobb otthon! S ez a csend!

Valamikor olaj után kutattak a geológusok a tó partján, ám nem találtak. Az olajbányászok, ezért csak egyvalamit hagytak maguk után: a kis házat, amelyet felvonulási épületnek használtak.

Ezt a régi felvonulási épületet, később, hogyan s mint, senki sem emlékezett már rá, a halásztársaság vette birtokába: halőri háznak alakították át. A környékén lévő romantikus ligetet pedig Olajos tanyának neveztek el.

Olajos tanya, csakúgy, mint a tó és a környékén minden, a halásztársulat tulajdonát képezte, amelynek elnöke maga a „mindenható” főszolgabíró, tagjai, egytől egyig a megyei, s a járási magasabb beosztású tisztségviselők közül kerültek ki.

Azelőtt mindennap lejártak a tóra halászni és vadkacsázni, de amióta a Don-kanyarban kihúzták a háború győzelmébe vetett hitük illúziójának zápfogát, mert a méregfoga még bent maradt, egyre inkább elmaradoztak. Véres háború dúlt. Kinek maradt ebben a zűrzavaros időben energiája, főleg kedve horgászni, vadászni?

Nekik nem, az biztos!

Maga, ez a romantikus Olajos tanya, jó két kilométerre feküdt a községtől, amelyet ott s a környékén mindenki városnak nevezett.

A halőri ház előtt romantikus ligetecske húzódott. Szebbnél szebb fenyő-, nyír, fűz- és óriási platánfák ölelkeztek össze az üde zöld fűben ülő, dús s szúrós ágú olajbokrokkal. A községbe vezető utat

jobbról is balról is sűrű sövényfolyam szegélyezte, kísérte, mintegy kerítésként végig. A ligetecske mögötti tavat, kisebb-nagyobb darabokra szakadozott, ősi nádas keretezte be, amelyben rengeteg madár nyüzsgött.

A tóval szemben, a másik oldalon, hatalmas hegy nyújtózkodott az ég felé. A tó szépen kicifrázott partja, alázatosan nyalogatta a talpát. Magára a hegyre, sűrű erdőség, rengeteg bokor meg kopár sziklafoltok zagyva egyvelege, pötyögtetett, jól sikerült, naturalista festő ecsetjeként, kies és zord foltokat.

A halór, Köves László, egyik borús napon örökre kiejtette kezéből az evezőt, helyét, kérésére, a halásztársulat beleegyezése alapján a felesége vette át, aki két hónappal ezelőtt szabadságot kapott a főszolgabírótól, amiért a tél végét Budapesten töltötte el, a lányánál. Tovább maradt volna, ha nem bombáznak szüntelen. Az örökös rettegés valósággal felőrölte a csendhez szokott idegrendszerét, ráadásul a Tagló utca környékén, ahol a lánya lakott, nemhogy templom, számba vehető kápolna se akadt, ahol vasárnaponként kiönthette volna a szívét, mert a nagyon vallásos öregasszony egyre mélyülő, szürkeségébe vesző életéhez, ugyanúgy hozzátartozott a templomba járás, mint a valamirevaló imakönyvhöz a díszes fődél.

Miután még egyszer körülnézett, tovább bugyborékkolt szája kimeríthetetlen forrásából az öreges dohogás.

- Ma nem takarítok, nem én!

Körülötte a rend és a tisztaság látványos szépsége megfogható közelségben vigyorgott, mint a közeli asztal, mellette a székek, vagy a sarokba állított régimódi sublót.

- Nem is szellőztetek, fáradt vagyok. Felveszem a dunyhámban, a párnámban a tollat és lepihenek.

Ezelőtt egy rövid nap alatt hazaért Pestről, most másfél napig utazott. Vácot lezárták, a vonat kerülővel, Aszódon át gördült be Balasagyarmatra, ahonnet csatlakozás híján csak másnap vonatozhatott tovább.

Arra az öregasszonyra gondolt, akivel együtt utazott.

- Mennyi badarságot zagyvált össze, és mennyire horkolt, ha elaludt! Úgy ugráltak a műfogsorai, mint a gőzmozdony biztosító sze-

lepe: püff... püff. Ő jóval öregebb nála s neki majdnem valamennyi foga megvan. Rengeteget beszélt, ő türelmesen végighallgatta, minnek, amikor semmire sem emlékezik. Egyik fülén be, másikon ki. Csak a vonat zötyögése, meg a katonák vaskos röhögései, ocsmány szavaik zsongnak a fülében.

Lerakta a kosarát, s fáradt, öreges mozdulatokkal gombolgatta ki a blúzát, közben megelégedett sóhajokat eregetett a fal, aranyozott rámás szentkép felé.

- Mélységes hála neked Teremtőm, hogy e szörnyű viszontagságok közepette is akad egy talpalatnyi hely, ahol az ilyen magamfajta vénasszony is megnyugodhat s megpihentetheti fáradt testét...

Imádsága közben az átélt légiriadókra, a szirénák vészt jósló visítására, a házmester ideges kolompolására, Csepel felől hallatszó robbanásokra, rémületes felszisszenésekre és a sok-sok sírásra gondolt. Arca mégis fénylett, csak nem látszott, mint nappal a csillagok, amelyek az estét várják, hogy újra felragyoghassanak.

Abbahagyta a vetkőzését, a szentkép elé térdelt, le a földre, két kezét összekulcsolta és tovább imádkozott:

- Köszönöm neked, Istenem, hogy szerencsésen hazahoztál, mert engem nem a vonat, nem is a két lábam hozott idáig, hanem Te...

Hiába akarta, egyszerűen képtelennek bizonyult a további imádkozásra. Szemöldökét összevonta, arcára a gond, gyorsan mélyülő bárázdákat szántott. Azok jutottak eszébe, akik Pesten, az óvóhelyeknek kinevezett pincékben kuksolva rettegnek a minden pillanatban bekövetkezhető, rémületes haláluktól, mialatt ő nyugodtan imádkozik.

Szorosabbra zárta az összekulcsolt kezét. Előbbi öröme ellenére most kifejezetten bántotta a csend s az, hogy mindent úgy talált, amint itt hagyott. A levegőt sem érezte dohosnak, csodák csodájára nem látszott por a bútorokon. Kint a tó továbbra is mozdulatlan: se hullámok, se puskalövés nem hallatszott. A nádasokban a madarak szálláshelyüket keresően csiviteltek, a békák a torkukat fenték az esti koncertjükre, nem zúgott repülő az égen, a házmester sem verte riadtan a spárgán csüngő vasát. Nem kiabált senki az emeleten, hogy légiriadó!

Hogyan lehet ez? Igazság ez?

Ez a megmagyarázhatatlan, mégis annyira érthető, kimondatlan lázadása nem sokáig tartott. Engedelmesen lehajtotta a fejét és a Miatyánkba kezdett. Szeme újra fénylett, arca átszellemült, hangja merő hálaadással telt meg. Ott tartott, hogy: a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma..., amikor, egészen váratlanul zörgést hallott a padlás felől.

Elhallgatott, és megdöbbenet lesett a mennyezetre.

- Egerek? - Tovább hallgatódzott. - Nem, ezek nem egerek, hanem lépek. Lé-pé-sek? Te jó Isten akkor valaki jár a padláson!

A lépek lassan eltávolodtak. Ő, mivel képtelennek érezte magát, riadt gondolatainak újra kiegyensúlyozására, egyik gondolat töredékét a másikba csúsztatta. Hol a Miatyánkot mondta tovább, hol azon jajongott, hogy a padláson járkálnak. Mivel most már nemcsak a padlás felől hallatszottak lépek, hanem az ablakon át a faltövéből is, mire: Jaj, Istenem! - kiáltással felugrott.

Öregasszony léteire könnyedén evezte véges végig a tavat, a parton, embermagasságú fűben és bokrok között, két kilométerre a várostól s egyedül, a végtelen kiterjedésű nádasok szélein, figyelte, őrizte a tavat, üldözte, zavarta el az oda-odatévedő orvhalászokat... Valójában most sem félt, csak viszolygott. Ez a tőle szokatlan viszolygás, eltorzította arcának egyéniségére oly jellemző, megszokott, mosolygós és őszinte karakterét.

Csak lépésnyi ideje maradt, mert a következő pillanatban az ajtó hirtelen kivágódott, lábai akaratlanul a földbe gyökereztek.

Meglehetően elnyújt ruhájú, kezében pisztolyt szorongató férfi lépett be a szobába. Pisztolyát nem szögezte a mellének, csövét a föld felé tartotta.

Özvegy Köves Lászlóné farkasszemet nézett vele egy ideig.

- Mit akar itt, azzal a pisztollyal? - rivallt rá végül is ingerülten. Hangja remegett, lélegzete elakadt, torka pillanatokon belül kiszáradt, sűrűn nyeldesett, úgy járt a szája, mint a malom üres garatja.

Az idegen látta, hogy az öregasszony teljesen egyedül van, talán az zavarta meg, hogy hangosan beszélt, s védtelen. Pisztolyát a zsebébe dugta, és önkéntelenül hátrább lépett.

- Se pénzem, se ékszerem, semmim sincs - méltatlankodott az öregasszony. - A hadititkokat meg nem a tó partján őrzik, itt, ebben a kis házban.

- Zsidó menekültek vagyunk - szakadt fel az idegen torkából a hang, drámai hangsúllyal.

- Tehát nemcsak egyedül vagy? - tegezte le.

- Hárman vagyunk.

- És...és mit kerestek nálam?

- Több, mint egy hete bujkálunk a házban, bocsánat: a házában.

Ahá! - gondolta az öregasszony: értem már, miért nem dohos a levegő, nincs por a székeken s az asztalon.

- Budapestről, az egyik gettóból szöktünk meg, húzódtunk onnét... - fejével valamiféle irányt jelölt meg, nem jól, mert zavarában a tó felé bökött, amit az öregasszony azonnal észrevett, de nem helyesbített - a hegyekben fel, a Csehszlovák határig. Véletlenül találtunk ide. Eredetileg csak néhány napot szándékoztunk itt eltölteni, de beszorultunk...

- Senki sem járt itt azóta - szakította félbe az öregasszony.

- Senki - az idegen arcán a bizakodás fényei csillogtak. - Nagyon figyeltük a környéket, észrevettük volna, bá... ár, ami azt illeti, a nénit sem vettük észre. Az ajtó nyikorgására s a beszédére figyeltünk fel.

- A padláson vagytok?

- Ott.

Az öregasszony közben tovább gondolkozott. Úgy járt a szája, remegett az ajka, mintha az előbbi imádságát folytatná, holott csak önmagával viaskodott.

- Gyertek be! - szólta ki ez alatt az idegen az ajtón.

Egy másik, elnyúlt ruhájú férfi és egy szép, fiatal nő lépett be.

A zsidó - jutott eszébe az öregasszonynak, valahol hallotta, mihelyt meglátta a nőt - szélsőséges: Topis, vagy pedáns. Elhanyagolt külsejű, vagy igen jól ápolt. Csúnya, vagy nagyon szép. Ez a nő...! - jól széthúzta a gondolatait - feltűnően csinos, és a ruhája is, egyszerű karton, ám a többiekével ellentétben mennyire tiszta!

Olyan áhítatos szemmel nézte végig, mint templomukban a Madonna-szobrot, amelyet elutazása előtt raktak fel egy polcra, a templomsarokban.

- Ha elfognak, menthetetlenül kivégeznek mind a négyünket - sópánkodott önkéntelenül, rövid szemléje után az öregasszony. - Titeket a szökésért, engem a rejtegetésükért. Az én időm lejárt, mint a hervadt virágé, de letépni a szegfűt, amely még ki sem nyílt!

Hangjában az előbbi sajnálkozás helyén, megsokszorozódó aggodalom úszott, amit a jelenlévők inkább halálos fanyarságnak véltek, mint aggodalomnak. Azt viszont megéreztek, hogy a fiatal s szép lányra célzott, aki szótlanul az öregasszonyhoz lépett.

- Ez a ház a nénié?

- A halásztársulaté. Én csak halór vagyok itt. Elnökünk a főszolgabíró úr. Tagok: a csendőrparancsnok úr, a főjegyző úr, meg ezekhez hasonló fejesek. Rossz helyre kerültek, lányom!

- Nem volt s nincs választásunk. - Majdnem felsírt. - Tessék megengedni..., csak addig, amíg feloldódik a gyűrű körülöttünk. - Ez ideig kedvesen repdeső hangja, mint kalitkába zárt madárszárnya beszorult. A levegő valósággal árforrósodott körülötte, mialatt a választ várta.

- Hallottátok ki a gazdám, és engem sem ismertek. Azt sem tudjátok ki s milyen vagyok.

- Mi hiszünk a néniiben. Segítsen nekünk! - kérte lankadatlan buzgalommal a lány.

Az öregasszony meghökkent. Nagyon váratlanul érte a kérés: - Ha elvállalja őket, óriási veszélynek néz elébe. Állandó rettegés lesz, az eddigi nyugodt élete. Ha nem... - A toroka összeszorult, szíve rendetlenül vert. Sosem érzett ilyet. Eddiglen józan gondolkozása, néhány lépéssel az esze előtt bukdácsoló szívébe botlott. Az iszonyatos társadalmi rangra emelt zsidóellenesség, nemcsak mély nyomokat hagyott belsejében, hanem megmérgezte, összezavarta a gondolkodását, megmetyelvezte a tudatát is. Ezt hallotta az utcán, ezt olvasta a Friss Újságban, ezt sugározták nap, s mint nap a rádióban. Neki ugyan, mint sok más hasonló szegénynek, nem volt rádiója, meséltek. Minél tovább nézte őket, annál jobban meghökkent: de hiszen

ezek az emberek ugyanolyanok, mint ő, és a többiek! Ha ez így van, márpedig így van, akkor a felebarátjai, ha pedig a felebarátjai nem mondhat nemet.

Miután mindezekre rájött, egyetlen pillanatig sem habozott tovább. Késhegyen táncoló, összeroppanás előtt álló, emeletnyi magasságokból lelógó idegrendszere megszabadult előbbi kötelékétől, s szilárd talajt ért, mire ő hirtelen fellélegzett. Csupán néhány villanásnyi ideig tartott az egész, a jelenlévők mégis jól átérezték mélységes lelki tusáját, amely lezajlott benne.

- Mit tehetnék mást? - válaszolta sóhajszerűn, mintha nehezére esne a beszéd. A többit, mint nyitva hagyott lehetőséget, magában tette hozzá: - Megbeszélem a plébános úrral.

A különlegesen szép lány elkapta a kezét, és megcsókolta. Ezután sem engedte el. Mindene remegett, riadt nézésében aggodalom úszott, mialatt, mintegy válaszként, az öregasszony előbbi gondolataira, beszélni kezdett:

- Nem vagyunk mi rossz emberek, néni! Olyanok, éppen olyanok vagyunk, mint más, mégis elhurcoltak bennünket az otthonunkból. Megszégyenítettek, kínoztak, végül megölnék mindannyinkat. Fiatalok vagyunk, természetes, hogy nem akarunk meghalni. A méh szúr, a madár csíp, a ló rúg, a tehén a szarvával döf... Mi megszöktünk. Ennyi, csak ennyi a bűnünk.

Az öregasszony szeme, bárcsak mértékkel viszonzta a lány őszinte, behízelt mosolyát, mégis egyre nagyobb figyelemmel tapadt a lányra, mialatt ő tovább panaszkodott:

- Karámba terelt állatokként bántak velünk. Zsúfoltság, éheztetés, bűz, mocsok, mert mosakodni, tisztálkodni, azt nem...! Szörnyű volt, néni! Budapestről, az Óbudai téglagyári gettóból, marhavagonokban szállítottak volna tovább, Németországba, kölcsönmunkásként, mondták...

- Még ha csak dolgoztatnának! - szólt bele elgondolkozón az a férfi, aki legelőször belépett a szobába. - A gyerekeket, az öregeket, a betegeket megölik, mert tíz... valahány éves kortól fel, mindenki megtalálható volt köztünk, hogy ne kelljen fölöslegesen etetni őket.

Ránk is ez a sors várt volna, ha már nem bírunk dolgozni. Ha pedig mindenképpen meg kell halnunk...

- A származásunkért üldöznek - fojtotta bele készakarva társába a szót a lány. Összerakta a két kezét, s úgy folytatta: - Tehetünk mi róla, hogy zsidóknak születünk? Megszöktünk. Eddig minden bejött, sikerült, de ha a néni felad... - Megszorította az öregasszony kezét, és áthangolódott érzelmekkel rimánkodott tovább. - Ezekből a sok, szép képekből ítélve, maga vallásos asszony. Nem szabad feladnia bennünket! Megveri érte az Isten!

- Az előbb is imádkoztam, de az imádkozás, bármennyire is hatásos, amint hallottam: csak szó, szavak halmaza, gyerekeim. A cselekedet az, amely bizonyít. Manapság pedig egyes cselekedeteinkhez emberfeletti bátorság kell. Én városi alkalmazott vagyok, halór. A főszolgabíró úr fizet. A közeledő front miatt, most elmaradtak, de bármikor kijöhetnek megint. Mi lesz velem, és veletek akkor?

A földet bámulta, mialatt folytatta:

- Nem is hiszitek, hihetitek el, milyen nagy lelki tusát vívok magammal. Nem a pisztolyotoktól ijedtem meg, ezt elhíhetitek. Önmagamtól félek. Jó, maradjatok, mondhatnám, holnap meg szépen feladlak benneteket. Ezt én a világért sem tenném meg. Pesten is rejtegetnek zsidókat. Látni nem láttam, csupán hallottam, ugyanis ott tartózkodtam eddig a lányomnál. Én, miért ne fogadnálak be benneteket? Veszélyes, de Pesten még inkább veszélyes. Jól el kell rejtőznötök. Nyom..., semmi se maradjon.

Nem folytathatta, mert a lány hevesen átkarolta, s hebehurgyán arcon csókolta. Az öregasszony ebben a pillanatban jött rá, hogy, mialatt előbb enyhe kételyének adott hangot, tulajdonképpen megértést várt, amelyet meg is kapott, ezért nagyon örült.

A két férfi, mialatt felengedetten széket kerestek, szemüket merőn az öregasszonyra tapasztották.

Özvegy Köves Lászlóné fejében a környék hatalmas térképpé változott. Ezt böngészte, belső szemével, mialatt hallgatott. Nem mérte fel teljesen a kialakult helyzetüket, azt sem fogta fel igazából, hogy milyen keményfába vágta a fejszét. Váratlanul történt minden.

Öreg volt, gondolkozása lelassult, éjjelre hagyta további töprengését, teljesen máson járt most az esze.

Hosszabb ideig törte a fejét, mígnem megoldásra jutott. Majdnem felkiáltott: - Megvan! - Agyának láthatatlan ujjával egy pontra mutatott: - A tó! - Sűrű nádas közepén, fűzfákkal borított szigetecskét látott, amelynek egyik nagy fája valósággal ráhajlott a vízre. A főszolgabíró kedvenc halászhelye volt, ott állt esténként vadkacsára lesben. Szépen elrejtí, baj esetén pedig csónakba ülteti őket. Szép óvatosan beveznek a nádasba, ahonnet szükség esetén továbbhaladnak a túlsó partra. A csónakot elsüllyeszti, ők pedig elrejtőznek az erdőben. Olyan sűrű az, mint a cigányasszony haja... Miután sorban áteresztett mindent agya tágas lyukú rostáján, részletesen elmondta, sebtében fogant tervét a menekülteknek is.

A két férfi figyelmesen végighallgatta, majd miután befejezte, az előbb hallottakon elgondolkozó cihelődésük közepette felálltak.

- Köszönjük szépen, és nagyon kérjük a nénit, ne haragudjék ránk, amiért betörtünk a házába, és még bemutatkozni is elfelejtettünk. Tófalvi Dániel vagyok. - Ő lépett be elsőként, pisztollyal a kezében.

- Én meg Böhm Ákos.

- Hát te? - kérdezte az öregasszony a lánytól, miután sorban kezét fogott a férfiakkal, ő ugyanis egyetlen mukkot se szólt. Az asztal és a fal közötti részen állt a sarokban.

- Tiller Magdolna. Nem figyeltem oda - szégyenkezett -, valósággal elámultam. Nem csodálatos? Mi itt, a néni... mintha álmodnék!

- Ugye lány vagy még?

- Igen - pironkodott, maga sem értette miért.

- És ti?

- Ákos agglegény - felelte Dániel -, de én is nőtlen vagyok még.

- Eddig nem volt gyerekem, most hirtelen, de mennyire hirtelen, három is akadt. Én, amennyire a mi időnk és Isten órája ugyanazon idő szerint jár, meglehet, itt érjük meg a háború végét.

- A végét... - bólogatott, kétértelmű fintorgás közepette Dániel. - Vajon, kinek kedvez majd?

- Erről jutott eszembe. A plébános úr mondta: Mindenki elbukott és elbukik, aki valaha s manapság, Isten kiválasztott gyermekeire emelte, emeli fel a kezét.

- Sok vérszóból kimentett bennünket Jah... - elharapta a szót, mert, hátha nem értené az öregasszony, s csak, némi fejtörés után folytatta: - Államunk, időszámításunk előtt, 721-ben megszűnt létezni. 70-től nincs Jeruzsálem. A Nagytemplom romokban hever. A rómaiak rombolták le. Szétszóródtunk. A világ, csaknem valamennyi részében élnek, kisebb-nagyobb számban zsidók. Hitler parancsára, most...

Nem mondhatta tovább, mert az öregasszony közbe szól.

- Egyszerű öregasszony vagyok. Tudomásom annyi, amennyi benne van az imádságoskönyvemben, meg amennyit ellesek a plébános úrtól. Egyet azonban biztosan tudok: Egy az Isten, s nem igazságtalan. A bűnösöket megbünteti, márpedig a ti üldözőitek bűnösök, az igazakat, megjutalmazza...

- Ha baj lesz, tehát a tóra menekülünk - terelte a beszélgetés fonalát másra Ákos. - Meglepetés kivédésére ássunk alagutat az istállótól a csónakig. Keskenykét..., mint egy futóárok. A tetejét fűvel és kukoricaszárral fednénk be.

- Rálépnek s vége, mert felfedezték - ellenkezett Dániel. - De, ha már kukoricaszárat emlegettél, egymás mellé raknánk a kúpokat. Szép sorban. Így, mintegy falként! - a kezével mutatta -, amelynek védelmében a tóra, a csónakig húzódhatnánk.

- Minden év márciusáig el kell tüzelnünk, az üszög és a férgek miatt - hozta tudomására az öregasszony. - Lehet, máris szóltak volna miatta, ha itthon vagyok.

Dániel tovább erősködik, mert szentül meg volt győződve javaslata hasznáról, ha Ákos hirtelen közbe nem vág.

- Azért csak jó lenne az alagút. A fölösleges földet a vízbe dobálnánk. Egy-két éjjel elkészülnénk vele. Ötméternyire, ha van a tó széle. Tetejére vastag gallyakat és földet dobálnánk. Egyetlen hét alatt felverné a gaz. Verem..., pince..., gondolnák, ha netán mégis felfedeznék.

A kérdéses, nagyon rozoga istállóvázát -, csoda, hogy eddig megtartotta nehéz szalmakalapját - néhány akácoszlop alkotta. Közeibe,

bizonyos távolságokra, karóknál jóval vastagabb póznákat vertek, amelyeket fűzfavesszővel sűrűn körbefontak, s mindezeket vastagon betapasztottak agyagból készített sárral Ezt a sarat azonban régen leporlasztotta az idő. Elkorhadt a fűzfavesszőfonat is, ezért most ott füttyült be a szél, ahol neki tetszett.

- Jó, ne legyen alagút - adta meg magát Ákos. Fejét töprengőn vakargatta, miközben kérdőn az öregasszonyra lesett. - Tényleg, az istállóban lakjunk, néni?

- Ti ketten kint - felelte az öregasszony. - Magdika velem a házban. A lyukakat tömjétek be szénával.

- Kettőnk közül egyikünk állandóan figyel majd. Ha bajt fedez fel, jelez - intézkedett máris Dániel.

- Magdival ne törődjete, ő az én unokám lesz. A lányom Pesten él. Ezt az összes csendőr tudja. Azt mondom nekik, hogy hazahoztam, mármint az unokámat. - Átkarolta a lányt, aki fejét behízeltgőn a vállára ejtette. - A bombázások elől menekült ide.

Dániel lágyan felolvadó pillantásokkal bombázta a lányt. Az éles szemű öregasszony azonnal felfedezte a tüzet, amelyet a szép érzelmek gyufalángjai lobbantottak lángra a fiatal férfi szívében, mert hiába dült a háború, történt, ami történt, a szerelmet olyan fűnek tartotta, amely a tűzben is kihajt.

Özvegy Kovács Lászlóné, mialatt titokban Dánielt nézte, magában az életről elmélkedett. Az életről, amelyben néha több a megmagyarázhatatlan, mint a megmagyarázható. Itt van, ez a férfi is. Hajszálon függ az élete, rettegéssel tele minden perce, ő mégis...! De kivághatjuk-e a fát, ha egyetlen nyáron nem hoz gyümölcsöt? Nem örülünk-e a bimbójának, mint a későbbi gyümölcsérés ígéretének? Körülöttünk vihar dúl, az ő szívében mégis nap süt. Hogyan történhetett meg, hogy ezt a lányt nem perzselte meg a lángja? Mert, Magdolna nem viszonozza a férfi vonzalmát, az biztos!

Enyhe mosolyt rejtett arcának harmonikaszerű ráncai közé.

- A nénit hogy szólítsuk? - kérdezte meg kedvesen a lány, mire az öregasszony gyorsan abbahagyta sajátos eszme-futtatását.

- Anci néninek.

A lány, kedvesen mosolyogva, s hálával telin megcsókolta, és folytatta:

- Biztosan álmos, hiszen már az előbb is le akart feküdni.

- Nagyon megtört a hosszú út, mégsem fekszem le addig, amíg el nem helyezlek benneteket. Neked, Magdikám mellettem vetek ágyat. Ti...

- Ezen az éjjelen, még a padláson alszunk. Holnaptól viszont az istállóban rendezkedünk be - vágott közbe Dániel.

- Valamikor tehénke is állt benne - sóhajtott fel akarattalan az öregasszony, a férjem halála után adtam el.

- Valamikor - vette át ugyanazt az ábrándozó hangnemet Ákos - nem is olyan régen, még én is rabbi voltam.

- Pap? - villanyozódott fel az öregasszony.

- Így is lehet mondani - válaszolta elhúzott sóhaja kíséretében, mire Anci néni majdnem kezet csókolt neki, amint a plébános úrnak szokta.

- Én joggyakornok vagyok - vetett véget Dániel Ákos elérzékenyülésének. - Ezen a nyáron végeztem volna. Előbb ügyvédként dolgozom, később bíró leszek. Nem ment könnyen, ugyanis apám egyszerű üveges.

- Én árva vagyok - vette át a szót Magdolna, mivel a társa elhallgatott. A nagynénem nevelt. Az ékszerkereskedésében dolgoztam. Rólunk, röviden ennyit: Anci néni?

- Ne félj, én is elmondom, hogy s mint éltem eddig. Lesz rá időnk bőven. Késő van, ezért, miután mindenki tudja, hol alszik ez éjjel, most már én is azt mondom: tegyük el magunkat holnapra, lányom!

A két férfi s a lány egyenként felálltak. A férfiak csendesen elköszöntek, és elvonultak. Anci néni helyet csinált a lánynak, levetköztek, majd mind a ketten lefeküdtek.

Miután minden elcsendesedett, Anci néni, előkotorta párnája alól, megszokott rózsafüzérét, az előbb dugta oda, a kezében tartotta, ám nem morzsolgatta, sustorgón imádkozni kezdett.

- Uram! Köszönöm szerencsés hazaérkezésemet, és ezeket a jólelkéket. - Lélegzete elfulladt, torkából hatalmas sóhaj szakadt fel. - Ha már ide, éppen ide hozzám hoztad őket. Mert nem én akartam, itt

voltak, mire hazaértem. Zavarjam ki őket? Adjam fel mind a hármukat? Nem vagyok én gyilkos! Ugye adsz erőt, hogy megszokjam őket, s vigyázzak rájuk, mint a tóra.

Összeszorította az ajkát, mintha eszébe jutott volna valami, s tiltakozni kezdett a fejével.

- Még ilyet gondolni is rólam, hogy feladom őket? Éppen én!

Elszégyellte magát, mivel magában beszélgetett a lány előtt, mert, hátha nem aludt még el, mindent hallott! Csendesen morzsolgatni kezdte az olvasóját. S egészen addig imádkozott, amíg el nem nyomta az álom.

Magdolna nem aludt még el. Összekuporodottan figyelte és hallgatta az öregasszonyt. Szeretett volna beszélgetni vele, de nem merte megzavarni. Csak hallgatta, hallgatta, végül a falhoz lapult s elaludt.

A két férfi, fent a padláson hosszabb ideig vergődött, beszélgetett, mire elaludt. Ám, alig szunnyadtak el, Dániel máris felriadt. Lépéseket hallott, meg zörgést. Mialatt élesen hallgatódzott, a feje alatt összecsomózott szénába kotort, s előhúzta a pisztolyát.

- Kik lehetnek azok, mert nem egyedül van? - súgta feléje Ákos, mert ő is felébredt.

Dániel lepisszegte. Feltérdelt, lassan a felhúzott cseréphez kúszott, ahonnet pontosan a bejárati ajtó elé lehetett látni. Egy ideig nézelődött, majd amilyen óvatosan odaosont, ugyanúgy mászott vissza a helyére. A társa füléhez hajolt, s belesúgta:

- Amint kivehettem, csendőrök.

Ákos valósággal megdermedt. Annyira félt, hogy már remegni sem tudott.

- Ha korábban érkeznek végünk, de megússzuk-e így is? - riadozott.

- Egyelőre várunk - súgta tovább Dániel. - Viszont, ha felfedezik, Magdolnát s el akarják hurcolni... - nyelt egy nagyot, majd sokat sejtetőn elhallgatott.

Ákos fogai vacogtak, szája széle remegett, miközben megkérdezte:

- Mit csináljunk, mégis, mert..., mert... - hebegett.

- Engem nem fognak el élve, az biztos! Inkább főbe lövöm magam.

Ákos akaratlanul arra a csendőrré gondolt, akit Dániel szökésükkor leütött a gettóban. Nem nyekkent, csak elterült, mint a béka.

- Biztosan csendőrök?
- Sötét van..., szerintem azok.
- Hányan vannak?

Egyetlen szurony csillogott, arról gondolom, azok, viszont a csendőrök sohasem járnak egyedül.

Lent ismét megkoccant az ablak, Dániel erről jött rá: előbb is kopogtathattak, arra riadt fel. Rá, nemsokára mozgolódást hallott, s hangokat.

- Ki az? - szólt ki Anci néni, kissé később az ablakon.
- Csendőrség.
- Maga az, tizedes úr? - nyájaskodott erőltetetten, mégis remegőn, legalábbis nekik úgy tűnt, az öregasszony. - A hangjáról ismertem meg.
- Örülök, hogy újra itthon van. Mikor jött meg?
- Az... este.
- Minden héten szétnéztünk a portáján. Nem hiányzik semmi a házból?

- Ne...em. Köszönöm, amiért vigyáztak. És maguknál mi újság, tizedes úr? - érdeklődött rövid hallgatás után az öregasszony.

- Három zsidó, két férfi, meg egy nő megszökött az egyik pesti gettóból. Állítólag errefelé menekülnek, tudja: a határ miatt. Ha valami gyanúsat észlel, azonnal szóljon!

- Jó. Gyakran jönnek ezen túl is?
- Úgy, mint eddig, meg, ha küldenek, másként van nekünk elég bajunk.
- Nem jönnek be? Igaz, lefeküdtem, már aludtam is...

A padláson még a vér is megfagyott a két férfiban.

- Aludjon tovább, majd máskor! Sietünk. A viszontlátásra!
- Isten áldja meg magukat!

A két csendőr már jóval eltávolodott a bejárattól, amikor egyiküknek eszébe jutott valami. Visszarohant az ablakhoz, és bekiabált:

- Majdnem elfelejtettem. A főszolgabíró úr általános halászati és vadászati tilalmat rendelt el. Se horgász, se vadász, ezen túl senki sem jöhet, mehet le, ide a tóra!

Az öregasszony kendőt dobott a vállára, és kiment hozzájuk az udvarra, mert akkorára a másik csendőr is visszatért a társához. Valamit beszélgettek, mit, a két férfi nem hallhatta fent a padláson.

- Lehet, hogy törbecsált az öregasszony? - riadozott Ákos, ám Dániel megint lepisszegte, majd óvatosan a feljárati ajtóhoz kúszott, és kikukucskált a keskeny nyíláson. A két csendőr éppen akkor indult el, a város felé vezető út menti gyalogösvényen.

Magdolna aludt, semmit sem vett észre.

A holdvilág elődugta fejét az iménti felhők mögül s újra meg újra körülcókolgatta a nádast. Az éjszaka különös fényei: a csillagok elfojtott ragyogása, erőszakosan át-áttörve a mindent elöntő, holdfényen több dimenziójú csillogássá alakultak át, simultak el az ég félkörívű panorámájának sokszínűségében, amelyek, a már, az ég alján úszó előbbi felhők cikkcakkor peremét rózsaszín és mályvaezüst keverékére színezték ki. A tószélén felvert bíbic vijjogott. Olyan félelmetesen, hogy még a békák soron következő kuruttyolása is a vízbe rekedt, miatta. Ám, csak egyetlen pillanatra csendesült el a környék, mert a következő másodpercben megint beintett a természet láthatatlan, nagy karmestere, és a füttykoncert, mint megsokszorozódó visszhang folytatódott.

Özvegy Köves Lászlóné ünneplőruhába öltözve ballagott a város felé. Fekete, hosszában ráncos szoknyát, fehér buggyos vállú, népies blúzt, fölötte vékony, fekete mellényt, fején ugyanolyan színű kendőt viselt, mint a többi, hozzá hasonló, paraszt öregasszony. Kezében fehér, csontfedelű, ezüstcsatos imakönyvet szorongatott. Esküvőjére kapta, magával viszi majd a sírjába is. Mellette, az elmaradhatatlan, nagy szemű, borostyánkő-utánzatú rózsafüzér lapult, amelyet, szintén a koporsóban fekvő az összekulcsolt kezébe raknak majd. Szokása szerint, ezt morzsolgatta, mialatt csendes léptekkel rótt a métereket. Imádkozott, ami egy cseppet sem zavarta abban, hogy szabad szárnyat adjon gondolatai szertelen csapongásának. Monoton imádsága ezért a Miatyánk és a beszéde zagyva egyvelegévé változott. Így!

- Miatyánk, aki vagy a mennyekben... Milyen békés itt minden, mintha nem is lenne háború. Pesten napról napra több lesz a rom. Az

üzletek előtt hosszú sorok állnak. Az utcákon frontszolgálatos katonák masíroznak... Jöjjön el a Te országod, miképpen a mennyben... És, itt vannak ezek a szerencsétlenek is! - A tanya felé bökött a fejével, mintha az utat mutatná valakinek. - Haza vergődök, s egyszer csak ott találom őket! Nem is nagyon lepődtem meg, mert meglepődni, manapság? Ugyan!

Abbahagyta az imádkozást, és felsóhajtott: - Istenem, miért tetted ezt velem! Ennyire nagy megpróbáltatásnak kitenni a te alázatos szolgádat!

Lépteket hallott. Hangja elakadt, lélegzete a torkába szorult. Mielőtt megfordulhatott volna, hogy a zaj irányába lessen, valaki hirtelen ráköszönt.

- Dicsértessék. Maga itthon van, Anci néni? - Azonnal megismerte hangjáról ki az.

- Nicsak! - ujjongott fel -, a plébános úr. Hol tetszett errefelé járni? - Melléje lépett, elkapta a kezét s megcsókolta: - Dicsértessék a Jézus Krisztus!

- Mindörökké, amen! Mikor jött meg?

- Tegnap este.

- Mi újság van Budapesten?

- Ne is tessék kérdezni. Akadt olyan nap, hogy ötször le kellett rohannunk a pincéből kialakított óvóhelyre. Mondtam is a lányomnak: Isten ne vegye zokon, de én egyetlen nappal sem bírom tovább. Ne haragudj, hazamegyek. A kenyeret jegyre adják, hús nincs, tej ritkán. A cipőtalpa papír, a ruha anyaga műrost...

A továbbiakat súgta. Úgy repdesett a szeme, mint a riadt madár szárnya.

- A zsidókat mind összeszedték. Egy sincs szabadon közülük, holt Krisztus urunk is zsidó volt, nem igaz?

- Igaz, nagyon is igaz, mégis... - nem folytatta.

Az öregasszony megrettent. - Vajon mit takar ezzel a hirtelen elhallgatásával.

Riadt arckifejezéssel leste egy ideig, majd váratlanul megkérdezte tőle:

- Tetszik gyóntatni, mise előtt?

- A káplán úr a soros. Egyébként, behívót kapott...

- Pedig én a plébános úrnál akartam letenni a nagy titkomat, amelyet tegnap óta hordozok.

Szeme égett, szája körül, rettegésébe kapaszkodó titokzatos mosoly lappangott. Mégis sosem érzett öröm ömlött szét a testében. Melle kidagadt, óriásira duzzadt szívének minden egyes lüktetését a torkában érezte, úgyannyra, hogy plébános káplánjára vonatkozó szavait nem is hallotta.

- A nagymise után várjon meg a sekrestyében!

Anci néni meglegedetten rábólintott, majd, az előbbi gomolyagra tekerve a szó fonalát, ismét megkérdezte:

- Hol tetszett járni, plébános úr?

- Sós-kát szedtem a Koprások-alatti réten. Kaptunk egy kis marhahúst. Leves lesz belőle. A főtt hús mellé sóskamártást készítették. Mit szól hozzá: elég lesz hármunknak? - Feléje mutatta a kosarának tartalmát.

Az, valójában, bármennyire hihetetlen is, csak most vette észre, hogy a plébános úr kezében kosár is van. Eddig nem látta, hogyan lehetséges ez? - Belelesett.

- Ez nem annyira a sóskától, az étvágytól függ, plébános úr.

A pap elmosolyodott. Visszaakasztotta a kosarát a karjára és tovább ment. Az öregasszony követte. Szó nélkül ballagtak egymás mellett a legelső földútkeresztzésig, ahol a plébános elköszönt, és lefordult a parókia irányába.

Az öregasszony onnét ismét egyedül bandukolt tovább. A Kertek alján ment, amiért a templomig senkivel sem találkozott.

Nem mindegyik drágakő áttetsző. Némelyik színezett, mint az ametiszt, vagy zavaros, mint a topáz. A legtöbb istenhívó ember hite is olyan, mint a topáz. Annyira homályos, hogy ő, maga sem lát rajta keresztül. Özvegy Köves Lászlóné hite fénylett. Amint belépett a templomba, arca, átszellemült szemei ragyogni kezdtek. Majdnem elsírta magát, amikor megérezte az ismerős szagot, mert a templomoknak, más nagy helyiségektől jól elkülöníthető, virágillatokkal és a jellegzetes tömjénfüst maradványaival összekeveredett szaga, illata van, meglátta annak a sok szentnek az arcát, amelyek a falak melletti

állványokról kegyeskedtek feléje, azokat a sok szép, aranyozott angyalkákat, amelyeket annyiszor megcsodált a mennyezeti freskón...

Csodálattal nézte-nézte, közben könnyezni kezdett. A feletti örömeiben tört el a mécses, amiért, azután a sok viszontagságok után, amelyeket Pesten átélt, ismét itthon s a templomban lehetett, és, mi tagadás a tegnap esti történeteket is csak most élte át, értette meg igazán annak a veszélynek súlyát, amelyet a három zsidó szökevény rejtegetésével magára vállalt. Eddig, mintha felülről mozgatták volna a cselekedeteit, most hirtelen a földre suttyant. Már nem csupán félt, rettegett is. Életében először fogta el halálos ijedtség, de a következőben, mialatt tovább nézelődött, ennek a halálos ijedtségének nem sok köze maradt a három menekülőhöz, akiket otthon rejteget. Attól riadt meg, hogy mennyire távol került önmagától. Utálatosan és megint csak önmagával foglalkozott. Megkínózzák, felakasztják... Úgy csípték belsejét ezek a különös eddig sosem tapasztalt érzések, mint nyári esténként tópartján a szúnyogok, ám a szúnyogok sem csíphetnének, ha idejében kiirtják őket, amint tette ezt nemsokára ő is.

Az egész misét végigimádkozta, amely megnyugtatta.

Az orgona utolsó akkordjainak elcsendesedése után a szomszédja váratlanul meglökte.

- Nem jössz? - Beszélgetni akart vele, kérdezősködni Pestről.
- Gyónni szeretnék a plébános úrnál.
- Isten áldjon!
- Téged is, Juli!

Néhány percig még imádkozott, majd felkelt és szép érzésekkel a szívében beballagott a sekrestyébe. A harangozó és a ministránsok elmentek. A plébános úr egyedül várta.

A templomban a két öreg gyóntatószéket kicserélték. Az egyiket, a rosszabbikat, a bűnök bocsánatának s feloldozásának titkos szimbólumaként: amelyek elhangzottak benne, elégették, ezt, amelyet nem evett még teljesen meg a szű, itt állították fel a sekrestyében.

Az öregasszony keresztet vetett és letérdelt. A plébános beült a helyére és várakozón várta annak a szavait, akinek az arcát teljesen eltakarták a gyóntatószék rácsai.

- Ugye a szentgyónás titkos? - fontoskodott Anci néni, mihelyt el-mormogta a gyónás előtti szokásos mondókát.

A pap megütközött. Olyan szemekkel leste a rácsok mögül az öreg-asszonyt, mintha nem akarna hinni a fülének, hangja mégis szelíden tapadt a rácsok kockalyukai közé.

- Miért kérdezed ezt, testvérem? - A gyóntatószékben ugyanis mindenkit tegezett, igaz, ő maga is jóval túllépte már a középkort.

- Mert most nagyon nagy titkot árulok el.

- Nekem mondod, de az Istennek címezed. Én csak közvetítő vagyok. Olyan néma leszek, mint Ő.

Anci néni megzavarodott. Ismét keresztet vetett és elmondta újból az előbbi gyónás előtti, megszokott mondókáját.

Ezután előhúzta szoknyája kötéséből, fekete keretes zsebkendőjét. Két tenyere közé szorította, és zavarodottan morzsolgatni kezdte.

Hangja, miután megszólalhatott, riadtan vibrált a gyóntatószék ket-recében.

- Alig értem haza. Le akartam feküdni. Egy férfi váratlanul benyi-tott. Pisztolyt szorongatott a kezében...

A pap még jobban megütközött. A rácshoz szorította a fülét, és felfokozott kíváncsisággal hallgatta.

- Rászóltam, mire ő zsebre dugta a pisztolyát, és bevallotta: már egy hete bujkálnak a házamban. Zsidók, az egyik pesti gettóból szök-tek meg...

- Hárman vannak? - kérdezett közbe a pap.

- Két férfi meg egy nő - vágta rá megütközve az öregasszony. - Honnét tetszik tudni?

- Körözik őket. Mindenfelé kiplakátozták, s ki is dobolták.

- És én... - rebegette riadtan, egyre jobban összetörten, - befogadtam mindhármukat. A tizedes úr az éjjel kint járt, kérdezősködött, én le-tagadtam őket...

- Mit csinál velük, hogyan, miként tudja elrejteni, táplálni őket? - vágott közbe, kissé aggodalmaskodón.

- Nem tudom, ott vannak.

- Statárium van. Nem csupán őket, a rejtegetőit is felakasztják.

- Én akkor sem küldöm el, e három jó lelket a biztos akasztófa alá.

A pap lehajtotta a fejét, majd rövidke töprengés után ismét az öregasszonyhoz fordult.

- Lám, néha egy egyszerű öregasszony mutat szeretetből példát a papnak!

Anci néni szemmel láthatón megkönnyebbült, mégis riadozott a hangja még, miközben megkérdezte:

- Nem követtem el bűnt?

- Jelenleg két nagy erő dolgozik a világban: a sátáni, ez ellen vétettél, de bűn-e az, ha valaki nem káromkodik? És az isteni, aki hüvelyknyi adományt is rőffel viszonz.

- Az éjjel kezdtem el félni. Az úton még jobban elővett ez a rusnya érzés.

- Félni csak Istentől szabad, annak, aki bűnös.

- A mise alatt is, rengeteget aggályoskodtam értük, meg magamért.

- Ne aggályoskodjál! Imádkozzunk, hogy Isten is úgy akarja, ahogyan mi, mert ha Isten akarata megegyezik a mi akaratunkkal, akkor megáldja az akaratunkat, és segít azt megvalósítanunk. Meghagyja, segít nekünk, és megáldja. - Váratlanul összekulcsolta a két kezét. - Mondd velem! Miatyánk Isten, aki vagy a mennyekben...

Az öregasszony engedelmesen utána duruzsolta.

Már régen befejezték a Miatyánkot, a pap még mindig mozdulatlan maradt. Anci néni egy ideig várt: hadd imádkozzon, aztán, miután úgy gondolta, hogy közbeszólhat, meg sietett is, félénken megkérdezte:

- Nem oldoz fel, plébános úr?

- Mi alól oldozzam fel azt, akinek nincs bűne? - Keresztet vetett. - A szent gyónásnak vége. Ezentúl csak beszéljünk! Ha szükséged lesz - magázta újra - valamire, szóljon! Szívesen segíték. Élelmet szerzek...

- Köszönöm szépen. A plébános úrnak, mint magánembernek mi a véleménye erről... az egészről?

- Én is ezt tettem volna. Nagyon elítélem a németeket s a nyilasokat a zsidóüldözésért. A patikusunkat s a családját is elvitték. Azóta a megyeszékhelyről jár ki egy patikusnő, hetente négyszer. A szatócsüzletek zömét bezárták, mert ugye tulajdonosaikat, az igen jó keres-

kedő, nagyobb részét zsidó családokat szintén deportálták. A disznókat nem tudják levágni, mert azóta se paprika, se bors, se majoránna, se köménymag, semmiféle fűszer nem kapható a városunkban. Persze ők, nem csupán a zsidókat üldözik. Utánuk a cigányok és mi, a papok következünk.

- A papok is? - képedet el Anci néni.

- Németországban, hallottam, sorban záratják be a templomokat. A papokat elhurcolják. Egyik német püspök urat, kedvenc püspökömet, autóval céltudatosan halálra gázolták.

- Jaj, Istenem!

- A bátyámat megölték. Megszökött a frontról. A németek elkapták. Nem ám átadták a magyar katonai hatóságnak, ott a helyszínen, egyszerűen lepuffantották. Német a magyart, egy szuverén ország, egy szövetséges állam katonáját. Azelőtt imádkoztam a győzelemért, most, Isten ne vegye bűnömül, az ellenkezőjét kívánom. - Néhány pillanatig hallgatott, majd kapkodón másra terelte a szót. - Rendszeresen tájékoztasson a sorsukról, és szóljon, ha valamire szükségük lesz! Isten megáldja, Anci néni! - S ő is megáldotta, amelyet az öregasszony gombamód összekuporodva, keresztvetéssel fogadott, majd felállt s tisztességesen elköszönt. Odébb ment s letérdelt a falon függő hatalmas kereszt elé, de nem imádkozott, csak sóhajtozott. Eddig azt hitte bűnt követett el. A bűn pedig, hite szerint, olyan, mint a napsugár, amelyben a bűnös üvegbezárt rovarmód, röpke táncot jár. Most, itt, ebben a pillanatban jött rá, hogy tévedett, s ez nemcsak a lelkét, hanem a testét is felemelte, abból a tespedtségből, amelyben tegnap estétől tengődött.

II.

- Miklós... Dunai Miklós! - kiabálta a kisbíró. Többször rávert a kapu kilincsére, amely annyira zörgött, hogy még a szomszédok is kilestek.

- Megyek már, megyek! - hűtötte le végre Dunai Miklós, a magas, s feltűnően csinos fiatalember.

- Egy órája zörgök - zsémbeskedett a kisbíró, mihelyt az a kapuba ért. - Nagyon sietek. Két behívót kell kikézbesítenem délig, holott nemsokára harangoznak.

- Siess akkor, mert epedve várják. Előbb már sürgették is, eléd jönnek érte, hogy minél előbb rohanhassanak a frontra.

- Ne hülyéskedj! A főjegyző úr üzeni: azonnal menj be hozzá az irodába! - darálta le egy szuszra, úgy amilyen hangon dobolás közben szokta, hogy minél előbb körbefuthassa a várost.

- Előtte átöltözöm.

- Nem bálba hív, és küldött se leszel a megyei értekezleten. Így menj, amint vagy! Siess, mert nagyon rám parancsolt!

- Nem tudod, mit akar?

- Semmit sem köt az orromra. Eredj ide, siess oda s kész! Nekem, senki a nevem. - Ezt bizonyítón, máris faképnél hagyta.

Dunai Miklós leverte ruhájáról a képzeletbeli port, és csendes léptekkel elindult a községháza felé.

Az utca a szokásosnál is csendesebb volt, alig találkozott emberekkel. Azok se szécsányiak voltak, hanem a környező községekbe valóok lehettek. A hivatalos ügyeiket intézték, mert nem csupán a főszolgabírói hivatal székelt ebben a városnak nevezett nagyközségben, itt kapott helyet a környék egyetlen ügyvédi irodája, a polgári iskola, a járási csendőrség, a járási bíróság, meg az ügyészség, a tejbegyűjtő központ, a kis sajtgyár, a Gazdák Biztosító Szövetkezete, a Hangyaszövetkezet járási központja, a bank és sok más minden, no meg, ha nem is rengeteg, legalább tízvalahány üzlet. Igaz, azok zöme, mivel elvitték a tulajdonosaikat, bezártak. Ezen a településen

laktak az orvosok, noha jelenleg csak egy rendelt, holott a környező kistelepülések is hozzátartoztak...

A főjegyző a vártnál sokkal barátságosabban fogadta Dunai Miklóst, ami nála ugyancsak ritkaság számba ment. Hellyel kínálta, és rámosolygott, mint szatócs a vevőre, ha ócska portékát kíván a nyakába sózni. Álarc-e vagy máz, merthogy ez a mosoly nem valódi, arra Dunai Miklós akár mérget vett volna.

- Maga egyetemista? - érdeklődött a főjegyző, rövidke szemlélődése után, mintha nem tudta volna.

Dunai Miklós gyanakvón, bizalmatlanul leste a vékony, magas, hajlott, majdnem púpos férfit, mialatt válaszolt.

- Cselédkönyves orvostanhallgató vagyok.

- Akkor - ugrott ki a zsákból a szeg -, jól tájékoztattak.

Dunai Miklós várakozással telítetten lesett továbbra is a főjegyzőre. Nem takargatott semmit: bűnt, az akkori rendeletek szerint kivetnivalót, semmi olyasmit nem tudott, amiért félnie, tartani kellene a főjegyzőtől s mástól, amiért is nyugodtan várta a fejleményeket.

- Úgy tudom az egyetemüket bezárták.

- Én..., már nem járok egyetemre, több mint egy éve gyakornokoskodom az egyik kórházban.

A főjegyző széttárta a kezét.

- De most itthon van. Tartósan itthon tartózkodik.

- A kórházi osztályt, ahol dolgoztam szétbombázták. Megsebesültem. Jelenleg betegszabadságon vagyok itt-hon. A kórház szabadságolt. Ha tudom, hogy erről is szó esik, behozom a papírjaimat.

- Tudok róla. - Rákacsintott. Hosszú vékony ujjjaival dobolni kezdett az asztalon. Hangja patetikussá vált. - A nemzetnek most sok, nagyon sok katonára van szüksége. - Te, jóisten, ez besoroz! - borsózott végig Dunai Miklós háta, ám az arca egyetlen pillanatra sem változott, rezdültek meg az idegszájai. - Ezért ma mindenki katona. Én is, maga is. Ki civil ruhában, ki egyenruhában. - Hangszínt váltott. Az előbbi drámahős ismét átvedlett hivatalnokká. - Szabadságon van, mert megsebesült, de látom, jól bírja magát. Mondja, nem segítene nekünk?

- Miben? - húzogatta gyengén somolyogva a vállait.

- A városban - szerette ezt a szót, mert ilyenkor mindig megnőtt egy fejjel - a régebbi négy orvosból csak egy rendel, holott a városhoz hat kisebb település tartozik és öt kúria.

- Én még nem doktoráltam, tehát nem vagyok orvos.

- Ön, Dunai úr befejezte az egyetemet, ezért dr. nélkül is - így mondta - kész orvos. - Sokatmondóan szúrt tekintetével, szemüvege alul a szemébe. - Ha rendelést vállal, én felmentetem a katonaság, egyáltalán: a hadi szolgálat alól, sőt nem kell visszamennie Budapestre. - Fontoskodón szótagolta: - Nagyon nagy szükségünk van önre, de úgy vélem: magának se hiánytik a front. Fifty... fifty, rendben?

Dunai Miklós örömeiben majdnem felugrott, nehezen sikerült arcának sivár fakírsága alá rejtenie, az egész idegrendszerét elöntő, kellemes érzéseit.

- Előbb azt tetszett mondani -, kérdezte meg immár teljes nyugodtsággal -, hogy mindnyájan katonák vagyunk: a főjegyző úr és én is. Természetesen más és más beosztásban. A főjegyző úr, felettesem. Ez tehát parancs.

- Ebben a logikai rendszerben igen.

Dunai Miklós felállt, és vigyázban vágta magát.

- A hazámért mindent megteszek, főjegyző úr.

Az elégedetten rámosolygott. Dunai Miklós hiába akarta, nem tudta eldönteni, melyik tetszett neki jobban, amiért elvállalta az ideiglenes orvosi rendelést, vagy amiért vigyázba vágta magát.

- Holnap jelentkezzen Klemon doktor úrnál! - intézkedett, előbbi sikeres szereplése alapján, katonásan, ellentmondást nem tűrően a főjegyző, amiről Dunai Miklós rájött, hogy az utóbbi tetszett meg neki. - Osszák szét vagy fel, mindegy, a várost egymás között. Ő, rendszeresen tájékoztat majd engem.

Ő is felállt, és mint egy tárgyat a beosztottja felé dobta a tenyerét.

- Jó munkát, doktor úr! Fizetése Klemon doktor úr járandóságának hatvan százaléka lesz. Fizetés minden hó tizedikén.

Dunai Miklós, a kézfogásuk után enyhén meghajolt, és a kijárat felé indult.

Valamikor tényleg négy orvos tevékenykedett a településen. A két zsidó orvost a főjegyző vitette el munkaszolgálatra, még annak előtte, mielőtt a többi zsidót gettóba kényszerítették. A harmadikat szláv származása miatt dobatta ki a frontra. A sváb származású, közismeretlen nyilas beállítottságú főjegyző hű, birodalmi németnek vallotta magát. Gyakran vendégeskedtek nála ilyen-olyan németek, egyetlen lányát német katonatiszthez erőltette feleségül. A városi köztisztviselők közül ő paktált le elsőként a hungarista mozgalommal, noha a németek kezdetben nem nagyon kedvelték a nyilasokat.

Dunai Miklóst nem érdekelte a politika. Élt-halt a munkájáért. Gyerekkorától arról álmodott, hogy agysebész lesz. Hihetetlen számú szakkönyvet hozott haza, tanulmányozta, bújta azokat nap, s mint nap. Nagyon szerette a kórházi munkáját, ugyanakkor, amióta lebombázták azt a részt, ahol dolgozott s megsebesült, félt a visszamenetelétől, ezért kifejezetten örült a kinevezésének. Újra a szakmájának élhet, és nem kell rettegnie a bombázásoktól sem. Szécsány nyugodt hely, olyan, amilyenre egy békeszerető ember vágyott ezekben a háborús időkben.

Jókedvűen dörzsölgette össze a tenyerét otthon, mialatt visszabalogott a kertbe kapálni. Az anyjának segített, aki évektől egyedül élt. Most nem tartózkodott otthon. Az apja mozdonyvezető volt. Hirtelen halt meg. Az anyja egyedül nevelte fel, fedezte valamelyest a tanítását, kevéske pénzéből, amelyet varrással kuporgatott össze. Ő, hogy pótolja e csekélyke támogatást, mentőügyeletet és egyéb munkákat vállalt. Így, szemet rakott vagonokból ki, fel a lovas kocsikra a depóban, csomagokat cipelt a pályaudvarokon... Mostantól orvos lesz. Fizetést kap. Ráköszönnek, ő fogadja...

Szécsány előkelősége az utóbbi hetekben, minden harmadik este a főjegyző lakásában ruccant össze. Más, tehetősebb kispolgárok, a kaszinóban ütötték agyon a háború egyre nyomasztóbb híreivel traktált estéiket. Mert Szécsányban még nem ismerték a légiriadókat, majdnem ugyanúgy folyt az életük, mint ennek előtte. Csak az egyre félelmetesebben hangzó hírekből, a politika nap, s mint nap fölénk tornyosuló, fekete fellegeiből értesültek a világ egyre szomorodóbb

eseményeiről, az észak és kelet irányából, naponta, igaz: egyelőre csigalassúsággal közeledő frontról.

Zsiga László, csendőr hadnagy, a helyi őrs parancsnoka és a plébános sakkoztak. A többiek: Hartl Henrik főjegyző, Veress Ödön föld-birtokos és doktor Kordách Péter ügyvéd, kártyáztak. Dobay Attila, a közismert nyilas segédjegyző kibicelt.

Az asszonyok a másik szobában tartózkodtak. Csak néha surrantak be. Kiszellőztettek, és pótolták az elfogyasztott enni-innivalókat. Az inas szerepét egyetlen ember, a kisbíró látta el, szinte nevetséges darabossággal, ugyanis a cselédlány ma estére kimenőt kapott. Veress Ödön szája szélében, összerágott végű, megszokott, vastag szivarja lógott. Úgy játszott vele, mint kutya a száraz kolbással. Először megrágtá, mint fogatlan vénasszony a szalonnabőrt, aztán hirtelen kilökte a nyelvvel. Majd kipottyant a szájából. Néha megszívta, ilyenkor úgy pöfékelt, mint a gőzmozdony partnak felfelé, máskor félrelökte a szája csücskébe, és ott felejtette.

- Tudjátok, urak - vágta ki az egyik ilyen szünetben -, egy dologban azért nem értem Hitlert.

Körbeforgatta halszemeit, szivarját majdnem a mellére ejtette. Annyira kilógott a szájából, hogy Dobay Attila éppen oda akart kapni. Mindenki őt leste, mire ő, anélkül, hogy a kilógó szivarját megigazgatta volna, tovább mondta:

- Miért gatyázik ilyen sokat az oroszokkal? Miért nem veti be a csodafegyverét?

Hartl főjegyző nem gusztálta tovább a lapjait, amelyeket éppen most vett a kezébe, hanem sokatmondó mozdulatokkal, gúnárliba mód előrenyújtotta a nyakát.

- Taktikából, taktikai okok miatt, Ödön.

- Tehát Hitler taktikázik - robbant elő Veress hangja a szivar és a szája közötti szűk csücskéből. - Csak nem a Kárpátok?

Hartl sokatmondóan bólogatott, majd miután erősen felcsigázta a kedélyeket, a jól értesült emberek tudálékosságával tovább beszélt:

- Egészen addig engedi a vörös csőcselék, haramia hadakat. Majd, miután a német és a velük szövetséges magyar katonai alakulatok, természetes fedezékbe húzódtak, zutty a nyakukba! - Beletúrt az előt-

te heverő kártyalapokba. - Másként a mieink is elpusztulnának. Természetes palánk kell a két hadsereg közé. Az pedig, ne feledjétek a Kárpátok lesz, urak!

Veress kiegyenesítette nyelvével a szivarját, majd megszívta. Cupogva, csámcsogva eregette szájából a füstöt, közben olyan mozdulatokat csinált összecücsörített ajkával, mint a cukrot szopogatók. Arca, mintha hájjal kengették volna, ragyogott.

- Hallatlan önuralmuk van ezeknek a németeknek. - Ezt Zsiga László csendőr parancsnok jegyezte meg. Hitler szava szent. Irány Moszkva! - Tenyere élével karateszerűen a levegőbe sújtott. - S akkor előretörnek. Már a partokat nyalogatják a véres habok, amikor újabb parancs érkezik, és curukk!

Nem lehetett eldönteni: gúnyolódik, vagy komolyan mondja. Talán, ő maga sem tudta.

Hartl főjegyző csendes mosollyal az orra alatt, feléje fordult.

- A németeknek és a spártaiaknak sok jellemvonása közös. Egy spártai katona csata közben kardjával éppen az ellenségére akart lesújtani, amikor megszólaltak a visszavonulást jelző kürtök. A spártai katona keze azonnal megállt a levegőben. Hüvelyébe dugta a kardját, és továbbment. Később kérdőre vonták, mire ő így válaszolt: Inkább a parancsnokomnak engedelmeskedem, mint megöljem az ellenségemet.

- De a kutya... - ordította el magát Veress Ödön. Még tovább mondja, ha doktor Kordách szemével a pap felé bökve meg nem rángatja a kabátja szélét. Mire az, ég felé rántva a szemét, felkapta a két kezét, s pardon után folytatta: - Én bizony csak oda baszarintottam volna neki. - Szivarja idegesen táncolt a szájában. Fejét tudálékosan körbeforgatta, mint a gúnár, ha idegent érez az udvarban. - Nincs igazam?

- Hitler a győzelem után nekünk milyen szerepet szán? - kíváncsiskodott doktor Kordách a „mindent tudó” főjegyző felé fordulva.

Hartl ideges mozdulatokkal szedte össze a maga elé teregetett lapjait, s tüstént vissza is rakta, csak egyet tartott meg a kezében, amelylyel hadonászni kezdett.

- Kossuth Lajos is belátta: Magyarország egyedül nem maradhat fenn, ezért federációt akart.

- A németekkel? - csúszott ki önkéntelenül a plébános száján. Szerencséjére halkán, talán nem is nekik szánta, ennek ellenére Hartlnak megütötte a fülét. Kérdőn feléje bökött a fejével. Miután az erre sem folytatta, tovább beszélt:

- Mások is hirdettek ilyet, ehhez hasonló összefogást.

- Például? - kérdezte meg a plébános elveszítve önuralmát.

A főjegyző szája remegni kezdett. Kezét széttárta, vállát idegesen felrántotta.

- Mit tudom én..., tudom is én! - Az asztalra dobta a lapot. - Hirdeték, és kész! - Hangja ellentmondást nem tűrően zengett, amint a hivatalában szokta egy-egy akta lezárásakor. A társai feléje fordultak, néhányan még a szájukat is tátva felejtették, annyira figyelték. - Országunk kicsi, ezért nekünk egy nagy néphez kell csapódnunk. Másképpen elveszünk. - A pap irányába fordította a fejét, és csípősen folytatta: - Plébános úr!

- Ez rendben is lenne. A baj csak az, hogy nem mindig válogattuk meg a szövetségeseinket.

Olyan csend lett a teremben, ezek után a szavak után, hogy még az ablak közé szorult légy vergődése is meghallatszott.

Hartl felugrott. Majdnem vicsorított a fokozódó idegességétől. Két kezét dühösen összeszorította, és az asztalra csapott.

- Csak nem azt akarta mondani, hogy most is?

- Én a múltra céloztam.

- Azért! - Visszaült. Arca kisimult, hangja újra ragyogott. - Hitler új államot alapít, amelynek egyik tagja lesz a szövetséges Magyarorszag. Meg új vallást, plébános uram! Ahol nem lesz református, evangélikus, meg katolikus. Nem lesz miért acsarkodni egymásra, körmönfont hitvitákat rendezni, mert nem lesznek vallások. Ha, úgy tetszik, Hitler lesz az isten.

- Egyes vallások istenei a pokolból származnak, s amiért egy s ugyanazon anyának a gyermekei, nem csoda, amiért nem küzdenek, megalkudnak egymással.

A csendőrpáncsnok megrúgta a lábát. A plébános rásandított, mire az, szeme hunyorításával figyelmeztette, hogy hallgasson. A

plébános, miközben megfogta az egyik bábut, enyhe bólintásával visszajelezte, hogy megértette. Viszont Hartl nem hagyta ennyiben.

- Szóval Hitler ördög? - hadarta leplezetlen ingerültséggel.

- Én nem ezt mondtam - válaszolta a plébános, lassú visszafordulása közben. - Azt fejtegettem, hogy igen sok baj származik abból, ha összekeverjük azt, ami nem tartozik egybe. Például a mindenkori uralkodót Istennel, aki végeredményben, maga is csak halandó földi lény, mert a földi ember minden hatalma véges. Megszárad, mint fűnek virága, és nincsen több! - Fennkölt mosolygása közben folytatta: - Szappanbuborék.

A főjegyző megdermedten bámulta a plébánost, aki mit se törődve vele, és a mellette idegesen izgó-mozgó csendőrparancsnokkal, aki így vagy úgy, mindenáron figyelmeztetni, fel akarta hívni a figyelmét, hogy ne vitatkozzon a főjegyzővel!

- Az örökkévalósághoz viszonyítva a föld most keletkezett vakondtúrás. A Nap a tűzből most kipattant szikra, és az ember? - Hatásos szünetet tartott. - Semmi. Hitler, akárhogy s honnét nézzük is, csak ember.

- Ez..., ez skandalum! - kapkodta a szavakat Hartl, fulladozó kutya-ként, ha melege van. Arcának valamennyi szöglete eltorzult a felháborodástól. Szaporán szedte a levegőt, vadul gesztikulált, csapkodott a levegőbe: Hitlert, a tévedhetetlen, a közvélemény imádott vezérét, az emberiség bálványát sértegeti egy pap!

A többiek lerakták a kártyáikat. Mindannyian a plébánost lesték. Csak a csendőrtiszt maradt vesztég a saktábla mellett.

A főjegyző végül is sértőn a plébános felé legyintett, és visszaült a székébe, amely után valóságos kis előadást rögtönzött Hitlerről, amelyet a mellette ülők az asztalra könyökölve hallgattak. Veress Ödön, mivel a szivarja teljesen kialudt, ez este legalább negyedszer meggyújtotta.

A beszélgetés megint nyugodt mederben csordogált a nagy asztal körül. A csendőrparancsnok kihasználva ezt a helyzetet, felemelte a mutatóujját.

- Pszt!

A plébános, mit sem törődve a többiekkel közelebb hajolt hozzá.

- Némely ital íze keserű, parancsnok úr - súgta ugyanolyan derűvel, amint abbahagyta -, ám minél tovább isszuk, annál édesebb lesz. Burokja a szivárvány valamennyi színében csillog, de az alja, az alja rettenetesen büzlík.

A társa többször beleköhögött a plébános szavaiba, leplezte, egyben figyelmeztette vele. Nem volt rá szüksége, mert ezekben a pillanatokban valamennyien a főjegyzőt hallgatták, aki befejezte Hitler csodálatos személyiségének méltatását, most a hős német katonák mehökkentő bátorságáról, hősiességéről mesélt.

Éppen egy golyószórófészket találtak, ahol egyetlen német katona holtteste körül, ki közelebb, ki távolabb, ötszáz orosz, halott katona hevert, amikor az ablak felől hatalmas csörömpölést hallottak. Zsiga László ledobta kezéből a bábut, meglepően hirtelen felpattant, és egyenesen az ablakhoz rohant. Két széket feldöntött, a virágállványt majdnem elsodorta. A vastag brokátfüggönyt, egyben elsötétítőt, hirtelen széttárta, a többiek dermedten lesték, ez után a spaletta felé kapott, s szényitogatta. A kétszárnyú ablak egyik felén hatalmas lyuk tátongott. Mind a két üvegszárny kitört. Az üvegtörmelék, amelyet eddig a spaletta fogott fel, lassan a padlóra potyogott, az a kő is, amellyel betörték.

A kő ütötte lyukon át a sötétbe bámult. Miután senkit, semmit sem látott visszafordult a többiekhez.

- Betörték! Provokáció! - ocsúdtak fel ezalatt az asztalnál ülők. - Rohanjon utána, Náci! - adta ki a parancsot a főjegyző a megszeppent kisbírójának.

Összevissza rohangáltak, zajongtak, majd feldöntögették a székeiket, mialatt az ablakhoz rohantak. Mire odaértek Zsiga László hadnagy, már a telefonnál állt. Az őrssel beszélt. Csendőröket kért, és utasítást adott a környék lezárására.

Az asszonyok is berohantak a szomszédos szobából. A hangzavar, a felfordulás, ezért tovább fokozódott.

- Kommunisták! Partizánok! - rikácsolták, most már az asszonyok, teljesen elnyomva éles kotkodácsolásukkal a férfiak szavát.

Mindez egészen addig tartott, amíg a csendőrpáncsnok le nem intette őket.

- Szó sincs provokációról. Valamelyik gyerek tehette.

Egyébként a főjegyzőt, se a gyerekek, se a felnőttek, senki sem szerette a városban. A gazdák az adók könyörtelen behajtása és az árverések miatt neheztek rá. A kereskedők, a mesterek, a polgárság lebecsmérlőjét látták benne, aki még azt is szóvá tette, ha valamelyikük felesége, vagy lánya, mint a társadalomban betöltött helyét nem illőn, arra hívatatlanul kalapot viselt. A szegény emberek pedig titokban mindenkit utáltak, aki hosszú s vasaltnadrágot hordott.

- Gyerek, ezt? - pattogott a főjegyző gúnyosan, mialatt felvette a parkettáról a követ, előbb fedezte fel, és feléje mutatta.

- Cédula is van rajta - jegyezte meg izgatottan Veress Ödön, aki szoroson a főjegyző mellett állt, mialatt kikapta annak kezéből. Leoldozta a befőttesüvegre való gumit, nehezen ment, mert nagyon remegett a keze. A többiek megrettenve, hosszú nyakkal figyelték. Dobay Attila majdnem összeesett, annyira elerőtlenedett, az ügyvéd, fel-alá járkálni kezdett, a legyűrhetetlen idegességétől.

Végre sikerült lebogoznia s széthajtogatnia a papírt. A szeme elé tartotta, és olvasni kezdte:

- A háború elmosta a győzelem illúzióját. - Hangja egyre jobban elgyengült, a továbbiakat majdhogynem suttozta, amiért is társai szoros gyűrűbe zárva hallgatták. - Ne alakítsatok nyilas pártot! Halál vár rátok: Hart Henrik, és...

Veres Ödön elakadt vastag röhögéssel felnevetett. A végtelenségig kihegyezett izgalmát vezette le ezzel a hangos s oda nem illő hahotázásával. Hartl kikapta kezéből a cetlit. A szája széle remegett, térde meg-megroggyant, torkába gombóc ugrott, mégis tovább olvasta:

- ... Dobay Attila, ha nem teljesítitek azonnal a Hazafias Front követeléseit...

Leejtette a kezét, arca elfehéredett, szemében éles felháborodás villogott.

- Hát ide jutottunk, uraim! Már az én városomban is megtörténhet ilyesmi? - Elcsuklott, hangjában több megbántódást rezgettetett, mint amennyit hajlandó volt bevallani a körülötte állóknak. Szemei kidülledtek. Úgy nézett ki, mint a ponty, amelyet egy perce vetettek part-

ra. Zsiga László melléje lépett. Egy szót se szólt, csak a kezét nyújtotta, mire Hartl Henrik engedelmesen behullajtotta azt.

A hadnagy zsebre dugta. Visszament a székéhez, amelyre a derékszíját akasztotta előbb. Leoldotta, a dereka köré csatolta és már indult is az ajtó felé. Mundérja ráncait menet közben igazgatta meg.

- Azonnal intézkedem - szólt vissza.

- Mi... mi...? - mekegte doktor Kodách Péter ügyvéd ő se ide, se oda nem húzott -, mi azért hazamehetünk?

- Természetesen - biztatta, már majdnem kívülről a csendőrpáncsnok.

- Miután becsukódott mögötte az ajtó, a plébános a főjegyző mellé lépett, és meghajtotta a fejét.

- Nagyon sajnálom a történeteket, és szeretnék elköszönni.

- Maga... maga sajnálja, aki olyan közönségesen merészelt beszélni Hitlerről?

- Én semmit sem mondtam Hitlerről.

- Semmit - hördült fel -, amikor ördögnek nevezte?

- Csak példálóztam, főjegyző úr.

- Maga uszít, plébános - kiáltott rá Dobay Attila, és ha Veress el nem kapja, nekiugrik. - Vasárnap is ellenünk prédikált. Fogadjátok be a szökevényeket...!

- Üldözötteket mondtam.

- Szökevények, szökevények voltak azok. - Úgy állt a főjegyző és Veress között, mint a kutya, ha uszítják. Csak azért nem mart, mert pórázon tartották. Az asszonyok riadtan a sarokba húzódtak.

A plébános nyugodt derűvel mosolygott Dobayra.

- Csak Warnech professzor szavait idéztem: Adjatok kenyeret az embereknek, mert nem akarnak szalmát, és virágokat sem esznek... Tudtommal a nemzeti szocialisták is hasonló elveket vallanak. Ha azt félreértették, mondhatom: legnagyobb akadály, hogy megértsük egymást, nem rajtunk kívül, hanem bennünk van, uraim. Sajnálom. Jó éjszakát!

Igen így köszönt el, nem a megszokott dicsértességgel, mialatt meghajolt, és megindult az ajtó felé.

- Jó lenne, ha többé nem tisztelné meg a házamat! - kiáltotta utána a főjegyző, még az előbbi események hatása alatt állón, leplezetlen ingerültséggel.

- De, apa! - fedte meg gyorsan a felesége. Kivált az asszonyok gyűrűjéből, és feléje indult. Hartlnét mindenki vallásos, templomba járó asszonynak ismerte, ám a férje durva hadonászása félúton megállította.

- És ne feledje - folytatta nagyhangon, mintha a felesége rosszállását meg sem hallotta volna, sietve, hogy a plébános mielőtt kilépne, még meghallja -, Németországban több papot elütött mostanában az autó.

- Tudom - válaszolta visszafordulva a pap, bátran -, SS-ek ültek azokban az autókban.

A bátyjára, és az ismert püspökre gondolt. Hogy a torkát, paplétére is a szomorúság, vagy a düh fojtogatta, nem lehetett eldönteni.

Ez is lehetett, az is.

Kint a kapuban, körülnézett. Az utca közepén két csendőr kerékpározott feléje. Messziről megismerték.

- Hazafelé, plébános úr? - kíváncsiskodott az őrzőparancsnok, mielőtt enyhén tisztelgett.

Nem szállt le a kerékpárjáról. Bal lábával támaszkodott a földön.

- A főjegyző úréknál jártam. Van már valami eredmény?

- Reméljük hamarosan lesz. - Megint tisztelgett, és belekarikázott a koromsötétbe.

A plébános is elindult. Menetközben meg-megrázta a fejét, mintha továbbra is az ellen tiltakozna, ami bent történt vele.

Hogy megnyugodjék csendesen imádkozni kezdett.

A templom előtti téren valaki, óvatosan melléje lépett, és megérintette a kezét.

- Ne ijedjen meg, én vagyok! - Az első szaváról megismerte Zsiga László csendőrparancsnokot, aki az egyik bokor mögött várakozott eddig. Fölöslegesen, sötét is volt, és ilyen későn senki sem járt erre felé.

Szíve a torkába ugrott, de különösebben nem ijedt meg. Megállt, a parancsnokra mosolygott, és a rá jellemző nyugodtsággal várta a fejleményeket.

- Beszélni szeretnék önnel. - Az egyik közeli padra mutatott. - Ott nyugodtan beszélgethetünk!

Mit akarhat ez? Miért ilyen titokzatos? - riadozott a plébános, miatt elindultak a pad felé. Mégis, mire odaértek a világ legnyugodtabb hangján jelentette ki:

- Szolgálatára állok, parancsnok úr.

Elsőnek a csendőrparancsnok ült le, jobb karját a pad támlájára helyezte, majd miután a plébános is helyet foglalt, beszélni kezdett:

- Nagyon veszélyes időket élünk, plébános úr. - Nem teszi jól - elakadt, felváltva nézte a papot s a földet, mialatt erősen elgondolkodón folytatta: - Ne tessék őket ingerelni. Vadak ők a nélkül is. Hartl, németszármazású, szerintem sváb. Dobay, véres szájú hungarista. Veress... - a tenyerével is mutatta. - Langyos. Egyszer ide, máskor oda. Ez a legveszélyesebb. Ő, egyébként sem komplett. Nyakától lefelé még csak-csak, de onnét feljebb beteg. Mániákusan üldözi a macskákat. Doktor Kordách...? Ő nem számít. Smucig ügyvéd!

Megint elhallgatott. Az ujjaival csattogott, cipője sarkával a földet rugdosta. Torkát a számtalanszor átrágott mondanivalója szorongatta. Fejében riadt gondolatok zürzavara vert tanyát, hogy megszabaduljon azoktól gyorsan tovább sorolta:

- Magyarország nem önálló többé. Én... én például magyar királyi csendőr vagyok, tudja mégis ki manapság az igazi felettesem?

- Az államvédelmi központ.

- Nacsak! - horkant fel akaratlanul Zsiga László. - Ennyire tájékozott a plébános úr? - Megfenyegette. - Maga veszélyesen tájékozott, papom! Olyasmiket is tud, amiket nem lenne szabad tudnia. Egyébként téved. Az a központ júniusban alakult meg, annak a visszás gyakorlatnak a megszüntetésére, amely szerint - úgy fújta, mint a szolgálati szabályzatot - az ország rendjét veszélyeztető jelenségekkel kapcsolatban, a polgári és a katonai szervek egymással párhuzamosan és gyakran ütközően különálló tevékenységet fejtettek ki. Te-

hát, ez nem hatalmi, inkább koordináló szervezet. De, honnét tudja ön ezt a titkos...? - Elfulladt s elhallgatott.

Sötét volt, mégis úgy szúrt a szeme, hogy a plébánosnak égni kezdett az arca.

- Magától Sztójay Döme méltóságos úrtól.

Annyira komolyan mondta, hogy Zsiga László megingott. Ravasz róka, rutinos csendőr volt, a pap szavai most mégis megingatták: Csak nem?

A plébános elnevette magát, mire a csendőrparancsnok csalhatatlan szimata újra a megszokott székebe telepedett: Csak viccelt velem, de jól csinálta!

- Szóval, ki az ön felettese, parancsnok úr? - ütötte el a plébános válaszát e kérdéssel.

- Eichmann, a Gestapó magyarországi vezetője, Veessenmayer, a teljhatalmú német nagykövet, és nem Finta József altábornagy úr. Ők füttyülnek, mi táncolunk. Ez a ruha - megrázta a zubbonyát -, ezek a csillagok, meg a parancsnoki cím csak látszat. Engem is figyelnek. Nem a feletteseim, azok ott, a főjegyző lakásában. És önt is figyelik, plébános úr. A német megszállás óta, Veress meg a főjegyző soha, Dobay hébe-hóba jár templomba. Hétfőnként mégis tudják, miről prédikált vasárnap. Mert ebben az országban ma mindenki gyanús, az ilyen Hartl-félék szemében, aki, hallom Dobayval egyetemben, persze Veress sem maradhat ki, nyilas pártot alakít. Szóval vigyázzon, nagyon kérem, vigyázzon, plébános uram!

Az mélán bólogatott, szemében megszokott derű ült. Nem tudta biztosan, csak sejtette, hogy Zsiga László valójában nem ezért akar beszélgetni vele, mégis úgy tett, mintha egyáltalán nem érdekelné a csendőr eredeti szándéka. Szavai előbbi gondolatmenetéhez láncolódtak.

- Nincs nyugtalanabb vendége a háznak, mint a lelkiismeret, ha furdalni kezd. - Paposan elnyújtott, kissé kenetteljes hanghordozással beszélt. - Engem nem furdal, parancsnok úr. Az én lelkiismeretem, nemcsak tiszta, nyugodt is. Mit tehetnek velem? Elüttetnek egy autóval, amint Hartl megfenyegetett imént. Letartóztatnak, felakasztanak? Nem félek a haláltól, mert mit vesztenék vele? A testemet,

amely előbb-utóbb úgyis az enyészeté lesz? A testemet igen, ám a lelkemet nem semmisíthetik meg fizikailag. Míg nem ők, mindenüket elveszíthetik, hadnagy úr!

Kezét még mindig a levegőben tartotta, jóval később engedte le.

- Azért nem kell erőnek erejével vértanúnak lennie. Manapság ez már egyébként sem divat.

A plébános a csendőr hanghordozásában valami különöset, valami megfoghatatlan, zavaros vibrálást érzett. Most már egészen biztosan tudta: valamit, esetleg titkot akar elárulni neki, avagy egyszerűen közölni, csak nem tudja, miként kezdje el. A gyóntatószékben érez ilyesmit, ugyanis az emberek többsége szégyenkezve s nehézkesen vallja be a bűnét. Segítenie kell a kihámozásukban.

- És ön, parancsnok úr? - bökött feléje a mutatóujjával.

- É...én?

- Igen, ön hová tartozik? Mert, amint a szavaiból kivettem, nem tart velük. De akkor hová, kihez tartozik? Mert ugye magának is tartoznia kell valakihez! Azok nem, akkor kik?

A csendőrtisztet nem érték váratlanul a plébános szavai. Sőt várta. Régen elhatározta, hogy önként beszél a pappal, most valahogyan mégis húzódkodott tőle. Mert, amit mondani akart, nemcsak fontos, szigorúan titkos is. Egy szó is elegendő lenne rá, hogy felkössék miatta, ezért nem válaszolt azonnal.

A plébános előbbi érdeklődésén törte a fejét. Azt jól tudta, hogy mit akar közölni, viszont ez a váratlan kérdése, noha várta is, megzavarta. Nem csoda, mert nem kis dologról, életveszélyes ügyről volt szó.

Tényleg - ötlött fel eközben ez is -, hová tartozik ő valójában? Már gondolkozott ezen, de ilyen formában eddig sohasem tette fel önmagának ezt a kérdést.

- Magyar királyi csendőrtiszt vagyok - kezdte el végül is, jól szét húzva a szavait. - Magyar és nem német. Nem sváb, őket egyébként is utálom, a zsidókat meg egyenesen gyűlölöm.

- A kobrának egy méregfoga is elég ahhoz, hogy valakit megöljön. Egyetlen kedvenc bűn, legyen ez gyűlölet, éppen úgy megölheti a lelkünket, mint a bűnök sokasága.

- Ezt hogyan érti?

- A legutolsó szavára céloztam vele: a gyűlöletre.

- Ugyan, a zsidók...!

- Minden ember, a zsidó is felebarátunk, aki pedig gyűlöli a felebarátját, bűnös.

- A magyarságot, mint hont féltem tőlük. A családokat, az erkölcsöket, a gazdasági előretérésüket... - Megkocogtatta mutatójával a levegőt. - Se német, se zsidó, csak magyar!

- A helyes látástól sok minden függ. Úgyis mondhatnám, aki helyesen akar élni, annak helyesen is kell látnia, márpedig aki fajuktól függően ítéli meg az embereket, nem lát tisztán, ezért nem is élhet helyesen.

- Nézze, plébános úr! - vágott a szavába a csendőrtiszt -, sem kedvem, sem időm nincs a filozofálásra. Igaza lehet. Talán meg is tudna győzni, ugyanis én hiába vagyok csendőrtiszt, lekicsinylően csak Zsigának hívnak, merthogy cigányos a nevem és nem ipszilónra végződik. De ki néz le? A sváb, a magyar főúri ivadékká, legalábbis nagypolgárokká átvedlett zsidók. Pénzért vásárolnak rangot. Se német, se sváb, se zsidó, csak magyar!

Egy ideig hallgattak. A csendőrtiszt ezalatt megint a földet rugdalta a cipője sarkával, amíg a plébános a fák fölé emelkedő, a felhőkből most kibúvó, fényes fejű holdat nézte, s felfedezte, hogy mennyire kivilágosodott, az előbb még annyira sötét környékük.

- Plébános úr! Maga egyenlőséget von a német, a magyar és a zsidó közé? - ütötte fel az eddig lehorgasztott fejét a csendőrtiszt.

- Igen - vágta rá gyorsan s magabiztosan az. - Nagyon szomorú lenne, ha nem ezt tenném, mert hasonlíthat-e egy pap ahhoz az útjelző táblához, amely másoknak mutat utat, de ő nem azon az úton jár? Én, aki Krisztusban élek, szavait idézem: Ki a mi felebarátunk? Minden ember: a német, a magyar, a sváb, a zsidó, csakúgy, mint a fekete néger, a barna hindu és a rézbőrű indián. Én pap vagyok, parancsnok úr, ezért nem alkudhatok meg. Vallásos vagyok. A vallás dolgában pedig nincs semlegesség, Minden olyan kísérlet, amely arra irányul, hogy Krisztusnak és a világnak egyaránt szolgáljon, kudarcba fullad.

A csendőrtisztre pillantott s elhallgatott. Zsiga László a homlokát masszírozta, s a fejét törte: miként mondja el, azt, amelyet olyan régen rejtegetett, s közölni akart a pappal? Közben tovább rugdosta, most már nem a földet, a mellette lévő füvet. Úgy járt a lába, mint a csikóé, amely unja már az egyhelyben ácsorgást, mígnem elhatározásra jutott, ám mégsem azzal állt elő, amelyre tulajdonképpen készült, viszont továbbra is nagyon veszélyes vizeken evezett.

- Ugye, nem is gondolja, ki írta s dobatta be azt a levelet Hartl főjegyző ablakát betörve?

- Fogalmam sincs - lesett rá hitetlenkedve, egy arisztokrata arc kifejezésével a pap.

- Én.

- Zsiga úr! - ámuldozott. Fel is ugrott, ám a csendőrtiszt visszanyomta a helyére.

- Pszt!

- Maga, maga... - lélegzetvételnél szünetet tartott, alig bírta folytatni. - Szerintem naivság. Levelet írni, megfenyegetni...

- A megfélemlített ember bizonytalanává válik, a bizonytalan ember pedig könnyen pánikba esik, s menekül.

- Ók, meg a menekülés!

- Akkor, úgy amint írtam, meghalnak. Minden vadnak meg kell adni a menekülési lehetőséget. Én megadtam.

- Maga, maga, tényleg meg akarja gyilkolni őket - hebegett tovább a pap, előbbi felindultságától remegve.

- Mind a kettőjüket megölöm, ha az utamba állnak.

- Tehát nem biztos, csak ha?

- Ha keresztezik az utamat. Hartl, amellet, hogy német, a legkisebb ziccer esetén kidobathat a frontra. Most, amikor...

A plébános felemelte a kezét, mire ő akaratlanul elhallgatott.

- Az angolok és az amerikai egyesült csapatok június hatodikán partra szálltak Normandiában, és gyorsan nyomulnak előre. A németek szerint utánpótlás hiányában hamarosan kifulladásnak, s ők a tengerbe szorítják őket. Én azonban nem hiszek nekik. Az oroszok északon-e, keleten-e elérték a Kárpátok vonulatát, és nemsokára

megisméltődik az, ami ezer esztendővel ezelőtt történt a Vereckei-hágóban, tudja-e?

A csendőrtiszt rosszul leplezett megütközéssel kapta fel a fejét.

- Persze, hogy tudom, de ön, miért mondta el nekem ezeket?

- Mert pap vagyok, mellette, önhöz hasonlóan hazafi, s magyar. Mert nekem mindenki a felebarátom. Ön is parancsnok úr! Szeretném kivezetni a kátyúból, amelybe belehuppant. Ez a háború, amint ön is tudja, hiszen leírta abba a bizonyos levélkébe, elveszett. Ezért igaza van: ha eddig megúsza, ezentúl pláne meneküljön meg a frontszolgálatától. Mentse, ami menthető! Északról, s keletről is az oroszok, Franciaország felől az egyesültcsapatok szorongatják Hitlert, s meg is fojtják. De gyilkolni? Ezt ne! Németellenes vagyok. Megölték a bátyámat. Oroszországban történt. Megszökött, s ők... tudja! Németországban, üldözik, elhurcolják a papokat. Ez az indítóoka a németellenességemnek, mert, ugye mindennek megvan a maga oka. Én, nem a német ember, az általuk hirdetett és képviselt eszme ellensége vagyok.

- Ezt a kettőt nem lehet különválasztani, de mindegy. Azt tudja-e, plébános úr, hogy Horthy puccsra készül? Németek helyett az angolokkal tárgyal, amely tárgyalásokon Magyarország angol megszállását készíti elő.

- Nem tudom, de ha így igaz, nehéz dolga lesz.

- Miért?

- Mert Horthy kezéből könnyű kiütni az ostort. Ne feledje: már itt vannak a németek. A hungarista mozgalom, Szálasival az élen több mint politikai tevékenységet fejt ki.

Zsiga László, rövid tanakodás után, nagyon meglepte a pap éles politikai látóköre, végleges elhatározásra jutott. Úgy ejtette ki a szavakat, mintha minden pillanatban vissza akarná szívni azokat.

- Plébános úr - megfogta a kezét -, maga nagyon népszerű ember a városban. - Miért húzza a szavakat, miért ennyire bizonytalan? - kérdezte meg, közben önmagától a pap, majd bátorítón a csendőrpapancsnokra mosolygott, ám a sötétség miatt, a holdat újra éppen felhők takarták el, nem sokat láthatott. - Nagyon népszerű, és baloldali beállítottságú.

- Nem, én nem vagyok ilyen-olyan beállítottságú - tiltakozott élénken a plébános. - Csak magyar és hazafi, mint ilyen, Hitler ideológiájának ellensége...

A csendőrtiszt nem engedte folytatnia, ezen túl nyíltabban és lényegre törődöttebben beszélt:

- Az előbb elmondottakhoz, pontosabban az elkezdettekhez... Háború van. Ha én nem, engem! Ha én nem ölöm meg, Hartl Henriket, bármikor kidobathat a frontra. Hangsúlyozom, csak akkor ölök, ha konkrét a veszély. Addig csak, ijesztgetem, elbizonytalanítom őket... Önvédelemből teszem, amit teszek!

- A hallottakból, szerintem, egyéni érdekből.

- Meg azokért, akiket kivitetett s kivitet majd a frontra.

- Ön, már ne haragudjék, számítóbb ennél.

- Maradjunk abban - vágott közbe a csendőrtiszt -, ha én nem, ő engem. És, még egyet: szeretnék az utolsó órákban jó pontokat szerezni az angoloknál, mert azok előbb-utóbb megszállnak bennünket.

- Ahá, most már értem! Cselekedeteinek, a német és a nyilas elleneskedésének ez a mozgó rúgója, igaz?

- Ez, csak ez!

- Észrevett valamit? Készül maga ellen valami...?

- Előbb-utóbb - heveskedett -, Hartl kidobhat a frontra, márpedig én nem akarok megdöglenni ott.

- Mégis..., hogyan öli meg?

- Ez az én dolgom lesz, ha...

- Dobay?

- Nyilas pártot alakít. Engem szemelt ki helyettesének, holott én nemhogy vezető..., belépni sem akarok oda. Az angolokat várom. Ha belépnek, sosem igazolnak le.

- Maga fegyveres alakulat tagja. Tiszt. Bármikor elrendelhetik a belépését.

- Ameddig lehet, sőt holttestek árán is elodázom. Ha, kényszerítenek rá, parancsra teszem. Nagy különbség lesz! - Megszorította a pap kezét, s rimánkodón belefúrta a szemét. - Segítsen nekem, plébános úr!

- Miben segíthetek, én a pap egy csendőrparancsnoknak? Netán a gyilkosságban? Amelyről, a szörnyű bűn ellenében vallom: egyetlen hálóval nem lehet kifogni tengernyi halat - háborgott őszintén a plébános.

- Ha a szövetségesek elkezdi a balkáni hadjáratot, elbújtat, mert én azonnal eltűnök. Nagyon gyorsan ideérnek, teledobálnak bennünket ejtőernyősökkel. Leigazol? Valakinek tudnia kell arról, hogy mit tettem, és miért tettem. Azt a bizonyos levelet, természetesen megőrzöm.

- Valamit valamiért - vágott közbe meggondolatlanul, a szokatlan s nagyhorderejű beszélgetés hevében, tőle teljesen szokatlan, s felbuzdult hévvel előhuzakodva a plébános.

- Állom! - vágta rá, gondolkozás nélkül a csendőrparancsnok.

- Cserében ígérje meg, hogy az Olajos tanya felé, oda és a környékére nem küld őrházakat.

- Miért? - képedt el, nem várva, hiszen előbb, minden gondolkozás nélkül rávágta: állom!

- Fontos ezt tudnia?

- Felír-e az orvos gyógyszert, mielőtt nem állapítja meg a diagnózist? - Széttárta a két kezét. - Nekem is vannak feletteseim, beosztottaim, mit mondok nekik? Mert valamivel el kell terelnem a figyelmüket, meg kell, etetnem őket. Az Olajos tanya nagyon kvalifikált hely, kiemelten vigyázzuk. Oka, úgy vélem ismert.

- Nagyon kérem, ne értsen félre! Esküdjön meg előtte.

A csendőrparancsnok felpattant, vigyázzba vágta magát.

- Tiszti becsületszavamat adom!

- Köszönöm szépen.

- Esküért esküt, plébános úr!

A pap is felállt. Előbb, amint illetet volna: a parancsnok esküje alatt akart felállni, ám, nem tehetett róla, a történetek olyan ólomsúlyként neheztedek a vállára, hogy képtelennek érezte rá magát. Most ismét megújult az ereje. Két kitárt tenyerét az ég felé emelte.

- Isten engem úgy segélyjen - rebegte.

- Szóval? - csapott le a parancsnok vércseként.

- Özvegy Köves Lászlóné szökevényeket rejteget a halóri házban.

- Csak nem azt a három zsidó szökevényt, akiket körözünk?
- Szö-ke-vé-nye-ke-t! Többet nem árulhatok el.
- Két férfit s egy nőt - bújt elő a csendőr a férfiből.
- Em-be-re-ke-t.

A csendőrparancsnok fejében mocorogni kezdtek a gondolatok. Néhány tótágas, szaltó és máris kitisztult előtte a kép.

- Szavamat adtam, amely ugye esküvel ér fel, tartom, de ne feledje, plébános úr, már a mi városunkban is fel-feltünedeznek németek. A közeli helyőrség kopói elkezdtek a portyázásaikat a környékünkön. Már találkoztak velük az embereim. A nyilasok is aktivizálódnak. Egyre sötétebb időket élünk.

- A gondviselés lehet pillanatnyilag komor színezetű - vágta rá a pap visszazökkenve természetes szerepkörébe -, a lényeg, mégis a világosság, amely előbb-utóbb a déli napfény erejével fog áttörni azokon a felhőkön, amelyek jelenleg, képletesen a fejünk fölött húznak el.

- Nem, ez már nem felhő, vihar, plébános úr! A zivataroknak pedig nem a napfény, a villámlás a kísérője.

A plébános szólni akart, a csendőrparancsnok, hogy elejét vegye a bő levűnek ígérkező ömlengésének, felállt, az előbb ült vissza a helyére, és megint vigyázzba vágta magát.

- Megegyeztünk...

- Meg - vágott közbe, kissé mosolygós hangon - de mielőtt elválnánk, mondja meg nekem, kivel dobatta be a követ? Nagyon kíváncsi vagyok rá.

- A tizedesemmel, de ő nincs beavatva a dologba.

- És, ha elolvasta?

- Ő? - nevetett fel a csendőrtiszt. - Ha még nem látott hülyét, egyszer nézze majd meg jól! Az orránál fogva vezetem. Ráadásul az itókát is szereti. Unom azt a társaságot, inkább velük kártyázok eszténként. Dobja be az ablakot, mire én... Érti már?

- És a papír a kövön? Mert a tizedes is látta.

- Rágumiztam, hogy ne csörrenjen nagyot.

Nevetett. Még akkor is röttyögött, miközben elköszöntek egymástól. A plébános, nemcsak elköszönt, azt is megígérte, hogy imádkozik

érte, amelyet Zsiga László enyhe gunyoros mosolya kíséretében köszönte meg.

Az ember jellemét nem lehet megismerni saját mivoltában, a jellem ugyanis felszínen mozog, amiért megismerni is csak felszínesen lehet - meditált a plébános hazafelé menet Zsiga Lászlóról. Vajon eléggé ismeri-e őt ahhoz, hogy ekkora titkot rábízson? Nem. Ezért máris megbánta, hogy beavatatta az Olajos tanya titkába. - Enyhe undor áradt szét az idegrendszerén: A hidegvérű gyilkost! És az a sok zagyvaság, amelyeket összehordott neki az angolokról!

Megcsóválta a fejét, és önmaga elé súgta: alea iakta est! - A kocka el van vetve!

A délutáni nap végignézte magát a tó sima víztükrében, utána belesókolt, majd milliónyi szikrát hányva lubickolni kezdett a vadkacsák által felvert hullámokban. A tó fölött enyhe szél libbent, nem fúj, csak repesett. A nádrengeteg, mégis összerezzent. Előbb a sászsálak egymásba kapaszkodtak, s az óriási nádtenger, felzizzent, aztán hullámozni kezdett az egész. A levegőben kanalas gém húzott el a mocsaras rét felé. Közvetlenül felette, méltóságteljesen, gólyapár körözött, nem messzire tőle kerecsensólyom szaporázta a levegőt hegyes végű szárnyaival. Még egy pillanat és már a nádasokból hallatszott vissza méltatlankodó rikkantása. A tószélén lévő csónak kikötött hátszlóként, néma beletörődéssel várta, hogy megnyergeljék, mialatt a nádas rejtett madárvilága ezerhangú húron játszva versengett a békakuruttyolással. A másik parton, a hegyek lábánál, öblös, mély hangú, riasztó hang verte fel a csendet. Öreg szarvastehén hangja. Nyomában a borja lépdelt.

Az Olajos tanyán viszont semmi se rezzent, mindaddig, amíg özvegy Köves Lászlóné meg nem érkezett.

Alig lépett be a házba, máris elkiáltotta magát.

- A németek! - az elszóláson ért kamaszlány pajkosságával a szájára csapott, majd suttogva folytatta: - Már Szécsányban is vannak németek!

Tófalvi Dániel a nagyothallók kíváncsiságával ugrott melléje. Eddig feküdt, mert ők ketten Böhm Ákossal, ezekben a napokban fordí-

tott életet éltek. Éjjel dolgoztak, napközben az istállóban megbújva kuksoltak.

Anci néni, az izgalmatól s előbbi sietésétől még mindig nehezen szedte, szinte kapkodta a levegőt. Lelki szemei előtt Szécsányban máris német katonák masíroznak, pillanatról pillanatra közeledve az Olajos tanya felé.

Melle összeszorult, torka, mint közeli gémeskút, kánikulában a réten, kiszáradt. Csak azután folytathatta, miután némileg összeszedte magát.

- Hosszú oszlopokban, teherautókon, motorokon s mis-miken vonultak át a városon.

Ákos felhúzta a vállát, és a sztoikusok nyugalomával Dánielhez fordult:

- Na és?

- Na és, na és - pattogott az. - Nem érted?

- Én sok mindent nem értek, pajtás. Minél többet töröm a fejemet egyes dolgokon, annál érthetlenebbé válik körülöttem a világ.

Dániel bosszúsán tárta szét a két kezét, s az ég felé rázta.

- Ha ott, ide is kijöhetnek. Akkor mi lesz?

Ám Ákost ezek a szavak cseppet sem mozdították ki előbbi sztoikus hangulatából.

- Miliesz, latinul katonát jelent - felelte halálos nyugalommal. - Mire idevergődnek, mi átvedlünk vakondokká. Elvégre ezért dolgoztunk egy teljes hétig az alagút kiépítésén, nem?

- Ha nem tisztelném benned a rabbit, most nagyon csúnyát mondanék. - Olyan szemekkel nézte végig, mint tanító a buta növendékét, mialatt lassan lecsillapodott. - Végeredményben igazad van. Ha eddig nem jöttek, ezután, miért hozná őket, pont most ide a fene? Idegeskedéssel, kapkodással semmit sem oldhatunk meg. Egyébként is, régen készen állunk a fogadásukra. Messziről meghalljuk a kiabálásukat.

- Ne félj, tudnak azok hallgatni is, ha kell! - figyelmeztette Ancinéni.

- Ezután minden negyedórán felmegyünk a padlásra, és alaposan szétnézünk. Lenyestük a kiálló gallyakat, messzire ellátunk. Közben ki-ki végzi a maga dolgát!

- Csak azt nem értem, miért nem jönnek errefelé, mostanában a csendőrök - morfondírozott halk duruzsolással Anci néni. - Ezelőtt ha nem is sűrűn, gyakran, néha hetenként többször is kilátogattak ide.

- Nekem nem hiányoznak - jegyezte meg valaki.

- Nem ezért mondom, mintha kívánnám őket. - Elgondolkozva csavargatta a fejét. - Szerintem, ez jelent valamit.

- Ákos imája miatt. Most is ünnepel valamit - jegyezte meg durva kajánsággal Dániel.

- Imádkozni tényleg sokat imádkozom - válaszolta Ákos csendesen, s megbocsátón -, de az ünnepeinket csak szerény lehetőségeimhez mérten, leginkább magamba mélyedten... Ennyi.

- Én nagyon félek - szólt közbe Magdolna, aki eddig hallgatott.

- Az ennyire szép nő félhet is a sok, éhes katonáktól - aggódott Anci néni a lányért.

- A szemüket is kikaparnám - válaszolta Magdolna lángolón.

Dániel lobogó tekintettel simogatta végig a lány, szép vonalú, tiszta arcát. Csak rövid ideig legeltette rajta a szemét, mégis elég volt ahhoz, hogy mindenkiben megerősödjön az, amit régen tudtak. Mert az igazságot könnyebb eltitkolni, mint elrejteni. A szerelem magától is előbújik, vagy le lehet-e takarni szakajtóval a füstöt? Dániel, ennek ellenére a világért sem vallotta volna be, se neki, se másnak, mert ő olyan ember volt, tartották róla hajdanán, s húzták vele régi barátai -, aki ha az újságot fordítva veszi a kezébe, inkább megtanul úgy olvasni, mintsem megfordítsa azt.

Dániel még egy utolsó pillantást vetett a lányra, ezután megfordult s kisetett a létrához, hogy felszaladjon azon a padlásra.

- Egyik smucig városi ember, Vitéz Tóninak hívják - fordult ezután Anci néni Ákoshoz -, akinek a földjéről összeguberáltatok azt a fél zsák krumplit, azt híreszteli, hogy két gyanús alakot látott, mert, hogy s mint, meglátott benneteket. Jusson csak a csendőrök fülébe, azonnal ránk törnek! Ma mindenki gyanús, talán még a halott is. Az idegenek főleg. Megértem, ugyanis naponként köröznek valakit, főleg a szökött katonákat keresik. Meg, ugye a partizánok is...

Ákos gyengéden átölelte, mire elhallgatott.

- Igaza van, Anci néni, de... de, most veszem észre: Magdolna sehol. Csak nem ment fel ő is a padlásra?

- A tó felé ment - vágta rá Dániel, a padlás ajtóban állt, ezért a nyitott ajtón át minden felhallatszott.

Ákos tölcseért formált a kezéből, a szája elé tette, és elkiáltotta magát:

- Magdolna!

- Ne kiabálj! - rivalltak rá egyszerre mind a ketten. - Meghallja valaki.

- Ő mehet - toldotta meg azonnal, sokkal csendesebben Anci néni, mialatt Ákosra kacsintott. - Az unokám. Minden apró részletet megbeszéltem, átrágtam vele. Mindent tud, amit tudnia kell az unokám szerepében. A főjegyző úr irodájában is említést tettem róla, amiért most már hivatalosan is tudnak ittlétéről. Sokan ismerik az unokámat, ám ezek a fiatalok annyit változnak egy-két év alatt, hogy... - elhallgatott, s erősen figyelt. - Mintha valaki köhögött volna?

- Én voltam - szólt le, most már a padlásról Dániel. A felhúzott cserép felé indult, félútról szólt vissza. - De most már tényleg maradjunk veszteg - tette ezt is hozzá.

Magdolna ezalatt eloldotta a csónak láncát. Két csónak is himbálódzott a part mentén, a most kissé hullámzó vízen. Egyik állandóan az „alagút” kijáratánál vesztegelt, másik, amelyet a lány most elkötött, valamivel odébb, régi, megszokott helyén, az egyik hatalmas fűzfabokor mellett rejtőzött.

Beült, és szép lassan evezni kezdett. Nagyon felizgatták a hírek, itt hátha lecsillapodik. Egyébként Anci néni külön is megkérte: naponta többször evezzen a tavon. Mondja, hogy helyette járja a tavat. Az esetleges orvhalászokat bátran zavarja el. Hivatkozzon rá, meg a horgászati tilalomra.

A tó eddig mindig megnyugtatta. Most egy cseppet sem csillapította le feldúlt kedélyét. A víz néma egyhangúsága, a nádasok sejtelmes suhogása, a titokzatos madárhangok fel-felvijjanása, mind-mind idegesítették. A nagynénikéjére gondolt. Maga sem tudta, miért jutott pont most az eszébe. Vajon hol lehet? A szülei korán elhaltak. A nagynénije, anyja testvére nevelte fel. Igaz, ami igaz: túlzottan nem rajongott

érte. Meglehetőn zord, kemény teremtésnek tartotta, de az a mérsékelt szeretet, amellyel, ha nem is halmozta el, körülvette, mindig hálára kötelezte. Vajon, találkoznak-e még az életben? A gettóban egyetlen mukkal sem említette meg neki szökési előkészületeiket, amikor is mindent számba vettek, őt nem! Búcsú nélkül vált el tőle. Haragszik rá, vagy belátta: senkit, őt sem avathatták bele a szökésükbe!

Mialatt automatikus mozdulatokkal tovább s tovább evezett, azt a láthatatlan filmet nézte, amely agya filmvetítő gépéből szeme belső falára rajzolódott: az utolsó évek zord eseményei voltak.

Jó távol járt már a háztól, éppen vissza akart fordulni, amikor, egyik bokor felől nesz ütötte meg a fülét.

Kissé riadtam, amely riadalmát, Anci néni szerint nem lett volna szabad kimutatnia, körüllesett.

Egy férfit pillantott meg a parton. Eddig a bokor tövében guggolt, halászott, most felállt, és nevetve feléje kiabált:

- Csónakázik? Jó, élvezze, de a horgászsinegemet, nehezen kapni manapság, ne tépje el!

- Kicsoda maga?

A férfi nem válaszolt azonnal. Az igen szép lányt, mint hirtelen eléje táruló gyönyörű jelenséget bámulta. Minél tovább nézte, annál jobban rácsodálkozott: - Arca, alakja... mindene pompás. Ilyen egyöntetűn szép, ennyire szabályos alakú nőt, biz' Isten, nem láttam eddig... - Az első rápillantásra megtetszett neki.

Közben a csónak orra partot ért. Magdolna nem szállt ki, sőt az evezőit is a kezében tartotta.

- Nyugodtan horgászok - mutatott a férfi horgászbótjára -, holott horgászati tilalom van. Mondja, nem sántít itt valami?

- Attól, hogy sántít, még mehet.

- Van engedélye?

- Van.

- Legyen szíves megmutatni!

- Szóban kaptam.

- Kitől?

- A halór nénitől. Özvegy Köves Lászlónétól.

- A nagymamámtól?

A férfi elámultan bámulta a széplányt. Valósággal rácsodálkozott. Felváltva bámulta a csónakot s a lányt, közben a fejét törte, majd, nagyon rácsodálkozón, a csónak felé indulva, megrökönyödötten felkiáltott:

- Anci néni a maga nagymamája?

- Ha egyszer az unokája vagyok! Igen, ő a nagymamám - vágta rá szemrebbenés nélkül Magdolna. Csak az arca elpirulása árulkodott leplezett hamisságáról.

Az idegen férfi, néhány másodpercnyi toporgás után, mintha kieszt volna valamit, a csónakba ugrott. Átölelte az erősen meglepődött lány derekát, s jobbról is balról is arcon csókolta.

Magdolna annyira megütközött, hogy azt sem tudta mit tegyen. Igaz, se ideje se akarata nem maradt az ellenkezésre. Csak ült s ült, mint akit fejbekólintottak.

Pillanatnyi lebénultságából a férfi újabb szemtelen s erőszakos csókja térítette észhez, amikor is inkább a férfi cselekedetének indítékára, mint saját kétségbeesésére keresett választ.

- Mit csinál maga? Hogy merészelt megtenni ezt?

Mind a két lábával egyszerre toppantott, mire a csónak imbolyogni kezdett. Közben a fejét törte: segítségül kiabáljon-e, vagy egyszerűen ugorjon ki a csónakból, és fusson el a parton. A férfit azonban nemcsak megnyerőnek, magasnak, csinosnak, sportos külleműnek tartotta, hanem, ami az első pillanatokban megdöbbenette, modora szimpatikusnak tűnt, amiért egyetlen tapodtat sem tett, sőt - ezen önmaga is megdöbben - , kifejezetten maradni akart.

Az idegen, ez alatt a lány mellé, a csónak szélére telepedett, és a szemébe mosolygott.

- Ha te Anci néni unokája vagy, Rózsa, akkor én ki vagyok?

Ez a férfi ismeri Anci néni unokáját, amitől Magdolna annyira megrettent, hogy teljesen kiesve szerepköréből minden ízében remegni kezdett. Ennek ellenére, hihetetlen elszántságának köszönhetőn, arca mégis szenttelen maradt, egyetlen pillanatra sem árulta el csodálkozását, holott a férfi már sürgette is.

- Nos, hogy hívnak engem, Galambos Rózsa?

Mivel az hallgatott, tovább incselkedett vele.

- Ez aztán a meredek helyzet, mi? - Fennhangon a szemébe nevetett.

Magdolna továbbra sem beszélt. A férfi bizalomgerjesztő mosolygása, szinte minden félelmét elűzött, de ő most nem csupán a saját, hanem a társai életével is játszott, amiért minden egyes szavát meg kellett fontolnia. Egyetlen felesleges, egyetlen elhamarkodott szó, és végük! Ezért még egyszer átgondolta azokat a szavakat, tennivalókat, amelyeket Anci néni valósággal a fejébe vert. Ki kellene puhatolnia, mit tud az unoka nevén kívül, s milyen a viszonya vele? Megcsókolta, tehát közeli, bensőséges kapcsolatuk van. Mennyire közeli? Esetleg rokonok? Nem, arról Anci néni szólt, egészen biztosan felvilágosította volna!

Közben a mellette lévő bokorra pillantott, amelyen két madár élénk szárnycsapkodásokkal verdeste egymást. Egyik a fészket védte, a másik ki akarta túrni onnét. Eddig sohasem látott még, ennyire ádáz verekedést. A nap közvetlen a csónak melletti vízbe dugta hatalmas, vakítón fényes fejét. Csak le kellett volna hajolnia, és megsimogathatná. Meg is tenné, ha nem félne, hogy megégeti, s nem lenne mellette, ez az ismeretlen s szemtelen, ám igen szimpatikus férfi, aki, elunva a hallgatását, ismét közelebb húzódott hozzá, és elkapta a kezét.

- Ha te Köves néni unokája vagy, én a római pápa.

Nevetve rázta meg a lány lenge blúzáját. Kényes helyen fogta meg, amiért az önkéntelenül hátrálni kezdett.

A férfi tovább ostromolta szelíd közelharcával.

- Beszélj! Ki vagy igazából, és miért hazudtál nekem?

A lány az időt húzta. Minél többet beszél, annál többet árulhat el magáról, ezt pedig ő nem akarta. Végül is csak azért szólalt meg, mert már mondani kellett valamit.

- Találja ki? - szája szélének alkalmi ráncaiba enyhe kacérság bájo-logott. Maga sem tudta, mint annyi mást itt, miért kacérkodott, kínjában-e vagy, mert megtetszett neki a férfi?

- Az igazságot könnyebb eltitkolni, mint megtalálni, kislány. Nem találgatok, titkolózz nyugodtan tovább! Legyél Galambos Rózsa! Így izgalmasabb. Viszont, ha te Galambos Rózsa vagy, most szépen az ölembe ülsz, és adsz nekem egy nagy puszit!

A lány tovább remegett. Odébb akart húzódní, de az nem engedte. Elkapta, és jól megszorította a kezét, amivel közelebb húzta magához. Elpirult. Maga sem tudta, s megint nem alkothatott fogalmat róla, miért, ez a különleges, eddig sohasem érzett mocorgás, amely a szíve körül vibrál? Olyan hirtelen tört rá, ez a megmagyarázhatatlan érzés, hogy mindenről elfeledkezve a férfire merengett, és szemrehányón megkérdezte:

- Tényleg az ölébe ülteti, és megcsókolják egymást?

- Amióta a menyasszonyom, igen.

- A menyasszonya?

- Igen. - Fennhangon nevetett, eközben megint megrázta a lány kezét. - Rózsa, hát nem ismersz meg?

Magdolna lehajtotta a fejét. Száját hangtalan sikolyra nyitotta. Mindenét átjárta az érdes rémület. Arcán pánikszerű rémület ült. Előbb csak könnyezett, később valamennyi porcikája összekeverődött az idegrendszerével. A férfi vigasztalón átkarolta a bal kezével a lány karcsú derekát, és gyengéden magához húzta. Nem nevetett már, inkább megdöbbsent. Részvételtjesen figyelte egy ideig, majd akaratlanul megsimogatta a haját. A selymes haj, a széplány diszkrét közelsége, karcsú és forró testének kínos vergődése, benne is megmozgatott valamit.

- Nem tudom hogyan, miként került ide, ki maga, miért titkolózik - magázta, most először. - Elengedte, és gyengéden visszaültette a helyére. - Biztosan oka van rá. Egyébként Anci néni, úgyis elmondja majd. Ha fél tőlem, rosszul teszi. Dunai Miklós vagyok. Cselédkönyves, gyakorló orvos. Kórházban dolgoztam, de az osztályomat bombatalálat érte. Én is megsebesültem, ugyanis éppen operáltunk. Lábadozási időre engedtek haza. Teljesen meggyógyultam. Gondoltam nem várom meg a behívómat, önként visszamegyek a kórházamba, amikor váratlanul mellém szegődött a szerencse. A főjegyző behívott, azóta megbízott, hadi orvos vagyok. Ráadásul azt is elintézte, hogy nem hívnak be katonának. Hivatásommal a háború ellensége vagyok. Lőjek? Kire lőjek? Nem haragszom én senkire. Se német, se orosz! Engem csak a munkám s a könyveim érdekelnek. Ja, még va-

lami! Apám, szegény, meghalt. Mozdonyvezető volt. Anyám varró-nő. Itt, a városban lakunk, a Rákóczi utca 96-os számú házban.

Elgondolkozón nézte a tavat, mialatt tovább beszélt:

- Nem tudom, miért mondtam el mindezt magának, egy teljesen idegen nőnek. Én, aki nagyon nehezen oldódom, látja, maga mellett mennyire kedélyes vagyok? Miért? Talán, mivel titkolózik, rejteget valamit? Nem tudom... No, ne sírjon már!

Magdolna agyában minden összezavarodott. Szíve összeszorult, iszonyatos keserűséget érzett. Az üldözés, a gettó, a szökés, a bujkálás itt. Minden! Ez a férfi is szemtelenkedik vele. Erőszakos, bár mi túrés-tagadás egyből megtetszett neki, noha úgy játszik vele, mint macska az egérrel, ő teljesen ki van szolgáltatva neki. Milyen megalázó helyzet! Még mindig sírásra görbült a szája, azonban ezentúl egyetlen pillanatra sem engedte át magát a tovább felgyülemelő keserűségének. Ha megteszi, menthetetlenül őszinte lesz, holott neki most nem szabad senkihez sem őszintének lennie! Beláthatatlan következményei lehetnek. Mindezekből függetlenül - érezte egyre sürgetőbbben -, valami hajtja, belső kényszert érez az őszinteségre, azonban tudata alatti óvatosságát mégsem veszítette el teljesen. A szíve és az esze külön utakon jártak ezekben a pillanatokban. Egyszer-egyszer a férfira pillantott, minél tovább leste, annál inkább megnyugodott. Nem csupán erős szimpátiát, olyanféle bizsergést érzett, amely, bár nagyon szerette volna, egyetlen pillanatra sem öntötte el Tófalvi Dániel mellett. Úgy csillogott a szeme, mire bátran a férfira nézet, mint friss esőcseppek, egy-egy zivatar után a fűszálak végein, az újra előbukó napfényben.

- Soha nem említette nekem, Anci néni, hogy vőlegénye van az unokájának. Miért? - csusszant ki akaratlanul a száján.

- Mert valójában nincs is.

- Akkor miért hazudott előbb? - bátorodott fel, kissé megütköző hangsúllyal, mégis megkönnyebbülten, amelynek okát, megint nem tudta, még saját magának sem megmagyarázni.

- Galambos Rózsával együtt gyerekeskedtem. Pesten is náluk laktam egy ideig, de úgy, mint nő s férfi sohasem közeledtünk egymáshoz.

- Akkor? - csúszt ki akaratlanul a száján.

- Nem tudom - vágta rá nevetve. - Rajtunk ragadt, mint birka orrán a kullancs. Csak játszadoztunk a szavakkal, de tartalmat sosem adtunk ezeknek a gyermeteg elnevezéseknek. Rózsa, valójában egyik legjobb barátomba szerelmes. Én senkibe, viszont, ha így néz rám azokkal az óriási, szép szemeivel, hosszú szempilláival, könnyen belehabarodhatok valakibe.

Újra végig simogatta szemeivel a széplány selymes haját, mire az megint remegni kezdett. Mindez egészen addig tartott, amíg el nem kapta a tekintetét. A csónak fenekére szegezte, miközben megszólalt:

- Miért hangsúlyozta ki előbb, se német, se orosz s maga nem gyűlöl senkit? Ha nem gyűlöl, nem is szerethet, mert a gyűlölet és a szeretet, bármennyire disszonáns is, testvérek.

- Nem valamiért valami alapon, ez biztos! Bármennyire izgat is a magát körüllegő titokzatosság, nem várok viszonzásul semmit, né tán őszinteséget. Én itthon vagyok, amiért jó testhelyzettel maga előtt járok.

- Akkor ne is beszéljek?

- Nagyon izgat a rejtély, amely az egész lényében lappang. Váratlan megjelenése, amiért arra kényszerült, hogy Anci néni unokájának adja ki magát. Mégis azt mondom: ne beszéljen róla! Maradjon titok, burkolóddzon be jól, ne engedjen senkit bekukucskálni saját igazi rejtekébe! Engem sem. Mert a titokkal nagyon óvatosan kell bánni, kislány! Hadd egyen a fene tovább. - A lányra mosolygott. - Megengedi?

Kivette a teljesen magatehetetlenné vált lány kezéből az evezőket, és evezni kezdett.

A tó felbodrozódó hullámai nyaldosni kezdték a csónakjuk oldalát. - Ők - képzelték - nem csónakban ülnek, hanem a tó fölötti felhők alatt úsznak, amely mindaddig tartott, amíg a csónak el nem távolodott a parttól, s az evezőlapáttok a nádas szélébe nem kaptak, amikor is, Miklós hirtelen abbahagyta az evezést, és a, szemében gyönyörű, égi jellemséggé változott lányhoz fordult:

- Ha békeidőben találkozunk, szép kis idill kerekedik ebből a váratlan és titokzatos, éppen ezért rendkívül izgató találkozásból. Igaz?

A lány bizonytalan bólintása teljesen átrendezte a férfi arcvonásait. Távolba merengőn, még leste a vizet, mialatt folytatta:

- Tó, csónak, meg egy széplány, mert, ugye tudja: maga nagyon szép lány!

Magdolna pirongó arcán enyhe derű futott át.

- Honnét tudja, hogy lány vagyok?

- A kis fitos orrára van írva.

- Mit mondott előbb? - mosolygott Magdolna. - Idill s velem?

- Igen.

- Jó, ha az ember bízik önmagában, de ezt a bizarrságot nem szabad eltúlozni. Én, ha én nem akarnám?

- Pechem lenne, bár..., maga is vágyakozik valaki után, egyszóval magának is van szíve.

- De eszem is.

- Néha addig ütjük a vasat, amíg rá nem jövünk, nem is vas az, csak bádóg. Maga vas, kislány, igazi vas, és nagyon szép!

- Olyan vagyok, mint a méhecske - éppen elszállt egy mellette, talán arról jutott ez a hasonlat eszébe - tudok mézet hordani, de szűrni is. Jó, kegyetlen, édes s keserű, egyszerű nő, mint a többiek.

- A történekből ítélve - mélázott kissé tovább a csinos, a jóvágású férfi -, valamit titkol előttem. Tiltakozzon nyugodtan!

- Leleplezett, ezért vallanom illenék, de nem tehetem. Igen veszélyes lenne, magának is, nekem is. Mert a titok csak addig titok, amíg meg nem osztjuk...

- Ma - vágott közbe a férfi -, minden veszélyes, kislány, a hallgatás is! Egyébként, csakúgy melleleg jegyzem meg: én nem tartozom a kíváncsi férfiak közé.

- Tehát nem kíváncsi, miért hazudtam magának?

- A kíváncsi emberek hamar megöregszenek, én pedig egyenesen félek az öregségtől.

Hallgattak. Szemeik, lágyan hullámzó sugarai egymásba karoltak, lángra lobbantak, és csókolózni kezdtek a... nappal. Arcuk ragyogott, szívéükben ismeretlen Vivaldi-zene szólt.

Egyikük sem érzett hasonlót eddig. A lány szép s formás alakú, a férfi csinos, sportos küllemű, és igen megnyerő volt.

És ez a helyzet, amely közben megismerték egymást!

Magdolna elmélázón csüggesztette le a fejét. A férfi horgászott. Ő el akarta zavarni, merthogy horgásztalalom van, mire az Anci néniire hivatkozott. Beugrott a csónakjába, érdeklődött: ki ő? Anci néni unokája. Cinikusan a szeme közé nevetett, és megcsókolta. Olyan férfinak hazudott - jött rá -, aki jól ismeri Anci néni unokáját, sőt gyerekkori pajtások voltak...

Iszonyatos lebukás történt.

Miklós a továbbiakban sem tudta levenni a szemét Magdolnáról. Minél tovább nézte, annál inkább megtetszett neki, s rádöbbsent: Ez az a nő, akire eddig várt s vágyott. Nem is habozott sokáig, közelebb fészkelődött hozzá, és a fülébe súgta:

- Ha nem lenne háború, így, amint van, amint megismertem, szívesen megkérném a kezét. Maga, nemcsak szép, intelligens, pontosan az a nő, akire eddig vártam. Több mint furcsa, csoda, hogy ilyen körülmények között találtam magára, de hát az életben olyan sok a furcsa s a visszás helyzet. Miért lenne ez kivétel?

Maga is megdöbbsent: de hiszen ez egy szerelmi vallomással is felér! Szerelmet vall egy olyan nőnek, akit egyáltalán nem is ismer? Belső kényszerből teszi, nem állhatott ellen, igaz egyetlen pillanatára sem bánta meg, sőt, ha kell, megismétli.

A lányt annyira meglepték a férfi szavai, hogy máskor azt felelte volna rá: pimaszság, most, minél tovább nézte titokban - hol lesütve, hol rá-rásandítva -, a férfi arca komolynak, tekintete olyan tisztának tűnt, mint a frissen megtörölt tükör üvege, s amint érezte saját szívének ütemes dobogását, elszibbadt idegrendszerének kéjes remegését, nem sértődött meg, sőt egyenesen jól esett neki ez a váratlan vallomás.

- Hogyan mondhat ilyet? Nem is ismer. - Nem tiltakozott, csupán ösztönös női szemérme háborgott.

- Egyetlen pillanat alatt is meg lehet szeretni valakit. Nem ismeri ezt a régi igazságot?

- Szerintem a szerelem csak úgy ér valamit, ha viszonzzák. - A férfit utánozta, erősen kacér hanghordozásával: - Nem ismeri, ezt a régi igazságot?

Miklós nem válaszolt. A nádist nézte, s a váltakozó árnyakat, amelyek betakargatták őket, de a lányt is szemmel tartotta.

Magdolna látva mindezt, főleg a férfi szomorú letörtségét, tovább pengette az előbb olyképpen kifeszített húrokat.

- Mondom: nem is ismer.

- Maga nagyon okos, szép, hódító jelenség Rózsa. S ez a titokzatoság! Ha tudná, mennyire ingerel! Ám, ha mindenáron beszélni akar, szívesen meghallgatom.

- Jelképesen: állandóan torpedóban ülök. Nem tudom, mikor lőnek ki. Csak ennyit mondhatok!

- Tehát veszélyben van. Ezt eddig is tudtam. Anci néni rejtegeti... - Mintha el akarná ütni a folytatást, mélyen a lány szemébe fúrta a tekintetét s gyorsan másra terelte a szót. - Nagyon szívesen megcsókolnám. Még egyszer megcsókolnám.

- Ne akarja egyszerre az egész holdat. Háború van, elégedjen meg a gyertyafénnyel! Így romantikusabb, nem?

Kivette az evezőket a teljesen lebénult férfi kezéből, a szeme közé nevetett, és a parthoz evezte a csónakot.

- Szálljon ki! - parancsolt rá ott.

- Megharagudott rám?

A széplány teljesen kiesett magára erőltetett szerepköréből. Hangja ezen túl tényleg azt fejezte ki, amit érzett.

- Nem, csak ha továbbra is kettesben maradunk, rám is átragad a szentimentalizmusa. Egyébként badarság az egész!

- Ilyet mondani, ennyire szép szempillákkal? - Kapkodón megfordult, és egyetlen nekirugaszkodással a partra vetette magát. Ám, mielőtt tovább ment volna, visszafordult. - Előbb azt mondtam, hogy beszélek Anci nénivel. Nem szólok neki. Viszlát! Vagy csókolom, amint akarja!

Visszarohant az előbbi helyére. A széplány teljesen lebénultan lesett utána.

III.

Öregesen terpeszkedett le a tóra a nyárvégi este. A vadkacsák százával toccsantak le a víz tükrére. A lenyugvó nap a végtelen nádasok közé fészkelte be magát, s lángra lobbantott mindent. Az ég alja vörösen izzott. A most érkező bárányfelhőket köszöntötte.

Elülni készülő, az éjjeli helyüket kereső, ideges madárcsivitelés, és a most felcsendülő esti békakoncert jelezte az éjszaka közeledését.

A nádasok fölött hangos madárhancúrozás, lent a nádasok partjainál békakuruttyolás, mégis a tájon mindent elárasztó végtelen csend és nyugalom ült. Csak fül kellett hozzá, amely megkülönböztette, szétválasztotta egymástól azokat.

Tófalvi Dániel, és Böhm Ákos a tópartján nézte végig a naplementét. Az ügyeletet Magdolna tartotta, mászott fel időnként a padlásra, lesett szét onnét a messze környékre.

Miután a nap végleg lebukott a túlsó parti hegyek alá, Ákos hanyatt vágta magát a fűben.

- Milyen csendesség van itt! - mélézott el, az eget bámulva -, holott nem is olyan messze... - Nem folytatta. Minek, amikor mind a ketten tudták, hogy mire gondolt.

Dániel eddig a dimenzióját gyakran váltogató tavat nézte, mígnem váratlanul az álmodozó társa felé fordult, és kifakadt:

- Nem bírom tovább. Ne... ne nézz rám olyan elképedten! Szívből mondom: unom már ezt a tétlenséget, ezt a semmi tevést! Az idegemre ment. Mit bánom én mi, csak történne már valami! Halnék meg, vagy...

- A halállal - vágott Ákos a szavába - a testben nemcsak az anyagcserénk szűnne meg, reményünk se maradna a fennmaradásunkra, holott nekünk most egyedül a remény az életünk. Remény, e szörnyűségek túl-é-lé-sé-re.

- Túlélés, túlélés, mindig csak ezt fújod! - intette le a társa, ám amilyen gyorsan felindult, éppen olyan hamar le is csendesedett. - Te hiszel. Jól is néznénk ki, ha a rabbi nem hinne! A magad módján

boldog vagy. Irigyellek, őszintén irigyellek érte. Te boldog vagy, én szenvedek.

- Mindnyájan szenvedünk a magunk módján, csak hogy az emberek különböző módon fejezik ki a szenvedéseiket, szenvedésüknek mértékét. Egyesek szinte kéjelegnek...

- Ha rám célzol, tévedsz: én nem kéjelgek - sziszegte Dániel. - Mit tegyek? Maradjak veszteg?

- Átvitt értelemben, igen. Legfontosabb feladatunk most az alkalmazkodás. Nem az a döntő, amit elszenvedünk, hanem amit elérünk azzal. Elhurcoltak bennünket. Sok-sok viszontagságok után, a te jó voltodból, sikerült megszöknünk, és aránylag, de milyen körülmények közepette biztos helyre jutnunk. A többiek, meglehetősen, legalább is többen, már nem is élnek...

Nem beszélhetett tovább, mert Dániel elkapta a ruháját, megrázta, s élesen szembenézett vele.

- Csak vegetálunk, szenvedünk, örökös félelem s rettegés az életünk. Micsoda élet ez?

- Lehetetlenség pontosan leírni - felelte Ákos, a filozófusok nyugalmaival -, mi az élet, mi a szeretet, mi a szenvedés, mi a boldogság, mert valójában ezek csak szavak, feltárhatatlan belső öszmények.

- Nézd, én nem vagyok filozófus, se tudományom se alkatom ahhoz - vette vissza tőle a szót, két mondata szünetében Dániel. - Részemre a boldogság most egyet jelent az innét való szabadulással.

- Bennünket, most, mint üldözötteket, semmi sem tud kielégíteni, még ennek a hatalmas tónak a nyugalma sem, ezért a keresésünk tovább tart. Olyan boldogság után vágyunk, amelyet nem a kedvező pillanatnyi hatások hoznak létre.

- Hanem mi? - vágott Dániel idegesen a szavába.

- A teremtő, a mindenható, az örök Jahve. Ő itt is velünk van, ami engem megnyugtat.

- Jahve! - idegesen felnevetett. - Ne áltasd magad, Ákos! Ne keress hamis illúziókat! Nézz bátran szembe a hamis illúzióiddal. Te is zsidó vagy, én is. Te rabbi, én hitetlen. Azok is mind zsidók voltak, akiket velünk együtt összeszedtek, és bezártak a gettóba. A választott nép, amely most elpusztul! Hol van a te Jahvéd, a zsidók istene?

- Ő sosem hagyja el a népét. Amikor a Mindenható, a Királyok Könyve szerint megmentette az asszírok által szorongatott Jeruzsálemet, csak egyetlen angyalt küldött védelmére. Ez az egyetlen angyal, egyetlenegy éjszaka megölt száznegyvenezer asszír katonát. Egyetlenegy, de ha akarta volna, nem egy angyalt, hanem angyalok légióját küldi a helyszínre. Számítsd ki! Ha egy légió, a rómaiaknál hatezer katona, ezek az ellenség milliárdjait pusztíthaták volna el. A zsidóság akkor és utána, még sokszor, most is, így vagy úgy, ha óriási véráldozatok árán is, de megmenekül.

- Te..., te - hebegte a felindulásától rekedten Dániel -, tényleg hiszel Istenben? - Erőltetetten felnevetett. - Bocsáss meg: ilyet kérdezni egy rabbitól? Hol van Isten? Kérlek, mutasd meg nekem!

Ákos rendíthetetlen meggyőződéssel, kissé fölényesen beszélt tovább, mintha előbbi szavait folytatná.

- A Mindenhatóról, az isteni eszmére vonatkozó végső következtetés miatt, csak az istenség értelmében lehet beszélni. Ő egy személytelen világlélek, aki mindeneket áthat. Jelen van mindenütt, minden dologban, és megnyilvánul valamennyi élőlényben. A világ szépségében, a zord hegyekben, a nap sugárzó fényében, a csillagok ragyogásában éppen úgy, mint az emberi szellem fenséges mivoltában.

Dániel hirtelen felállt. Nagyot nyújtózkodott. Ákos ez alatt kérdezte meg tőle miközben olyan szemekkel nézte, mintha most fedezte volna fel.

- Te tényleg nem hiszel a Mindenható Istenben?

- Előbb azt mondtad a Mindenható egy személytelen világlélek. Jelen van mindenben, ám egy cérnaszál mindig elválaszt tőle bennünket, teszem hozzá én. Ez a cérnaszál a te s az én természetem, amit sohasem léphetünk át. Logice nincsen. Amit az emberek általában léleknek neveznek, az csak agyi tevékenység. Halálunk után a test, így az agy is, amelyet sokan tévesen léleknek neveznek, atomjainak alkotórészeire bomlik, azaz átalakul szerves anyagból szervetlenné. Az ember nem lélekben, ez fizikai abszurdum lenne, hanem a gyerekeibe átöröklődött génjeiben, alkotásaiban él tovább. Ezzel semmivé válik a halál utáni életről, és igazságszolgáltatásról szóló képzelgés. A vallásos mesemonda csak költészet, a képzelgések jelképes felru-

házása. - Dániel tovább nyújtózkodott, csak úgy ropogtak a csontjai, miközben folytatta: - Okosabb, műveltebb, rabbi vagy, ne vitatkozzunk hát, inkább azt beszéljük meg: tényleg jó helyen vagyunk-e itt, nem kellene-e tovább mennünk, vagy tennünk valamit?

- Szerintem, itt biztos helyen vagyunk - nyugtatta meg Ákos.

- Jelenleg talán, ám amint közeledik a front, szerencsére közeledik...

- Az oroszok még a határt sem lépték át.

- De hamarosan átlépik, ne félj! Szóval, ahogy közeledik a front, amint hátrálnak lépésről lépésre a németek, itt is egyre több és több lesz belőlük. Beássuk magunkat, és ha éppen itt lesz az ütközet, a tópartján? Eltarthat hetekig, sőt hónapokig is.

Anci néni beszélt a pappal. Nagyon rendes ember, azt ígérte befogad a parókiájára, de meghúzhatjuk magunkat a templomban is...

- Én nem bujkálok végig a háborút. Nem frázis, én harcolni akarok, törleszteni. Milyen jupon bélyegezték, aláztak meg? Ha nem jön közbe a véletlen, nem sikerül megszöknünk, megölnék bennünket? Milyen jupon ölnek meg?

- Az erősebb jogán, egy örült eszme miatt. Egyébként háborúban nincs jog, csak fegyver.

- Na, látod, akkor beszéljenek a fegyverek!

- Mire mész egyetlen pisztollyal, s némi lőszerrel, egy állig fel-fegyverzett hadsereggel szemben? Frázis. Mondjál le róla!

- Partizán leszek.

- Komolyan mondd ezt, vagy csak hósködsz?

- A legkomolyabban. Annyi bennem a gyűlölet, mint tengerben a moszat.

- Szeretet nincs?

- Ezek iránt?

- Ti is, én is, mindnyájan egy tükörhöz hasonlítunk. Azt tükrözik vissza ránk embertársaink, amit beléjük sugároznak. Minden barátságtalanságot, még ha csak egy pillanatra is, de árnyéket hagy a másik arcán, ezzel szemben a szeretet...

A társa közbeleegyintett, el is hallgattatja, ha Dániel felemelt hangjával le nem inti.

- A szeretet és a barátság fényt, derűt varázsol a másik arcára. A szeretetben van valami, ami közelebb hozza egymáshoz a szíveket. A köszívű emberek hideget, a melegszívűek mindenütt meleget árasztanak.

- Most, éppen most, a háború közepén...

- Vége felé.

- ...papolsz nekem a szeretetről? - kakaskodott, ágált Dániel. - Észnél vagy te, jóember? Teljesen elveszítetted a reális értékelő képességedet, netán meghibbantál, ebben a nagy bújócskában? - Legyintett, majd kesernyésen, mintegy pajkosságon kapott gyerekekre rámosolygott: - Jó, tudom, pap vagy.

- Rabbi.

- Mindegy, Salom. Legyen békesség köztünk, győztél! Beszéljünk a holnapi betörésről!

- Feltétlenül be kell oda hatolnunk?

- Anci néni értesülése szerint az itteni gettóból mindenkit elvittek. Szokás szerint marhavagonokba összezúfolva. A régi gettót raktárként használják. Néhány csendőr őrzi. Ruhákra van szükségünk! - Megrázta a zakóját. - Ez az egy öltözet, ing..., alsónemű, ami rajtam, rajtad, Magdin van. Ráadásul közeleg a tél is. Meleg ruhákra van szükségünk. Konzerv...

- Élelem is van ott? - szakította félbe Ákos.

- Konzerv, füstölt húсок, meg mit tudom én mi minden, amiket a zsidó üzletekből összeraboltak, s tárolnak, hogy később elvigyék, illetve megzabálják majd.

- Jó, Anci néni mondta, de mégis honnét tudod ennyire biztosan?

- Honnét..., honnét! A madarak ciripelték a tó felett.

Ákos füvet vette a szájába, s rágcsálni kezdte.

- Nem szívesen megyek oda, gondolom, te sem, viszont igazad van. Feltétlenül ruhát s mást kell szereznünk. Belopódzunk - úgy pőfékelt a hangja, mintha cigarettázna -, viszünk egy-egy zsákot, mert az szerencsére van, teletömjük ruhákkal s mi mindennel, de mi lesz, ha mégis összeütközünk, találkozunk..., mondjuk csendőrökkel?

- Lelőjük őket.

A bokrok felől zörgést hallottak. Ákos kiköpte szájából a füvet, lenyelte a szót, amely éppen most fogant meg az agyában, és merőn odafigyelt.

A legközelebbi bokorból Tiller Magdolna kecses alakja bukkant elő. Dániel felugrott, és eléje rohant.

- Csak nincs valami baj? - suttogta futása közben.
- Unatkozom. Leszaladtam hozzátok.

Dániel szeme, mint mindig, ha a lányra tévedt, lángot vetett. Előbbi gondterhelt arca fényleni kezdett, mint tó vize az esti szélben.

Ákos is felállt, és Magdolnára mosolygott.

- Maradj, felváltalak! Beszélgessetek nyugodtan! - azzal otthagya őket.

- Mintha gondterhelt lennél! - fordult Magdolna a férfihez.
- Ákos kissé kiborított.
- Megint vitatkoztatok? Mit mondott?
- Végeredményben semmi különöset, mégis nagyon felrázott. Azóta folyvást magamra gondolok.

- Minél kevesebbet gondolunk magunka, annál jobb lesz a véleményünk... - farkasszemet nézett Dániellel, és édeskés nevetés közben folytatta - saját magunkról.

Fel akarta vidítani, azért élcelődött vele.

- Több, mint veszélyes, mint kilátástalan a helyzetünk, ez meg emberbaráti szeretetről szónokolt nekem.

- Miről másról beszéljen egy rabbi? Szakmája, nem? Egyébként nagyon rendes ember, Ákos igazi férfi. Pap, és mégis mennyire bátran viselkedett a szökésünkkor. Senki sem mondta volna meg róla, hogy rabbi.

- Főleg, ha nem nyitja ki a száját, de gyakran kinyitja.

A lány nem válaszolt. Lehajtotta a fejét, és a tó felé indult. Dániel szó nélkül követte. Egyetlen mukkot sem szóltak egymáshoz a tópartjáig.

Lent is csendben sétáltak egymás mellett, mígnem egy nagy fűzfához nem értek, ahol Dániel megállt. Régen elszánta magát, hogy adandó alkalommal, s négy szem között, komolyan, mindent bevallva beszélget Magdolnával. Itt az alkalom, a mennyire kínálkozó alka-

lom, ő mégsem szólalhatott meg egy ideig. Keze, mint nyárfalevél az esti szélben, úgy remegett.

A lány szép volt, karcsú s kacér.

- Magdi! - kezdte végre el, kiszáradt torokkal, hosszabb kínlódó hallgatása után. - Szeretlek.

Megfogta a kezét, magához is húzza, ha a lány finom, kecses mozdulatokkal el nem hártja a közeledését.

- Ne..., ne! Ne beszélj nekem most a szerelemről! Majd ha vége lesz, ennek az átkozott helyzetnek, akkor örömmel fogadom, de most ne! - esedezőn lesett a szemébe - Kérlek!

Dániel szemlátomást letört, ami érződött a hangján is.

- Tudom, több mint fals helyzet a miénk. Háború, bujdosás... Én meg miket beszélek neked! Bocsáss meg!

Úgy érezte, menten elég szégyenében. Nem is szégyen volt már az, kifejezetten fizikai fájdalom. Hangtalan ordítással kiabált, mégsem szavak törtek fel a torkából, hanem visszafogott gyötrelmes hörgés. Lélegzete elszorult, a mély megaláztatása majdnem szétfeszítette a mellét.

- Te bocsáss meg! - hallotta eközben a lány suttogását. Mást is mondhatott, ám azok már nem jutottak el a tudatáig. Csak akkor eszmélt fel, amikor a lány megfogta a kezét. Milyen selymes a bőre, és mennyire forró, érezte, mégis indulatosan rántotta vissza a karját.

Magdolna úgy tett, mintha semmit sem venne észre, bizarr közelségbe hajolt hozzá, és szorosan a fülébe súgta:

- Csókolj meg! - Még közelebb hajolt, hogy fogadja a csókját. A férfi úgy érezte üveget csúsztattak közéjük. A lány ehhez az üveglaphoz nyomja az arcát: szétfolyó nézésében, nyakon csíphető titokzatosság, semmiképpen sem szerelem lobog. Szimpla elszánás és érzelem nélküli felkínálkozás. Odadobott neki valamit, mint kutyának a csontot. Először nyíltan meg akarta neki mondani, hogy nem fogad el áldozatot, később másként döntött, egyszerűen nem vette észre.

- Úgy élünk itt, mint a giliszták a kövek alatt - fakadt ki végül is, mert csak nem bírta magába fojtani. - Csúszunk, mászunk, félünk, semmit sem kockáztatunk, amit én nem viselhetek el tovább.

Magdolna hirtelen elkapta a férfi kezét, és megszorította. A közeli bokorból madár rebbent fel, mind a ketten odalestek. Miután a férfi újra a lányra szegezte a tekintetét, úgy érezte, mintha az előbbi üveg teljesen eltűnt volna közülük, amiből a lány semmit sem vette észre, csaknem a feltűnő zavartságát?

- Nem bírod tovább? - szavai melegen csengtek, behízelt mosolyával a férfi szívébe szúrt. - Akkor sem bírod tovább, ha én melletted vagyok s maradok? Hátha, s egyszer, én is megszeretlek..., biztosan megszeretlek téged.

- Te nem szeretsz engem, Magdi, sem most, sem ezután.

- Bármint van is, bármiként is érzek irántad most, egyszer hozzád, és csak hozzád megyek feleségül! Igazad van, nem vagyok szerelmes beléd, de szeretlek. A szerelem ellobban, mert minden mulandó, csak a szeretet állandó, magától fakad, mint a hegyi patak kristálytisza vizének csordogálása. Szeretet nélkül nem ér az életünk semmit, csupasz, terméketlen szántóföldön, egy-egy üres kalász, szem semmi.

- Nem fogadok el áldozatot - vágott szavába a férfi - Se tőled, se mástól! Mert az, az lenne, nem?

Magdolna szeretett volna kész választ adni társa szónoki kérdéssel felérő kíváncsiságára, de érezte akkor ugyanazt a lemezt hallgatná újra, amit hall, érez hetek óta a férfi közelében. Beszélgetésük, bizonyos okból elszigetelődne. Hiába akart, nem tudott felelni, már-már arra gondolt, hogy tényleg ő-e az, akinek feltették a kérdést. Rendkívül sajnálta a társát, mégsem akart hazudni neki, ezért hosszabb időbe telt, mire összeszedte magát, mélyen a társa szemébe nézve megkérdezte:

- Haragszol rám?

- Az őszinteség néha jobban fáj, mint a váratlan arcücsapás. - Savanyú mosoly ült a szája szegletében, mialatt folytatta: - A keserű pirulákat édes bevonattal adják, holott néha a méreg, éppen ebben az édes bevonatban van belekeverve. Te sosem voltál hozzám negédes, s nem is hazudtál nekem. Óriásit nőttél a szememben, ezért én állandóan felnézek majd rád.

A lány felvillanyozódott, de azt a tüzet, amely benne lobogott, nem a szerelmes szív fáklyája táplálta, hanem a sajnálaté, s az önmaga iránti haragé.

Nagyon őszintén beszélt továbbra is.

- Senkihez, esküszöm neked, senki máshoz, csak hozzád megyek férjhez!

Akaratlanul Dunai Miklós alakja ugrott be szemének láthatatlan képernyőjére, mint annyiszor az utóbbi napokban.

Akkor dédelgette, most haragudott rá.

- Lehet, hogy szebb férfi is akadna - folytatta mély lélegzetvétel után, őszintén kimondva a gondolatait -, de különb soha. Érted, Dani, a feleséged leszek!

- Egysesek nem a gyümölcükért ültetik el a fákat, hanem, hogy a madár fészket rakhasson rá. Nekem a gyümölcse is kell, ez pedig a szerelem, Magdi.

Lehajtotta a fejét. Egy ideig a körülötte lévő füvet simogatta a lábával, majd csendesen megkérdezte:

- Nem ülünk le?

- Ülünk!

Magdolna leült. Maga alá húzta a lábát, ruhája harangszerűn takarta be az alsó testét. Mivel a férfi még nem ült le, hívogatón feléje nyújtotta a kezét.

- Gyere, ülj mellém!

A ház felől kiáltást hallottak. Dániel a hang irányába fordult. A kiáltás nem ismétlődött meg.

- Meglehet, Ákos keres bennünket - jegyezte meg a lány rövid hallgatóság után. A férfi megint ránézett, mire ő ismét feléje nyújtotta a kezét.

Dániel még egyszer körüllesett. Semmit sem vett észre, ezért nyugodtan a lány mellé telepedett.

Egy fűszállal játszott. Megpergette, majd szétmorzsolta a két ujj között.

- Magdi, én nem maradok itt sokáig - kezdte nyomban ezután. - Nem bírom tovább ezt a hányaveti életet. Elmegyek, és csatlakozom

a partizánokhoz. Először arra gondoltam, hogy szó nélkül tűnök el, de jobb, ha megmondom nektek.

- Hogyan, miként találsz meg őket? - érdeklődött ő-szinte elkese-
redéssel keveredett kíváncsisággal a lány. - Megtalálsz-e egyáltalán
őket?

- Szlovákia alig egy-két kilométernyire van innét, ahol nagyon ak-
tív a partizánaktivitás. Belevetem magam az erdőkbe, addig-
addig megyek, bolyongok, amíg rájuk nem lelek.

- S ha elkápnak a németek, vagy a csendőrök?

- Ez is benne van a pakliban.

- Se igazolványod, semmi. A legelső ellenőrzésen lefűlelnék. Miért
reszkírozol? Esetleg, valld be: miattam mész el? - A férfi nem vála-
szolt. A lány közelebb férközött hozzá, és megfogta a kezét, így
kényszerítette, hogy a szemébe nézzen. - Hazudj nekem, Dani?
Mondjam, hogy szeretlek?

Nem kaphatott választ, mert a legközelebbi bokor váratlanul meg-
rezzent, és hirtelen szétnyílt. Anci néni feldúlt ábrázattal lépett elé-
bük. Valósággal táncolt a lába az idegességtől.

- A németek! - lihegte. - A németek! - elakadt, nem bírta szusszal.

- Hol vannak a németek? - kérdezte elhűlve Magdolna, mialatt fel-
ugrott a helyéről. Dániel követte.

- A városban. Tele van velük a főutca. Rengetegen vannak. Meg
akarják tizedelni a várost. Uramisten, segíts!

Két kezét a mellére szorította, fejét az ég felé tárta.

- Honnét tudja? Ki mondta? Látta? - ostromolták a kérdéseikkel.

- Litánián voltam, ott hallottam. - Kifújta magát. - Én is láttam
őket. Engem is igazoltattak. Egyik ismerős csendőr mentett ki. Gyű-
rűt vontak a város köré, se ki, se be! Megszöktem... Mindenki mene-
külne a városból, ha tudna. Gyorsan bújjatok el, mert meglehet ide is
kijönnek!

A bokor ismét megrezdült. Ákos bújt ki a gallyak közül.

- Csak nem jönnek máris? - riadozott Dániel, mihelyt meglátta.

- Semmit sem láttam, nézzetek körül, sötétedik!

Nem szóltak többet. Mindannyian tudták, mit kell tenniük. Gyorsan
felszedelőzködtek, és elindultak a helyükre.

Az esti szürkület nehézkesen terpeszkedett le a tóra. Csend honolt, még a békák se brekegtek, csak egy-egy elkésett vadkacsa ült le, nagyot toccsanva a nád közé.

Erre az éjjelre Hartl Henrik főjegyző még sokáig emlékezett.

A németek kora délután vették körül a várost. Három óra régen elmúlt, és ő még mindig nem egyezett meg a német parancsnokkal.

A teremben vágni lehetett a cigarettafüstöt. A főjegyző arca viasz-sárga volt, a német parancsnoké vöröslött.

Végig németül beszélgettek.

A főjegyző valamennyi érvéből kifogyott. A németek ugyanis azzal ijesztgették-e, vagy komolyan gondolták, hogy megtizedelik a város lakóit, amiről, ha nehezen is, lemondtak. Most a túszedésről folyt a heves vita, amit viszont igen komolyan gondoltak.

Hartl, ha ki is fogyott az érveiből, ereje még maradt, kézzel-lábbal magyarázott: Szemei kidülledtek, halántékán, a kidomborodó ér, valószínűleg lüktetett, mialatt beszélt:

- Tűszokat szedni egy szövetséges, egy hűségese, szuverén ország, német hű városában, ahol a főjegyző német származású, ahol hamarosan megalakul a hungarista, nyilaskeresztes párt?

- Ezt legalább tűszer elmondta. Újabb kártyákat rakjon ki az asztalra, mert velem lehet alkudni, herr Hartl!

A főjegyző hadonászni kezdett. Tényleg olyan mozdulatokat csinált, mintha kártyákat rakna ki az asztalára, mialatt érveit fontolgatón sorolni kezdte:

- Városunkból hatszázötvenen vannak a fronton. Közülük legalább százat, önök hősiességükért kitüntettek. A polgári iskolában német-barát-kör alakult. Ezek a diákok csak németül beszélgetnek egymással. Asszonyaink...

A német parancsnok nem engedte folytatnia. Egyetlen mozdulatával lesöpörte az asztalról a képzeletbeli kártyalapokat, és a főjegyzőre mordult:

- Ezeket mind elmondta már nekem! - Most ő rakta ki a kártyáit. - Egy, ha itt német a főjegyző, kettő, ha itt nemsokára megalakul... Csak úgy melleleg kérdezem meg: eddig, miért nem alakult meg a

nyilaskeresztes párt? Három, ha itt annyi a kitüntetett katona, négy, ha itt német-barát kör működik, öt, ha... ha... - úgy kapkodta a szavakat, mint kutya az idegen nadrágja szarát. Végül lemondóan legyintett. - Azt mondja meg nekem, herr Hartl, miért pontosan ebben a faluban...

Térképet kotort elő a mappájából, és ideges mozdulatokkal szétte-regette. Néhány pillanatig böngészte, majd egy pontra bökött az ujj-hegyével.

- Itt van, nézze: falu, maga mégis állandóan várost emleget.

- Nagyközség.

- Lárifári! - Bosszúsán legyintett. - Azt mondja meg, miért akarják hazazavarni a németeket?

- A németeket? Mi? Ugyan, kérem!

A tiszt pulykamérgesen vöröslő arca, hol még jobban elvörösödött, hol kiszederjesedett. Orrcimpái kitágultak, nagy fülei, mókásan mozogni kezdtek. Két kezét hátracsapta, és idegesen sétálni kezdett. Három kör után - Hartl végig követte a szemével, úgy járt a feje, mint kotlóstyúké, ha vércsét kémlel a magasban -, lecsapott.

- Miért írtak a Führernek? - Idegesen, kapkodón egy levelet vett ki az oldaltáskájából, de eközben is tovább háborgott: - Egyenesen a Führernek! Szövetséges országból, német hű városból, ahol német a főjegyző, németbaráti-kör alakult, ahol sok a kitüntetett frontharcos katona, ahol nyilaskeresztes pártot szerveznek... Miképpen merészeltek? Még hacsak írt volna, de miket írt!

Meglóbálta a levelet a főjegyző orra előtt.

- Hívja haza Magyarországból a német katonáit. Hívja? Követeli!

- Ki az a valaki? - kiáltott Hartl a tiszt szavaiba. Mozdulatán is érződött, hogy testestől-lelkestől kimerítette, ez a hosszú, idegesítő tárgyalás. - Miért nem mondja meg, végre? Tartóztassa le, és vége!

- Hallgasson, ha én beszélek! - ordított rá a német tiszt.

Hiába minden fenyegető mozdulat a főjegyző felé, az nem ijedt meg, sőt támadt.

- Elfelejtette, hogy én is német vagyok? A lányom...

A német tiszt farkasszemet nézett vele, egy ideig, mire annak tor-kában rekedt a folytatás.

- Oroszországban ilyenért - dühét levezetően egy levelet dobott eléje -, szemrebbenés nélkül tizedeltünk. Tudja, kiken kezdtük? A vezetőkön.

- Meglehet, de jelenleg Magyarországon vagyunk, amely önálló, szuverén ország létére szövetséges a német birodalommal. Katonáink együtt harcolnak...

- Olvassa! - fojtotta bele a szót az.

A főjegyző ideges mozdulatok kíséretében széthajtogatta a levelet, és remegő ajakkal olvasni kezdte: Valósággal táncolt a kezében az idegességétől a levél. Nem sokáig, ugyanis nem olvasta végig, megnézte az aláírást s elhúzta a szája szélét. - Ahá! - s akaratlanul elmosolyodott.

- Nevet rajta? - fakadt ki a tiszt. - Ki akarta kapni kezéből a levelet, de az, ezt megakadályozón a magasba emelte.

- Tudja, ki írta ezt a levelet? Egy örült arisztokrata asszony.

- Ő... örült? - kérdezett közbe erősen gúnyosan a német tiszt.

- Egyébként ő is német - jegyezte meg minden célzás, cinizmus nélkül a főjegyző. Nem is tehetne volna, hiszen maga is az. - Prukner bárónőről van szó.

Visszaadta a levelet, majd minden színészkedés nélkül a fejéhez kapott.

- Ezért kár volt, több mint egy órát elvacakolnunk, rettegésben tartania a várost!

- Hát... hát nem érti, még mindig nem érti, miről van szó? - hebegte mérgétől fulladozón a német tiszt, jobb kezének öklével nagyokat csapva a levegőbe.

- Menjünk ki hozzá, ott a parancsnok úr is megérti, kiről, s miről van szó! Nevet rajta, amint én az előbb.

- Mindenképpen kimegyek - vágta rá az, majd előmelegítetten megkérdezte: - Tényleg örült az, az úrnő?

- Hadd válaszoljon erre, ő maga! Nos, megkínálhatom végre?

Éppen az üvegért nyúlt, amikor kopogtattak.

- Tessék! - kiáltott ki a német tiszt.

A kinti őrség egyik tagja lépett be.

- A katolikus pap van itt - jelentette szabályosan a felettesének. - A parancsnok úrral szeretne beszélni.

- Nem szeretem a papokat - motyogta a tiszt a főjegyzőhöz fordulva. - Hiába hívnak Gottfriednek - nevetett, közben a katonája felé intett, hogy engedje be!

A plébános előbb a főjegyzőnek köszönt, amiért a tiszt szemmel láthatóan megharagudott, aminek kifejezésül elfordult.

- A városban - kezdte németül a plébános, kissé kínosan, mégis ünnepélyes fennhangon, ám nem folytathatta, mert német tiszt közbebot:

- Ez csak falu. Igazán tudnia illene!

- Mi így nevezzük, parancsnok úr!

- Nem érdekel a véleménye! - a főjegyzőre sandított. Neki súgta, de úgy, hogy a pap is értsen belőle: - Főleg, ha ezt zsidóbérenc mondja egy német tisztnek.

A plébános nagyon megütközött, mégis úgy tett, mintha semmit sem hallott volna, ám mégsem folytathatta azonnal, mert a főjegyző a német tiszthez hajolva a fülébe súgta: Ő nem zsidó - amit ő illedelmesen megvárt.

- De az ura az volt - vágta rá az jó hangosan, mit sem törődve a plébános jelenlétével -, ő a mai napig annak a zsidónak szolgál.

- A falunkban háromezer-hatszáznegyvenegy katolikus, keresztény ember él - folytatta a plébános. Kissé felemeltebb hangon, nem törődve, sem a főjegyző, sem a német tiszt, előbbi suttozásával, utóbbi hangos, sértő megjegyzésével. - Én az ő papjuk vagyok. Értésülve szándékukról, az ő nevükben esedezve, Isten irgalmáért...

- Isten irgalmáért a templomba esedezzen a plébános úr! Itt én parancsolok! - szakította meg a német tiszt.

A plébános megint úgy tett, mintha semmit sem hallott volna. Kizökkenthetetlen rendületlenséggel mondta tovább:

- Isten nevében és a katolikus hívek nevében, mély alázattal kérjük a parancsnok urat: kegyelmezzen meg a városunknak. Ez a város Árpád-kori település. Lakosai színmagyarok...

- Ne hímezze-hámozza a szavait, a lényegyet kérem!

- Azt már elmondtam, parancsnok úr!

A német tiszt eléje állt. Szögletesen, tetőtől talpig végigmérte, aztán ráfordult:

- Nézze, kérem! Én kereken megmondtam: nem szeretem a papokat, mert azok máshoz sem értenek, csak a ködösítéshez, holott a nagy német birodalomnak ma hűséges, nem képmutató, főleg nem zsidóbérenc alattvalókra van szüksége. - Gúnyosan rásandított. - Tudja, mit teszünk mi a német birodalomban a papokkal?

A plébános összefont kezét a mellére szorította. Imádkozni, legálábbis, röviden magában fohászolni akart érte, mint Krisztus az őt csúfolódókért, ám szíve feldúlt virágos kertjében most, hiába akarta, nem nyílt sóhaj. Leküzdhetetlen gyűlöletet érzett, amely előbb a szívét, később az agyát, lassan mindenét elöntötte. Máskor is beszélt már német tisztekkal. Azok mind udvariasak voltak, ez harap, mint a veszett kutya.

Picit később nagyon megharagudott magára, amiért gyűlöletet érzett a német tiszt iránt, mert jól tudta: aki nem képes haragudni a rosszra, márpedig a felebarátja iránti harag nem az-e, az nem tudja szeretni a jót. Elszégyellte magát, és felsóhajtott magában: - Bocsáss meg uram, amiért kutyának neveztem a felebarátomat! - Közben, mialatt válaszolt, a tisztre mosolygott.

- Már értesültem róla a főjegyző úrtól.

A német tiszt felugrott és a főjegyző hátára vert.

- Ez a beszéd, kamerád Hartl! Mégiscsak német vagy. Szervusz! - tegezte le.

A főjegyzőt egészen megzavarta ez a váratlan, ömlengző érzelmnyilvánítás. Zavarában s mivel még közelebb akart férközni a német tiszt bizalmába a papra kiáltott:

- Ne szemtelenkedjen a parancsnok úrral! - Közben mind a két kezével megrázta a német tiszt feléje nyújtott kezét. - Köszönöm, köszönöm!

Mint a bohócok - gondolta a plébános. Kezét levette a melléről, fejét bánatosan lecsüggesztette.

Borongásából a főjegyző szavai verték fel, aki kissé közelebb lépett, és ezentúl magyarul beszélt hozzá:

- Tartozásom van, plébános úr. Hamarosan letörlesztem.

Az nyugodtan, szinte derűsen lövellte tekintetét a szemébe, mert a főjegyző, volt, amilyen, olyan most amilyen, az ő tudatában nem bohóc volt többé, hanem felebarát újra.

- Ha már mindenáron túszt akarnak, vitessen el engem, a papjukat!

Alig mondta ki, máris megrettent. Nem maga miatt, a zsidó menekültek jutottak eszébe, mert ki látja el őket élelemmel, ha elviszik?

- Elmehet, plébános úr! - közölte gyorsan a tiszt a pappal, amin az annyira megütközött, hogy moccanni sem tudott. - Három évet töltöttem a fronton s mindig az első vonalban. És ez a hosszú vita itt! Az idegeim... elnézését kérem!

Amikor a pap hátrálni kezdett, a tiszt utána szólt:

- Nem lesz tizedelés, de a túsokról még tárgyalunk a főjegyző úrral!

A plébános köszönés nélkül távozott. Szívében virágok nyíltak. Vázába rakta, s az imádság nyelvén gyönyörködött bennük. - Köszönöm, Uram! Ez a te kezed munkája volt. Mert, ha te akarod a vérszomjas vad is megszelídül, a kemény kő is puha lesz. Lám, ez a tiszt is, előbb még haragudott, most egyszerre megszelídült, mint a juh, mert történt, ami történt: ő juh s nem bárány...!

Miután a pap kilépett, a főjegyző szemrehányón nézett a tisztre.

- Lásd, őt nyugodtan letartóztathattad volna!

- Papot, Magyarországon, most? Óriási bonyodalom támadna belőle. Még Horthy is szóvá tenné a Führernek... - Összezsapta a kezét, és jóízűen megdörzsölte. - Kocsiba ülünk, és kihajtunk Prukner bárónőhöz! Utána megbeszéljük a tizedelést.

- Csak túsokról volt szó! - figyelmeztette a főjegyző.

- A papot nem viszem el! - Hirtelen megállt. - Van itt éppen elég kellemetlenkedő egyén, akiktől most megszabadulhatsz! Természetesen a pap nem lehet közöttük!

- Az az úrnő bolond. Én a jövőre gondolok. A nagy német birodalomnak háború után is szüksége lesz hűségese alattvalókra. Az itt élő emberek pedig egy-kettő kivételével hűségese, lojálisak.

- Na, látod - csapott le elmésen a német. - Nekünk ez az egy-két ember kell most!

- Vigyétek el a papot, és kész!

- Hányszor mondjam: a pap nem kell!

- Ő maga ajánlkozott.

- Ez parancs! - Gúnyosan mérte végig a főjegyzőt, mialatt folytatta:

- Előbb azt mondtad: te a jövőre gondolsz. Nem igaz. A harag, a gyűlölet lebeg a szemed előtt. A harag pedig rossz tanácsadó, kamerád Hartl! Pap, éppen egy pap miatt rontsuk el a presztízszünket? Ezeket elveszíthetünk egyetlen ember miatt.

- Ezt én is tudom, sajnós. Másként régen elvitetem. Tízszer is kitekerhettem volna a nyakát.

A német tiszt visszafordult, és elindult.

- Prukner bárónőhöz megyünk! - szólt vissza menetközben.

A német származású bárónő másodmagával élt a nagy s szép gótikus, többtornyú kastélyban. Úgy eltörpültek abban a hatalmas épületben, mint óriási padláson két kiséger. A bárónő senkit sem tűrt meg maga mellett, csak ezt az egy öreg szobalányát, akivel élt. Maga főzött, mosott, még a takarításba is besegített. Ha valaki mégis betévedt hozzá, távozása után órákig sűröltatta a padlókat, szidoloztatta a kilincseket, mert Prukner bárónő mániákusan félt a bacilusoktól. Ezek a förtelmes bacilusok, szerinte csak másnak a kezén léteznek, ezért neki minden idegen ellensége...

Az öreg szobalány most is, egyik kezében nagydoboz Szidollal, másikban egy törlőronggyal fogadta őket.

- A bárónő méltósága már alszik - jelentette ki nekik, németül, mert a bárónő csak németül beszélt. Nem tűrte, hogy valaki magyarul szóljon hozzá, egyáltalán: magyarul szólaljon meg a környezetében.

- Költse fel!

Mialatt az öreg szobalány habozott, a német tiszt rárivallt.

- Ha nem megy tüstént, mi megyünk! - fenyegetőn felemelte a kezét.

A főjegyző és a tisztén kívül négy német katona állt az ajtóban.

- Azonnal szólok neki - rebegte megszeppenten az öreg szobalány, rémült hátrálása közben. Arca fehérlett, kezei olyannyira remegtek, még a Szidol lötyögését is hallani lehetett.

Miután eltűnt, a német tiszt a főjegyzővel és a katonákkal együtt belépett a hallba.

- Ki az? - hallatszott ki nemsokára, egy repedt fazék zörgésére hasonlító női hang az egyik szobából. - Senkit sem fogadok ilyen későn! Jöjjenek reggel, tíz óra felé!

A főjegyző közelebb lépett az ajtóhoz.

- Hartl Henrik főjegyző vagyok. Mellettem Gottfried Szigfrid ál, a német birodalom századosa. A levele miatt kerestük fel a méltóságos asszonyt.

- Adolfnak írtam, elvárom, hogy személyesen keressen meg. Magukhoz semmi közöm. Csak vele vagyok hajlandó tárgyalni!

A német tiszt a katonái felé intett, akik egyetlen pillanat alatt berúgták a hatalmas, kétszárnyú ajtót. Berontottak a szobába, megragadták a bárónőt, és kituszkolták a tisztjük elébe.

Hosszú, buggyos pizsamát, térden alul érő, vastag hálókabáttal, fején díszes, hímzett főkötőt viselt, tarka-barka színösszeállításban. Olyképpen nézett ki, mint egy bohóc.

- Maris..., Maris - kiabálta eközben -, Szidolt a kilincse!

- Nem nyúltak a kilincshez, méltóságos asszony.

- Talán repültek? Szidolt neki, Maris!

Az öreg szobalány nem ellenkezett. Az ajtóhoz rohant, ahol ideges, zavart mozdulatokkal szidolozni kezdte a rézkilincseket.

A német tiszt a bárónő szemei elé tartotta a levelet, és meglobogtatta.

- Ön írta?

- Ha az áll benne, hogy Adolf vonja ki a katonáit Magyarországról, akkor, igenis én írtam, ha más...

- Miért vannak a méltóságos asszony útjában, német létére a német katonák - vágott a szavába Hartl.

- Mert engedélyem nélkül letépték a virágaimat, sőt kitörtek két rózsatövemet, és agyonlőtték a macskámat.

Veress Ödön mániákusan üldözi ezeket a dögöket, ez meg védi - gondolta, sündörgő mosolya kíséretében a főjegyző, amely, bármennyire tragikusnak látszott is a helyzet, most mégis nagyon ide illett.

A német tiszt ez alatt alaposan végignézte a bárónőt.

- Ön, méltóságos bárónő, nem szereti a Führet? - érdeklődött ezután, összekeverve a komolyságot a derűjével. - Adolf a játszótársam volt, bár akkoriban nem Hitlernek nevezték, mindegy! Együtt gyere-

keskedtünk Bécsben. Miért ne akarnék neki jót, de ami igaz, az igaz!
 - Szemét körbeforgatta, kezével hadonászni kezdett. - Minek itt az a sok katona? Az oroszok már a határainkat döngetik, menjenek ki a frontra, és ne a macskáimat hajkurásszák!

A német tiszt megfordult, és a főjegyző felé súgta:

- Ez tényleg bolond. Ettől függetlenül elvisszük! - Látva annak megdöbbenését, gyorsan hozzátette: - Üres kézzel mégsem mehetek vissza. Később szépen bezártatjuk egy előkelő bolondokházába.

Ezután megint a katonái felé intett, akik szakavatott mozdulatokkal a hóna alá nyúltak, megemelték és könnyűszerrel elindultak vele a terepjárójuk felé.

- Maris... Maris, a Szidolt! - kiabálta eközben a bárónő. Lába, keze megmerevedett, mint a bábué, csak a feje járt körbe-körbe.

- Igenis méltóságos asszony - kiabálta utána a hűséges öreg szobalány könnyes hangon.

A tó összeborzolódtott vízében csillagok ezrei fürödtek. Az Olajos tanya udvarán, nem messzire a bejárattól, óriási eperfa bólogatott álmában, a most éledező szél karjaiban.

A békák egyhangú brekegéssel játszottak a hatalmas part menti vizek méltóságteljes csendjével. A nádasban felriadt madár rikoltozott. Az a hatalmas ponty verte fel, amely jókedvében az előbb vetette magát a víz felszínére. A tó partján macska osont, hosszúra nyúlott testtel, mígnem megriadt valamitől, s futásnak eredt, be a bokrok közé.

Mitől ijedhetett meg? - rémüldözött Anci néni, aki több mint egy félórája morzsolgatta a tőle elmaradhatatlan rózsafüzérét az eperfa alatti kispadon. Megerőltetetten figyelt. Semmi sem történt, ő mégis nehezen nyugodott meg. Hatalmasat sóhajtott. Mélyről fakadt, mint az artézi kút vize, holott nem víz volt az, most pergetett akácméz. Olvasóját lassan a markába csurgatta, a saját szavaival imádkozott tovább, úgy mintha beszélgetne valakivel.

- Megöregedtem, Uram. Erőm lassan elfogy, egyre jobban elgyengülök. Félek, és féltem azokat is, akik most úton vannak. Órizd meg őket! Egyre nehezebben találok meg a szó végét. Ha hálálkodnom

illene is aggodalmaskodom, holott te állandóan velem vagy. Azelőtt gyakran kijártak ide a csendőrök, most nem jönnek. A németek is elmentek. Nem tizedelték meg a várost, s túsokat sem szedtek. Lám, ezek a gyerekek is, mennyire szeretnek engem. Egytől egyig jó emberek, Dániel szeszélyes, és olyan, mint a sajtukucac. Tesz-vesz, mindig mozog, néha izgága is, de - tette hozzá gyorsan, nehogy megszólják a háta mögött - nagyon jólelkű. Ákosnak olyan bölcs szavai vannak, mint egy papnak. Igaz is, bár ő rabbinak mondja magát. Magdolnáról, magam is elhiszem, hogy unokám. Mindent megcsinál helyettem. Megkímél. El akar vinni innét. Magához vesz, mondogatja, ha eljönnek a nehéz nem-szeretem napok, ápol. Dániel fülig szerelmes bele. Igaz is, nagyon szép lány az istenadta! Ez meg Dunai Miklóst szereti.

Eddig suttogott, most felemelte a hangját.

- Nem mondta, de el lehet-e titkolni a szerelmet? Kérdezősködik felőle, sóhajtozik...

Én is ilyen voltam lánykoromban.

Maga elé lesett, s mosolygott: - Dunai Miklós, mintha a fiam lenne, mégis biz' Isten nem adnám hozzá Magdolnát, ha rajtam múlna.

Kinyújtotta a nyakát, szemét, szája szélét összehúzta, mintha panaszkodna.

- Örökké tanul, meg a munkája! Őt semmi sem idegesíti fel, holott, szerintem, aki nem tud lelkesülni az langyos, mindig langyos ember marad. Se a német, se az orosz, neki mindegy! - Elérzékenyült, még felemeltebb hangon folytatta: - Ez meg olyan, mint egy zsenge virágszál. Ügyes. Mindent megfőz. Varr, mos, beosztó... Nem, én nem adnám neki! Talán jó férj lenne Miklósból, valahogyan mégsem az igazi!

Megint sóhajtott.

- Ennivalónk, ha nem is bőven, de van. Holnap fél kocsira való krumplit küld a plébános úr. Elvermelik. A gödrét már ki is ásták. A ruhák, a ruhák viszont egyre jobban hiányoznak. Csak az, ami rajtuk van. Azok is kopottak. Meleg ruha semmi, holott nemsokára nyakunkon csücsül a tél.

Magával tusakodó mozdulatokkal rázogatta a fejét.

- Nem, ez nem lopás! Úgyis megenné az enyészet! Nemhogy a szegényeknek osztották volna ki, ott eszi meg az egészszet penész. Mert mindent elvettek a zsidóktól, amint a lopott dolgokat szokás, holott, ők nagyon és sokat dolgoztak azokért!

- Vigyázz, nagyon vigyázz rájuk, Uram...!

Ezalatt Tófalvi Dániel és Böhm Ákos már a raktárnak használt, a kihalt gettó közelében jártak.

Ákos, szokása szerint egész úton beszélt.

- Vajon, erről az időszakról, amelynek mi is szereplői, elszenvedői vagyunk, mit írnak majd a történészek? - Ki tudja, talán ő sem, honét jutott ez az eszébe.

- Ne félj, te is benne leszel!

- É...én? Tudod, mi vagyok én? - nevetett fel Ákos ön ironikusan. - Mennyi az én szerepem a jelenkor történetében?

- Elpusztult, megöltek ennyi és ennyi zsidót. Ezekből egy te leszel.

Ákos nem figyelt rá, tovább mondta, amit előbb elkezdett.

- Semmi. Egy hangyánál is kisebb. A történelmet, nem mi, a nagyemberek csinálják.

- Meg a történelemírók.

- Mert mik vagyunk mi? - morfondírozott, szokásos filozofikus modorában, ügyet sem vetve társa, megszokott cinizmusára. - Több milliárd sejtecskékből összegyúrt sejthalmaz. Egyetlen gyertyaláng. Alig gyújtják meg, máris elalszik, mégis olyan erős ez a kis lángocskák, hogy képes az egész világot lángba borítani. Tudod, miért? Mert ezt a hatalmas tömegű sejthalmazt, amelyet előbb, jelképesen gyertyalángnak neveztem, és éppen ez az, ami megkülönbözteti egyik sejthalmazt a másiktól, amiért ez ember, az állat, amaz pedig fa, a fejlődés milliárd évei alatt kicsiszolódott és funkciójában is elkülönült ész irányítja. Ész, de...

Nem folytathatta, mert Dániel elkapta a kezét, és megrázta.

- Hallgass! - A fejével előremutatott.

Néhány pillanatnyi hallgatódzás után levetették magukat a fűbe, és szorosan a földre lapultak.

Közeledő lépéseket hallatszottak. Dániel felemelte a pisztolyát, amit Ákos óvatosan visszanyomott a földre.

- Ne, elmennek! - súgta.

Közvetlenül az út szélén hasáltak. Az úton két csendőr ment el mellettük. Még a kakastollukat is látták. Fénylő szuronyukban, a hold felváltva nézegette magát, addig-addig kényeskedett, mígnem szikrát hányt, megbotlott és hasra esett ő is. Köpenyük suhogott, csizmájuk, amelyen a nemrégén rákent, megavasodott suvickszag is érződött, ütemesen slattyogott. Alig egyméternyire haladtak el tőlük.

Néhány lépéssel távolabb egyikük hirtelen megállt.

- Mintha zajt hallottam volna előbb. Maga nem hallott semmit?

- Semmit, tizedes úr. Nézzek szét?

A tizedes tanácstalanul forgolódott.

Dániel nagyon vigyázott, nehogy zajt csapjon, mert a legkisebb zaj is elárulhatná őket, amely beláthatatlan következményekkel járna. Kissé később, mégis, igaz, nagyon óvatosan, oldalra fordult, pisztolyát lövésre készen a csendőrök felé szegezte. Mert azonnal felfedezik őket, ha elindulnak, ugyanis egyenesen feléjük lestek. Ha nem látják meg, rájuk taposnak, amiért neki azonnal meg kell húznia a ravaszt. Előbb az egyiküket lövi le, utána a másikkal végez, mielőtt levehetné válláról a puskáját. Igen ám, csak hogy a lövöldözés hangjára az egész őrs megmozdulna, és akkor minden elveszett. Ő főbe lövi magát, de mi legyen a társával? Őt is lelövi, mert, amennyire puhány, és kegyetlenek a csendőrök, „köpésre” készítetik, s még ez éjjel rajta ütnek a tanyán, elfogják Magdolnát.

Összeszorította a fogát, visszafojtott lélegzettel várta az események folyását.

A csendőrök, rövidke tanakodás után, végre elindultak. Szerencséjükre a város felé folytatták az útjukat.

Dániel és Ákos fellelegeztek.

- Lelőtted volna őket? - kíváncsiskodott Ákos, a csendőrök egyre távolodó alakját látva.

- Többször is elmondtam neked: élve nem kerülök még egyszer a kezükbe. Engem nem hurcolnak el Németországba, az biztos!

- Veled szemben, én azt vallom, hogy az Örökkévaló azok számára, akik benne bíznak, mindig talál kivezető utat, sosem mér rájuk nagyobb csapást, mint amit elviselhetnek.

Dániel nem sokat törődött vele. Megszokta már Ákos filozofálását. Meghallgatta, de azonnal el is felejtette. Most egyáltalán nem figyelt rá.

- A palánkhoz lopózunk, és felfeszítjük. Én nyomom, te bebújsz, aztán te húzod belülről, én becsúszok alatta.

- Visszafelé?

- Ugyanezzel a módszerrel jövünk ki. Te kibújsz, utána nekifekszel, kívülről nyomod, én kicsúszok alatta.

- Hozni...?

- Amit találunk, elsősorban ruhákat. Nagykabátokat és más meleg holmikát. Nagyon kell a meleg ruha.

- Másként el sem jövök.

- Nem folytathatták, mert újabb alakok tűntek fel a közelükben. A sötétség és a bokros környék miatt nem vették észre előbb őket.

Dánielben még a vér is elhűlt.

- Két újabb csendőr, s ráadásul kutya - súgta, miközben önkéntelenül leguggolt.

Ákos azonnal követte.

A kutya váratlanul felvakkantott, és lassú, megnyúlt testtel megindult feléjük. Dániel megragadta a társa kezét, és megrázta.

- Fussál! - parancsolta. - Ha a kutyát elcsalod, én felveszem a csendőrökkel a harcot. Lelapulok, s bevárom őket. Mást nem tehetünk. Siess!

Ákos szófogadón felugrott, és rohanni kezdett visszafelé. Tőle nem messzire két bokor körvonala feketéllett, önkéntelenül afelé vette az irányt.

A kutya azonnal felfedezte. A földre lapult, s iszonyatos morgásba kezdett, de nem támadt, a parancsra várt. Elhangzott, mire felpattant s óriási csaholással a bokrok felé menekülő, Bóhm Ákos után vetődött.

A csendőrök lekapták vállukról a fegyvereiket, és előreszegezett szuronyaikkal futni kezdtek a kutyájuk után.

Ákost az első bokornál érte utol a kutya. Háta borsózott, inai remegtek. Mély félelmet, és leküzdhetetlen undort érzett. Ordítani akart, de visszafojtotta, mert belátta: nincs más választása, így vagy úgy fel kell vennie a harcot, meg kell küzdenie a kutyával, amellyel

segít Dánielnek is a küzdelmében! A kutya, egyébként is, mindenféle képpen nekiront...

Ez a tudat emberfeletti elszánásra készítette. Kezdeti undora máris elmúlt, az újból és újból feltörő félelmét legyűrte. A bokor mögött hasra vágódott, s gyorsan a hátára fordult. Két lábát jó magasan felhúzta, mire a kutya azonnal a lábfejének esett, ő mind a két lábával s tiszta erejével, jó erősen a pofájába rúgott. Az megpördült, úgy vonyított, amint a torkán kifért. Ő kihasználva ezt, felugrott, s tovább futott. Ám a kutya is összeszedte magát, támadó vakkantások közepette a menekülő férfi után vetetődött. Ákos minden erejét meghaladó gyorsasággal futott. A vastag, száraz fű s fűzfagallyak puskaövészerűen ropogtak a talpa alatt. Az útjába kerülő ágakat egymás után hajtogatta maga előtt félre. Ám a kutya hamar utolérte, és ő máris a lába szárán érezte annak forró nyálas leheletét. Megint a földre vetette magát, amire az őt támadó kutya nem számított. Olyan nagy lendülettel futott neki, hogy már nem tudott lefékezni, amiért is átbukott rajta, mire ő hirtelen felpattant, és rávetette magát. Egymásba kapaszkodva hemperegtek a fűben. A kutya áporodott szaga valósággal fojtogatta. Nyálas viczorítása undorította. Hol a mellén, hol az arcán érezte a szuszogását, vészes morgását, amelyet egy-egy tompa, ruháján át, harapás követett. Újra ordítani akart, hogy hátha elriasztja magától, de megint a társára gondolt, és csendesen tovább küzdött a kutyával. - Ha most tükörbe nézne -, villant át az agyán, ez a lehetetlen gondolat -, egészen biztosan véres lenne a szeme. Arca torz, ajkai lilák. - Egy pillanatra úgy érezte, hogy teljesen elhagyja az ereje, a következő pillanatokban azonban új erőre kapva, fellélegzett: - Ingem szétszakadt, egészen a hasamig szétszakította ez a dög - gyötörte a gondolata, tudata alatt lappangva. - És mennyire villognak a szemei!

Valamikor hallotta: Az állatokat mindig hátul, a nyakuknál fogva markolják meg. A kutya éppen az arcába mart a mancsával, amikor az is eszébe jutott, hogy kedvenc professzora mesélte nekik, Mózes törvényeinek tanulmányozása során. A miértjére nem emlékezett.

Ha most ő is elkapná a nyakát?

A borzasztó szemek, mint két kinagyított, a sötétben is fénylő üveg-golyók, ismét közeledtek. Arca, ha nem is elviselhetetlenül, ahány

körme volt a kutyának, annyi helyen fájt. Reflexszerűn odakapott volna, ha félúton meg nem gondolja magát. Elkapta a kutya torkát s, jó erősen megszorította, mire az megvonaglott. Ezen felbuzdultan, nem engedte el többé. A kutya hörgött, nyála, mintha forró, csúszós ragacsot csurgatnának rá, az orrára folyt. Két hátsó lábát megfeszítette, azt hitte menten leviszi karmaival hasáról a bőrt, előbb megvonaglott, majd szép lassan elengedve magát, teljes súlyával rázuhant a mellére, s kimúlt.

Olyan hang bugyogott ki a száján, amikor elengedte, mintha lyukas gumilabdára taposna.

Az első lövést még akkor hallotta, amikor először a földre vetette magát. Utána többször is eldördültek a fegyverek. Ő, viaskodása közepette is világosan meg tudta különböztetni, melyiket lőtték ki puskából, melyiket pisztolyból.

Letaszította magáról a döglött kutyát, felült, és remegve körülkémelt.

Teljes csend vette körül és sötét.

Óvatosan felállt, és megint szétnézett. Senkit sem látott. Rövid habozás után, lassan, óvatosan elindult visszafelé. Azon a helyen, ahol a társát hagyta, valaki a nevéen szólította. Azonnal megismerte Dániel hangját. Nagyon furcsán hangzott: Csak nem történt baja? - rettent meg. Lehajolt, és tapogatózni kezdett, a hang irányában, a fűben.

- Megsebesültem - súgta, miután kitapogatta. - Ne kínlódj velem! Nézd meg a csendőröket! Vedd el a puskájukat. Amelyik netán él, lödd agyon!

Nem folytathatta, hangja elerőtlenedett, arca megnyúlt, feje visszahanyatlott a fűbe.

Lehajolt, hogy felemelje, de Dániel ellökte a kezét.

- Azt tedd, amit mondtam! A töltényeket is szedd el tőlük! Siess! - egyre jobban elhaló hangja parancsolón hangzott, lehetetlenség volt nem engedelmeskednie.

A hold egész idő alatt bújócskát játszott a felhőkkel. Most megint előbújt, mégsem sokat látott, ezért nehezen fedezte fel az első csendőrt.

Hason feküdt, úgy elterült, mint a béka.

Föléje hajolt, és megfordította.

- Halott - állapította meg. Puskáját nem látta, igaz nem is kereste.

Ismét felállt. Semmit sem látott, ugyanis a hold megint eltűnt, ezért csakúgy vaktában, járkálni kezdett. A hepehupás terepen gyakran megbotlott. Egyszer az orrát is megütötte. Odakapott: vérzik - állapította meg, tévesen, mert azonnal rájött: - Nem most sérült meg, valószínűleg a kutya karmai karcolták meg, előbb az arcát, most csak az alvadtt vért törölte le.

A másik csendőr jóval odébb, kiszáradt zsombék mellett guggolt. Úgy nézett ki, mint egy óriási pöfeteggomba.

Ez még él - állapította meg.

Sokkal óvatosabban mozgott, mint az előbb. A csendőr mégis észrevette. A puskája után nyúlt, de nem sikerült felegyenesednie. Súlyosan megsebesült, alig volt ereje, nem csoda, hogy megelőzte! Felkapta, csövénél fogva a puskáját, s egy jól méretezett ütéssel fejbe csapta a tusával.

A csendőr egyet hördült, oldalra bukott, és elterült a földön. Úgy, hogy a puskáját még mindig nem engedte el, egyik kezével lecsatolta a tölténytáskáját, s ügyesen, az előbbi puska csövét a földre engedve, a lába közé szorította, s felcsatolta a saját derekára. Ezután megfordította a fegyvert, a kezében lógatva visszarahant a társához.

Mire odaért Dániel ült. A mellét fogta. Ákos csak most fedezte fel, hogy a társa ingét teljesen eláztatta a vér.

Megtapogatta.

- Lőjél fejbe, és hagyj itt! - könyörgött eközben. - Te pedig fuss, rohanj haza, mert nemsokára itt lesznek a csendőrök. Hallod? - Elhallgatott, fülét egy irányba hegyezve figyelt. - Máris zörögnek. Lőjél le, te pedig fuss el innét!

- Sohasem lölek le! Ezt te is tudod. Hazaviszlek.

A sebesült állapotát meghazudtolón, felkapta a pisztolyát a földről, és mielőtt Ákos megakadályozhatta volna, a homlokához szorította a csövét, s meghúzta a ravaszt.

A pisztoly egyet csattant s kiesett a kezéből.

- Ez az én pechem! - suttogta lázasan, utána a társára ordított. - Lőj le, te pedig rohanj innét! - Behunyta a szemét, sokkal csendesebben

tette hozzá: - Én meghalok. Mindig azt akartam, hogy harcközben essek el. Sikerült. - Könyörgésre fogta a szót. - Ne hagyjál kínlódni tovább! Lőj, mire vársz?

Ákos nem törődött vele. A sebesült hóna alá nyúlt, és nagy nehezen felemelte.

- Hazaviszlek! - Mivel az ellenkezett kérlelni kezdte: - Ne butáskodj, kapaszkodj a nyakamba!

- Ha nem lösz le, hagyj itt!

- Mindenképpen hazaviszlek. Nagyon kérlek, ne ellenkezzél, mert így neked is és nekem is nehezebb lesz!

- Nem érted, meg-ha-lok!

- Azt hiszed, én megmaradok magnak? - kedélyeskedett, sem az egyéniségéhez, sem a helyzetéhez, sem a súlyos sebesülthöz nem illőn. Talán akaratlanul csúszott ki a száján, vagy vigasztalta.

- Jönnék - suttogta az közben, mialatt még beszélt. - Hallgasd csak!

- Senki sem jön. Kapaszkodj a nyakamba! - Holott a zajt, amelyről már előbb is beszélt, ő is hallotta, csak nem akarta neki bevallani. Lovas kocsi okozta, a mozgó, a pislákoló, a közeledő, kocsi alá akasztott viharlámpájáról fedezte fel, hogy az.

Dániel végre megadta magát. Belekapaszkodott a társába, s ha nagyon nehezen is elindult az út irányába, ahol, mialatt a lovas kocsit várták a kis árokba lapultak. Ákos, a hold fényének segítségével, messziről felfedezte, hogy egyetlen, civil ruhás férfi ül a bakon.

Amikor már egészen közel ért hozzájuk, felugrott, az út közepére állt, s integetett neki, hogy álljon meg!

Még mozgott a kocsi, mialatt a férfi leugrott a bakról, és a viharlámpájához hátrált. Leakasztotta, valamit babrált rajta, majd elfújta. Mindez alatt a súlyosan sebesült Dániel is kimászott az árokból, de felállni nem tudott.

- Kik maguk? Mi történt? - rőffent rájuk a kocsis, miután elébük állt, s alaposan szemrevételezte őket.

- Ne kérdezősködjön - vágta rá Ákos -, segítsen!

A parasztember tétovázva hátrált a kocsija felé. Fejét, mintha segítséget várna, holott nem várt, inkább a terepet szemlélte, körülforgatta.

- Érti ember, segítsen! - ismételte meg Dániel, nyögésszerűn, Ákos szavait.

- Feltesszük a sebesültet a kocsijára! - tette hozzá Ákos.

- A kocsimra?

- Persze, hogy oda. Segítsen!

Az öreg parasztember szó nélkül engedelmeskedett. A kocsi végében széna hevert, a rövid hátsó saroglyán átemelve, ültették le Dánielt, aki sebesülése miatt azonnal eldőlt. A két férfi ezután felült a bakra, ahol az öreg parasztember, eddigi segítségét meghazudtolón, váratlanul megmakacsolta magát.

- Én nem viszem be magukat a városba!

Dánielben, hiába dőlt el előbb, még volt annyi erő, hogy felkapja a puskát, amelyet Ákos az előbb melléje fektetett, és a kocsisra szegezze.

Ákos hátralépett a bakról s kicsavarta kezéből, mert hátha, maga ellen fordítja majd, amint már megkísérelte a pisztolyával is. Ezután ő is a parasztember felé irányította a csövét.

- Indul, vagy..., mert egyedül is el tudom hajtani a lovakat!

- A városba - vágott közbe sírós hangon az öreg.

- Maga hajtson. Csak akkor álljon meg, ha szólok. Indulás!

Az öreg parasztember behúzta a nyakát, kezébe vette a mellette heverő ostorát s megcirógatta azzal az egyik lovát.

- Gyia!

A szekér elindult. Ákos leengedte a puskacsövét, s a kocsist végig szemmel tartva, a társa mellé guggolt.

- Hogy vagy? - súgta Dániel felé.

- Semmim sem fáj, csak nagyon gyenge..., egyre gyengébbnek érzem magamat.

- Hol ért a golyó?

- A vállamnál-e, nem tudom. Érzem, nagyon vérzik.

Ákos lerakta a puskáját, s ijedten kezdte kitapogatni a társa sebesülésének helyét. Nem találta meg. Le akarta húzni az ingét, ám az anyyira gyenge volt, hogy nem bírta felemelni a kezét, amiért óvatosan letépte róla. Összegyűrte a véres inget -, nem sokat látott, és egyébként is véres volt mindene -, és jó erősen a képzeletbeli sebesülés

helyére szorította. Belátva, hogy nem tarthatja sokáig azon a kezét, letépte, az egyébként is rongyos ingét, s ahogyan lehetett, majdnem tapogatódzva, átkötötte vele a sebre szorított, nyomókötés-ként használt inget.

- Maguk lövöldöztek előbb? - érdeklődött közben az öreg kocsis, hátrafordulva. Miután nem válaszoltak, tovább kérdezősködött. - Kik maguk? Mert nem idevalósiak.

- Partizánok - suttogta Dániel, mialatt Ákos elgondolkozott a válaszon.

A parasztember erre még jobban megnézte őket. Úgy mustrálgatta, előbb Ákost, majd Dánielt, a megint előbújó hold fényében, amint vásárban a lovakat szokta: Kétszáz pengő, sok!

- Maguk? - mordult fel, röviddel azután. - Na, nem! Bár - tette hozzá nyomban -, mit bánom én, kik s mik! majd Ákos felé bökött a fejével:

- Mi történt a társával? Ugye meglőtték?

- Megsebesült.

Az öreg parasztember nem kérdezősködött tovább, azokat a fénycsóvákat mustrálta, amelyek a gettó közelében cikáztak. Először fény-szóróknak vélte: hátha feléjük irányítják s felfedezik őket -, riadozott, de hamar rájött: nagyteljesítményű elemlámpák fényei.

Biztonságképpen a lovak közé csapott, és irányt változtatva letértette őket az útról, be a lucernatáblába.

Ákos az öregember hátának szegezte a kézbe kapott fegyverét.

- Hová hajt?

- Tegye le! - szólt vissza az öreg, a világ legtermészetesebb hangján. - Azt hiszi érdekemben áll elkapatni magam? - Idegesen feljebb lökte a kalapját az ostorát tartó kezével, amely Ákosnak úgy tűnt, mintha az ég felé bökött volna a nyelével. - Senki sem mossa le rólam... - Folytatás helyett sokat sejtetően a kocsija derekába heverő zsákokra mutatott. Ákos akkor, éppen egy ilyen zsákon ült. - Tudják, honnét valók? A gettóból. Mindenki ezt teszi, ha teheti. Megéri, viszont ha lefülelik az embert, pu...! - a levegőbe lőtt az ostora nyelével. - Vagy felkötik. Én sem agyonlövetni, sem felkötetni nem hagyom magam.

Végigcírógatta ostorával a lovak hátát.

Egy ideig nem szóltak egymáshoz. Ákos és a kocsis a fénycsóvákat leste, Dániel elgyötörtén, egyetlen jajszó nélkül hevert a szénában.

Végre kialudtak a fények.

- Mégis, hol tegyem le magukat? - szólalt meg nyomban ezután, kissé bátorságot nyerve, az öreg parasztember.

- A szerűnél.

- Jó, hogy megkérdeztem, másként elkerülöm azt a helyet.

- Fél valamitől, vagy...

- Nem esett utamba - vágott közbe, mialatt rántott egyet a gyepőlőszárán. - Miért éppen a szerűnél?

- Mert ott várnak a társaink - lódította Ákos.

A parasztember, mialatt a két idegen hallgatott, magában morfondírozott, amint máskor, szántás közben az ekevégénél, vagy hosszabb kocsikázás közben megszokta. - Mégis partizánok lennének? Hallottam róluk. Valahogyan nem ilyenek képzeltem el őket: szakállasoknak, hajuk, mint a szentkúti remetéé... Tölem...! - s felrántotta a vállát.

A gettó felől lövések csattantak fel, és újra felcsillantak az előbbi fények is. Nem sokáig, mert az ég felől repülőzúgás hallatszott, mire azok a hosszan elnyúló, képzeletbeli szentjánosbogárkák, egymás után lepotyogtak a földre.

Miután minden elcsendesedett, az öreg paraszt tovább motyogott.

- Én meg azt hittem magukról, hogy csendőrök, még a lámpámat is elojtottam.

- Igaz is, elsötétítési tilalom van. Miért gyújtotta meg? Ráadásul görbeúton jár - kérdezősködött Ákos.

A lovak megugrottak, az öreg hirtelen felmordult.

- Hőha! Mi a fene történt veled, Manci? Nyúl ugrott fel, vagy hörög. Hőha..., hőha mán no! - Csak azután válaszolt, miután a lovak lecsillapodtak. - Sokkal bátrabban mennek, ha érzik, hogy fény dereng a hátuk mögött.

A levegőbe suhintott az ostorával.

Dániel eddig mozdulatlanul feküdt, azt hitték alszik, vagy elájult. Most megmozdult. Ákos gyorsan megkérdezte tőle:

- Jobban vagy valamivel? - Azonnal rájött, hogy butaságot kérdezett, ezért kapkodón helyesbített: - Úgy értem, nem fáj...?

- Nem - súgta vissza alig hallhatóan, amiért Ákos arcának idegszá-lai halálrémültem rángatódzni kezdtek. Megfogta a kezét, kitapogatta az ütőerét: Összevissza ver a szíve, s mennyire gyengén! Vége! - riadozott magában, leejtve a kezét.

Az öregember megint hátraszólt.

- Én nem tudok magukról semmit, maguk sem rólam. Rendben van?

Ákos nem törődött vele. Közelebb hajolt a halálosan sebesült társá-hoz, és a fülébe súgta:

- Ne vitesselek el teljesen a tanyáig?

- Ne! - súgta vissza olyan hangsúllyal, amelytől Ákosnak még a lélegzete is elakadt. Most már biztosan tudta, hogy haldoklik. Gye-rekkorában szemtanúja volt egy balesetnek. A városrészükben épít-keztek. Ő éppen arra járt, majdnem eléje esett le az állványról az idős kőműves. Elejétől a végéig végignézte a haldoklását.

Az suttogott ilyenképpen az utolsó perceiben.

A kocsisra kiáltott.

- Hajtson gyorsabban!

- Megtehetem - szólt vissza egykedvűen, és megint megsuhogtatta az ostorát.

A lovak felhorkantak, egyikük még a farát is feldobta, és meglódi-totta a társát.

A szerűket alig néhány perc alatt érték el, ami Ákosnak örökkéva-lóságának tűnt.

Valósággal felsóhajtott a kazlaknál.

- Hol álljak meg, az elején, vagy odébb? - érdeklődött az öreg pa-raszt.

- A közepe táján.

- Éppen ott járunk. Hóha! - állította meg a lovait.

Ákos megigazgatta a sebesült kötését, utána szemügyre vette a szé-rűt, majd leugrott a még mindig mozgó kocsiról.

- Segítsen levenni a társamat! - szólt vissza a földről a kocsisra.

- Nem kell, majd én... egyedül - erősködött ekkortájt teljesen fel-eszmélt Dániel. Fel is ült, ám többre nem futotta az erejéből.

Ákos ekkor megint az öreghez fordult:

- Fogja meg, és segítsen leemelni! - Ha én nem is - tette hozzá teljesen váratlanul, az öreg meghökkenésére - Isten megjutalmazza érte, bár ő sosem gomba módra jutalmaz, tölgyerdőként, évtizedek múltán, fent...

Az öreg paraszt ember nem várta meg, hogy befejezze, kicsatolta a hátsó saroglya láncait, amelynek a helyén lecsúsztották a sebesültet a földre.

Alig ért földet az öreg parasztember, anélkül, hogy visszacsatolta volna a saroglyát, felugrott a bakra és faképnél hagyva őket, elhajtott a helyszínről.

Ákos még látta, hogy menetközben hátrahajol, valamit igazgat, mintha a szénát húzta volna a zsákokra, ezután pillanatokon belül eltűnt a sötétben.

- Nem jelent fel bennünket? - suttogta nyomban ezután társához fordulva Ákos.

- Talán nem - nyögte Dániel leheletnyien elerőtlenedetten. Nagyon legyengült már, alig állt a lábán. Talán el is dől, ha Ákos nem tartja meg. A kötése teljesen átvérzett. Mindene csupa vér volt. Egyik kezével tartotta, a másikkal a lecsúszott kötését tolta feljebb.

- A hátamra veszlek. Kapaszkodj a nyakamba!

- Nem bírok - nyögött fel az. - Hagyj itt!

- Ne beszélj badarságokat. Párszáz méter és otthon leszünk.

- Hagyjál itt! - suttogta elhalón, alig érthetőn.

- Várnak. Anci néni, Magdolna. - Megrázta a kezét. - Nem hagylak itt, hazaviszlek! Dőlj a hátamra, én jó erősen foglak, te kapaszkodj, amennyire csak bírsz a nyakamba!

Dániel végre megadta magát. Minden erejét összeszedve, Ákos nyakába kapaszkodott, aki felegyenesedett, és rohanni kezdett vele be, a kazlak irányába.

Egyenként kerülte meg a kisebb-nagyobb kazlakat, ahonnét végül a nyílt határba jutott.

A liget széle, legalább is Ákos szerint, odalátszott.

A kisebb-nagyobb darabokra szakadozott felhőpamacsok között bujkáló hold, előbb rájuk csodálkozott, óriási fénylő képével, majd,

mintha segíteni akarna ezüstszurke ragyogással megvilágította előtük az utat. A szomszédos krumpli táblából nyúl rohant a közeli tarló felé. A néma táj felett, sötétség és szendergő fényesség váltogatta egymást. A levegőben pára és bódító szénailat kevergett.

A kazlak felől hallatszó szöcskekoncert és a közeli nádasok békabrekegése éppen beleillett ebbe a nagy csendbe.

Ákos hamar kifulladt. Melle és a hasa, mint a jóllakott emberré, egyre jobban feszült. Később, minden egyes levegővétel után fájt. El is dobta volna magát, ha erős akaratának nem sikerül még idejében legyűrnie hirtelen rátörő fáradságát. Lépésről lépésre, méterről méterre vonszolta magát és a terhét. Tüdeje után a lába mondta fel a szolgálatát. Lábai után a keze zsibbadt el, amellyel hátranyúlva, igen kellemetlen pózban s mindvégig magához szorította a magatehetetlen sebesültet.

Néhány lépést még így is megtett, de utána megállt.

Nem lélegzett, csak szuszogott. Úgy kapkodta a levegőt, mint aki nek a torkát szorongatták. Állni sem tudott sokáig a teherrel. Lábai megroggyantak, s ő szép lassan összecsuklott. Arra még estében is vigyázott, hogy a társa meg ne üsse magát.

Dániel eldöntött krumpliszákként hevert a földön. Őt, kábult, alakatlan érzés fogta el, az ébrenlét és az álom határán leledzve. Igyekezett elrejtőzni a társa pillantásai elől, olyannyira, hogy a végén maga sem tudta már: időben és térben hol helyezkedik el.

- Fázom. Várjuk, meg még kisüt a nap - suttogta Dániel, lázálmában, elaléltnan, amitől rájött, hogy a társa semmit sem észlelt az ő legyűrhetetlen fáradságából. - Keresd meg Magdolnát, és mondd meg neki, hogy megvettem a gyűrűket, ha vége lesz, feleségül veszem.

Ákos lehajolt. Teste ólomsúlyként húzta lefelé, viszont az a tudat, hogy Dániel haldoklik, és ott fekszik mellette, új erőt adott lankadó akaratának. Kissé kifújta magát, megmozgatta az izmait, két kezébe fogta a sebesültet, és nagy nehezen felállt vele.

- Kis kacska fürdik fekete tóban - kezdte el váratlanul énekelni Dániel -, anyjához készül Lengyelországba... Te ismered ezt a gyerekdalt, Magdi? Én anyámtól tanultam.

- Érdekes - vélte Ákos: Dániel sosem emlegette az anyját! - Néhány méter megtétele után, ismét elnehezült, mégsem állt meg. Összeszorította a fogait, és hallatlan akaraterővel tovább vonszolta másodmagát, a krumpliföldből ki a legelső fáig. Két kézben tartani, cipelni egy aránylag súlyos férfit, lehetetlenség kibírni sokáig. Ezt ő is tudta, ezért, amennyire megtehetette, takarékoskodott az erejével. El kell jutniuk az Olajos tanyáig! Ez a tudat újabb erőt adott erőtlenségének. Nem is az ereje, mert Ákos nem volt erős férfi, az akarata, a szívóssága hozta el idáig, amit ő az Örökkévalónak tudott be, ahol is majdnem összerogyva megint megállt. Dánielt a mellette lévő fának támasztotta. Erőtlenségén kívül azzal a tudattal állt meg, hogy óvatosan elengedi, leguggol, utána ismét a hátára veszi, és meg sem áll a horgásztanyáig.

- Dániel, hallasz engem? - suttogetta, miután letette a sebesültet.

Ám az egyetlen mukkot sem szólt. Ha nem tartja meg elzuhan. Mindezt észlelve, igen erőlködően s szuszogón újra a hátára vette, felegyenesedett, és görnyedezve elindult vele. Nagyon erősen kellett fognia, másként le-lecsúszik róla. Ennek ellenére, most mégis könnyebben, főleg gyorsabban haladt, amint az előbb.

- Nézd, milyen szép a naplemente! - gügyögte a hátán Dániel. - Az a vérvörös pír, ott a felhők között. Nézd csak!

Dániel akaratlanul feljajdult: Meghal. Nemsokára meghal. Ez a romantika! Dániel sohasem volt romantikus.

Azt hitte elesik, mégis minden erejét összeszedve, hányszor megtette ma este, maga is elcsodálkozott ezen, s ha bukdácsolva is, futni kezdett. Mert így, érezte, ha nem is sokkal, valamivel könnyebb, főleg gyorsabb a haladása.

A saját maga által diktált irama toltá, odébb s odébb.

Nem izzadt, szája s a bőre kiszáradt, nadrágja mégis rátapadt, feszült, slattyogott, mint a vizes ruha. Az erősen vérző térd miatt tapadt testéhez a nadrágja - jött rá később. Aprókat és nagyon kapkodón lélegzett, mintha kitömték volna a mellét valamivel.

Meg-megroggyant, mégis egyetlen pillanatra se állt meg az Olajos tanyáig...

Anci néni még mindig az eperfa alatt ült. Néha elszunnyadt, ha felriadt imádkozott.

Olykor-olykor az eget leste.

Miért remegnek a csillagok? Fáznak, mert biztosan hideg van fent. Minél mélyebben megyünk le a földbe, annál melegebb lesz. De, ha ez igaz, annak is igaznak kell lennie, hogy minél magasabbra megyünk, annál hidegebb lesz a levegő körülöttünk. Egyszer, még kislánykorában, felmászott egy hatalmas topolyafára. Igaz, nem is tudott lejönni. Egymáshoz kötözött létrákkal mentek fel utána a felnőttek, hozták onnét le a földre.

- Érdekes, ott fent egyáltalán nem fáztam! - motyogta, hiányos fogai között, majd újra imádkozni kezdett.

Az udvar végében megzörrent az avar. Odanézett. - Szenteltessék meg a te neved... - elfelejtette, hogy előbb az Üdvözlégy Máriába kezdett.

Ákos a haldoklóval a hátán, éppen akkor lépett ki a bokrok mögül. Miután a látvány az öregasszony tudatáig hatolt, felugrott, és rohanni kezdett feléjük. Rózsafüzérét a szoknyája kötésébe nyomta, a zsebkezdője mellé.

- Mi...i történt veletek? - torpant meg közvetlenül mellettük.. Öszszecsapta a két kezét, lélegzete a torkába szorult.

Ákos a sebesülttel együtt a lábai elé rogyott.

- Jaj, Istenem! - megint összecsapta a két kezét -, megsebesültetek. Én meg azt hittem, az ég dörög, holott ti meg kik lövöldöztetek.

Hol az egyiket, hol a másikat emelte meg a földön. Ákos nagyon hamar kifújta, s összeszedte magát. Feltápáskodott, és az öregasszonyra szólt:

- Segítsen, Anci néni! Bevisszük a házba.

Az készségesen szót fogadott. Ákos a hóna alá nyúlt, Anci néni a lábát fogta össze, emelte fel. Így vitték be a házba, ahol a díkóra fektették.

- Meglőtték. Jaj, Istenem! - motyogta közben Anci néni kétségbeesésétől elnehezülve. - Csupa vér, mindene véres..., és te is!

- Én kisebb karcolásokon, kutyaharapásokon kívül nem sebesültem meg, ő kent össze vérrel.

Magdolna már aludt. A hangokra riadt fel, rohant át hozzájuk a szomszédos, nagyobb szobából, amelyet azelőtt a horgászok öltözőnek, meg étkezőnek használtak. Ezt rendezték be neki újabban lakószobának. Egyik ajtaja az udvarra, másik a halóri házba nyílt. A pokrócot menetközben terítette a vállára. Egy ideig megátalkodottan leste őket. Egyiken a véres hurkává gyűrődött kötés éktelenkedett, és nem is volt észnél, a másik csupasz felsőteste valósággal vöröslött a rátapadó s javarészt alvadt vértől.

Sóhajtozott, a kezét tördelte egy ideig, majd, mialatt az öregaszony vízért szaladt ki a kútra, kapkodón Dániel fölé hajolt, és ügyesen lebogozta a véres mosó ronggyá vált kötését. Mire végzett Anci néni is visszatért a lavór, friss vízzel, amit melléje helyezett a földre.

Dániel a friss víztől kinyitotta a szemét -, Magdolna tovább mártogatta vízbe a rongyát, hogy, szabaddá téve a sebét, teljesen lemossa körülötte a vért -, és teljesen váratlanul énekelni kezdett:

- Kis kacska fürdik fekete tóban... - mígnem hangjának fájdalmas remegése, újra belefulladt az ájulás magasan hánykolódó hullámaiba.

Csak az ajaka mozgott tovább.

Anci néni eddig a lánynak segített, most hirtelen kiegyenesedett és az ajtó felé rohant.

- Kihívom Dunai Miklóst!

Elszántan megrángatta fejkendője kötését, és máris eltűnt az ajtóban.

Magdolna, mihelyt meghallotta a férfi nevét, akaratlanul összerendezte. El is pirult, amit most, a jelenlévők közül senki sem vett észre. Dániel eszméletét veszve feküdt a díkón, Ákos, miután ő is lemosta magáról a vért, mellette pihent, összeroggyantan az egyik széken.

Miklós, mint a tó fölött a hajnalpírja észrevétlenül költözött be a szívéve. Gondolatainak frissen zöldlelő kertjében, többszínű virágok nyíltak. Köztük legékesebb, a szerelem. Órákig ábrándozott. Régebbi, kiegyensúlyozott egyénisége teljesen szétesett. Ő -, ezen maga is elgondolkozott - egyetlen pillanatig sem küzdött, eme szép, neki, a jelenlegi viszonyai mentén, most mégis terhes érzése ellen. Most is nagyon nehezen gyűrte le e hirtelen fogant érzelmét, hogy figyelmét újra a súlyos sebesült ellátására összpontosíthassa.

Elszégylelte magát. Erkölcstelennek, embertelennek tartotta, hogy ő a nagybeteg, a haldokló társa fölött, aki ráadásul szerelmes belé, akinek a megmenekülését köszönheti a gettóból, az elhurcolástól, akihez feleségül akar menni, másik férfi után vágyakozott.

A seb környékének megtisztogatása, lemosása után, széthasogatta az Anci néni által előbb odakészített lepedőt, majd gondosan bekötözte vele a sebesült mellét. Homlokára vizes borogatást rakott, majd megittatta, hideg, friss vízzel, amitől Dániel szeme előtt széthúzták a fátylat, s a majdnem elsötétülő, matt üveg megint kitisztult.

- Szeretek... - Mást is mondhatott, de annyira elhalón, hogy a lány nem értette meg.

Közelebb hajolt hozzá, és szájon csókolta.

- A feleséged leszek. Csak a tiéd leszek, Dani! - suttogta a fülébe elernyed hangan. A szíve összeszorult, szeméből két hatalmas könnycsepp pottyant le a férfira.

- Késő... Meghalok. - Dániel, így félig eszméletlenül is nagyon jól tudta, vagy érezte inkább: késő visszafordulnia, végiglépkedni a lábnyomát jelző fejfákon. Semmit, de semmit se lehet már megváltoztatni, a hátralévő néhány perc azé, akinek birodalma ott veszi kezdetét, ahol a logikus gondolkozás véget ér.

Magdolna gyengéden átkarolta a mellét, és ráborult.

- Bocsáss meg..., bocsáss meg! - rebegte, mígnem a hangja elcsuklott, lélegzete hosszú darabokra szakadozott sóhajába fulladt. Szemének megszokott csillogása még inkább könnybe lábadt. - Ne halj meg! Nagyon kérlek, ne halj meg! - esedezett a feltörő sírásától el-, elfulladva egy ideig, majd hangosan zokogni kezdett...

Eközben özvegy Köves Lászlóné a város felé vezető úton rohant.

- Jaj, Istenem, jaj, Istenem! - motyogta a megszokott Üdvözlégy Mária ritmusára. A végén maga sem tudta: imádkozik, vagy beszélget? Mintha számított volna, hogy a boríték más, de a címzés ugyanarra a helyre szól?

Dunai Miklós még nem feküdt le. Látogatója volt. Klemon doktor kereste fel váratlanul. Az előbb kísérte ki. A fürdéshez készült, amikor Anci néni valósággal beesett az ajtón.

- Nagy baj van, Miklós! Gyere ki hozzánk! - lihegte, míg teljesen ki nem fulladt. Szavai helyett a tüdeje repedt, harmonikaszerű sípolása hallatszott.

Miklós azonnal felugrott. Széket keresett, tolt Anci néni mellé, amelyre az valósággal ráogyott.

- Mi történt?

- Meglőtték. Csupa vér mindene. Jaj, Istenem! Annyira rohantam, hogy majdnem kiköptem a tüdőmet...

- Beszéljen!

- Meglőtték, csupa vér mindene...

- Ezt már mondta. Kit, hol?

- Nálunk fekszik a tanyán.

Miklós felegyenesedett, mert ha a bejelentő el is veszi a fejét, az orvosé legyen mindig a helyén - tartotta. Pillanatokon belül, átgondolta, felmérte a helyzetet. Gyorsan rendbe szedte magát, a kis, fehér szekrényéből gyógyszert, kötszert s ki tudja még mi mindent pakolt az orvostáskájába, és máris rohant az ajtó felé.

- Jöjjön, Anci néni! - szólt vissza az öregasszonynak. - A többit majd az úton beszéljük meg.

Kint rohanva tette meg az utat a nagyon közeli fészkerig, onnét vissza. Gondolta beszól az anyjának, később mégis úgy döntött, hogy nem avatja be a titkába. Így, mire Anci néni is kiért a házból, ő a biciklijével már a kapuban várta.

- Kapaszkodjon fel a csomagtartóra! - szólt rá mihelyt melléje ért. Csak annyi időre állt meg, mialatt az öregasszony, nehézkesen felcihelődött a csomagtartóra.

Miután elindultak, felemelkedett, a kormányra dőlt, és minden erejét beleadva tekerni kezdte a pedált.

A kövesútról hamarosan letért a földútra, ahol visszaült a nyeregbe.

A városban a légiriadók miatt, az utcai villanyvilágítást kikapcsolták. Igaz, most nem is volt rá szükségük, mert a hold mindent világos színűre fényezett körülöttük.

- Itt nyugodtan beszélhet! - szólt hátra az öregasszonyra Miklós, miután a földúton is megtettek néhány tíz métert.

- Hogy is mondjam...

- Előttem nyugodtan beszélhet. Régen tudom, rejteget valakit.

Megdöbönt: Csak nem Magdolna a sebesült? Mert ki más, ha nem ő. A többi szökevényről ugyanis nem tudott semmit.

Testét hátborzongató félelem járta át.

- Három zsidó szökevény van nálam.

- Közöttük egy nagyon csinos lány. - Maga sem értette, hogyan mondhatta ennyire közömbösen, amikor a legszívesebben ráordított volna: Beszéljen már! A lány?

Anci néni, régebben tudta, hogy már találkozott a lánnyal. Magdolna gyakran kérdezősködött róla. Ő rákérdezett, mire az bevallott neki mindent.

Az öregasszony hallgatott. Miklós folytatta. Igazán nagy önuralmába került, hogy nyugodtan beszéljen. Hangja így is berekedt a felfokozódó belső izgalmatól, amit Anci néni fáradtságnak velt.

- Találkoztam vele. Horgásztam. Ő mellém keveredett a csónakjával. Beszélgetni kezdtünk. Amikor arról faggattam, kicsoda, hogyan került ide azt hazudta, hogy a maga unokája...

- Pont neked - szakította félbe az öregasszony. - Egyébként, én tanítottam meg rá, viszont te ismered Rózsát.

- Csak nem ő sebesült meg? - mert nem állhatta tovább, hogy meg ne kérdezze.

- Áh, dehogya! Dániel. - Miklós valósággal fellélegzett. - A gettóba akartak behatolni, néhány darab göncöt szerezni télre. Csendőrökbe botlottak, azok meg tudod milyenek? Az eperfa alatt ültem... Ákos hozta haza a hátán. Csurom véresen. Bevittük a házba. Magdolna kezelésbe vette, én vizet, tiszta lepedőt készítettem oda, utána érted szaladtam. Soha, de soha, még a férjem halálakor sem siettem ennyire.

- Miért fogadta be őket? - csúszott ki akaratlanul a száján. Meg is bánta, de már nem szívhatta vissza.

- Ilyet kérdezni sem szabad, fiam!

- Bocsásson meg, Anci nénit féltem. Mert felebaráti szeretet ide-oda, ha elkapják, felakasztják.

- Ha Krisztus urunk nem félt, pedig ő fiatal volt, a keresztre feszítésétől, én, aki öreg vagyok, miért féljek az akasztástól? Egyszer úgyis

meg kell halnom. Küldtem volna el a szerencsétleneket? Fiatalon bitófára kerülnek mind!

Anci néni ebben a pillanatban jött rá, hogy mialatt kételyének adott hangot, tulajdonképpen megértést szeretett volna találni, és talált.

- Jól tette. Nagyon jól tette! - nyugtázta ezt az óhaját, megértőn a férfi, amit az hálás sóhajával viszonzott.

Miklós ezután újra nagyon erőteljesen tekerte a pedált. Csak ott lassított, ahol életveszélyes lett volna gyorsan hajtania.

Anci néni, hogy levezesse az izgalmát megint beszélni kezdett. Egyébként is sima, gyalogúton haladtak akkor.

- A lányoméknál voltam. Hazajövök...

- Hogy van, Rózsa? - kérdezett közbe a férfi. - Nagyon régen láttam.

- Pusztit küld. Látod, még nem adtam át. Miért nem ugrassz be néha hozzám, főleg, ha amúgy is a tavon jársz?

Az nem válaszolt. Ismét felállt a kerékpárja nyergéből, és minden erejét beleadva hajtott tovább.

Csak jóval később szólalt meg:

- Ott hagyta abba, hogy Galamboséknál járt Pesten.

- Mire hazaértem, ez a három szerencsétlen várt. Zavartam volna ki őket? - Felsóhajtott. - Csak nagy baj ne legyen, mert nem is hiszed mennyire jó népek. Nagyon félttem Dánielt, talán el is vérzett azóta!

- Attól függ, hol sebesült meg. - A kerék egy kisebb gödörbe bukkott, olyat nyekkent, hogy majdnem elharapta a nyelvét, amiért csak jóval később folytatta: - Hol találták el?

- Nem tudom. Talán a mellén.

- A szája nem vérzett? - aggódott Miklós. - Nem buggyant fel habos vér, esetleg nyállal keveredetten?

- Nem.

- A saját lábán jött, vagy hozták?

- Ákos cipelte haza, leginkább a hátán.

- Lehet, hogy megússza. Hanem, mondja, Anci néni, mért nem szólt nekem? Ruhát, élelmet én is tudtam volna szerezni nekik.

- Neked?

- A zsidók üldözését szívemből elítélem, ha nem is érdekel a politika.

- A plébános úr segített eddig, és tudod mi az érdekes? Azóta egyetlen csendőr sem járt nálunk. Mi lehet az oka?

Miklós nem válaszolt. Az öregasszony szavait mérlegelte, agya tizedes mérlegén, gondolatainak súlyával megrakva: Tényleg, most miért nem mennek oda a csendőrök? Talán máshová rendelték ki őket, vagy kevesebben vannak, kevesebben, mint régen? A nyilas párt szervezése is leköt néhány csendőrt... S ezek a zsidók is! Éppen most akartak betörni a gettóba, amikor, a lopások miatt megkétszerezték az őrzését? Csak nem velük bocsátkoztak tűzharcba? Klemon dokortól hallotta, kár, hogy nem kérdezte ki alaposabban!

Tovább törte a fejét, mígnem újra hátraszólt az öregasszonynak:

- Van fegyverük?

- Egy pisztoly.

- Honnét szerezték?

- Nem tudom. Magukkal hozták.

- Ennivaló?

- Mondtam, a plébános úr sokat segít.

Nem akarta belekeverni a papot, meg is bánta, hogy előbb és most is kimondta a nevét, - bár, nyugodott meg - ha nem is szerette nagyon Miklóst, bízni, vakon megbízott benne. Azt tudta, hogy nem érdekli a politika: se német, se orosz, senki csak a munkája, viszont, hogy a mai felfordult világban a zsidókkal milyen viszonyban van, csak az előbb győződött meg némiképpen.

- Ákos derekán olyan szíjat láttam, mint a csendőrökön. Tölténytáskák, vagy mik lógtak rajta.

Szóval mégis ők lehettek - vélte Miklós.

- A csendőrparancsnok, aki annyira szeret vadászni, sem jár ki? - érdeklődött később Miklós.

- Senki. Pedig őt szeretem. Zsiga úr, igazi, becsületes, magyar ember. Tulajdonképpen..., mintha nem is csendőr lenne!

- Ha valakiről azt mondjuk: tulajdonképpen becsületes, nem is annyira becsületes. Csendőr, mit lehet tudni!

- Őket is anya szülte. Úgy beszélsz, mintha haragudnál, esetleg neheztelnél rá.

- Én senkire sem haragszom.

- Isten senkinek sem marad adósa, fiam! Jobbra állítja a jókat, balra a gonoszokat. Bűnös tetteikért mindenkinek meg kell fizetnie, más mérce nincsen, mert ha lenne, a plébános urunk szerint, ki tudja, hányszor kellene meghalnunk, ez pedig lehetetlen, igaz?

Miklós nem válaszolt, ezért az öregasszony sem beszélt tovább. Eddig csak azokat a feszítő aggályait akarta levezetni, amelyeket Dániel sorsa miatt érzett. Erős nyugtalanság kínozza, meg ez a hosszú út is tovább borzolta az amúgy is feszülő idegrendszerét. Miklós nagyon gyorsan, szinte gépiesen tekerte a pedált. Anci néni a gyenge holdfényben is jól látta, miként vizesedik be az inge, hallotta az egyre jobban elfulladó szuszogását. Mégis úgy tűnt neki, mintha gyalog sokkal hamarabb hazaérne: - Gyerünk, gyorsabban gyerünk! - Akarta mondani, de minek hajszolja azt, aki saját magát csapkodja akaratának szíjostorával.

Nagyon kényelmetlenül ült. Szoknyáját jól felhúzta, lábait széttárta, nehogy a küllőkbe beakadjon, végül a főtengely kiálló hegyére szorította a cipőjét. Emellett rázta is a bicikli. Néha azt hitte, hogy széthasad az agyveleje, vagy leszakad a veséje. Máskor meg majdnem leesett a bicikliről, olyakat dobott rajta, hogy szinte nyekkent. Mégsem törődött vele. Állandóan a környéket figyelte: - Már Duda Jani káposztásánál járunk. Ez a kukorica meg Bagi Lacié. Ott az Ér, a tóba folyik... Hála Istennek, nemsokára beérünk a ligetbe...

Mégis, amikor már az Olajos tanyán jártak nem akart hinni a szemének. Minden egyes fa, bokor, kóró ismerősen köszöntötte, ő ennek ellenére kételkedett.

Bokrokon, embermagasságú gazon, évszázados fákon, most kinőtt hajtásokon túl, a kis halóri házban Magdolna, kisírt szemekkel, fájdalomtól összetört arccal nézett Ákosra. Mind a ketten tudták, kimondani viszont egyikük sem merte az igazat.

Ákos maga elé görnyedten ült, s nézte a földet. Kissé előbb, befödve a fejét, hangosan imádkozott. Miután elhallgatott, Magdolna sírósan megjegyezte:

- Ennyi az élet, Ákos, semmi!

- Ha valaki meg akarná örökíteni az ember életét, nem lenne elég egy nyár, kereken nyolcvan esztendő kellene hozzá. - Erősen letörődötten repedezett a hangja, miközben a helyhez, az eseményhez illetlenül, erőltetetten s fájdalmasan felnevetett: - Nyolcvan esztendő! Ő huszonötöt se élt meg. - Meg sem moccant úgy mondta tovább. Szavai egymásba folytak, a lány, mialatt hallgatta behunyta a szemét. - Olyan az ember, mint a mezők virága. Reggel teljes pompájában virul, estére bizony, bizony elszárad, mint fűnek virága.

Jób könyvéből is idézett még valamit, amit Magdolna már nem várt meg. Felállt. Széthajtogatta a lepedőt, amelyet nemrégén vizes borogatásként rakott a nagybeteg fejére, majd szép lassan, szinte ünnepélyesen gyászos mozdulatokkal leterítette vele a halottat.

Böhm Ákos ez alatt tovább beszélt:

- Életünk kertjében vannak páfrányok, és vannak virágok. A páfrányok árnyékban nőnek, a virágok a napsütést kedvelik. Miért több a páfrány, mint a virág? Mert az árnyék mindig tovább tart, mint a napfény. - Az ég felé emelte a fejét. - Az Örökkévaló gyakran visz miniket árnyékba: a megpróbáltatások, a szomorúságok, a betegségek, a szenvedések árnyékaiba, mégis áldott árnyék az, mert nem a fű, nem a virág árnyéka, amelyek hamar elhervadnak, elszáradnak, hanem az Örökkévaló árnyéka, aki mindig tudja, mikor kell az árnyék, mikor a napfény. Most eltakarta napfényt, hogy árnyék áradjon ránk, én mégis azt mondom: Legyen meg az Ő akarata!

Magdolna, mióta letakarta a halottat, egyáltalán nem figyelt rá. Most erősen rácsodálkozóan lesett végig rajta: Ez a férfi még beszélni is tud, amikor ő valósággal ájuldozik a fájdalomtól?

Az ajtó felé indult. Ki akart menni a levegőre. Régi rugalmas járása megroggyant, nem is járt, csak vonaglott, nem is ő volt, csak a fájdalom, mindent elöntő értelmetlen gyásza.

Kintről váratlanul zörgést és hangfoszlányokat hallott.

- Megjöttek - súgta a társa felé. Amikor az meg sem mozdult, megismételte: - Jött valaki, Ákos!

Végre felugrott. Magdolna, ha eddig nem, most valósággal megrettent. Ákos, ha lemosta is magáról előbb vért, a szemei, továbbra is véresen csillogtak. Fáradt, vénember benyomását keltette, akit ráadásul, ha nem is nagyon, csak megsebesített a kutya: összekarmolászta az arcát és, ha a nadrágján át is, de csak megharapdálta.

- Anci néni hangja - súgta Magdolna tovább Ákosnak, a helyzethez egyáltalán nem illőn felcsillanón, viszont százszor ő, mint egyszer a csendőrök! - Biztosan vele jött az orvos is.

Szíve nagyot dobbant, kezét a mellére szorította. Hol Ákosra, hol a halottra lesett.

Elsőként Miklós lépett be. Anci néni nyomban követte. Magdolna hozzá rohant, és a nyakába zuhant.

- Meghalt.

Anci néni lábai a földbe gyökereztek. Lélegzete elakadt, nézése megmerevedett. Úgy nézett Miklósrá, aki levette a halotról a lepedőt, mintha ő lenne a hibás mindenért. Ezután a halotthoz futott, a homlokára rakta a kezét, de alig ért hozzá, máris visszarántotta. Egy ideig a földre sütötte a szemét, majd teljesen váratlanul az égre szegezte, és felordított:

- Hát, ezért imádkoztam én egész este?

Még be sem fejezte lázongását, mikor a lelkiismerete csilingelni kezdett, s máris elszégyellte magát. Úgy állt, remegett, olyan szájmozdulatokkal kapkodta a levegőt, mint amikor forró levest nyelt. Előkotorászta, a férje halála óta hordott, fekete szegélyű zsebkendőjét, és nehézkesen megtörölgette vele a szemét, s belefújta az orrát.

Magdolna átkarolta és a legközelebbi székhez vezette.

Dunai Miklós ez alatt befejezte a vizsgálatát. Visszahajtogatta a lepedőt, és a többiek felé fordult:

- Jó barát vagyok s gyakorló orvos. Vakon megbízhatnak bennem. - Ákos felé nyújtotta a kezét. - Csak önt nem ismerem még. Én Dunai Miklós vagyok.

- Böhm Ákos.

Miután kezét fogtak, Magdolnára mosolygott.

- Mert Galambos Rózsával már találkoztam, igaz?

Ákos rácsodálkozott: mikor s hol találkozhattak?

- Anci néni pedig - az öregasszonyról beszélt, de továbbra is Magdolna felé fordult -, Galambos Rózsa után, ő a nagymamám.

Miket beszél ez itt? - morfondírozott magában Ákos, mialatt Magdolna szemrehányó pillantásokkal bombázta Dunai Miklóst: még most is élcelődik, amikor azt, akit mindahányan szerettek halott? Ám, mihelyt szemük sugara összelobbant, mintha a pupillájába világítottak volna, napból tükörrel, teljesen elvakult. Védekezően lehajtott a fejét, nagy szemeit a földre szegezte.

A következő szavakat nem hallotta, a bőre alá hatoltak s végigsimogatták elzsibbadt testét.

- A gettónál tűzharcba keveredtek a csendőrökkel, ezt már tudom. - Nézze meg az ember, gondolta Anci néni, miközben a beszélő férfi szemébe nézett: Honnét tudja, amikor ő egyetlen mukkot sem szólt róla?

Miklós, mintha neki válaszolt volna, olyanként folytatta:

- A kollegám említette. Sebesült csendőrökhöz hívták...

- Nincs sebesült - szólt közbe Ákos. - A két csendőr halott.

- A halottak - folytatta Miklós, némi gondolkodásához kapcsolódó elmélázása után - nem beszélnek, viszont a tetthelyről el is kellett jönni, elcipelnie a sebesült társát. Egyik golyó a verőérét roncsolta szét, tehát elvérzett. Az úton, hazafelé cipelése közben vérzett el. Márpedig a vér élénk, feltűnő nyomokat hagy maga után. Könnyedén idevezetheti a nyomkövető kutyákat.

- Az út nagyobbik részét lovas kocsin tettük meg. A nyomok tehát megszakadtak.

- Csakhogy a lovas kocsi is véres lett. Ha elkapják, netán önként köp a kocsis?

A puszka! - ütött szeget a gondolat Ákos fejébe. - A kocsin maradt! - De nem szólt róla.

- Az a paraszt sosem ad fel önként bennünket. Behatolt a gettóba, több zsák holmit..., vagy miket lopott, vitt haza a kocsiján.

- Szerintem, amint ismerem parancsnokukat, még ezen az éjjelen itt lesznek a csendőrök. Nagyon gyorsan helyet kell változtatniuk.

- Nem engedem el őket, fiam! - sipított fel Anci néni hangja a fájdalma miatt összeszűkülte torkából.

- Hagyjuk itt Dánielt? - tiltakozott felváltva Magdolna és Ákos, aki ezt is hozzátette: - Előbb eltemetjük. Kötelességünk, nem?

- Úgy, mint a kutyát? - jajdult fel Anci néni. - Elássuk, és kész!

- Tényleg, ehhez gödör is kell - kapcsolt Ákos, átvéve a szót Anci nénitől.

- Azonnal nekilátunk - ajánlkozott Miklós. - Ásunk!

- Tegnap ástunk vermet, krumplinak. - Kapcsolt Ákos, amit azonnal szóvá is tett. - Szerintem az is megfelelne.

Ákos nagyon jól tudta: Dánielt, még ezen az éjszakán el kell temetniük. Viszont nem mozdulnak el, erről a tanyáról, mert ennél biztonságosabb helyet sehol sem találnak. Dunai Miklós nem ismeri a lehetőségeiket, az alaposan eltervezett elgondolásaikat. A maga módján, igaza van, ő csupán segíteni akar, amely egyre szimpatikusabbá varázsoltta őt a szemében... Előbb eltemetik Dánielt, azután ismerteti vele a lehetőségeiket, mert ebben az emberben, már csak Anci néni miatt is, megbízott. Ha nem lenne megbízható, Anci néni nem hozza ki ide!

Gondolatainak élénk csevegéséből Anci néni szavai zökkenették ki.

- Te..., te is, aki pap vagy, rabbi, beleegyezel, hogy csak úgy ukmukfukk elássuk! - sírt fel az, öregesen sipítózn, jajongva. - Nem a temetőben, közönséges burgonyatároló verembe, mint a kutyát. Te ebbe beleegyezel, Ákos?

Miklós, mintha nem hallotta volna, Ákoshoz fordult:

- Akkor nézzük meg azt a helyet! - senkivel, semmivel sem törődőn, előreindult.

Miután eltűntek az ajtóban Magdolna Anci mellé állt, aki még az előbb rogyott le a székbe, fejét a vállára hajtotta. Ő is sírt, mégis az öregasszonyt vigasztalta.

- Mi, mindenképpen itt maradunk magával. Ha vége lesz... - nagyot nyelt, egy ideig hallgatott -, eljön hozzánk. Meglátja milyen szép s nagy házunk van! Úgy szeretem majd, mint anyámat, aki meghalt.

- Engem, innét már csak a temetőbe vihetnek ki, lányom! - Tiltakozón rázta meg a fejét. Zokogva, szemrehányón folytatta: - Vagy a verembe, Dániel mellé. Se pap, se szenteltvíz, semmi!

- Mi zsidók vagyunk. Bennünket a rabbi temet el. Imádkozik, tart rövid szertartást felettünk. Mást nem tehetünk. Dániel egyébként sem volt hívő.

- Mégis..., halott, temetőben lenne a helye! - Még tovább mondja, ha Magdolna síró-szrepegő, könnyes szavai belé nem fojtják a szót.

- Ákosék nagy bajba keveredtek. Hallotta: két csendőrt is lelőttek. Most, mint az örültek, mindenfelé keresik őket. Feltűnő nyomokat hagytak maguk után. Úgy átfésülik a környéket, mint a hajukat. A nyomok pedig, kétségen kívül idevezetnek. Reggelre tele lesz a határ csendörökkel, hacsak még ez éjjel meg nem szállnak bennünket. Ezért Dániel holttestét nem vihetik ki a temetőbe. Egyrészt lehetetlenség, másrészt, kész öngyilkosság lenne. És Miklósnak is vissza kell mennie a városba, keresik, miegymás!

Az öregasszony sokkal csendesebben s megértőbben sírdogált, beszélt, mint előbb.

- Hitt, nem, olyan, de olyan jó ember volt - suttogta könnyesen. - Téged is nagyon szeretett.

- Tudom. - Ő is sírva fakadt.

Nem folytathatták, mert a két férfi hamar visszatért.

Miklós egyenesen a leterített halotthoz lépett.

- Koporsó nélkül - sírt fel Anci néni -, krumpli tároló verembe!

Miklós nem törődött vele. A halottat lepedőbe csavarta, majd Ákos felé intett, aki szó nélkül melléje lépett, és mintha előbb megbeszéltek volna, megfogta Dániel lábát, és segített kivinnie.

Anci néni megállás nélkül szorongatta, telesírt, fekete szegélyű zsebkendőjét.

- Ne haragudj, Dániel - szipogta, fel-feltörő sírása közben. - Nem így akartam. Ők sem, belátom. Ne haragudj ránk, édes fiam!

Magdolna bekötötte a fejét, s mialatt a két férfi a halottat vitte, Anci néni bekarolt. Eddig csak fojtogatta a bánat, most, mint duzzadó folyóból az árvíz, kitört belőle. Sűrűn potyogtak a könnyei. Többször

megbotlott, mialatt sötétben a gödörhöz értek, végül, mivel az öregasszony jobban ismerte a terepet, ő vezette tovább.

Elővette szoknyája kötéséből a rózsafüzérét, és a Miatyánkba kezdett, amelyet fájdalomában és szokása szerint szüntelen összekevert az Üdvözlégy Máriával.

Magdolna fejében a gyász borús érzései merőn összevegyültek fennkölt érzéseivel. Nem tehetett róla, teljesen átérezte szörnyű helyzetét, valahogyan mégsem kesergett, sőt az előbb még megváltoztathatatlanak tartott gyásza is felengedett.

Dániel meghalt, szívében merőben új érzés született...

A férfiak nagyon gyorsan végeztek. Dániel holttestét a gödör közepébe helyezték.

Ákos sapkát húzott a fejére, elmondott egy ideillő, siralmas zsolnárt, majd héberül elrebegette a zsidók halotti imáját, s néhány másodpercnyi néma elmerengése után Dunai Miklós felé intett.

Az alig méternyi mélységű sírgödörnek nevezett vermet néhány perc alatt behantolták. Kukoricaszárat raktak rá. Fejfaként egy oda-szúrt, törött vasvilla nyele szolgált, melléje Ákos néhány, apró követ rakott...

Anci néni, mialatt a férfiak behantolták a gödröt, halkán elénekelte a Ments meg engem Uram az örök haláltól... kezdetű, ősi, temetési katolikus éneket.

Miklós, miután teljesen végeztek, Ákoshoz fordult:

- Menjünk be, és beszéljük meg a további teendőnket! - Neki mondta, de valamennyijük nevét ráírta a borítékára.

Csendesen, letörten, gyászmenetté átalakultan ballagtak vissza a házba.

Bent Miklós kezét mosott. Anci néni az asztal körül toporgott. Letörölgette kezével az asztal terítőjéről a nem létező port, megigazgatta a rojtokat.

Némi merengés után Miklós Ákoshoz fordult:

- Nem számít, hogy melyikünk öregebb: szervusz.

- Szervusz - tegezte vissza, kézfogásukkal megerősített pertujukat Ákos.

Miklós ezután Magdolnához lépett.

- Téged eddig is tegeztelek, elkísérsz egy darabon, Galambos Rózsa?
 - Ha nem szégyellsz sétálni egy zsidó lánnyal, mert most már mindent tudsz rólam.

Mialatt az erőteljesen tiltakozott, Ákos Anci néni mellé lépett, és diszkrétan segített neki lehúzni a véres ágyneműt, amely nemrégén még, Dániel holttestét fedte be.

- Én egyébként, ennek a zsidó lánynak egyszer már megkértem a kezét - súgta Miklós, előbbi tiltakozása után a lánynak.

- Feltételes módban - rebegte vissza az.

- A választ úgyszintén úgy kértem, amit a mai napig nem kaptam meg.

- Sem az alkalom, sem a hely nem illik most a viccelődéshez. Mert ez az! Egyébként is nagyon feldúlt lelkiállapotban vagyok. Esetleg..., kint beszéljessünk!

Miklós, miután beleegyezőn rábólintott, az ekkor éppen a segítségét befejező Ákoshoz fordult:

- Az orvos munkája véget ért. Mint „civil ember” pedig nem boldogulok veled. - A kinti négyszemközti beszélgetésükre célzott. - Ha mégis megtörténne, amire még gondolni is borzasztó, én megmondtam!

- Az orvos munkája a születésnél kezdődik, és a halállal végződik be, majdnem csakúgy, mint a papé - válaszolta Ákos, miután a háromlábú suszterszékre ült. - Dániel nincs többé. Hihetetlen!

- Az, bár én nem ismertem - vágta rá Miklós gépiesen.

- Minden egyes ember külön világ, és csak egy él belőle a földön. Te szerinted, ez a különös világ, véget ér a halállal? - provokálta Miklóst akaratlanul, talán az átélt tragikus események hatására.

- Nem ér véget, mert a test alkotóelemeire szétbomlik. A szerves anyag átalakul szervetlenné, amit a gyökérzet felvesz, és visszaalakítja szerves anyaggá, ami bár sosem lesz azonos azzal a szerves anyaggal, amely az embert alkotta, de csak szerves anyag, amiért csak a forma változik meg. Az ember így, vagy úgy, végeredményben tovább él.

- A lélekből fű lesz vagy fa?

A két nő önkéntelenül rájuk irányította figyelmük fényszóróit, holtan nem fény, mélységes gyász villogott most ezekből a kis reflektorokból. Mind a ketten az ágy szélére ültek. Magdolna Miklós arcát fürkészte, Anci néni Ákosét.

- A lélek egyenlő az aggyal. Miként, miben élhetne tovább, ha hordozója megsemmisült. Ez így természetes s logikus, nem?

Ákos elemében volt. Egyelőre, egy cseppet sem látszott meg rajta régebbi fáradtsága, s nem nyomta el az átélt tragédia szörnyűsége sem.

- A halál nem természetes és nem is logikus - felelte valamivel később, némi gondolkodás után, a maga filozofikus modorában, paposan elnyújtva. - Testünk valamennyi sejtje kicserélődik. Időről időre új sejtek halmazai lépnek helyükbe. Ezért nem kellene megöregednünk s meghalnunk. Így lenne jó, s logikus. Ám valami közbejött, amely előidézte az öregedést s a halált. Ádámnak és Évának a bűnbeesése. Bűnt követtek el, aminek zsoldja, a halál! - Kézzel-lábbal tiltakozva folytatta: - Nem, a lélek nem az agyunk függvénye! Bebizonyítsam?

- Tudom, az agy dinamizmusa, és az emlékek... Szóval az agy sejtjei folyton újulnak, kicserélődnek, ezzel szemben az emlékeink megmaradnak. Régi idealista nóta, csakhogy én nem hiszek benne!

- Persze, hogy nem, mert vannak dolgok, amelyek olyan mélyek, hogy nem látja meg a szemünk, vagy annyira komplikáltak, hogy nem fogja fel az eszünk... - Ákos, ezután teljesen Miklósba fojtva a szót, hosszú elmélkedésbe, filozofálásba kezdett. Csak beszélt, beszélt. Nem is Miklóshoz beszélt már, hanem önmagáért a beszédért.

Anci néni meghatódott. Csak morzsái jutottak el a tudatáig, ám neki ez is elég volt ahhoz, hogy arca ünnepélyes színt öltjön, szeme áhítatosan, fényben ragyogjon. Összekulcsolta a két tenyerét, olyképpen hallgatta, mint az imádságot.

Ákos mindaddig beszélt, amíg végleg el nem merült a maga verte, magas hullámaiban. Még akkor is motyogott valamit, amikor a sok izgalom, a testi-lelki megrázkódtatás, a fizikai-idegi megerőltetés, amelyet átélt s megtett, végérvényesen el nem nyomta.

Ülve aludt el a székén.

Anci néni látványosan a falon függő szentkép elé térdelt, és csendesen imádkozni kezdett Dániel lelki üdvéért.

Miklós a lány felé intett, az órá sandított, majd, mintha összebeszéltek volna, szinte egyszerre s észrevétlenül elindultak az ajtó felé.

Az udvaron Miklós azonnal elkapta a lány kezét, és magához húzta.

- Rengeteget gondoltam rád.

- Amint én rád - rebegte szűziesen Magdolna.

- Szeretlek.

A lány nem válaszolt azonnal. Lehajtotta a fejét s hallgatott.

- Dániel temetése utáni órában íztelenség szerelemről beszélni - válaszolta jóval később. - Elégedjél meg egyelőre azzal, amit előbb bevallottam neked.

- Megértelek, viszont nagyon kérlek, egyetlen pillanatig sem maradj itt. Nagyon veszélyes, Rózsa.

- Miért hívsz Rózsának, holott jól tudod...

- Engedd meg - fojtotta bele a szót -, hogy így nevezzelek.

- Ha ez neked jobban tetszik, tő...lem!- nyújtotta el a szavait.

- Minden percben rátok törhetnek - erőszakoskodott tovább a férfi.

- Én már régen eliszkoltam volna, ha te nem lennél mellettem. - Megállásra kényszerítette a lányt. - Ismered te egyáltalán a csendőröket?

- Ők szedtek össze, ők kísérték be bennünket a gettóba. - Összeborzongott. - Félelmetes emberek!

- És a Gestapóról hallottál-e már?

- Nem.

- Ők a csendőröktől is veszedelmesebbek, márpedig a csendőrök, állítólag nekik adják át a zsidó szökevényeket.

- Mondj egyetlen biztos helyet ebben az országban?

- Én csak egyet tudok jelenleg, hogy nagyon féltetek, Rózsa! - vágta rá hévvel. - Sürgősen helyet kell cserélned!

- Segít-e a rabon, hogy egyik börtönből átteszik a másikba?

- Gyere el velem, hozzánk! Lakjál nálunk! Ketten élünk anyámmal.

Ő is nagyon szeretne, és vigyázna rád!

- Nem lenne jó - vágta rá némi töprengés után. - Én teljesen idegen vagyok neked.

- Már nem! Sokat, úgymondhatnám, mindent jelentesz nekem.

A lány tovább tiltakozott a fejével.

- Ha hozzánk nem, menj a paphoz, a plébános úr nagyon rendes ember - javasolta Miklós.

- A plébánoshoz, amikor Ákos szerint a zsidók után a cigányok, őket pedig a papok követik?

- Ami azt illeti a cigányok összeszedése máris elkezdődött. Nem általánosan, a harmadik faluban, az egyik juhhodályba terelték be vagy össze őket... De Ákos kitől hallotta ezt?

- Attól, aki azt is tudja, hogy a németek majd a Kárpátokon túli részre telepítik át a magyarokat.

- Nem lesz idejük rá, mert mind a két fronton, főleg ott, fokozatosan s állandóan visszavonulnak. Egyébként engem nem érdekel a politika.

- Hol járnak már az oroszok?

- Ahová, Dániel szavai szerint a magyarokat akarták áttelepíteni, azaz itt-ott máris átlépték a határainkat.

- S ezt csak úgy, minden lelkesedés nélkül...

- Nem! Egyszer majd táncolok is, örömben veled.

- Másik kérdésed? - vágta ketté a vitát Magdolna, közbevetett gyors kérdésével.

Miklós olyan szemmel lesett rá, mint matematika tanár a diákjára, akinek hiába magyarázta hosszú percekben az algebrát. Végül megrenyhülten rámosolygott.

- Egyik este, ha mindenen túl lesztek, lejövök a tóra. Elvitetlek csónakázni? A tóra, ahol megismerkedtünk, de milyen körülmények között ismerkedtünk meg! Nem romantikus?

- Az - vágta rá a lány, erotikusan felmelegedett hangon. Ezzel összefüggésben, mindene remegett, mialatt folytatta: - El, persze, hogy elmegyek, de most már tényleg siess haza! Kereshetnek, és engem is nagyon megtört ez az eset, amely nemrégiben lezajlott itt. Ugye megérted? Vedd azt is tudomásul, hogy Dani, akit most temettünk el szerelmes volt belém.

- Dani s te?

- Sajnálom, csak ennyi. Ettől függetlenül feleségül mentem volna hozzá, ha nem hal meg. Nagyon rendes embernek ismertem meg. Valamennyi érzelmeimet, életemet... feláldoztam volna érte. És ugye zsidó volt.

Miklós elkapta a lány kezét, s megcsókolta.

- Megyek. - Hátrafordult és Anci néni felé kiáltott, aki az ajtóban állt. - Ha valami történne, mondjuk, elkapnak az úton: horgászni voltam a tavon. Maga is látott, s elzavart, ugyanis horgászati tilalom van. Horgászati felszerelésemet a görbe fűzfa odvába rejtettem...

Dobrovitz Máté azon az emlékezetes éjjelen, miután hazaért a lovas kocsijával, sietve kifogta a lovait, majd anélkül, hogy egyetlen pillantást vetett volna a kocsi belsejébe, két vasvilla szénát dobott a képzeletbeli zsákmányára, majd bement az istállóba, és lefeküdt a maga tákolta díkóra. Egyébként valamennyi éjjel bent aludt a házban, most, mivel késő éjjel volt, nem akarta felverni a feleségét...

Másnap a szokásos időben ébredt. Gyorsan kihordta a trágyát, megaljazott, megpucolta a teheneket és a lovakat, két nagy vasvilla lucernát dobott eléjük, majd a felesége segítségével megfejte a teheneket. Miután végeztek, a felesége bevitte a tele tejes edényt a nyári konyhába, ő utána sietett és elébe állt, ahol sokat sejtetőkön ki, a kocsija felé bökött a fejével.

- A szajré! Lerámolok, te behordod a házba! - Eddig egyetlen mukkot sem szóltak egymáshoz, ki-ki tette a maga dolgát.

- Sikerült?

- Ühüm.

- Jó - örvendezett az felvillanyozódottan. - Azonnal végzek s máris mehetünk!

Megtörtént. Egymás mellett ballagtak a kocsihoz.

- Tudod, mit hallottam a piacon? - súgta ott az asszony sejtelmesen a férjének.

Mert Dobrovitz Máténé fejes előtt már a piacot is megjárta. Túrót, sajtot, vaját és estéről megmaradt tejet vitte ki eladni.

Perceken belül szétkapkodták, holott a háború miatt egyre laposodtak a pénzes erszények. Már akié, mert az övék jócskán gyarapodott.

Mivel az asszony váratlanul elhallgatott, a férje megsürgette a szemével: Mondd már!

Az, előbb körülnézett, rántott egyet fejkendője kötésén, és tovább-súgta:

- Tolvajt, vagy tolvajokat fogtak el a csendőrök. Még lövöldöztek is.

- Hol?

- A gettónál, ahol te is jártál. Nem vettél észre valami gyanúsat? Nem hallottál lövéseket?

- A fenét voltak azok tolvajok. - Nagyon vigyázott, mert, szerinte olyan az asszonyok szája, mint a vízimalom kereke: ha örölnék, ha nem, mindig jár. Nem szabad mindent az orrukra kötni, mert könnyen elkottyantják! Most mégis kicsúszott a száján. El is hallgatott, viszont a felesége nem hagyta annyiban.

- Ha nem tolvajok, kik?

Aki á-t mond, jobban teszi, ha kimondja a b-t is, főleg, ha asszony-nyal áll szemben. Ő mégis taktikázott.

- Én is loptam, és van puskám?

- Nincsen - vonogatta a vállát.

- Na, látod!

- Akkor, kivel lövöldöztek?

- Tudja Isten, dehogyan nem tolvajokkal, tuti!

A kocsijához ment, s a löcs végébe kapaszkodva, felmászott a hátsó keréken, a kocsi derekába.

- Nézd már! A vasvillát meg elfelejtettem felhozni - torpant meg már fent.

- Maradj, hozom! - nyugtatta meg a felesége.

Dobrovitz Máté, miután kezébe vette a felesége által feladott vasvillát, a tenyerébe köpött, ám az első villa széna ledobása után megdöbönt. Nemcsak a szája, a szeme is tátva maradt a csodálkozástól. Hiába piszkálta meg a maradék szénát, a négy zsák közül egyetlenegy sem talált a kocsiján. Csak arra a puskára lelt rá, amelyet Böhm Ákos otffejtett az éjjel.

A felesége, mert ő is látta, a fejéhez kapott, majd az utcára sunyított, hogy nem látta-e valaki, ugyanis a léckerítés résein könnyen

beláthattak. Senkit sem látott. Értetlenkedően, sőt néni felelősségre vonón tekintett vissza az urára, mire ő, mint egy védekezésésként, a bal kezével feljebb lökte a kalapját, s mialatt visszabámult a feleségére, gondterhelten megvakargatta a feje búbját.

- Jártál már így? - Hangja idegesen remegett, orrcimpái, mialatt összevonta a szája szélét kitágultak.

- Hogy?

- Álmodsz, és azt hiszed ébren vagy.

A felesége a puskára mutatott.

- Azt mondtad előbb, hogy nincs puskád.

- Nincs is.

- Hát akkor, az mi?

- Puskának csakugyan puska, de nem az enyém.

- Hogyan került mégis a kocsidra?

Dobrovitz Máté nem kendőzhetett tovább. Amit az előbb elmulasztott, most bepótolta, kimondta a b-t is.

A kocsi oldalára ült, és szép lassan elmesélt mindent, amíg a felesége a szájára szorította a tenyerét, olyan megdöbbenően hallgatta, hogy még a szuszogását is visszatartotta.

- Csak egyet nem értek - rángatta a vállát a végén az öreg, miközben ismét körülnézett -, hova lettek a zsákok?

Szeme, mintha eszébe jutott volna valami, régmódi, löcsös, lovas kocsijának, hátsó, lógó saroglyájára tévedt. Az azt tartó láncok kikapcsolva, majdnem a földre értek. Egy ideig bámulta, majd erősen lehangolódottan kifakadt: Nemigen káromkodott, most mégis olyan cifrát mondott, hogy még a felesége is elszégyellte magát.

- Ott hullajtottam el a zsákokat! - mutatott a kikapcsolt, lógó saroglyára. De mégis, hogyan csúszhattak le, s mind a négy! Bezzeg ez a nyavalyás puska itt maradt! - Nagyot rúgott bele.

- Ássuk el gyorsan! - javasolta az asszony, majd választ sem várva, visszarohant az istállóba, ahonnan egy újabb vasvillával tért vissza. - A ganéjba ássuk, ott sohasem találják meg!

Dobrovitz Máté riadtan lesett a feleségére.

- Tényleg, mi lenne, ha mégis megtalálnák?

- A jó istenke sem mosná le rólad, hogy nem te voltál a tolvaj, meg a jó istenke tudja micsoda!

Dobrovitz Máté egy ideig a fejét törte, majd összeborzadtan az ég felé emelte a fejét.

- Te jó Isten! - Összecsapta feje fölött a két kezét, és olyan mozdulatot csinált, mintha imádkozna, holott csak tovább méltatlankodón szidta önmagát.

Az asszony eközben semmivel sem törődön a trágyadomb felé futott.

- Kiasom a gödröt, amíg te odahozod a puskát! - intézkedett letompított hangon.

A vasvilla nyele segítségével pillanatokon belül felkapaszkodott a trágyadombra, ezért mire a férje, egyik kezében a puskával, másikban a vasvillával beérte, igaz: közben megállt, és alaposan szétnézett, hogy nem látta-e meg valaki, a gödör felét majdnem kiásta.

Olyan gyorsan járt a keze, mint a macska két lába, ha gödröt ás a mocskának.

A férje a puskát a trágyadombra dobta, és segített a feleségének, ezért nagyon hamar elkészültek. A puskához nem nyúltak többé, a vasvillájuk segítségével lökdösték, tolták bele a gödörbe, majd kapkodón betemették trágyával.

- Ezzel meglennénk, de mi lesz a vérrel? - verte le kezéről a képzeletbeli port, magára kényszerített elégedettséggel az öreg, miután feljebb lökte izzadó fején a kalapját is.

- Lemosom - vágta rá az asszony, és máris szaladt vízért...

Nagy fazék forró lúggal tért vissza. A forró vizet a sparhelt melegvíz-tartójából merte ki, a fahamut a tűzhely hamutartójából öntötte, keverte bele. A fedő tetejére cirok súrolókefét rakott.

Majd megszakadt, mégis futott.

A földre rakta, és buzgón munkához látott.

A férje elégedetten hunyorogva nyugtázta a tisztára sikált kocsi fenekét és az oldalait, végül megkérdezte, nem azért, mintha nem látta volna, fontoskodásként.

- Azt is lemostad? - A hátsó saroglyára hunyorított.

- Le. Sietek, mert nemsokára elsöznek. Te is eljössz a nagymisére?

- Megyek, csak előbb szétnézek!

Felgyülemlett idegességét akarta levezetni. Előhúzta a pipáját, megtömte saját, dugiban természetett, vágott dohánnyal, és meggyújtotta. Két pöfékelés szünetében szólt hátra:

- Készíts ki az ünneplőruhámat!

Augusztus huszadika, Szent István király napja volt, fél ünnep, ezért délelőtt senki sem dolgozott a határban.

Dobrovitz Máté a kerítéshez ballagott, rákönyökölt, és kilesett az utcára.

A plébános úr a templom felé igyekezett. Temetésről jött haza. Veress Ödönt, az ismert földbirtokos, a helyi nyilaskeresztes párt hungarista mozgalmának első vezérét temették. Váratlanul halt meg. A cukorbaj végzett vele. Bekómált. Nem a plébános temette, ugyanis református volt, amiért a szomszéd település református lelkészét hívták át, aki csak most ért rá. Eddig Zsiga László csendőrparancsnokkal beszélgetett. Az éjjel történekről a szakácsnőjétől szerzett tudomást, aki a piacon hallotta., reggel. Miután megemlíttette Zsiga Lászlónak, az elmondta, hogy két csendőret agyonlőtték. A pap nagyon megrettent, az Olajos tanyaiakat féltette: hátha belekeveredtek valamibe? Ám a csendőrparancsnok hamarosan megnyugtatta: A gyilkos lovas kocsival járt a gettóban. A kocsi nyom, az elhullajtott friss ló ürülék és a menekülés közben, az emelkedő miatt, valószínű nem volt saroglya, négy lepotyogott, összevéreződött tele zsák maradt az úton.

Most annak a lovas kocsinak a gazdáját keresik.

Alig váltak el, az ég váratlanul megmordult. Igaz, már ezt megelőzőn is hallottak bizonyos tompa zúgást, most közvetlenül a fejük fölött dübörögtek az angol és amerikai harci repülőgépek.

A plébános, éppen Dobrovitz Máté háza előtt járt.

- Dicséretessék a Jézus, plébános úr! - adta meg neki, ami jár az öregember, majd az ég felé mutatott - Nem lesz ebből baj? Annyian vannak, mint a cserebogarak.

Igaza volt. Olyan sok repülő húzott el magasan a felhők alatt, külön-külön, látványos rajokban repülve, hogy még az ég is elsötétült fölöttük.

A pap csak azután fogadta az öreg köszönését, miután megszemlélte a gépeket, s helyeslőn rábólintott.

- Mindörökké, amen! Találkozunk a templomban?
- Most készítik ki a ruhámat, plébános úr.
- Isten áldja, Máté gazda!
- Dicsértessék a Jézus, plébános úr!

A pap tovább ment.

Az úton karszalagos nemzetőrök és leventék jelentek meg, akik azonnal a falak mellé terelték a templomba igyekvő embereket.

Néhány német katona is megjelent az utcán. A közeli főútról tévedhettek be a városba. Senkihez sem szóltak. A fák alá húzódtak, és letelepedtek a fűbe.

A templom előtt egy csendőr várta a plébánost.

- A főjegyző úr üzeni a plébános úrnak - darálta le az idegesen -, ne tessék misézni! Egyetlenegy bomba százakat megölhet. Tessék azonnal hazaküldeni őket! Azt is mondta, hogy ne csoportosan, külön-külön menjenek hazafelé az úton! Tessék kihirdetni...

- Nézze, kérem, nem misézek, s megmondhatom a híveimnek, viszont haza senkit sem küldök!

- Az üzenetet átadtam. A többi, a plébános úr dolga! - Tisztelgett. A csendőr balra, a plébános jobbra távozott.

A templomban, ezen az augusztusi ünnepen, nagyon jó hallotta a pap, sokkal többen énekelték az: „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga...” című éneket, mint máskor ilyenkor. Éppen ott tartottak, hogy... „téged magyar kíván...”, amikor özvegy Köves Lászlóné félenken megérintette a vállát.

Köszönt, ezután a fülébe súgott valamit.

- Most is gyóntatok - válaszolta hangosan a plébános -, ugyanis ma nem lesz mise.

- Szent István királyunk napján? - képedt el az öregasszony.
- Megtiltotta a főjegyző úr. Fél a bombázástól.

Anci néni átélt Pesten néhány bombázást. Hallott olyan légópincéről is, meglehet rémhír volt, ahol ötven-hatvan személy is meghalt egy bombázás után. Ezek itt nem láttak még semmit, mert ha csak

egy bombázást is átéltek volna, most biztosan otthon lapulnának a pincéjükben.

A pap megfogta az öregasszony kezét, és elérve a gondolatát akaratlanul magyarázkodni kezdett:

- Pap lennék-e, ha hazaküldeném őket a repülőök miatt, ebből a biztonságos templomból? A tatárok és a törökök elől is idemenekültek, holott azok lerombolták, felgyújtották a templomainkat. Ennek az elődjét is! Az amerikaiak és az angolok a templomokat és a kórházakat nem bombázzák szét, és imádkozunk is érte. Az imádság pedig nem csupán védelmet ad, hanem többet ér a legerősebb óvóhelynél is. Jöjjön velem!

A sekrestyébe mentek, ahol a plébános néhány szót váltott a harangozóval -, mire az a főjegyző üzenetének némileg módosított változatának közlésére bement a templomba. - Haza küldte a ministránsokat, szerencsére még nem öltöztek be, ezért csupán csak meg kellett fordulniuk. Karinget öltött, stólat akasztott a nyakába, és beült az öreg, kiselejtezett gyóntatószékébe.

Az öregasszony letérdelt a rácsos ablak elé, elmondta a gyónás előtti mondókáját, a pap közelebb hajolt a rácshoz, és kíváncsian az öregasszonyra szólt:

- Istenen kívül senki, csak én hallom, mondd, testvérem!
 - Tetszett hallani, mi történt az éjjel?
 - A szakácsnőtől, de a csendőrpáncsnok is megerősítette.
 - A mieink, Dani és Ákos lötték le a csendőröket.
 - Isten nyugosztalja a szerencsétleneket, nekik pedig bocsássa meg!
 - Szavai elnyúltak, mély megdöbbenés lappangott a szóközeiben.
 - Nem lesz baj? Nem törnek ránk? - adott hangot félelmének az öregasszony.

- Egy lovas kocsit keresnek, amelyről menekülés közben négy, véres zsák lehullott a földre.

- Mit javasol a plébános úr. Mit csináljunk?

- Imádkozzon! - vágta rá rövid gondolkodás után. Erősen érződött a hangján, hogy töri a fejét, de más nem jutott az eszébe. - Az imádság Istennel való együttműködés egyik módja, amely által alkalmat nyúj-

tunk Istennek, hogy elvégezze bennünk, aminek elvégzésére talán évek óta vágyunk.

Anci néni nem sokat fogott fel a pap kacskaringós szavainak ékes csavarintgatásaiból, de azért készségesen rábólogatott. Titokban megtapogatta a rózsafüzérét, mint egy fegyvert, készen a bevetésre.

- Szóval a plébános úr úgy látja... - nem tudta, hogyan látja, csak azért mondott valamit, mivel nem akart hallgatni.

- Mostanában tartózkodjanak állandóan a rejtekhelyükön!

Megint elhallgatott: A menekültek ölték meg a csendőröket, mégis lovas kocsiról, zsákokról beszélnek, böngészett eszével az összefüggések összegubancolódott, laza szálai között. Ám csak egyetlen csomót bogozhatott ki: történt, ahogyan történt, a csendőrök szerencséjükre rossz nyomon járnak!

- Dániel meghalt - törte meg a pap hallgatását Anci néni. - Már csak Ákos él s a lány, Magdolna.

A pap előbbi mély döbbenete látható, részvétteljes felhőkbe borult.

- Szegény Dániel! Eltemették?

- A rabbi mondott fölötte rövid imát. Héberül beszélt, semmit sem értettem belőle. Fején sapka..., még a kezét sem kulcsolta össze.

- Jól van, jól van, most pedig röviden mondja el a történeteket! Hallgatom.

Anci néni szépen rendezett sorrendben, úgy, amint idefelé, az úton összeszedte a szavait, elmesélt mindent. Miután befejezte, kérdőn lesett a papra.

- A parancsnok úr, amint a plébános úrtól hallottam, lovas kocsira gyanakszik...

- A gazdájára.

- ...ennek ellenére meglehet, hogy ezek után is elhanyagol bennünket, vagy...

- Megígérte nekem - vágott közbe az -, hogy nem megy az Olajos tanyára.

- És ha elfelejti?

- Neki nagyon jó emlékezőtehetsége van.

- Ennek ellenére, én nagyon féltém őket, plébános úr!

- Isten mindent készen ad nekünk, amire szükségünk van, ha valójában szükségünk van rá. Nekik most védőszárnyakra van szükségük.

- Dánielért is imádkoztam, mégis meghalt.

- Nem valamennyi imádság jut fel az égbe. Földi, hiábavaló aggodalmaskodásokba s másba botolhat, és Isten útjai kiszámíthatatlanok. És ha elfogták volna őket?

A templomban elhalt az ének. A pap figyelni kezdett, mert vannak emberek, akiknek nagyon érzékeny az idegrendszerük: álmukból is felriadnak, ha megáll az órájuk.

- Menjünk, kedves testvérem! Ezentúl másodnaponként keressen fel, amikor is híven tájékoztasson a fejleményekről!

Felállt, kilépett a gyóntatószékből, és a templom ajtaja felé indult, hogy belessen azon. Alig dugta be a fejét máris megtorpant. Az óriási templom dugig megtelt hívekkel, holott világosan megmondta a harangozójának, hogy aki fél, vagy ingadozik, azt a főjegyző utasítására küldje haza!

Az égre tekintett: - Uram, legyen meg a Te akaratod! - S határozott léptekkel megindult az oltár felé, ahol előbb térdet-fejet hajtott, majd felment a lépcsőkön, és szembefordult a hívekkel.

- A főjegyző úr utasítására nem misézhetek. Ő azt is üzente: küldjem haza a híveimet, viszont ez a ház nem az enyém. Én egyszerű szolgálva vagyok itt. A szolgálva pedig bölcselkedhet-e feljebb az uránál?

Lehajtotta a fejét. Összetett kezét nézte egy ideig, majd beszélni kezdett:

- Kezdő pap koromban történt. Meglehetősen feldúltan viselkedő férfit hoztak elé. A tóba akarta ölni magát. Belekaroltam, és átvezettem a templomba. Letérdeltettem a mellékoltár elé: az ott Jézus Krisztus kenyérré változott teste, mutattam az Oltáriszentségre. Nézz vele szembe, aztán, ha úgy gondolod, gyónj meg! Beültem a gyóntatószékbe, és vártam. Hosszú idő telt el, ő nem jött. Imádkoztam érte. Azután sem jött. Végül kiszálltam a gyóntatószékből, és felkerestem.

A templomban síri csend honolt, csak a kinti repülőgépek folyamatos, monoton dübörgése hallatszott be.

- A szenteltvíztartóba bukva találtam. Elcsúszott. Beütötte a fejét, és a csipetnyi szenteltvízbe fulladt.

Hosszan nézte a híveit.

- Neki így volt elrendelve. Ha az Úr úgy rendeli el, mi itt halunk meg, itt kell meghalnunk, mert a legbiztonságosabb óvóhelyen is meghalhatnak, ha ő úgy akarja. - Széttárta a két kezét. - Mit mondhat erre mást, a magamfajta halandó Isten szolgája, minthogy: legyen meg a te akaratod Uram!

Letérdelt, és imádkozni kezdett.

- Mi atyánk Isten, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a Te neved...

Hartl Henrik főjegyző már egy órája hánykolódott az ágyában. A délelőtti angol-amerikai repülőgépek demonstrációja bántotta. Több ezer ellenséges repülőgép húzott el az ország fölött, és a németek még csak meg sem kísérelték a... felszállást. Egyetlenegy lövést sem adtak le rájuk... Talán azt hitték, megijesztették Hitlert? Tényleg is, miért packázik velük? Miért nem dobja be a csodafegyverét?

Éppen itt tartott összevissza csapongó gondolatainak gombolyítgatásában, amikor kintről zörejt hallott.

Felült, és fülelt. Rövid hallgatódzása közben megisméltődött az előbbi zaj.

Az ablaknál zörögnek. Kopog, vagy az üvegen kaparászik valaki?

Óvatosan, maga sem tudta miért, kibújt az ágyából, és ablakhoz osont, ahol rövid hallgatódzás után széttárta a spalettát, és kilesett az ablakon.

Hiába meresztgette a szemét, hiába forgatta körbe a fejét, senki, csak a sötétség ácsorgott vele szemben, a maga sejtelmes, megfejthetlenségével.

A felesége Németországba utazott a lányához, ezért teljesen egyedül tartózkodott most a lakásban.

Egy ideig még figyelt, ezután visszament az éjjeliszekrényéhez, kivette a fiókból a pisztolyát, de nem töltötte csőre.

A zaj megint megisméltődött, amire ő óvatosan az ajtóhoz lopózott, és kinyitotta. Kint vihar készült. Egyetlen csillag sem látszott, ráadásul a most ébredő szélben hajladozó ház körüli óriási gesztenyefák még tovább mélyítették a sötétet. Az utcai közégők, nyolcvan Wattos

körtéit, takarékoságból és az elsötétítés miatt, huszonötösre cserélték fel. Alig pislákolnak, de most ezek a gyenge fényecskék is minduntalan belefúlltak az óriási gesztenyefák mozgó lombhalmazába.

Szétnézett. Nyakát, mint liba, ha idegent lát a közelben, hosszúr nyújtotta, majd anélkül, hogy az ajtót becsukta volna maga után, elindult a hálószoza ablaka irányába. Csakhogy ehhez, félig meg kellett kerülnie a házat.

Tovább nyújtogatta a nyakát. Pisztolyát csőre töltötte, és lövésre készen tartva, macskalépésekhez hasonlóan osont a ház sarka felé. A falhoz lapult, s minden eshetőségre készen kidugta a fejét. A sötétség itt sokkal vastagabbra hívva ijesztgette, mint a bejárati ajtó előtti részen. Farkaszemet nézett vele, majd hamarosan, még mindig a falhoz lapulón tovább osont. Torka összeszorult, szíve hangosan vert, legszívesebben visszafordult volna, ennek ellenére, lépésről lépésre tovább kényszerítette magát...

Miután Hartl Henrik, világos pizsamás alakja eltűnt a sarkon, a bejáratától nem messzire lévő óriási gesztenyefa törzse mögöl, egy alak bukkant elő, és a résnyire nyitva hagyott ajtón át belopódzott a lakásba...

A főjegyző lába előtt macska ugrott fel, annyira megijedt, hogy majdnem lelőtte.

- A mindenedet! - mordult rá, holott valójában megkönnyebbült. Előbbi görcse, amely ez idáig kínozza felengedett a gyomrában. Valósággal fellélegzett. A melle kitágult, testét jóleső érzések járták át: - Szóval te kapartad az ablakomat? A feleségem szoktatta oda ezeket a dögöket, mivel rendszeresen megetette őket. Jól rám ijesztett. Pistollyal kergetem a macskákat. Hű, mennyire kiröhögnének, ha megtudnák! - Fegyverét a zsebébe dugta, s körüllesett.

Vihar készül, mégis kellemes az éjszaka! Mindezeket érezve, dudorászva, megkönnyebbülten indult visszafelé. Bent, éppen a villanykapcsoló felé nyúlt, amikor valaki rászólt:

- Fel a kezekkel!

Mintha fejbe kőintották volna. Ereiben meghűlt a vér, apró lihegése belefúlladt gondolatainak lázas szövevényébe: - Mégsem macska volt a tettes! Én, a lüke, alaposan bedőltem ennek a trükknek! A há-

lószoba ablakon zörgött, szépen hátracsalt, ő ez alatt nyugodtan beszélte a nyitva hagyott ajtón át a lakásomba. - Szíve a sebesen vert, arca még jobban elsápadt. A levél jutott eszébe, amelyet a másik ablakon dobtak be a vendégszobába: - Tehát mégis én leszek az első - vont a múlt eseményeiből a következtetéseket, ám további önmarcangolásának lehetőségei hamarosan kimerültek, mert az előbb belopódzó férfi pisztolyt szegezett a hátának.

- Felemeled a mancsodat, vagy inkább lyukasszam át a hátadat?

Hartl már az előbb is sejtette, mostanra megbizonyosodott róla: készakarva változtatja el a hangját. Elváltoztatta, neki mégis nagyon ismerősnek tűnt.

Szép lassan felemelte a kezét, egyelőre gondolni sem mert az ellenállásra. A ház s a környék kihalt, ráadásul pisztoly szegeznek a hátának.

- Ha csak egyetlen mozdulatot teszel, ha nem engedelmeskedsz, meghalsz! - figyelmeztette az idegen, mihelyt a karja magasba lendült.

Ezután megmotozta, pisztolyát kivette a pizsama zsebéből.

Hartlnak semmi reménye sem maradt, valahogyan mégis bízott a megmenekülésében.

Az idegen felkattintotta a zseblámpáját, és erélyesen rászólt:

- Indulás a szoba felé!

- Melyik szoba felé, mert több is van? - Hátra akart nézni, ám az idegen jó erősen megkocogtatta, hosszú, csőszerű elemlámpájával a fejét, ő ezentúl csak előre nézett.

- A dolgozószobába! - hangzott a parancs.

Bent a dolgozószobában az idegen megrángatta Hartl pizsamáját.

- Fordulj ide!

Hartl megfordult. Zsiga László a csendőrparancsnok állt vele szemben.

- Maga az? - majdnem leült a meglepetésétől. Torkát gyötrő rémület szorongatta, csak leste s némán hápogott.

A csendőrparancsnok nem sokat adott rá, újra rákiabált:

- Azt a bizonyos titkos dossziét kérem!

Hartl Henrik ebben a dossziében tartotta a „Szemmel tartottak” névsorát, azokét akiket ki akart dobni a frontra. Ő és a nyilaske-

resztes párt vezetői döntötték el időről időre, hogy mi történjék velük s mikor.

- Az íróasztalom fiókjában van - húzta az időt Hartl, eközben a fejét törte. Ha rávetné magát? Ehhez Zsiga Lászlónak el kellene fordulnia, mert szemtől szembe, az ő gyenge testi erejével, semmire sem megy ezzel a bivalyerős, ügyesen verekedő, edzett csendőrrel szemben.

- Nem azt kérdeztem, hol van, kértem: add ide!

Azért kell neki - suhant át a gondolat a főjegyző agyán -, mivel az ő neve is a listán van. Nemrégén írták rá, de honnét tudhatta meg?

- Tudja-e, Zsiga úr, ezért hadbírótság jár! - ijesztgette, hogy alkura készítse.

- Indulás! - förmedt rá a csendőrparancsnok válasza helyett.

Hartl Henrik egyre jobban és jobban megrettent. Ez a szörnyeteg meg fogja ölni. Meleg szeretet öntötte el a saját teste iránt. Máskor is érzett ilyet, akkor hamarosan semmivé vált, most hosszú, sanyargó önsajnálatot érzett a hamarosan megsemmisülő léte iránt.

Az íróasztalához lépett. Zsiga László az elemlámpájával követte.

Hartl az egyik fiókra mutatott a bal kezével, jobbját ugyanis még mindig feltartotta.

- Ebben van - kihúzta a legfelső fiókot. A sok irat tetején zöld dosszié hevert. - Ugyanabban a pózban a csendőrparancsnokra sandítva valósággal felnyögött. - Kérem, ne bántson!

- Vedd ki a dossziét! A másik kezedet is használhatod!

Hartl azonnal szót fogadott. Kivette, belelapozott, kiemelt egy listát, és a csendőrparancsnok felé nyújtotta. Eközben határozta el: Többé nem rimánkodik, nem alázkodik meg előtte. Ez idáig végig háborgó lelkiismerete, mint rókák a dögöt, teljesen felfalta az agyvelejét, egyetlen morzsányit sem hagyva további önsanyargatására.

- Tessék! - nyújtotta át. - Miért támadt rám - csak nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze -, maga, akinek a feladata...?

- Tudom, mi a feladatom - fojtotta bele a szót. - Hogy miért támadtam rád? Ezért! - Átvette a listát. - Mert az én nevem is benne szerepel. Ez, és te leszel az a bizonyos létra, amely az égbe vezet, és én szépen felmászom rajta, oda.

Hartl Henrik rá akart ugrani, ám Zsiga László megelőzte. Gumilabdacsot szegezett a szemének. Hartl ebben a pillanatban jött rá, azt, amit ő végig pisztolynak vélt, s megnyomta.

Hartl felordított, s a szeméhez kapva a földre vetett magát. Fetrengett: Megöli - suhant át az agyán újra. Halálában valósággá válik a metafizika, amelyre az utóbbi időben, Hegel könyvének olvasása kapcsán, annyit gondolt. S rájött: a világ tömege véges, noha a tér maga végtelen, mégis önmagában visszafordul, mint a gömbidom felszíne... Ám, nem gondolkozhatott tovább, mert a szeme előtt az előbbi fénykarikák pattogni kezdtek. A fénykarikákból villámstorok nőttek, és éles hegyükkel megcsapkodták az arcát, szemét, szája szélét. Csípett, mart. Fulladt, hang nem jött ki a száján, csak hörgés.

Zsiga László lehajolt. Hosszú, zsákvarró tűszerű valamit húzott ki, zubbonya ujjának magas gallérjából. Egy ideig a fejét csóválva nézte, valamit igazított rajta, majd lehajolt s vadul a földön fetregő Hartl Henrik halántékába döfte, mire annak a szemében az utolsó tűzcscillag is lehullott, gondolatai végleg lecsúsztak az előbbi gömbidom felszínéről. - Semmit sem érzett többé, csak egy nagy koppanást hallott, s ő: Hartl Henrik Szécsány főjegyzője átlépte azt a küszöböt, amelynek ajtaján belül nincs kilincs.

Zsiga László megigazgatta kissé a főjegyző kinyúlt tetemét. Még egyszer megnézte a tű helyét, felvette a földről a dossziét, Hartl ejtette le, és visszarakta a fiókba. Az előbbi „Halállistát” gondosan összehajtogatta, s a belső zsebébe dugta, majd anélkül, hogy becsukta volna az íróasztal fiókját, nyugodt, magabiztos lépésekkel eltávozott a házból...

A városban tovább szunnyadt az éjjel. Az utcákon kóbor kutyák sompolyogtak, csak akkor ugrottak meg, ha macskát láttak. Elvakantották magukat, rájuk akartak rohanni, ám a macskák pillanaton belül felmásztak a legközelebbi kerítésre, s nyugodtan visszalestek rájuk.

A szél, amely előbb is fújt, most hirtelen támadásba lendült. Belekapott a fák dús lombjaiba, és éles visítással végigsöpörte a főutcat.

Villámlott, dörgött, az eső szakadt. Az út menti árkok és a Szentlélek-patak, perceken belül színültig megteltek vízzel. Habjaik, mocskos tajtékokat hányva rohantak az Ipoly felé...

Doktor Klemon János másnap későn ébredt. Abban a nagy viharban, kétszer is kihívták beteghez. Alig győzte szárítgatni a ruháját. Kiugrott az ágyából, és anélkül, hogy bármit is magára öltött volna, kiszaladt a kertbe.

Micsoda kár! Micsoda kár! - sopánkodott, majd idegesen a fejéhez kapott, és beletúrt a hajába. Egész szőlőtökéket döntögetett ki az éjjeli vihar. Ha csak ebből állna, de ott van a rengeteg szőlőfürt is a földön, amelyet levert a jég! Nagyon jó termés ígérkezett. Vége!

- Doktor úr, doktor úr! - hallotta a cselédlány kiabálását, éppen az egyik keze ügyébe akadó, eldőlt tőkét emelte fel a földről. - A csendőrök keresik.

Doktor Klemon János tovább morgott, és csóválgatta a fejét. Nagyon lassan fordult meg, és indult el visszafelé a hang irányába.

Egy csendőr várta. Nem tisztelgett, csak kihúzta magát.

- A parancsnok úr a főjegyző úr lakásán várja a doktor urat!

- Csak nincs valami... baj?

- A főjegyző úr meghalt.

- Meg...halt? Tegnap beszélgettem vele. Nem panaszkodott.

- Az íróasztala előtt találtak rá holtan. Pizsamában fekszik a földön.

Valami iratot nézegethetett előtte.

- Tehát nem bűncselekmény történt?

- Semmi gyanús nyomot nem találtunk - buzgólkodott a közcsendőr, mígnem az orvos leintette.

- Legyen szíves, szóljon be Dunai Miklósnak is!

- A parancsnok úr csak...

- A főjegyző nem mindennapi ember - vágott doktor Klemon a szavába, némi ingerültséggel, talán még mindig az előbb látottak bántották. - Nem vállalom egymagam a felelősséget. Valakivel konzultálnom kell. Menjen csak!

A közcsendőr felrántotta a vállát, majd a kerékpárjára pattant és elviharzott.

Így, mire doktor Klemon János felöltözködött, odasietett, Dunai Miklós már a helyszínen várta. Rajta kívül többen körülállták a főjegyző tetemét. Zsiga László csendőr parancsnok, a kisbíró és Dobay Attila segédjegyző, a sovíniszta, a nacionalista, nyilaskeresztes párt helyi vezérjelöltje.

Doktor Klemon János szokása szerint senkivel se fogott kezét. Valamiféle köszönési formát mormolt, majd egyenesen Dunai Miklós-hoz fordult:

- Megnézte, kollega úr?
- Szerintem apoplexia cerebri.

Doktor Klemon János először alaposan szemügyre vette a halott arcát, utána föléje hajolt, és alaposan megvizsgálta. Könnyen ment, ugyanis Dunai Miklós, a kisbíró segítségével az előbb már lehúzta róla egyetlen öltözetét, a pizsamáját. Most ő, ugyancsak a kisbíró segítségével, kétszer is megforgatta a halottat. Semmi sem került el a figyelmét, közben úgy morgott, mint a kiskutya, ha nem fér a csont-hoz.

Miután végzett, felegyenesedett, és a körülötte állókhoz fordult:

- Semmi, de semmi erőszakos, bűncselekményre utaló külső nyomot nem találtam. Kérem önöket, ha úgy vélik: nézzék meg velem együtt még egyszer!

Zsiga László és Dobay Attila lehajoltak a halott mellé. Dunai Miklós ez alatt a kisbíróat faggatta: Nem szólt-e beteg, nem panaszkodott-e, hogy fáj valamije, milyen gyógyszert szedett a főjegyző úr...

Doktor Klemon minden egyes szavukat hallotta.

- Én kezeltem - szakította félbe őket. - Enyhe hipertónia, egyébként olyan egészséges ember volt, mint a makk. Talán a tegnapi repülők demonstrációja idegesítette fel, és zutty, mert igaza van a kollega úrnak: agyszélütés végzett vele.

Zsiga László titokban Dobay Attilát figyelte. Azon rezdülésnyi felindulás se látszott, amiért szemlátomást megkönnyebbült.

- Állítsák ki a jegyzőkönyvet! Mind a ketten írják alá! - Ezután a csendőrei felé intett a fejével. - Maguk pedig hívják a hullaszállító kocsit, és vitessék ki a hullaházba!

- A feleségének én táviratozok - szólt közbe Dobay Attila. Most először rezdült meg valamiféle érzelemnyilvánítás a megszokott facárn. - Valószínű kiviteti Németországba. - Mintha eszébe jutott volna valami, váratlanul Klemon doktorhoz fordult: - Nem kellene felboncoltatni?

- Hacsak mi ketten nem boncolnánk fel, mert a kórházban lassan az operálást se győzik, olyan nagy az orvoshiány. Boncolni, az nem megy, uram!

- Agyvérzés, agyvérzés...! Miért nem trombózis, vagy valami más? - csökönyösködött Dobay Attila.

Zsiga Lászlónak még a lélegzete is elakadt.

- Az infarktus és a trombózis tünetei sajátosak. - Klemon doktor előbbi nyugodtsága hirtelen léket kapott. A szakember nem szereti, ha laikus bírálja, holott az valójában csak hangosan gondolkozott. - Tessék alaposan, nem is, csak rá kell pillantani a főjegyző úr arcára! Az agyvérzéses ember arcizmai eldeformálódnak, amint az övé is. Tessék csak még egyszer megtekinteni! Mindene ferde.

Dobay Attila nem nézett oda, a kisbíróhoz fordult:

- Tegye ki a fekete zászlót! A főszolgabíró úrnak magam teszek jelentést! - egy ideig néma gyásszal adózott a halott felett: - Nagyszerű ember, kitűnő hazafi volt!

Zsiga László sarkon fordult. A lábai remegtek, a fejét forróság öntötte el: ha azt a bizonyos levelet, amelyet azon az emlékezetes estén Hartl főjegyző ablakán bedobott, nem teszi el, most vége! De elrakta, mint azt a listát is, amelyről tegnapelőtt hallott először. Ezen a listán, amely a frontra küldendő névsorát tartalmazza, az ő neve szerepel legelől. A zsebében van. Egyszer még nagy szükség lehet rá!

Dobrovitz Máté vesztét a zsákon lévő monogram okozta.

A két csendőr meggyilkolása után kiterjedt nyomozás folyt a városban. Az elhullajtott, ruhaneműkkel és másokkal teletömött zsákokon, a monogramokból, a vércseppekből, és legalább hat-nyolc helyről felszedett ló ürülékekből, mintákat vettek, és felküldték Pestre, a Magyar Királyi Igazságügyi Laboratóriumba. A nyomokat rögzítet-

ték, valamint összeírták a város összes lovas kocsi tulajdonosainak nevét, holott voltak vagy nyolcszázan.

Eredetileg a környező településekről is be akarták kérni ugyanezeket az adatokat, de mivel a nyomok kifejezetten Szécsányra korlátozódtak, hamarosan lemondtak róla. A négy zsák egyikén - közvetlenül a városba vezető földúton találták meg - monogramot fedeztek fel. Nem messzire tőle viharlámpát találtak. Dobrovitz Máté, amikor meglátta a két különös férfit, ijedtében elsőként a viharlámpáját akasztotta le, s fújta el, csakhogy, miután visszaakasztotta a drótjára, zavarában nem nyomta össze a kampót, amiért az amúgy is vékony drót, a kocsi rázkódásától, meg a saját súlyától kiegyenesedett, és a lámpa egyszerűen az útra pottyant. A zsákok pedig a leoldott, de vissza nem láncolt, lelógó hátsó saroglya helyén csúsztak le. Ezt Dobrovitz Máté már másnap reggel felfedezte, arra viszont, hogy a zötyögéstől, meg a nagy emelkedő miatti ferdeségtől csúszhattak le, csak két éjszakai fejtörés után jött rá. Volt ideje. A tehene borjadzott, amiért ha akart, ha nem virrasztania kellett, s az eset egyébként is nagyon izgatta. Rengeteg kátyú, és vízmosások nehezítették a haladást, és az emelkedések, amelyen a lovaknak fel kellett kapaszkodniuk a város alatt. Ráadásul ő, miután leemelték a sebesültet, nem láncolta vissza a hátsó saroglyát, sőt kissé hátrább lökte a zsákokat is -, átkozta is magát miatta eleget -, amiért azok könnyűszerrel lecsúszhattak.

De ha leestek, valaki meg is találhatta azokat!

Ettől a lehetőségtől még a hideg is kirázta.

Sebesült nincs, legalábbis senki sem jelentkezett Klemon doktornál és Dunai Miklósnál, ezt könnyedén ellenőrizték. Hogy a zsákok Dobrovitz Mátéé, arra hamarosan rájöttek a csendőrök.

Egyszerűen kihalászták nevét a névsorból.

Két csendőr ment érte a lakására.

Dobrovitz Máté szecsát vágott. Ő hajtotta, a nagy s éles késsel felszerelt kereket, a felesége a szénát s a kukoricaszárat tömte bele.

- Maga Dobrovitz Máté! - állítottak eléje, csakúgy csendőrszokás szerint.

- Miért kérdezik? - húzta a szót a megszeppent öreg, hogy időt nyerjen a puhatolódzásra: nem-e a kocsijáról lepotyogott zsákok, vagy ami még annál is rosszabb, a lövöldözés, mit lehet tudni: a puská miatt keresik? - Eközben a szeme sarkából sunyin, alaposan megfigyelte az arcukat, hogy hátha leolvashat azokról valamit: De fapofájuk van!

- Maga az, vagy nem maga az? - Mialatt az egyik csendőr rárivallt, a másik, fenyegetőn leengedte a puskája tusát a földre.

Az öreg nem válaszolt. Feljebb lökte a kalapját, megvakargatta a feje búbját, a feleségére sandított, aki most a világ minden kincséért sem pillantott volna rá, nehogy elárulja. A kötényt babrálgatta zavarában.

Dobrovitz Máté végre megszólalt:

- Így hívnak, de miért keresnek engem a csendőr urak? Én semmi rosszat nem tettem.

- Bekísérjük az örsre. Indulás!

- Mit akarnak az én jó uramtól? - jajdult fel végre a felesége. - Hova viszik be maguk az én jó uramat? Se nem gyilkos, se nem rabló. Nézzenek, no, nézzenek már rá! Így néz ki egy gyilkos? Olyan ártatlan képe van, mint a malacnak. - Színpadiasan, drámai pózba vágta magát. - Mondd meg, most itt mondd meg! Azonnal mondd meg nekem, a hites feleségednek: igaz hitedre, gyilkoltál, raboltál, netán loptál?

- Nem csináltam én semmit. Te is tudod.

- Hallják! - ordította el magát az asszony. - Nem gyilkolt, nem rabolt, nem lopott, akkor meg mit akarnak tőle? Mit akarnak maguk, egy becsületes, magyar, adófizető, gazdálkodó embertől?

A csendőrök egy cseppet sem törődtek vele. Megszokták az efféle jeleneteket. Az egyik, aki előbb a lábához engedte a puskáját, szakavatott mozdulatokkal elkapta az öregember kezét, maga mellé rántotta, ezután maguk közé szorítva, tolni kezdték, ki, az udvar felé.

- Mozogjon, mert bilincsbe verjük! - riogatták, szinte mind a ketten egyszerre.

- Bi...lincsbe? - háborgott tovább az asszony. - Halják! Bilincsbe akarják verni az uramat! - kiabált, holott akkor még senki sem volt ott négyükön kívül.

- Mindig az kiabál, akinek ég a háza, mama! - mordult rá az egyik csendőr.

- Meg akinek igaza van. Mert a bűnös nem kiabál, behúzza a fülét-farkát s lapul, mint a nyúl. - Szorosan a nyomukba lépdelt, és tovább kiabált: - Mit akarnak maguk, ettől a jó embertől?

Egyetlen pillanatra sem hagyta békén őket. Addig-addig, hogy már a szomszédok is kijöttek, mígnem a kapuban Dobrovitz Máté hátra-szólt neki:

- Elég legyen már, no! Inkább a borjúra, a tehenekre, meg a lovakra legyen gondod, amíg vissza nem jövök!

Az asszony szót fogadott. Nem ment tovább, a kapuban maradt, a haját tépte, úgy, hogy a feje állandóan körbejárt. A szomszédokat leste, akik lassan, főleg, miután a csendőrök eltávolodtak, köréje gyűltek. Még a távolabbi házakból is összeszaladtak.

Dobrovitzné most hozzájuk fordult:

- Látjátok, viszik az uramat. Az én jó uramat! Azt a drága, jó, ártatlan embert, aki nem ártott még a légynek sem. - Utánuk mutatott. - Úgy közrefogják, mint a gyilkost! Mondjátok, milyen embernek ismeritek ti az én uramat?

Azok káráltak, ki bizonyított, ki vigasztalta, akadt, aki a csendőröket szidta... Mígnem az egyik csendőr, fenyegetően hátranézett, mire azonnal hazasomfordáltak, ki-ki honnét jött ki, oda. Mert kinek hiányzik a más baja, amikor a sajátjáért sem kell a padlásra feljárnia?

Dobrovitz Mátét maga Zsiga László csendőrparancsnok hallgatta ki.

- Neve?

- De hiszen ismer a hadnagy úr! Szent István királyunk napján is köszöntem. A plébános úr után tetszett jönni, Veress méltóságos úr temetéséről.

- Arra vá...laszoljon - csattant fel a hangja -, amit kérdeztem! Hogy hívják?

- Dobrovitz Máténak. Így kereszteltek, holott szegény anyám nem ezt a nevet szánta nekem. - Az időt húzta zavarában, ám a csendőrpáncsnok szava megállásra készítette.

- Kora?

Az öreg együgyűnek tette magát, olyan bambán lesett a hadnagyra, mint a nagyothallók.

- Koros, persze, hogy koros ember vagyok, kérem!

- Hány éves, azt kérdeztem!

- Hetvenegy múltam április...

- Lakása?

- Van egy kisházam, van. Tisztas adófizető polgár vagyok, és gazdálkodó.

- Utca, házsám?

- Ki van téve, Isten bizony ki van téve! Tessék megnéznetni, ha nem hiszi!

- Hol... lakik?

- Ahonnét idehoztak. Az, az én házam, kérem. Tó utca negyvenöt. - A két csendőrhöz fordult: - Látták...

- Hol járt két hete, szerdán éjjel?

- Én, éjjel? Nem vagyok én holdkóros, mert ugye éjjel azok járkálnak, kérem! Én ugyan egyet sem láttam még, de hallottam róluk. Állítólag a házak tetejére is felmásznak. Én kérem, hála Istennek - az asztal lapját kereste, hogy lekopogja - egészséges ember vagyok, ha öreg is. Az pedig alszik éjjel s nem csámborog. - Tovább bámulta a titokzatos arcú csendőrt. - Én éjjelenként sehol sem mászkálok, páncsnok úr!

- Ide figyeljen, öreg! - pattogott a csendőrpáncsnok, teljesen elveszítve a nyugalmát. - Igaza van, én tényleg ismerem magát. Nem hülye, nem is süket csak tette magát. - Közelebb lépett, majdnem a szájába kiabált: - Azon az éjjelen megölték két csendőrt, értük pedig, ha kell, gyilkolok!

Dobrovitz Máté kapkodón keresztet vetett.

- Az illetők lovas kocsival menekültek - folytatta a páncsnok. - Véres nyomok az útig, onnét éles koci nyom. - Maga azon az éjjelen kétlovas kocsijával a helyszínen járt, öreg!

Dobrovitz Máté a melléhez kapott, a felesége szokta így, tőle leste el.

- Hol..., hol jártam én?

- A Mocsarasban, a gettónál.

Az öreg most már mind a két kezét a melléhez szorította.

- É..., én. Mármint é...én?

A parancsnok elkapta az öregember kezét s megrázta. - Ha nem lenne ennyire öreg, most megpofoznám, de így nem verem meg, viszont kérem, nagyon kérem, ne okoskodják, ne húzza az időt feleslegesen!

Fejével az egyik csendőr felé intett, mire az egy zsákot helyezett az asztalra. A csendőrparancsnok a zsákra bökött a szemével.

- Mi ez?

- Egy zsák.

- Nem ismerős magának ez a zsák?

- Ne... em.

- Olvassa el ezeket a betűket! - s a monogramra mutatott.

- Dö meg egy - ezt sokkal halkabban s bizonytalanabban ejtette ki, -

Mö.

- A maga nevének kezdőbetűi. Még most sem ismerős?

- Nem.

- Magát hogy hívják?

- Dobrovitz Máténak.

- Mégsem mond magának semmit - utánozta - Dö meg a Mö?

Dobrovitz Máté összehúzta a szemöldökét, mereven leste a zsákot:

- Szorul a hurok, de még nincs a nyakamon!

- Nézze, parancsok úr! - szólalt meg néhány másodperc után elgondolkozva. - A parasztemberek nagyon vigyáznak a zsákjukra, ám az mégis cserélődik. Ha megnézik a kamrámat, találnak ott olyat is, amin egy nagy Vö, és egy nagy I betű van, holott engem nem Vitéz Imrének hívnak. Akad, amelyen nagy Dö és egy nagy A betű van, holott az én nevem nem Dankó Antal. Amint nálam, másnál is akadhat olyan zsák, amelyre az én nevem kezdőbetűit pingálták. Nézzenek utána, ha nem hisznek nekem!

- Legyen nyugodt, utána nézünk!

Eközben Dobrovitz Máté lakásán négy csendőr járt. Három a padlást, a pincét, az istállót meg az udvart kutatta át nagy alaposággal. Csipetnyi rész sem maradt, amelyet ne kutattak volna át. A negyedik Dobrovitz Máténét faggatta, aki természetesen semmit sem látott, semmiről sem tudott, hallott.

- Örmester úr! - jelentette kihallgatás közben a tizedes -, a kocsin vérvomokat találtunk.

- Melyik részén?

- A hátsó saroglya alatt.

Hogy folyna ki a szemed! - átkozódott magában Dobrovitzné, de az én kezemet is, amiért nem mostam le még alaposabban, azt a rohadt saroglyát, holott az uram, külön is megkérdezte: a hátsó saroglyát is lemostad? A szeme mindenesetre nem rebbent meg. Úgy tett, mintha semmit sem hallana.

- Kaparja bicskával egy papírlapra, és vigye be azonnal az őrse!

- Más is van.

Az csak a szemével intett: ki vele!

- Villányi véres széna az istállóban... Nem is - helyesbített, a pajtában.

Hogy ennek milyen éles szeme van! Mélázott tovább az öregaszszony magában. Ez még képes lesz a puskát is megtalálni!

Ám nem mélázhatott tovább, mert az örmester rámordult:

- Mitől véres a kocsijuk, meg a szénájuk?

- Mitől, mitől? - húzta a szót, az eszét keresőn, mígnem az csörrent egy nagyot: - Attól, hogy mi parasztok vagyunk, és vasárnaponként, legutóbb Szent István királyunk napján tyúkot meg nyulat vágtunk - rukkolt elő azonnal a hirtelen kiagyalt, kész válasszal. - Én, levágtam a tyúkot, de a nyúl az uram dolga. A saroglyához kötötte, vagy a pajtában szegre akasztotta, amikor a nyulat nyúzta, nem tudom.

- A hazug embert könnyebb utolérni, mint a sánta kutyát. Ne féljen, utánanézzünk! - a tizedesre kacsintott. Az cinkosan visszasandított: értettem! - Bemegy az őrse, és megkérdezi Dobrovitz Mátét: hány nyulat nyúzott meg augusztus huszadikán, és hová akasztotta azokat nyúzásuk közben?

Az öregasszony arcát leste, ám az meg sem rezzent.

- Egyébként teljesen mindegy, mert a vérminta úgylis kimutat mindent. Nyúlé, tyúké, netán emberé? Kár hazudoznia, csak az időt húzza, úgylis tudom, több mint egy órája hazudik.

A tizedesre lesett.

- Várom a választ!

- Igenis, őrmester úr! - Tisztelgett, megfordult, és kiment.

- Nos?

Az öregasszony nem válaszolt. Nagyon félt. A nyulat a disznóól mellett nyúzza a férje. A szögek, azokon a hurkok, amelybe nyúzás közben a lábakat akaszthatja, is ott lógnak.

Ha a gyanútlan férje elmondja, vége!

A csendőrörsön Dobrovitz Máté, amikor eléje rakták a viharlám-páját, és a laboratóriumi leleteket a vérről, és a ló ürülékéről, megroggyant, és az a képzeletbeli hurok, amelyet az előbb úgy érzett, hogy nincs a nyakán, most nemcsak rajta lapult, hanem már fojtogatta is. Az arca elkékvült, szája egy pillanatra nyitva maradt, lábai megroggyantak.

- Leülhetek?

- Csak azután ha mindent bevall. - Megpöcögtette ujja hegyével a papírt. - Láthatja, ezt a maga lova csinálta oda. Dobrovitz Máté lova. Most érkezett meg Pestről.

- Pestről?

- Titokban ellenmintát vettünk, mert régen magára gyanakodunk. Az úton összeszedett lócitromokat és az istállójából elcsent mintákat felküldtük Pestre a laboratóriumba. Egyeznek. Fölöslegesen húzza az időt. Zsákok, lámpa, ló ürülék, a maga lovai ürüléke. Kel ettől több bizonyíték? - Újra felcsattantak a szavai, szinte dörgött a hangja. - Hol járt azon a bizonyos szerda éjjel? Ki lőtte le a csendőröket?

Az öreg hebegni kezdett. Szorította a hurok, de még bízott, ezért tovább húzta az időt, mert aki időt nyer, életet nyer.

- Csak... csak nem hiszik, hogy é...én? Aki még katona sem voltam. Én, kérem nem értek a fegyverhez. El sem tudnám sütni a puskát. É...és, mivel lőttem volna le őket?

- Ezt kérdezem én is. - Egy ideig mereven nézte, szemei fölényszeren, cinikusan tüzeltek, valósággal égették az öregember arcát. Miután az nem állhatta tovább a parancsnok lecsapott. - Nemsokára itt lesz az orvos. Megvizsgálja. Tetőtől talpig megnézi, nincs-e sérülési nyom a testén? Vért vesz magától. Jó nagy túvel vesz vért, és sokat. Közben a feleségét is vallatjuk. Átkutatjuk a házát, az udvarát, az istállóját, a padlását, a pincéjét, mindent felforgatunk. Ha nem vall - úgy nézte az öreget, mint aki belekiáltja nevét a hegyek közé, és most a visszhangot várja -, én végzem a dolgomat tovább, maga csücsül, megvárja az újabb eredményt Pestről, a Magyar Királyi Igazságügyi Laboratóriumból. A vérvizsgálat eredményét, a magáét s azt, amelyet nyomokban, honnét, honnét nem felszedtünk, és lekapargattunk a kocsijáról. Érti?

Dobrovitz Máté nem hagyta befejeznie.

- Addig én itt?

- Igen, addig magát nem engedjük haza, de behozatom a feleségét is.

- Mi lesz az állataimmal? - kapott a fejéhez az öregember. - A kisborjú, a tehének, a lóval, a disznók...!

- Magán múlik, vall, vagy hallgat...

Ez alatt a lakásán is tovább folyt a kihallgatás. A tizedes, miután visszatért megnézte a disznóól melletti nyúlnyúzó helyet. Legénykorában rengeteg nyulat megnyúzott ugyanígy: a két lábát spárgára hurkolva.

Meggyőződött, hogy a deszkához tapadó vér tényleg régi eredetű, ezután az ajtóhoz rohant. Olyan robajjal vágódott be rajta, mintha most érne vissza az őrsről.

- Örmester úrnak alázatosan jelentem - állt vigyázzba s tisztelgett. - Dobrovitz Máté sem vasárnap, sem augusztus huszadikán nem nyúzott nyulat. Egyébként is a nyulat, nem a pajtában, rendszerint a disznóól mellett nyúzza meg. Ott van a szög és a madzag is, a végén hurok, amelybe a nyulak lábát akasztja.

Az örmester Dobrovitz Máténéhez fordult, és rákiáltott.

- Miért hazudott?

Az nem válaszolt. Felemelte a kötényt, s aládugta mind a két kezét. Olyan mozdulatot tett, mint akinek minden mindegy.

Temetői szoborként leste a földet.

- Tovább jelenthettek? - kérdezte a tizedes, és most ő kacsintott az őrmesterére. Az vissza, mire tovább beszélt: - Dobrovitz Máté mindent bevallott. Ő járt ott a lovas kocsiján.

Nem volt igaz, kitalálta.

Az őrmester meglepődött. Ez nem volt benne az alkuban, de jól csinálja! Az öregasszonyra kiáltott:

- Hallja, ő mindent bevallott. Maga, maga, miért hallgat? Szembe-sítsem? Melléje csukassam?

- Ha ő mindent bevallott - jajdult fel elfojtott fájdalommal az öregasszony -, én mit mondjak?

- Segítsen az urának! Ha egyformán beszélnek, hazaengedjük. No, szólaljon meg!

Dobrovitz Máté magába roskadtan bámulta a földet. A lábai nem bírták már ezt a hosszú ácsorgást. Meg-megroggyant. Percek kérdése és összeesik. Mégsem engedett. - Nem, teljesen lehetetlenség, hogy megtalálják a puskát! Nincs kutya, amelyik kiszimatolja a trágyadombon! Kitartani Máté! - biztatgatta önmagát.

Az őrmester váratlanul lépett be az irodába. Félrehívta a parancsnokát, és a fülébe súgott valamit. Miután az buzgón rábólintott, kiment.

Rá egy percre ismét bejött. A Zsiga László, hadnagy eddig sokat sejtetően somolyogva leste az öreget. Az őrmester egy puskát rakott eléje az asztalra, azt, amelyet előbb kiástak a trágyából.

Dobrovitz Máté azonnal összetört. Két öklével törölgette a könnyeit: a saját feleségem fojtott meg!

- Én... én, kérem - rebegte csillogó könnyeinek vastag fátylán át lesve a csendőrparancsnokra - nem vagyok gyilkos.

Megroggyant. A csendőrparancsnok székét tolt melléje a lábával.

- Üljön le, és mondjon el szépen mindent!

Az öreg valósággal belezuhant a székbe...

Zsiga László rá egy fél órával a telefon előtt ült. A Budapesti Csendőrnnyomozó Központ egyik ismerős századosával beszélt. Együtt avatták fel őket tisztté.

- Kalitkában csücsül a mókusunk - újságolta csak így, barátin, kitörő örömmel.

- Köpött végre az öreg?

- Mindent bevallott.

- Lehetséges, hogy az a vén trotyli ölte meg a két csendőrödet?

Zsiga László eredetileg nem gondolt erre, a partizánokra akarta kenni a gyilkosságot, de most a százados szavai szeget ütve a fejébe, máris másik vágányra tekerték csavaros agya kerekét.

Miért ne lovagolja meg ezt a kedvező szelet!

- Behatolt, de mennyire cselesen hatolt be a gettóba. Hazafelé tartott, a négy tömött zsák lopott holmival... - Belefűjt a kagylóba. - Hallasz engem, Palim?

- Belépett valaki a vonalunkba. Ha jól hallottam német... Ahá..., újra tiszta, a vonal, folytathatod!

S ő folytatta a sebtében kiagyalt, ám az eseményekhez szorosan kapcsolódóm félig igaz, félig kitalált rémmesét.

Az Országos Királyi Csendőrnnyomozó századosa a vonal túlsó végén összevonta a szemöldökét.

- Szóval, nézzetek még egyszer alaposan szét. A partizánokat ne hagyj ki, mert jelentést kaptam az aktivizálódásukról. Jó lenne a körműkre taposnod. Menjetek tovább a még fellelhető nyomokon! Ellenőrizzetek valamennyi szálát! Jól nézzetek szét a szérún és a környékén! És ott lesz a laboratóriumi eredmény is. Két nap múlva ismét jelents! - Sokatmondó hanghordozással folytatta: - A Gestapó is beleütheti az orrát, ugyanis mind a két lelőtt csendőröd nyilas volt. Ahová pedig ők beleszagolnak, bűz van, öreg! Egyébként rám mindig számíthatsz! - Szótagolta. - Fedezlek. Na..., akkor várom a jelentésedet! Addig nem köpünk a levesestáladba! Teljes egészében tiéd a terep!

- Parancsodra, és nagyon köszönöm!

Lerakta a kagylót, és maga elé bámult: - ez a Pállossy Pali! Milyen tehetségtelen senkiházi, mégis ő már százados, és milyen magas he-

lyen szolgál! - Fanyar mosoly tolult az arcára. - Mit keresnék én, a Zsiga nevémmel, egy Pállossyval szemben. Ugyan!

De szálljanak csak meg bennünket az angolok!

Fél óra múlva a két terepjáró már a helyszínen járt, és Zsiga László, meg az őrmester között, az egyikben ott ült Dobrovitz Máté is.

- Lassabban hajtson! - szólt előre a hadnagy a gépkocsit vezető csendőrnek. - Maga pedig, öreg, jól nyissa ki a szemét! Szóljon, hol álljunk meg!

- A kazlak előtt, fele tájon.

A gépkocsivezető, rá nemsokára hátralesett.

- Itt?

- Ne! - figyelmeztette Zsiga László -, ő mondja meg!

Néhány métert még mentek.

- Most, most! - kiabálta az öreg. Egy nagy kazal elé értek., ahol terepjáró hirtelen megállt.

Az öreg előrebukott, majdnem beütötte a homlokát. Zsiga László meg is mosolyogta.

- Kiszállhat!

Dobrovitz Máté fellélegzett. Most ült életében először gépkocsiban. Állandóan attól tartott, hogy nekimennek valaminek. Óvatosan, nyújtózkodása közben egy pontra mutatott.

- Itt szóltak, hogy álljak meg.

- És maga megállt.

Az öregember egészen belejött. Minden mozdulatát értette már hadnagynak.

- Az, amelyik nem sebesült meg annyira, amelyik, amikor megállítottak, rám szegezte a puskáját, bár ő maga is vérzett, leszállt. Rám szólt, hogy segítsék neki leemelni a kocsimról a sebesültet. Féltolt volt, és nagyon vérzett. - A saját mellére mutatott. - Itt vérzett-e. Én segítettem, mert félttem, meg ugye az emberszeretet, mert mit tudtam én kik-mik, bár partizánoknak mondták magukat, meg hogy azok várják itt őket, miegymás. Leemeltük, utána gyorsan felugrottam a kocsimra, és a lovak közé csaptam. Ők ott maradtak. - Megrugdalta a földet. - Ezen a szent helyen álltak-e!

- Nem szóltak semmit?

- Partizánok várják őket. Itt van a gyülekező helyük.

- Merre mentek? Induljon el arrafelé!

Az öreg határozott léptekkel mutatta az irányt, mígnem a kazlak után, mintha elbizonytalanodott volna. Egy ideig tétovázott, majd megállt.

- Eddig még, úgy ahogy, csak-csak láttam őket, de tovább nem, hiába forogtam vissza.

A hadnagy az öregre sandított, az vissza. Szemében hűsleges alázat szendergett, mint a pulikutyáéban.

- Most már hazamehetek? - Ez a hang is, ahogyan kérdezte!

A parancsnok nem válaszolt. A társaira lesett. Kilencen álltak, szép sorban.

- Kutassatok át mindent! - szólt rájuk, mire azok szétfutottak.

Valamennyi zugot, mindent átkutattak. Itt-ott, ahol szükségét látták -, dehoggy látták, csak a látszatért -, még a szuronyaikat is belebedőfködték a szénába s a szalmába.

Jó negyedóra telt el, mire egyenként visszacsurogtak.

- Semmi..., semmi nyomot nem találtunk parancsnok úr! - jelentették egyenként letörve.

Zsiga László a mezőt kémlelte. Szeme az Olajos tanyát övező ligetbe ütközött. - Arrafelé mentek, az bizonyos! Mi lenne, ha most, azonnal lerohannánk őket? - Összevonta a szemöldökét, s így medítált tovább: - Meglátogatnánk a papocska kedvenceit... - Amilyen gyorsan kelt, ugyanolyan sebesen hessegette is el az iménti gondolatát. - A becsületszavamat adtam. Egy magyar királyi csendőrtiszti becsületszóval nem lehet babázni! Többet ér, mint tíz zsidó, vagy két csendőr, akik ráadásul, akarata ellenére beléptek a nyilaskeresztes pártba. Hartl, miattuk rakatta rá a „halállistára”. Ha szorul a hurok, rákeni az öregre, aki egymaga is elvisz mindent. - Nem is törte tovább a fejét, mert mindennapnak megvan a maga baja. Mának a máé, holnapnak holnapé, zagyválja e kettőt össze? Az öreget fogva tartja, megvárja az újabb laboratóriumi leleteket, és kész!

A csendőrök közben megint sorban álltak. A parancsot várták. A parancsnokuk, feléjük intett a fejével, mire azok, mint jó kutya a jel-

ből, azonnal kitalálva a gondolatát, gyorsan felugráltak a terepjárójukra.

Dobrovitz László nem mozdult. Esedező tekintettel lesett a parancsnokra.

- Hazaenged, akkor, parancsnok úr? - makogta kissé később, miután az rá se hederített.

- Nem.

- Megígérte.

- Én semmit sem ígértem meg magának. Maga mindenképpen bűnös, Dobrovitz Máté.

Az öreg kétségbeesetten toporzékolt előtte.

- Nem én gyilkoltam meg őket! - Megmarkolta a saját ingét, és hisztérikusan rázni kezdte. - Nem, és nem én!

Zsiga László lenézőn, s maró gúnnyal keveredőn szúrta bele a szemét, azzal, hogy teljesen letépi magáról az ingét nem törődött.

- Ne...em? - rivallt rá később.

- Nem, én kérem nem vagyok bűnös! É... én...

- Egy: betört a raktárunkba, és lopott. Kettő: gyilkosokat leplezett. Miért nem jelentkezett azonnal? Körözést adtunk ki. Olvashatta, láthatta! Három: fegyvert rejtegetett. És, ha a partizánokról szóló mesét, csupán kitalálta? Maga lőtte le a csendőröket!

- Öregember vagyok - mentegetőzött az zavartan, s kapkodón -, a második gyerekkoromat élem.

- A gyerekek kezében előbb lobban lángra a gyufa, mint a felnőttében.

Dobrovitz Máté nem felelt. Lehajtotta a fejét. A két kezét nézte: - Most fulladtál meg, Dobrovitz Máté. Hetvenegy éves korodig, nem akadt bajod a törvénnyel, most egyszerre aláad gyújtottak, s meglásd, el is égetnek! - Sóhajtott. - Az állataim...!

Szíve összeszorult, torka kiszáradt. Múltját szépen elrendezte, annyira távol állt most tőle, hogy egy cseppet sem érintette. Semmire sem gondolt, önmagát ugyanúgy elvesztette, mint a múltját!

Rogyadozó lépésekkel ment vissza a terepjáróhoz. Nyitott könyvként állt előtte az élete, de nem lapozott abban a tovább. Ebben a pillanatban jött rá: ismeri, nagyon is ismeri a végét.

Megborzongva szállt fel a terepjáróra...

A csendőrörs udvarán Zsiga László a foglyot az őrmesterre bízta. Miután az elvezette, elkiáltotta magát:

- Tizedes!
- Parancs.
- Jöjjön ide!

Az egy pillanaton belül elébe vágódott, ám, mielőtt tiszteleghetett volna, a parancsnoka megragadta a gallérját, és odébb húzta.

- Éjjel felgyújtja a szérút! - súgta, közben rákacsintott. - Egyedül megy, és tartja a száját!

- Igenis. Csak úgy magától gyulladt ki a szérű. - Rákacsintott, és cinkos sunyorgással leste a parancsnoka arcát. - Vagy a partizánok?

- Partizánok nincsenek erre, érte?
- Értettem hadnagy úr!
- Elmehet - s a hátára vert, mint a jó lónak.

Aznap éjjel két dolog történt Szécsányban. Leégett a gazdák szérűje, és Dobrovitz Mátét reggelre halva találták a cellájában. Kifűzte mind a két bakancsa szíját, összekötötte, egyik végét a kilincsre erősítette és felakasztotta magát.

A halál beálltát Dunai Miklós állapította meg.

IV.

Tiller Magdolna Dunai Miklóst várta. Anci néni a városban találkozott vele. Egyik súlyos betegétől jött, majdnem összeütköztek.

Többen járkáltak körülöttük, ezért csak néhány szót válthattak: Valami történt, okvetlen kijön... - ez volt a lényege a beszélgetésüknek.

- Anci néni! - kiabált vissza a tükör elől -, jól áll a hajam, vagy kösem át ezzel a szalaggal?

Az öregasszony elmélázón leste egy ideig, majd megfordította, hogy oldalról is lássa.

- Nem is tudom -, húzta fel elbizonytalanodva a szemöldökét. - Ha leengeded a hajad, teljesen olyan vagy, mint a kisoltáron a Szűz Máriácska. Ha összefonod és átkötöd a szalaggal, mint egy igazi pesti színésznő, civilben.

Hátrább lépett, hogy távolbalátó szemével jobban megnézzze.

- Igen, igen. Pesten láttam az egyik mozi előtti plakáton. Ennyire hasonlítani! Ez a mosoly, ez a kacér... báj, vagy minek mondják! Ezek a csábító ajkak! Tisztára ilyen volt! Bizony Isten így nézett ki.

- Akkor így marad - rebegte a lány. Elpirult, könnyedén elfordította a fejét, s úgy tett, mintha a haját igazgatná.

- Nagyon várod Miklóst?

Magdolna nem válaszolt.

- A hallgatás olykor helyeslést jelent, kislányom! Ami azt illeti Miklós is csinos, derék férfi. S partinak sem kutya.

- Én zsidó vagyok, ő meg... - sokatmondón elhallgatott.

- Ezt a butaságot egyszer s mindenkorra verd ki a fejedből! Előtte főleg ne emlegesd! Őt nem érdekli a politika és a származás. Egyébként is csak azóta van ez a zsidókórság, amióta az, az örült Hitler hatalomra került..

- Mást nem üzent? - leplezte újabb kérdésével fokozódó zavarát.

- Mondom, alig beszélgettünk. - Felrántotta a szemöldökét, mutatóujját a homlokához nyomta. - Hogyan is volt, no! A kirakathoz

hívott. Úgy tett, mintha mutatna valamit, közben elhadarta a mondókáját, és továbbállt. Azelőtt, szinte mindennap megjelent nálunk, ha másért nem horgászni. Mostanában az utcán is csak titokban beszélgethetünk. Micsoda felfordult világ! Micsoda emberek! Na, jó! Ezt meg azt csak jegyre kapni, mégsem éhezünk!

- Vajon miért jön?

- Hallott valamit. Félt benneteket. Szerelmes beléd. A szerelem pedig mindenre képes - gagyogta öregesen Anci néni.

- Honnét tudja, hogy szeret?

- Ugyan!

Anci néni egyetlen pillanatra sem vette le szemét a lányról. Valósággal gyönyörködött benne, mert Tiller Magdolna valóban szép lány volt. Arca úgy fehérlett, mint a lilium. Bársonyos bőrét bárki, még az arisztokrata hölgyek is megirigyelhették volna. Teste: csípője, dereka, lábai kihangsúlyozottan formásoknak tündek. Dús, koromfekete hajzuhataga, egészen a háta közepéig leért, egyszerű, házilag varrt ruháját, divatosan gyúrt, kissé lezseren, szafári-módra rendezte el.

- Valamikor - ámuldozott tovább Anci néni - engem is szép lánynak tartottak. Egyik kérőm apjának nagy vendéglője és emeletes háza volt. Bolondulásig szeretett, s látod, én mégis a sokkal szegényebb, se kutyája, se macskája Köves Lászlót választottam. Úgy beleestem, mint kútba a vödör. Mennyire, de mennyire örültünk, hogy megkaptuk ezt a halóri lakást s állást! - Egyik kezét csípőjére rakta, szemei távolba révedtek. - Nagy dolognak számított, nem mondom! Fix fizetés, mint a vasútnál. Lakás, hozzá kicsinyke föld. Ingyen kaszáló, és itt ez a nagy tó is! Tele madarakkal, halakkal! Kacsát csak azért tartottunk, hogy meg ne szóljanak. Tehenünk, kecskénk mindig akadt. Később vett az uram egy lovacskát is... Szóval jól, és szépen éltünk.

Magdolna alig figyelt. Lefésült haját, fehér szalaggal kötötte át, amelyet még Anci néni unokája felejtett itt, most megtalálta, s újra a tükör elé állt. - Ruhám kopott, egyetlen rendes kombiném sincs, amit felvehetnék - gondolta. - A tóra, fürödni saját magam készítette fürdőruhában járok le. Egyszerű vászon, de jól áll. Főleg, amióta virágmintákat hímeztem rá. Megfürödjek benne, Miklóssal? - Megint elpihult. - Szegény Dániel, ruhát ígért nekem. Talán azért is szánta rá

magát arra a végzetes útra! Milyen szerelmes volt belém! És én nem viszonoztam! Mégis feleségül mentem volna hozzá, ha nem hal meg.

Tófalvi Dánielre gondolt, ám valójában Dunai Miklós lebegett a szemei előtt húzódozó képzeletbeli vetítő-vászonon.

Hát ez a szerelem! Ha akarok, ha nem mindig rágondolok, és mennyire remegek! - sóhajtotta, de az idő további részében már üresen örölt az agya. A levegő megsűrűsödött, fojtogatni kezdte. Teste könnyűvé vált, mint a virágról virágra röpdöső lepkéé. Ahány, annyi féle. Színük, illatuk is különbözött, nevük mégis egy volt: a szerelem.

- Magdolna, te nem figyelsz rám! - fedte meg nevetve az öregasszony, mire összerezzen.

- Figyelek - válaszolta kapkodón, holott eddig tényleg nem figyelt oda.

- Legyél velem nagyon boldog. Szívemből kívánom.

Csendesen, megértően rámosolygott, és kiment.

Magdolna utána futott, hogy bocsánatot kérjen tőle, ám mihelyt kilépett az ajtón, hirtelen megtorpant. Lábai a földre gyökereztek, két kezével a melléhez kapott.

Dunai Miklós állt előtte.

- Ah! - rebbent ki a száján. - Te itt?

- Üzentem. - Átkarolta Anci néni vállát. - Igaz, Anci néni?

- Említette - felelt helyette a lány. - Ennyire gyorsan, olyan messziről?

- Hazamentem, előkerestem a horgászbotomat, utána biciklire patantam, Anci néni gyalog, én két keréken repültem.

- Mit akartál mondani, fiam? - állította meg szívből fakadó ömlengésének buzogását az öregasszony.

- Ákos? - kérdezte meg az válasz helyett.

- Az istállóban kuksol. Nappal mindig ott tartózkodik mostanában. Imádkozik, énekel, amióta bibliát kapott a plébános úrtól a zsoltárokat és az ószövetséget bújja. Szóljak neki?

- Legyen szíves!

Miután az öregasszony elszetett Miklós a lányhoz fordult.

- Csónakázunk?

- Nem horgászni akarsz?

Magdolna arca lángvörössé változott. Nagy szemei égtek. Teste tüzelt. Kezei remegtek, majdnem kiejtette a virágot, amelyet éppen akkor tépett le.

- Csónakázni jöttem, veled! A horgászbót ürügy. Mi a válasz, kis menyasszonyom?

- Nem vagyok a menyasszonyod.

- Rózsa se vagy igaziból, én mégis úgy hívlak.

- Mindig zavarba hozol.

- Én nagyon komolyan gondoltam ezt a menyasszony szót. Az vagy, vagy nem?

- Nem is ismeresz. Csak annyit tudsz rólam, hogy zsidó menekült vagyok. Szökevény.

- Én az embereket értékük s nem a származásuk szerint ítélem meg. Szép vagy, szeretlek.

- A szépség nem érdem.

- Mindig kitérsz a válasz elől.

- Úgy lerohantál, hogy gondolkodni sem tudok.

- Ezelőtt én sem voltam ennyire ömlengős. Látod, mennyire megváltoztatott a szerelem!

Anci néni hívására Ákos előbújt az istállóból, ők elébe mentek.

- Szervusz pajtás, szervusz! - köszöngette Miklóst előre.

Olyan melegen szorítottak kezét, mintha régi jó barátok lennének.

- Gyertek be a házba! - csalogatta őket kedvesen Anci néni.

Magdolnát előreengedték. Olyan kecsesen lépdelt, mint az őzike.

Miklós ámulattal nézte, míg nem bent Anci néni pogácsát rakott eléjük.

- Nem a legjobban sikerült - szabadkozott. - Kevés a zsír, a töpörtyű is hiányzik belőle. Olyan háborús pogácsa. Kóstoljátok meg!

Sorban odavitte, kínálta meg mindhármukat.

- Baj van - kezdte Miklós azon melegében. Pogácsáját a kezében tartotta. Hol azt, hol Ákost nézte. - Az öreg paraszt, aki felvett beneteket a szekereére, lebukott. És köpött is, mielőtt meghalt.

- Meg...halt? - riadozott Ákos.

- Felakasztotta magát a cellájában, bár az is lehet, hogy öngyilkosság látszatát keltve, egyszerűen felkötötték. Előtte kivitték a szérúre, terepszemlét tartottak.

- A szérúre? - sipákol az öregasszony -, amely leégett az éjjel? Majd ránk jött a nyavalya. Mennyire vöröslött, szinte izzott az égálja!

- Ezt az éjjelt, mindenre készen a csónakban töltöttem el. Nem is felejttem el egyhamar, az biztos! - toldotta meg Ákos. - Szerencsénkre ide nem jöttek. Viszont az öreg paraszt esete nagyon bánt. Miatunk halt meg, szegény!

- Háborúban nincs miattam, miatta. Magáért a lopásért is felhúzták volna.

- Ha elkapják - vágta rá önmarcangolón Ákos. Szeme bepárásodott, sovány arca megnyúlt, hangja pillanatról pillanatra elgyengült. - Ezt akartad közölni velem?

- Gyanús összefüggést látok az öreg halála és a szérú leégése között. És, ugye ide sem tették be a lábukat, nem rohanták le a tanyát! A szérűskertig eljöttek, ott egyszerűen ledokkoltak, holott a leglaikusabb egyén előtt is kézzelfogható: sebesülten csak ide, ide jöhettek. Nem tudom, mi történhetett, de azt nem fogadom el, hogy a csendőrök hülyék. - Kettétörte a pogácsáját, de még nem harapott bele. - Se nem hülyék, se nem laikusok. Nem értem!

A pogácsájába harapott, és a fejét rázta.

- Sok minden van a világon, amit nem értünk - meditált hangosan váratlanul Ákos. - Testünk csupa sejtelem. És a lélek? - Miklós feszengeni kezdett, ezért Ákos gyorsan befejezte. - Egyszer ezt is, azt is, mindent megértünk majd!

- Az örökkévalóságban - mondta ki az áment Anci néni, majd előhúzta kötéséből a rózsafüzérét, és megcsókolta rajta a keresztjét.

- Szerintem hamarosan látogatótok lesz. Ezért, ha valamikor, most igazán legyetek résem! Tüntessétek el a nyomokat! A tóra pedig vidd magaddal Magdolnát is! Vigyázzatok, mert a csendőrparancsnok úgy ismeri a tavat s környékét, mint a tenyerét! Rengeteget vadászott itt. Tehát még mindig fenntartom, amit annyiszor elmondtam már: az lenne a legjobb, ha elmennétek innét! Hozzám, vagy a paphoz, s azonnal!

Mivel azok arca meg sem rezdült nem erőltette tovább. A térdére csapott.

- Most pedig, ha megengedik, csónakázunk egyet Rózsával a tavon. Az öregasszony rájuk mosolygott. Arca átmelegedett, szemében, a rá olyan jellemző önzetlen szeretete lángot vetett.

- Menjeteek csak, gyerekeim! - küldte őket gyengéden összeaszalódott ujjai között megszokottan, szinte automatikus mozdulatokkal forgatva a rózsafüzérét.

Dunai Miklós nagyon jól gondolta: Zsiga László a helyi csendőr-őrs parancsnoka nem tartozott a laikusok közé. Nagyon is profi módon dolgozott a szakmájában. Nem hiába kapta meg, közcsendőrtől végigjárva a ranglista valamennyi fokozatát, a tiszti iskola elvégzése után, azonnal a hadnagyi rangot. Igaz, feljebb nem vitte. Dobrovitz Máté vallomása, és a szérűskertben tett helyszíni szemle után, holtbiztosan tudta, hogy minden szál az Olajos tanyára vezet. Ha nem adja a becsületszavát a papnak, ott azon nyomban lerohanja az embe-reivel.

Most a jelentését írta, eközben így morfondírozott:

- Ha elolvassák és kiértékelik, a leghülyébb felettesem is gügyének tart. És, ha felelősségre vonnak? Vagy ellenőrzést kapok? Ki tudok-e mászni a pácból, amelybe a becsületszavam taszított bele, meg az a gügye ideám az angolokról, akik csak késlekednek s késlekednek! Hátha nem is jönnek!

Dobolni kezdett az ujjjaival az asztalán.

Ez az eset maholnap országos mérteket ölt. Mi lesz, ha tényleg be-leavatkozik a Gestapó?

Haja az égnek állt, háta lúdbőrözött, mígnem felugrott, és ideges mozdulatokkal sétálni kezdett, faltól falig.

Még szólni sem szólhatok, egyetlen szavam sem lehet, nekik lesz igazuk. Elvégre dilettáns vagyok-e, vagy jól képzett, képességű csendőrtiszt? Ha lebukok, úgy kell nekem! Megérdemlem! - Mérge-sen hosszú lépésekkel rőtta a métereket. - De, hogy gagyira vegye-nek, azt nem engedem!

Mintha vitázott volna valakivel. Hadonászott s érvelt:

Nem, nem ütök rajtuk! Legalábbis egyelőre nem. Még nem ég a tető fölöttem, tehát várok. Hartlt a guta ütötte meg, a két csendőröm meggyilkolása után tovább nyomozok. Ha minden szakad, arra a vén akasztottra fogom! És, ha a laboratóriumi leletek mást mutatnak ki? Előveszem a partizánmesét. Elvégre nagyon közel van Szlovákia. Átszivárogtak. A tömött raktár csábította őket. Azoknak a rohadt zsidóknak meg szabad utat nyitok. Ha szót fogadnak, a kecske is jóllakik s a káposzta is megmarad.

Megállt.

Előbb kimegyek, s szétnézek. A többit, ott a helyszínen majd, amint jön! Az a nyavalyás agyalágyult Dobay is egyre jobban aktívizálódik! Szinte naponta felszólít, hogy lépjek be a nyilaskeresztes pártba!

Nem, én magamtól sosem lépek be, az hétszentség!

Egy nagyot legyintett, majd gondolt egyet s az ajtóhoz rohant. Kinyitotta, és kikiáltott:

- Tizedes, itt van?
- Parancs!
- Jöjjön be!

A tizedes úgy robbant be az irodába, mint a kézigránát.

- Hadnagy úr parancsára, jelentkezem!

Zsiga László megint sétálni kezdett, úgy, hogy eközben állandóan sakkban tartsa a tizedest, aki olyan mereven állt előtte, mint a szobor. Rövid s gondterhelt sétálása után, váratlanul megállt, majd a tizedeshez lépett.

- Lenne kedve egy kis csendőri kiruccanásra? - Sokat sejtetően rákacsintott.

- Parancsára!

- Hagyja a formaságokat! Lenne, vagy nem lenne?

- Lenne.

- Akkor vegyen maga mellé valakit, és este nyolcra legyenek a Mocsárban. Tudja, az a Szerűskert mögötti dülő. Apropos, milyen visszhangja van a városban az éjjeli tűznek?

- A kárvallott gazdák a tűzoltókat szidják, merthogy késlekedtek.

Zsiga László enyhe mosolyt morzsol szét a bajusza alatt, miközben a tizedesre sandított.

- A leégett szérűskerten át gyalogút vezet az Olajos-tanyára.

Legszívesebben a szájához kapott volna. Hátha rájön ez a bunkó valamire, elvégre ő is ott járt a helyszínen, hallotta, mit mondott a paraszt, és hátha az ő gyenge felfogóképességét is megbirizgálta az, hogy egyenes út vezet az Olajos tanyára, amiből még ez a hülye is következtethet, hogy arra mentek.

Visszafogottabban, olyképpen folytatta, mintha kitergetett térképet nézegetne.

- Szóval a gyalogút mellett, a liget szélétől pár méterre hatalmas fűzfák állnak. Ott megállnak, alájuk húzódnak, leheverednek s várnak. Ha sípolok, vagy lövést hallanak, felugranak és megrohanják a tanyát! Én ugyanis, ott várom magukat. Civilben leszek. A többi úgy legyen, amint az adott helyzet diktálja majd! Mindenesetre, ha nem találhnának meg a tanyán, kutassanak át utánam mindent! Viszont, ha nem hallanak se sípszót, se lövést, ne mozduljanak el a helyükről, amíg meg nem jelenek ott személyesen! Ha valami véleménye, megjegyzése, netán kérdése lenne, ki vele!

- Nincsen, csak... - zavartan elhallgatott.

- Csak?

- Sokat elgondolkoztam: miért nem néztünk szét a tanyán?

Na, ugye? - szurkálta át meg át a hadnagy agyát félelem, mialatt a válaszán törte a fejét.

- A tanya a halásztársulat tulajdona - ugrott, szinte magától a szájára. - Elnöke maga a főszolgabíró úr, amiért oda csak az ő engedélyével törhetünk be, ilyennel pedig nem rendelkezünk akkor. - Sokat sejtetón rákacsintott a tizedesre. - Most sincs engedélyem, a saját szakállamra teszem, amit teszek! Ezért kell ez az óvatosság! Most már érti?

- Igenis! - vágta rá, kissé erőltetetten.

A tizedes tovább bizonytalankodott, amit Zsiga László azonnal észrevett.

- Van még valami?

- A Szerűskertet én gyújtottam fel. Ezt miért... Szóval ezt... - hebegett, végül elhallgatott.

- Ha partizánok jártak ott, tűnjön el a nyomuk is, s ne legyen hely, ahová visszamerészkedhessenek. Nem rejtettek-e el valamit a kazlakban? Muníciót, titkos leadót... Más is van, de azt majd a maga idejében!

A tizedes arcát kutatta mélyen szántó tekintetével. Azon megelégedett mosoly futott át, mire ő megkönnyebbült.

- Több kérdése nincs? Megértett mindent? - taktikázott a biztonság kedvéért.

- Magam mellé veszek valakit. Este, pontosan nyolc órakor megjelenek a Mocsár-dűlőben. Ott a gyalogút melletti fűzfák alatt...

- A halóri ház melletti ligetben - szólt közbe a parancsnoka.

- Igenis, a ligetben - hagyta rá. - Ha lövéseket hallunk, vagy sípolást, a hadnagy úrhoz rohanunk, ha semmit sem hallunk, megvárjuk a hadnagy urat.

- Még valakit! Ne puskát, géppisztolyt vigyenek magukkal!

- Igenis!

- Köszönöm, tizedes! A többieknek egy szót sem!

- Igenis!

- Eltávozhat!

Miután a tizedes mögött becsukódott az ajtó, Zsiga László összeszorította az ajkát.

- Így lesz jó. Az orvos is csak azután ír fel gyógyszert, ha megvizsgálta a betegét.

Az ablakhoz lépett, s kinézett: - Ma éjjel fény derül az Olajos tanya titkára. - Megint dobolni kezdett ujjaival, de most nem az íróasztalán, az ablak párkányán. - Régen tudom, most utána nézek. Megnézem őket, és szépen szélnek eresztem valamennyijüket. Utána simítok a dolgokon, Dobayt, ha nagyon jár a szája, likvidálom, és minden rendben lesz!

Dunai Miklós és Tiller Magdolna szó nélkül sétáltak le a vízhez. A férfi partra húzta a csónakot, a lány könnyedén beleugrott. Ő megtolta, majd a mozgó csónakba vetette magát.

- Rózsa! - szólalt meg elsőként férfi, miután kezébe vette az evezőket.

- Megkérhetnélek valamire? - kérdezett vissza a lány, mielőtt a férfi folytathatta volna.

- Tessék!

- Mindig azt hiszem, máshoz beszélsz. Legalább négyszemközt ne szólíts Rózsának!

- Rendben van. Ákos pap, Anci néni öreg, legalább te értsél meg! - Szótagolta. - Veszélyben vagytok, nagyon nagy veszélybe kerültetek!

- Amióta elhurcoltak bennünket, állandóan veszélyben van az életünk.

- Ez más, végveszély!

- Így is mondhattam volna: végveszélyben. A gettóban az egyik fiatal csendőr meg akart erőszakolni. Birkózott velem. Összevissza karmoláztam az arcát, sikoltoztam. Elkapták. Később, véletlenül tudtam meg, félmeztelenre vetköztették, és a szó szoros értelmében, félholtra verték egy puskapucolóvassal. Nem azért, amiért... Mert zsidó lánnyal akarta bemocskolni az egyenruháját.. - Felsőhajtott. - Ha nincs Dániel s Ákos kopaszra nyírnak. Ha ellenkezem, lelőnek, mint egy koszos kutyát. - Váratlanul Miklóstra somolygott. - Mit tanácsolsz?

- Gyere velem! Most azonnal, gyere velem! Ha nem akarsz nálam lakni, elviszlek a paphoz. Szeretlek, nagyon féltetek. Sohasem szerettem még nőt, csak téged. Veszítselek el?

- Hagyjam itt Ákost, s Anci nénit?

- Ákost utánad hozom. Ha nem jön, és bajba keveredne, egyébként ő mégiscsak férfi. Beveti magát az erdőbe. Anci néni meg itthon van. Ámde, ha itt maradtok, ha itt kapnak el benneteket, őt is akasztófára juttatjátok.

Magdolna megborzongott. Szeme ijedten függött a férfi arcán, ám ez csak addig tartott, mint egy pillantás.

- Máskor is elmondtam már neked: ettől a helytől sehol sem találunk a közelben biztonságosabb helyet. Se nálad, se a papnál. Orvos vagy, anyukád varr, sokan megfordulnak nálatok. A papot úgyszintén sokan felkeresik, látogatják. Egy óvatlan hiba, és felfedeznek. - Ő is

megszorította a férfi kezét, aki már régen nem evezett. - Nézz körül! A táj mindent elmond helyettem. Ha az egyik csónakot elsüllyesztjük, a másikat elvisszük, mivel jönnének utánunk?

- Gumicsónakkal. Télen pedig az egész tó egyetlen jégpáncéllá válik. A gyerekek csúszkálnak, övék az egész tó. A felnőttek nádat vágnak, jeget termelnek ki a jégvermekbe.

- Több hónap, amely alatt sok minden történhet a javunkra. Elcsendesedhet a helyzet, esetleg télire, tényleg beköltözünk hozzátok. - Közelebb hajolt, egyik ujjával kacéran megcsípte az ajkát. - Megérted már?

Miklós önkéntelenül átkarolta. Ösztönös félelmet érzett, hogy mindezzel, amit tett, mondott, tulajdonképpen csak a szép nő tetszését akarta kivívni, holott nem így történt. Ami eddig csak gondolt, most, ki is mondta:

- Nem is hiszed, mennyire, de mennyire féltelek! - Áttüzesedett testük majdnem eggyé forrt. - Nagyon szeretlek, Magdolna!

A lány a csók után, a férfihoz bújtt. Nem lélegzett, csak pihegett. Gondolatai helyett az egyre jobban elburjánzó vágyai uralkodtak el a testén. Forrongó érzései összehorzolódtak, mint nyári vihar után a tó, amúgy mindig csendes tükre.

- Annyi, de annyi minden mondanivalónk lenne - rebegette eközben a lány, és mi csak a menekülésről beszélgetünk, hol, kinél rejtőzzünk el?

- Féltelek. Szeretlek.

- Ne hamarkodd el!

- Kisgyerekoromtól rád vártam. Amikor legelőször fogalmat alkothattam a szerelemtől, téged képzeltelek magam mellé. Te jártál velem az egyetemre. Te... mindenütt csak te! Huszonhat évig vártam rá. Most veszítselek el, amikor végre itt és milyen körülmények között, megtalálalak?

- Nem várt választ, nem is folytatta. A lány hajához hajolt, s belecsókolt.

- És is szeretlek - súgta, szendén Magdolna.

A férfi szemébe nézett, az vissza. Tekintetük lángot vetett, sóhajuk egyetlen hatalmas vággyá forrt, miközben a szájuk akarva-akaratlan összeért.

Szorosan összeölelkeztek, és forró csókolózásba kezdtek.

Körülöttük szél rebbent. A csónak megmozdult, mire az egyetlen árnyá változott előbbi két árnyék, megnyúlt s darabokra törve ringani kezdett a hullámok között. Az erdő felé igyekvő nap, nemcsak a nádszálakat, őket is megcirógatta langyos sugaraival. A madarak elcsendesedtek. A halak sem dobálták most, vastagra hízott testüket. A békák se brekegtek. A következő ugrás s vízibolhák lábában rekedt. A végtelen csendben, csak a nádas sírása hangzott, lágyan neszelő suttogásként, nem azért, mert fájt valamijük, a tavasz jutott eszükbe.

- Segíteni akarok, Magdolna - törte meg végül a férfi sóhajszerű hangja ezt a különös csendet.

A lány ismét hozzábújt, s egy újabb forró csókkal elhallgattatta.

- Ne aggodalmaskodj - suttogta ezután -, mert a mosolyunkkal is segíthetünk egymásnak terhünket hordozni, kapcsolatainkat erősíteni. Jelenleg mást, úgysem tehetünk.

Miklós nem fogadott szót.

- Költözzél hozzám! - kérte kérlelhetetlenül. - Anyám is vár.

- Szóltál neki rólam?

- Mindent elmondtam neki. Esküdjünk össze, ezt felelte. - Magdolna a férfi szájára tapasztotta a tenyerét.

Mialatt hallgatásra kényszerítette, ő beszélt s érvelt:

- Én itt teljes biztonságban vagyok, legalábbis hiszem, hogy abban vagyok. Nálatok csak anyukádat is bajba keverném. Ketten egy miatt! Én itt, te otthon vigyázol magadra. Semmibe, de semmibe ne keverd magad!

- Mondtam: engem nem érdekel a politika. A háborút orvosként dolgozom végig a szülőfalumban. Anyámmal élek, aki mindennel ellát s kiszolgál, miért hóbörögnék hát? - A lányra sandított. - Mondd, te hol éltél ezelőtt?

- Az én szüleim hamar elhaltak. A nagynéném nevelt fel. Nekik ékszerüzletük van, illetve volt Budapesten. Én náluk dolgoztam el-

adókisasszonyként. Eközben kitanultam az ékszerészsakmát is, ho-
lott én mindig óvónőnek készültem, mivel nagyon szeretem a gyere-
keket. De hát így sikerült. Végeredményben annak is örülhettem.
Szükség volt rám az üzletben, ezért befogtak. Nem panaszkodhatom,
sőt, ugyanis mindenüket a nevemre írták, ezért mondhatnám: egy
nagy ékszerüzlet tulajdonosa lettem. - A férfira sandított. - Nem ne-
vetsz ki?

- Az összes drágakő között, te magad vagy a legszebb ékszer.

- Tényleg, milyen és mennyi szép s értékes ékszert tartottunk! Csak
egy lenne most azokból, a legolcsóbb s a legkisebb!

- Én egyelőre semmit sem adhatok neked, legfeljebb egy csókot.

- Nosza! - s a férfi csókjának fogadására feléje nyújtotta a az ajkát.

Csókolóztak. A vérük felforr, a végtelenségig kifeszített idegrend-
szerük, a testi kielégülés utáni vágyakozás ősrégi táncát járta.

- Háború van, s milyen véres háború van! - súgta a lány, mihelyt
előbbi átforrósodott vágyuk, ha nem is hült ki, lecsillapult kissé. - Mi
meg, jóízűen csókolózunk. - Felváltva nézte az eget s a tavat. - Olyan
hely ez is, mint egy olajfolt a tengeren. De, ha ez a folt egyszer szét-
oszlik... Nagyon félek, hogy széteszik!

Szótlanul élvezték a múltó pillanat gyorsan rebbenő varázsát.

A csendet ismét a férfi törte meg.

- Beljebb evezek kissé, és megfürdünk.

- Ne fürödjünk - esedezett a lány finoman.

- Miért?

- Szégyellem magamat előtted.

- Akkor ne fürödjünk, csak evezek.

- Eredetileg horgászni akartál.

- Én már megfogtam a magam halát.

- Ha béke lenne, tényleg feleségül vennél?

- Te hozzám jönnél feleségül? Mert én, nem csupán békében, most
is feleségül vennélek.

- Hiszek neked, mégis olyan, de olyan hihetetlen! Te, ez a tó, ez a
gyors ismeretség, ez a váratlan szerelem. Minden!

Miklós hevesen átölelte, az ölébe húzta, és szájon csókolta.

A két test egyé forrt. A szerelem, szép s illatos rózsája, amely csak néhány napja szökkent igazán bimbóba, hirtelen kinyílt, és semmi mással össze nem keverhető illatával elbűvölte őket, amelytől mind a ketten, szinte egyszerre bódultak el. A fejük zsi bongott, a testük végleg belefulladt a vágyuk, forró tengerébe...

- Ha másért nem, hát ezért érdemes volt itt élnem - búgta a lány szerelmes gerleként, előbbi vágyaiknak kielégülése után, lihegőn.

- Élni mindig érdemes, Rózsa.

A lenyugvásra készülő nap, lejjebb ereszkedve, szórta tovább halványuló sugarait az alaktalan felhőkre, amitől azok seszínű ruháját sárga szegélyű csík övezte.

Amint alkonyodott, úgy csökkent a meleg is. A közeli nádasban szálláshelyüket kereső madarak csiviteltek egy ideig, majd ők is elhallgatta, mert tőlük a tücskök és a szöcskék vették át a szót. A békák még mindig azt várták, hogy elfoglalja helyét a pulpituson a nagy vezérlőmester...

- Alig voltunk együtt - szisszent fel a lány valamivel később -, s lásd, máris menned kell, mert nem maradhatsz itt sokáig. Gyanút fognak. Menjél tehát!

- Magdolna - vált a férfi szava ünnepélyessé, arca elszíneződött. - Mától kezdve a menyasszonyomnak tekinthetek?

- Ha én a vőlegényemnek, igen.

- Gyűrűt, ha pénzem lenne, se kapnék.

Magdolna kitépett két hosszú hajszálat, összesodorta, és a férfi ujjai köré csavarta. Utána szájjon csókolta.

Csókolózásukból távoli hang riasztotta szét őket. Sötétedett, ők mégis jól látták: a parton Ákos állt, akit egyébként a hangjáról is felismertek. Már nem kiabált, csak erőteljesen integetett.

Miklós evezni kezdett. Nem messzire jártak a parttól, amiért hamar kiértek.

- Baj van? - esett neki ott Miklós.

- Anci néni üzeni - nevette ki az -, hogy gyertek vacsorázni!

Magdolna s Miklós cinikusan összenevettek. Bosszúságukat leplezték, amiért megzavarta őket.

- Jó, megyünk! - Magdolna hangjába a megszokott kedvessége közlé, nyílt ellenszegülés keveredett, mégis elsőnek ugrott partra, és mintha mi sem történt volna, friss, kissé hebrencs mozdulatokkal Ákos felé futott. - A vőlegényem. - A közeledő férfitra mutatott. - A csónakban kérte meg a kezemet, s én ígert mondtam.

Ákos egy cseppet sem lepődött meg.

- Gratulálok, bár régen tudom, hogy szeretitek egymást.

- Honnét? Sohasem szóltam róla.

- A szerelem olyan hugikám, mint a fény. Elég egyetlen kis rés, és máris kisugárzik. Te pedig maga vagy a nap. Még egyszer gratulálok neked, s Miklósnak!

Kezet fogtak és megcsókolták egymást, külön az újdonsült menyasszonnyal és vőlegénnyel.

- Nemsokára nyolc óra lesz - jegyezte meg Miklós az órájára lesve.

- Mennem kell! - A lányhoz fordult, és rá mosolygott. - Mentsél ki Anci néninél! Ügyeletes leszek az éjjel, sietek!

- Nem mondtad, hogy te leszel az ügyeletes.

- Nem hivatalosan. Egymás között intézzük, így ha elmaradok, sem akasztanak fel. Ha nem találunk otthon, a kollegámat verik fel. Szentségel majd, de kimegy...

- A biciklid? - szakította meg a lány.

- Az eperfa alatt hagytam.

Megcsókolta Magdolnát. Egy ideig, két kezüket összefogva, még nézték, simogatták a szemeikkel egymást, ezután Ákossal is kezet szorított, és elrohant...

Zsiga László ezalatt a liget felé közeledett. A megszokott gyalogúton jött. Miklós hazafelé menet, csupa óvatosságból, vele ellentétben a gazzal teljesen benőtt, másik utat választotta, amely ék alakban kapcsolódott, a jól ismert s alaposan kitaposott gyalogúthoz, amelyen most Zsiga László közeledett. Nem láthatta, embernyi magasságú gaz takarta. Miklós viszont, az egyik résen átnézve azonnal felfedezte. Egyetlen pillanatig sem habozott tovább, a kerékpárját a sok gaz miatt eddig tolta, most megfordította, rápattant, s amennyire gyorsan tehetete, hajtott visszafelé.

Rekordidő alatt ért a halóri házhoz. Anci néni a maradék pogácsát rakta az asztalra, amikor Miklós, teljesen váratlanul, idegesen berúgta az ajtót.

- A csendőr - szuszogta fulladozva -, a csendőrparancsnok közeledik. Menjetek, meneküljtek!

Az ajtófélfának dőlt, ahol tovább szuszogott.

- Zsiga úr? - kérdezte meg zavarában Anci néni. - Ő nagyon rendes ember.

- Csendőr - mordult rá Miklós. - Olyan, mint a többi csendőr!

Ákos felugrott, elkapta Magdolna kezét, és maga után húzta.

Anci néni könnyű pokrócot dobott a lány vállára.

Közben Miklós kifújta magát, és átvette a stafétabotot.

- Anci néni, mi elmegyünk innét. Ha megkérdezi: senki sem volt itt. Tüntessen el valamennyi nyomot! - Ezután megtorpant, s Ákoshoz fordult: - Üljetek be a csónakba, a biciklimet is tegyétek be, és várjatok meg! Én addig elsüllyesztem a másik csónakot, és utánatok megyek, sietek.

- Egyedül jön? - kérdezett közbe Anci néni.

- Úgy láttam, viszont a csendőrök sosem járnak egyedül. A többiek...? Nem tudom. Lapulnak valahol, vagy csak nem láttam meg őket... Civilben van... Siessetek!

Ő mindenkit lehangyva előrefutott a kúthoz. Felkapta az egyik vödört. Nagyon sietett, kapkodott, mert csak annyi előnye maradt, amennyit a kerékpárja miatt nyert a gyalogos csendőrrel szemben, amelyből néhány perc máris eltelt.

Pillanatokon belül leért a partra. Belegázolt a vízbe és vedrezni kezdte a vizet a tóból ki, bele a csónakba. Nagyon hamar megtelt, mégsem süllyedt el, csak oldalra billent, mire ő rávetette magát, addig ugrált rajta, amíg az teljesen el nem merült. Előbb, két hatalmas buborékot vetett, majd nagyokat hörtyögve elmerült az általa felvert hullámokban.

Miklós, annyi időt sem veszve, hogy lerázza magáról a vizet, visszaroht a kúthoz, s a helyére rakta a vödört, s máris a másik, a rávárakozó csónakhoz rohant.

Magdolna segített neki beugrania csónakba.

- Csakhogy... - elakadt a hangja -, te csupa víz vagy! Vetközz le! Kicsavarom, és kiterítem száradni.

- Később.

Mialatt Miklós evezett, a lány behunyta a szemét, és átadta magát az édesen andalító érzéseinek, amelyek csordultig megtöltötték a szívét. Törődött is vele most, hogy veszélyben van az életük. Semmi, senki sem érdekelt, csak az a férfi, akit mindenkinél és mindennél jobban szeretett.

A két férfi felváltva és megállás nélkül evezett.

- Kikötünk a szigeten, amint mi nevezzük: a Fa-szigeten? - törte meg a csendet később Ákos a kérdésével.

- A másik csónakot elsüllyesztettem... - Miklós váratlanul a fejére csapott. - Honnét tudjuk meg, hogy elmentek?

- Anci néni jelzi.

- Jelzi, s hogyan?

- Meggyújtja a viharlámpát, és egy kötéllel felhúzza az eperfára. A kötél éjjel-nappal ott lóg. Még, szegény Dániel eszelte ki.

- Éjjel igen, viszont nappal mit sem ér a fény. Meglehet reggel lesz, mire visszatérhetünk.

- Ugyanarra a kötéltre fehér rongyot köt.

- Értem. Akkor most a szigetre megyünk?

- Meglátod, a Fa-szigeten, mennyire biztonságos búvóhelyet rendeztünk be magunknak! Rengeteg száraz nádat hordtunk össze. Belebújunk, mint a vaddisznók a vacokba, és nyugodtan megvárjuk Anci néni jelzését.

Magdolna szorosan Miklóshoz húzódott.

- Nem fázol abban a vizes ruhában? - suttogta a fülébe, féltőn.

- Enyhe, majdnem meleg az idő. Gyorsan megszárad - válaszolta, miközben apró csókokat pötyögtetett a lány tiszta, fehér arcára.

- Mennyire romantikus lenne, ha nem a csendőrök elől bujkálnánk! De így! Szép, mégis szörnyű. Ez az örökös rettegés!

Sóhajtott. Nem beszélt tovább. A vizet nézte.

Körülöttük a tó vizét teljesen feketére festette a gyorsan leülő éjszaka. Magdolna úgy érezte, mintha nem is víz lenne az, amely körülveszi őket, hanem egy óriási, fekete selyemkendő. Csónakjuk ezen

a kifeszített óriási, fekete selyemkendőn csúszik beljebb s beljebb a nádasok közé, amely most nem nádas, hanem hosszú, kormos sziklafal, amelybe nemsokára beleütközik a csónakjuk orra, s maga a csónak darabokra törik. Ők átölelik egymást, és hangtalanul betakaróznak ebbe a hatalmas, puha selyemkendőbe, ahol mindig béke lesz, ahol nincs többé rettegés, ő nem lesz többé nő, Miklós férfi, mert ott nincs test, csak hang, utolsó sóhajként levegőbe röppenő hang. Belebújnak a nádírigóba, mely felrepül velük a magas égbe, ráülnek a holdra, s ők holdvilágos éjjelenként, szerteomló fényükkel beragyogják az egész földet.

A csónak közben besiklott a nádasba. A keskeny vízfolyosóban nem evezhetnek egyszerre, amint tették előbb.

Ákos volt a soros. Nem evezett, csak a vizet veregette a lapátjával, a csónak farában guggolva. A víz tajtékozott körülöttük, hullámai egymás sarkát taposva rohantak a nádasok közé, hogy minél előbb összeütközzenek a nádszálakkal, s enyhe loccsanások közepette darabokra töredezenek, ők maguk, avagy a nádszálak. Messze jártak a parttól, annyi sem hallatszott belőlük innét oda, mint az egyszerű vízbepaskolásból...

Zsiga László csendőrpárancsnok, hátul osont be a halóri házat körülvevő ligetbe. Eközben meg-megállt, s mint a kutya, ha macskát érez a közelben, körbe-körbeszimatolt. Pisztolját, még a kis erdőben elővette, majd szép lassan megindult a ház irányába. Nagyon óvatosan lépdelt. Félt, hogy száraz gallyra tapos, belebotlik valamibe, vagy behuppan egy gödörbe. A kukoricaszárak közelében, még az eddigieknél is lassabban lépkedett. Nyakát kinyújtotta, lábait óvatosan rakta előre. Még a lélegzetét is visszafojtotta, miközben megkerülte a kukoricaszárat, s kidugta fejét a másik oldalon.

Csokor virág! - Lehajolt, a kezébe vette, és alaposan megnézte. - Virág a kukoricaszárak tövében! Miért rakták ide? Merthogy tudatosan állították erre a helyre, az biztos! Friss, nemrégiben szedhették le. A gödör, egyébként, amelybe a szemetet rakják, bár ez nem az, sokkal közelebb van a házhoz. Akkor, miért dobták pontosan erre a helyre? De nem dobták, szépen a kukoricaszárnak döntötték.

Térképet rajzolt emlékezetének palatáblájára, ezt a pontot, jó erősen kisatírozta.

Onnét az istálló felé vette az irányt. Pisztolját előrszegezte, elem-lámpáját hirtelen felkattintotta, és óvatosan belépett a helyiségbe. Semmi sem mozdult, neszt sem hallott, amiért nyugodtam köröskörül világíthatta a helyet. A sarokban pokrócot látott, a szénára terítve. Belemarkolt a szénába, s megszagolta. - Idei széna, ahol egyetlen állat sincs, és pokróc, ráadásul feküdt valaki azon? Nem is régen, vacok s pókháló sehol.

Eloította a lámpáját, nehogy az erős fény kiszűrődjék az ajtón vagy a réseken. Egy ideig még a fejét törte, majd megindult, s kiment. Onnét a tópart felé vette az irányt, de nem ment le egészen a vízig, csak szétnézett. - Egyetlen csónak sincs a helyén, tehát megneszelték, és eltűntek?

Ezt is felírta láthatatlan noteszébe, és az esze mélyére rejtette.

Megfordult, majd mindig az árnyékban haladva, elindult a halóri ház felé. A ház előtt egyetlen bokor sem volt, amely fedezné, ezért néhány pillanatra megtorpant. Rövidke gondolkozás után a földre vetette magát, és egyszerűen átkúszott a falig.

A padlásfeljáró létrájánál állt fel, ahol megint felmérte a helyzetet: Körülnézett, fellest a padlásajtóra. Nyitva találta. Megmarkolta a létrát, hogy jól oda van-e támasztva, majd óvatosan felmászott azon.

A padláson ugyanazon a módszerrel: pisztolyát előrszegezte, hirtelen fényfelvillantásával lépett be, amint előbb tette az istállóba. Mialatt körülelt, tenyerét a lámpája üvegére szorította, mert jól tudta, hogy a cserepek résein kiszűrődő fény messzire ellátszik, - senki, de a széna, rajta pokróc itt is akad - gondolta sunyítva. Egyszerre kaszáhatták: ezt itt, és azt, amit az istállóban talált.

Hol lehetnek? A szigeten, vagy átevezték a túlsó oldalra? Mert csónakkal mentek el, ez biztos! Bár, akad itt búvóhely elég! És az a virág, ott a kukoricaszár tövében, vajon mit jelent? - Még egyszer végigfolyatta tekintetét az elem-lámpájának, most már szabadon engedett fényében, majd ugyanolyan óvatosan, amint feljött, leereszkedett rajta vissza a földre.

A létrától a ház legközelebbi ablakához osont, ahhoz, amely a szolgálati lakáshoz tartozott. Eközben folyvást körbe-körbejárt a feje. Erősen figyelt, s hallgatódzott, majd erősen megkopogtatta az üveget.

Ezután az ajtóhoz rohant, ahol szorosán a falhoz lapult.

- Ki az? - kiáltotta ki özvegy Köves Lászlóné, a halóri ház ablakán át.

Nem válaszolt. Tovább figyelt. A házban ekkor motoszkálást hallott, később ez a zaj csoszogássá változott, amely egyre jobban közeledett az ajtó felé.

Előbb a kallantyú kattant, ez után a kilincs.

Özvegy Köves Lászlóné kidugta fejét az ajtó résén. Zsiga László már azt is furcsállta, hogy nem az ablakhoz, hanem egyenesen, ide az ajtóhoz jött. Sokszor járt itt éjjel, akkor mindig az ablakon lesett ki: - Tehát vár valakit. Nem engem, valakit!

Az öregasszony valamennyi mozdulatát lefényképezte a szemével.

- Ki az? - kérdezte meg Anci néni másodszor is. - Van itt valaki?

Zsiga László végre előlépett a fal mellől.

Az öregasszony teste, ezt is megfigyelte, nem rándult meg, csak a hangja mutatott némi, nem jól színlelt meglepetést.

- Jé, a parancsnok úr! Miért nem tetszett szólni? - Összefogta a sebtében magára dobott nagykendője két csücskét.

- Szép jó estét, Köves néni! Régen találkoztunk.

- Mert hanyagolni tetszik minket. Rengeteg a hal és kacska is van bőven. - Közelebb hajolt. - Tudja, milyen nagy csapatok húznak el esténként a nádasok fölött? Úgy tocsognak le a tóra, mintha marékszám szóránánk a köveket a vízbe. De..., kerüljön beljebb a parancsnok úr! Mi szél hozta ide, éjjel s civilben? Tessék..., tessék! - locsogta riadtan.

- Gondolom, nem nagyon hiányoztam.

A hangja s a nézése! Az öregasszony valósággal megrettent tőle, ettől függetlenül tovább nyájaskodott, mert hallgatni arany, de akad helyzet, amikor nem beszélni lehetetlen.

- Hogy mondhat ilyet! - válaszolta erősen neheztelően, nem a legjobban megszerkesztett, és kitervelt maszk mögé rejtőzve. - Én mindig szívesen fogadtam, fogadom a tagokat, elvégre ez a kötelessé-

gem. Ezért kapok lakást, s némi fizetést. A parancsnok úr nagyon jó ember. Megkülönböztetett szeretettel...

- Igen! - vágta ketté Zsiga László az idős nő ömlengését, felemelt hangját jól kinyújtva. - Maga tényleg a halásztársulat alkalmazottja: halór. Elnöke a főszolgabíró úr, titkára a megboldogult főjegyző úr volt. - Neve hallatára, a halottnak kijárón, Anci néni önkéntelenül keresztet vetett. - Vezetőség tagjai Dobay Attila és jó magam, de a tagok sem kutyák! - Merőn az öregasszony képébe fúrta átható tekintetét. - Van itt valaki?

- I...itt? - hitetlenkedett, mialatt riadtan körbeforgatta a fejét. - Ki lenne itt, rajtunk kívül? Az unokám tartózkodott nálam néhány hétig. Tetszik tudni a bombázások... - A csendőrpáncsnok nyugtalanul megmozdult, mire ő kettéharapta a mondatát. - Már ő is elment.

- Na, jó! - felkattintotta az elemlámpáját, és előreindult. Csak bent a szobában szólalt meg ismét. - Legyen szíves lámpát gyújtani!

Az öregasszony a lámpát kereste. Előtte állt az asztalon, mégsem találta. Utána a gyufát nem lelte sehol. Kezei mégsem remegtek, amin ő maga csodálkozott el a legjobban.

Végre minden a helyére került, s a fény hamarosan körülnyalogatta sárga nyelvével a falakat.

Zsiga László szétnézett.

- Szóval, magán kívül nincs itt, bent a lakásban, kint a ligetben s a tavon, senki? - érdeklődött, hamisan lesve az öregasszonyra.

- Nincsen.

- Még egyszer kérdezem: A lakásban, az udvaron, netán a tavon?

Anci néni megdermedt. Szerencséjére ez csak villanásnyi ideig tartott. Nagyon ügyesen leplezte, még a csendőr sem vette észre, holt ő a szemével, még a legjelentéktelenebbnek vélt mozzanatokot is felfedezte, s következtetett azokból.

- Nincs. De, miért tetszik ezeket kérdezni? Csak nem gyanakszik? - Fokozta színlelt felháborodását tovább. - Nem hűségesen szolgáltam-e a társulatot?

A csendőrpáncsnok leült. Két lábát keresztbe rakta. Összeszorított ujjjaival gondterheltem masszírozta az orrát, miközben folyton az öregasszonyt leste. Átható pillantásaival újra és újra megrönggenezte.

- Maga nagyon vallásos. - Csak most engedte el az orrát. Olyan furcsán beszélt eddig, hogy az öregasszony, nem tehetett róla, megmosolyogta. - Ezért hiszek magának. Nem is faggatom tovább, de egyszer s utoljára még megkérdezem: nincs itt, a lakásban, a ligetben, az udvaron, a tavon... magán kívül senki? Nem rejteget senkit? Pontosabban: nem rejtegetett senkit?

- Ne...em - bizonytalanodott el az öregasszony.

- Az előbb azt mondtam: maga nagyon vallásos asszony. Igaz is. Mégis hazudik?

- É...én?

- Három zsidó szökevényt rejteget. - Hirtelen elhallgatott. Közben az öregasszonyt nézte, agyában villámszerű szikra pattant, amely azonnal felvillantotta azt a térképet, amelyet az előbb rajzolt az emlékezetébe. - A három szökevény közül az egyiket súlyosan megsebesítették a csendőreim... Csak nem őt temették el oda? - Rövidke gondolkodás után folytatta, amely nem is tűnt fejtörésnek, csak hangsúlyozott szünetnek: - Régen tudom.

Összevonta a szemöldökét, s elhallgatott.

Tud róla, és mégsem jöttek ki értük eddig - gondolta az öregasszony. Ha tudta, és nem csaptak le rájuk, akkor az ő keze is benne van. Vajon, e kéz: mocskos-e, vagy tiszta?

Igaz - ötlött az eszébe hirtelen -, a plébános úr, annak idején említette, hogy szól vagy szólt Zsiga Lászlónak.

A csendőrpárancsnok rövid hallgatása után tovább beszélt, amellyel kettétörte az ő gondolatmenetét.

- Most sem lennék itt, ha a múltkor nem lőnek le két csendőrömet. A gyilkosaikat Dobrovitz Máté, egészen a mocsarasi szérűskertekig hozta...

Gyilkosok? - mocorgott háborgón közben az öregasszony fejében a gondolat. - Védekeztek, csak ennyi történt! - De szólni nem szólt.

- Merre mehettek, hová tűnhettek? - folytatta a csendőrpárancsnok.

- Hol van a legközelebbi lakóház? - A hatás kedvéért rövid szünetet tartott. - Nos, maga, mit gondol?

- Nem tudom.

- Nem, és nem! Na, jó, akkor majd én megmondom. Ide menekültek. Egyikük megsebesült. Belehalt. A kukoricaszár alá temették el.

Az öregasszony látványosan szembefordult vele.

- Hová?

- Nem hantoltatom ki. Hadd maradjunk továbbra is naivak! Ha nem oda temették, miért rakták oda azt a csokor virágot?

Ez a Magdolna, ez a bolondos lány! - repdesett tovább a gondolat nyugtalan szárnya az öregasszony fejében. Ákos világosan megmondta neki: ne virágot, ősi zsidó szokás szerint, követ rakjon oda! Az ember sosem tudja, mikor hibázik!

- Nem felel? Akkor én mondom tovább! Másik az istállóban bujkál, precízebben bujkált, mivel most nincs ott. Még egyet! Mielőtt elindultam megkerestem Budapestet. Pár napom belül információt kapok az unokájáról.

Az öregasszony most először rezzent össze észrevehetően. Zsiga László rábólintott: úgy! Ezután felállt, és sétálni kezdett. Két kezét hátrarakta, és összekulcsolta.

- Lelőttek két csendőrömet, tehát fegyverük is van. Vérengző emberekkel állok szemben. Látja, én mégsem félek. Egyedül jöttem ide. Tudja miért?

Persze, persze - kotkodácsolt a gondolat az öregasszony fejében, ezért pókhálós, poros a ruhád! Összekutattál mindent! Ha te nem, én még úgy sem félek. Mert én jó úton járok. Azon az úton járok, amelyet a szívem mutat nekem. A nagy emberek kicsikké, a kis emberek nagyokká lesznek rajta. Ártatlanul üldözött embereket védelmezek..., - ám mondani most is csak néhány szót nyögött ki:

- Nem tudom, parancsnok úr.

- Mert nincs szándékomban elfogni őket. Azt viszont kikötöm: három napon belül tűnjenek el innét! Mert... - sokat sejtetőn elhallgatott. Szemöldökét vésztjóslón összehúzta. Egy ideig merőn nézte az öregasszonyt, majd lejjebb engedett hangon újra beszélni kezdett: - Rólam mindenki tudja, hogy nem szeretem a németeket, ámde a fejemet imádom! Néhány zsidóért nem teszem kockára az életemet. Ezért három napon belül tűnjenek el innét!

- Hová menjenek a szerencsétlenek?

Nem akarta kimondani. Éppen azon morfondírozott, hogy ez a Zsiga László jobb lenne színésznek, mint csendőrnek, amikor váratlanul kicsusszant a száján az odakíváncozó sóhajával együtt.

- Hová menjenek, hová menjenek! Ezt attól kérdezze meg, aki megengedte nekik, hogy idejöjjenek! Én nem törődök velük. Tűnjenek el a városból, erről a környékről, amely közbiztonságáért én felelek. Hová, hová? A járásom túl, bárhová. Mit bánom, én hová!

Megállt az öregasszony előtt, aki pillanatokon belül összetört, Bűnbánó Magdolnaként lesett rá.

- É...én nem vagyok bűnös, parancsnok úr! - remegett a hangja is.

- Nem-e? Maga a járási vezetők egyik alkalmazottja? A társulat házában, amely társulatnak a vezetője, maga a főszolgabíró úr, szökött zsidókat rejteget? Mi ez, ha nem bűn?

- A papnak és a lévitának, írva vagyon Szent Lukács könyvében, egyetlen bűne, hogy nem tettek semmit felebarátjukért. Én tettem, parancsnok úr. - Kihúzta kezét a köténye alól, és tovább sorolta érveit, amelyek valamiféle csoda folytán mindig akkor bukkantak fel, kiéleződött élű agyában, amikor szüksége volt rá. - Maga nagyon rendes ember, Zsiga úr. Igaz szívére mondja meg: ha nincs ez a háború, meg tudom is én micsoda, és bejön ide egy rabbi, meg két másik személy, egyik ügyvéd..., szólt volna nekik egyetlen elutasító szót?

- Nem.

- Na, látja! Akkor miért van ez a két ártatlan személy útban? - A lányt végig tagadta. - Ami a személyemet illeti, vegye úgy: elmaradt vénasszonnyal áll szemben, aki nem tudja, hogy mennyire megváltozott körülötte a világ.

- Pedig nagyon megváltozott, s ezt maga is nagyon jól tudja. Zsidótörvényt hoztak. Nehogy azt higgye, előtte megkérdeztek engem. A törvény, pedig, az törvény! - Csak úgy ropogtak a szavai. - Amit nekem, a magyar királyi csendőrnek végre kell hajtanom, parancsnokként: hajtatom! Tehát az a szó, hogy akarom, nem akarom, nem létezik többé. A kell, és a muszáj az úr. Szeretem az embereket...

- Mennyi önzés van abban, amit az emberek szeretetnek neveznek - vágott bátran a szavába az öregasszony. A szájára is csapott azonnal.

- Ez a törvény, azt is és a hozzátartozókat is halállal sújtja, aki rejtegeti őket, vagy tud róluk, és nem jelenti. - Ismét összevonta a szemöldökét. - Maga előbb szeretetről papolt. Nos, tudtam róla, ismerem a zsidótörvényt és azokat az utasításokat, amelyeket azokkal kapcsolatban kaptunk. És látja, kockáztatva az életemet, még csak nem is zavartam magukat. Nem papoltam, cselekedtem, ugyanúgy, amint maga. - Elnézést kérően emelte fel a kezét. - A helyzet, miután megölték két csendőrömet, gyökeresen megváltozott. Megtaláltam a virágcsokrot az egyik gyilkos sírján. Búvóhelyüket az istállóban és a padláson. Egyetlen csónak sincs a helyén, tehát jelenleg a tavon tartózkodnak. Nem kutatok tovább utánuk, mert, amint mondtam előbb: nem akarom elfogni őket. Tartom. Semmi közöm hozzájuk, éppen úgy, mint a németekhez és az oroszokhoz, de magát, mint a halásztársulat halőrét, úgy is, mint a csendőrörs parancsboka, úgyis, mint a halásztársulat egyik vezetője u... u-ta-sí-tom! - Leengedte a hangját. - A többit már elmondtam, ahhoz tartsa magát!

Anci néni alkudni akart. Zsiga László azonban hirtelen megfordult, és az ajtóhoz rohant. Onnét szólt vissza, úgy, hogy egyetlen pillanatra sem állt meg.

- Három napot kapott. Addig ide csendőr be nem teszi a lábát. A többi a maga dolga, meg az enyém. Még egyet. A Gestapó kétféle büntetést ismer: a halált, vagy, ami még ennél is rosszabb a koncentrációs táborn. Én nem szeretnék oda kerülni, de magának sem ajánlom!

Özvegy Köves Lászlóné mozdulatlanul ült a helyén. A fejét törte, majd fogta magát, és ő is kiment.

Az eperfához ballagott, és leült az alatta lévő kispadra. Elővette a rózsafüzérét, és pergetni kezdte az ujjai között: - Üdvözlégy Mária, malasztal vagy teljes, s áldott az asszonyok között...

Már a fogyó hold is feljött, amikor meggyújtotta a viharlámpát, és felhúzta a kötélén...

A menekülők a Fa-szigetre eveztek, ahol előzetes tervükkel ellentétben, nem szálltak ki a csónakból. Ákos a csónak végében gubbasztott. Magdolna Miklós ölébe hajtotta a fejét, és a férfi arcát böngészte. Az közelebb hajolt hozzá, és a fülébe súgta:

- Álmos vagy? Aludj el nyugodtan!
- Nem vagyok álmos, félek.
- Ma mindenki fél, én is.

Ákos a vizet leste, eközben szokása szerint meditált. Nem hangoosan, nem is súgva, motyogva.

- Ilyen az élet, pajtás! Azelőtt köszönt, most leköp... az élet, de hol kezdődik az élet? Van-e vége? Ez az, látod, ez az, ami izgat engem.

- A születés a kezdet, vége a halál - válaszolta kapásból Miklós. - Ami e kettő között van, az pedig az élet.

- Nem, nem! Az élet más. A rózsza szerint: kibontakozás, a pillangó szerint: csupa öröm, csupa napsugár. A méhecske: a munka és a gyönyörűség változata. Vakond: harc a sötéttel. Gyertya: örök pislogás, és szüntelen fogyás. Záporosó: csupa sírás, csupa könny. Tengerhullámzás: hiábavaló küzdelem a sziklával. Sas: szabadság és erő. Fenyőfa: szüntelen törekvés a magasba. Professzorom szerint: az élet iskola, amelyet sohasem járunk ki. Szellő, talány, amit senki sem fejthet meg. Színész: porond. A színészek változnak, a porond marad. Pap: a jó és a gonosz harca az öröklétért. Gondolkodó: szüntelen változások összessége...

Miklós a füléhez kapott, mind a két tenyerével befogta, és cinikusan feljajdult:

- Elég, elég!
- Az élet tehát csupán felfogás kérdése - summázta Ákos, s elhallgatott.

Magdolna felült, és szétnézett.

- Nézzétek - ujjongott fel azonnal. A nádas fölött a tanya felé mutatott. - Ég, ég a lámpa! Indulhatunk haza!

Átölelte Miklós nyakát, és arcon csókolta.

- Nem lesz baj, amiért elmaradtál?
- Semmivel sem törődöm, ha veled lehetek - Végigsimogatta a szemével néhányszor, majd Ákosra szólott: - Mindent bele, evezzünk!

Igen óvatosan s lassan eveztek, amíg ki nem jutottak a nádasból: Egyikük elöl, másikjuk hátul, de miután kiértek a nyílt vízre, a szokásos módon, s felváltva, középen ülve eveztek, tovább.

Magdolna nagyobbrészt a csónak szélében lapulva, végig, a szerény nő szerepét játszotta.

Teljesen csendben, egyetlen szó nélkül eveztek ki a partra, ahol a derengő fényben Anci néni fogadta őket.

A parton állt, s imádkozott.

- Mi történt? Itt járt?- érdeklődtek, még a csónakban, szinte egyszerre, mind a hárman.

- Semmi. Senki sem járt itt.

- A csendőrparancsnok sem?

Nem válaszolt. Úgy tett, mintha nem hallotta volna.

- Ennek is nagyobb volt a füstje, mint a lángja - jegyezte meg Ákos.

Miklós gyanakvón vont össze a szemét, jól tudta: a csendőrök sohasem végeznek félmunkát, de nem szólt.

V.

Az első nap

Mi a sír? Kapu, amelynek egyik oldala ebbe, másik amabba a világba vezet... - Özvegy Köves Lászlóné gondolatainak csapkodása, eszmefutásának eme törekeny részénél összeborzolódtak. - Én is eszelős leszek, mint Ákos. De hát, ő rabbi, amíg én csak egyszerű tanulatlan öregasszony vagyok.

Szeme fényleni kezdett, arca, mint mindig, ha Ákosra gondolt felmelegedett: - Ez még a mi plébános urunkkal is elvitatkozna! - Azért jutott eszébe a plébános, mivel hozzá igyekezett. Előtte - amint eltervezte - kilátogat a temetőbe.

Majdnem valamennyi sírt ismert, némelyet saját tapasztalatából, másokat hallásból.

Így az éppen előtte lévő két hantocskát is. A két korhadó fakereszten, sem a nevek, sem az évszámok nem látszottak már. Minek, amikor tudta ő, emlékezetből is, hogy kik pihennek alattuk?

Megállt, s neheztelően rájuk bólogatott: - Két mákvirág, itt is egymás mellé kerültetek, igaz?

A továbbiakban úgy beszélgetett velük, mint a boltban, ha összefutott régi ismerőseivel.

Pető Nándi és Salamon Sanyi kisgyerekkoruktól szoros barátságot ápoltak egymással. Együtt végezték el az elemi iskolát, és a négy polgárit, utána együtt írkokoskodtak a községházán is, és együtt ittak szabad idejükben, a megszokott kisvendéglőjükben, egészen a halálig.

Anci néni szemrehányó hangon dongva, korholta őket: Kisgyerekkorotoktól ismertelek benneteket. Miért éltetek? Volt egyáltalán valami értelme az életeteknek? Látjátok, én vén létemre is két lélekre is vigyázok s ellátom őket, amivel tudom. Bár, élne a harmadik is! - Sóhajtott, majd kapkodón keresztet vetett, és tovább ballagott.

A férje sírjához igyekezett, ám útközben váratlanul megpillantotta a plébánosát.

Szemei felcsillantak. Léptei felgyorsultak.

- Dicsértessék a Jézus Krisztus! - köszöntötte messziről, amit az csak azután fogadott, amikor melléje ért:

- Mindörökké, amen!

- Éppen a plébános úrhoz siettem, csak az időt koránlítottam, gondoltam, előtte elmondok egy Miatyánkot az uram sírjánál.

- Akkor Isten akarhatta így. Ha magának itt is megfelel, mondja el azt, amiért fel akart keresni!

Anci néni közelebb lépett a paphoz.

- Tetszik tudni, ki járt nálunk tegnap éjjel? - Várakozásteljesen lesett a plébánosa arcába. Az nem kérdezősködött, csak a figyelme vált érdeklődőbbé, amiért az öregasszony gyorsan rávágta: Zsiga László úr, a csendőrparancsnok.

- A csendőr hadnagy, és mit akart? - faggatta megrökönyödve. Nagyon megijedt, mert még a lélegzetét is visszafojtotta egy időre.

- Szerencsénkre Dunai Miklós éppen kint járt. Hazafelé tartva meglátta. Gyorsan visszarahant. Ő biciklivel jött, amaz gyalog, ezért hamarabb visszaért. Így, mire Zsiga László úr betette a lábát, a mieink már régen kint jártak a tavon.

- Mit akart? - sürgette meg izgalmától felfokozódottan.

- Azt mondta: ha három napon belül nem küldöm el őket, lerohanják a tanyát, és elfogják őket. - Kérdőn lesett a plébános szemébe. - Most mit tegyek?

- Isten segítségével, majdcsak kiokoskodunk valamit. - Anci nénibe karolt, és maga után húzta. - Menjünk a férje sírjához, és tegyünk úgy, mintha imádkoznánk. Közben beszéljünk meg mindent, amit tudunk!

A sírhoz érve, Anci néni szokása szerint megcsókolta a férje fejfáját, lerakta, megigazgatta a virágot, amelyet eddig a kezében szorongatott. A plébános összekulcsolta a két kezét, egy ideig némán állt, majd keresztet vetett, s úgy tett, mintha imádkozna.

- Valamelyik éjjel s mihamarább hozzám szöktetjük őket.

- Befogadja a plébános úr, azt két szerencsétlen jó lelket?

A pap rábólintott.

- Nem lenne jobb Dunai Miklóshoz vinni őket? Szerintem nála biztonságosabb helyen lennének. Orvos. Zsiga László nem tudna róluk. A szélnek eresztettük őket, mondanánk neki...

- Ezen a földön sehol sincs biztonságos hely, manapság, Anci néni!
- Az égre emelte a szemét. - Az ő gyerekeire üldözés vár: mert ha engem üldöznek, titeket is üldözni fognak... Ám, a fellegek egyszer elvonulnak, és újra kisüt az Isten napja. Csak átvészeljük valahogyan ezeket a sötét, zord napokat. Ha eddig adott az Úr erőt, ezután miért tagadná meg tőlük s tőlünk. Miért ne fedné be szent szárnyaival az övét? Ezentúl még többet imádkozzunk értük!

- Annyit, de annyit imádkoztam, és sírtam is miattuk az éjjel.

- Az igazi imádság sohasem jön vissza Istentől sírva.

- Eddig nem félttem, most nagyon félek, plébános úr.

- Jézus urunk mondta: nem a félelemnek lelkét adtam néktek, hanem az erőnek s a hitnek a szellemét.

- Nem magamat, vénasszony vagyok, őket félttem, és a plébános urat, mert hátha bajba keveredik miattuk.

- A pap, ha meghal, az urához megy, ahol nincs többé szenvedés, kín, csak gyönyörűség. Ettől félt?

A plébános arca ragyogott, szeme tűzben égett, amely Anci nénit nemcsak lenyűgözte, meg is nyugtatta.

- Dunai Miklóshoz mit tetszik szólni? - suttogta az előbbi másvilági tünemény hatása alatt leledzve Anci néni.

- Csendes, rendes férfi. Kár, hogy nem vallásos. Ettől függetlenül, már csak az anyjára való tekintettel is, aki viszont rendszeres templomba járó, megbízhatunk benne. Még ma felkeresem.

- Három napunk van. Nem kell sietnünk, kapkodnunk meg főleg nem szabad.

- Az ördögnek s manapság a csendőrnek nem szabad hinnünk, testvérem!

- Mától állandóan a tavon tartózkodnak. Az egyik csónakot Miklós elsüllyesztette. A másikat ők használják. Mivel mennének utánuk? Ennivalónk van. Ebédet mindennap főzök nekik. Éjjel viszik majd el.

- Megbeszélem Miklóssal - gondolkozott el a plébános -, és megfelezzük őket. Így kisebb a rizikó, azaz nagyobb a lehetősége annak, hogy legalább az egyikük túléli ezeket a zord napokat.

Úgysem adná a lányt - vélte az öregasszony, de nem szólt. A rózsafüzérét morzsolgatta, és a sírhant keresztjét nézte. Úgy mozgott a szája, mintha imádkozna. A pap hasonlóan cselekedett.

- A városunk is veszélyben van, bármelyik pillanatban ránk törhet a Gestapó. Prukner bárónőt, most hallottam, igaz-e, nem: kivégezték a szerencsétlent. Két csendőr lelövése, az öreg Dobrovitz Máté halála sem tiszta ügy, s egyre több lesz nálunk is a nemzeti szocialista, magyarul, a nyilas. Az új főjegyző, Hartlnál is kegyetlenebb. - Az égre emelte a tekintetét. - De, mi bízunk, mert Isten velünk van! Ha pedig Ő velünk, ki ellenünk!

Néhány pillanatra elhallgatott. Óvatosan körüllesett, s folytatta:

- Ne beszéljünk tovább! Imádkozunk, és váljunk el! A hírt Dunai Miklós viszi maguknak. - Égre emelte a szemét. - Mi atyánk, ki vagy a mennyekben...

Anci néni magában imádkozott, csak a végén emelte fel a szemét:

- De szabadíts meg minket a gonosztól, amen!

Arcuk átszellemült. Valódi maradandó öröm költözött a szívükbe.

Dobay Attila, az új főjegyző, idegesen dobolt az íróasztalán. Szeme egy pontra tapadva, majdnem átlukasztotta a falat.

Nem tartott sokáig, mert kopogtattak.

- Tessék! - szólt ki gépiesen.

Zsiga László csendőrpárancsnok lépett be. Katonás tartással állt meg az íróasztal előtt.

- Hívattál. Rendelkezésemre állok!

- Beszélni szeretnék veled. Foglalj helyet!

Tovább dobolt az asztalán. Zsiga László feszélyezetten ült le a legközelebbi székre. Dobay egy ideig, mintha ott sem lenne, átnézett rajta, bár előbbi gyors taktusát lelassította.

- Milyen csendőrpárancsnok vagy te? - förmedt Zsiga Lászlóra, egy bizonyos idő eltelte után.

Az feszengett. Nem szerette Dobayt, ezért legszívesebben szembe köpte volna.

- Magyarázd meg ezt, kérlek!

- Hartl Henriket a guta ütötte meg, legalábbis ezt sütöttétek rá.

- Én állapítottam meg, vagy, amint mondtad: sütöttem rá ezt a gutaütést? - Felemelkedett a székéből. - Két orvos látta a holttestét. Exhumáltasd, ha nem hiszed el, hogy a guta ütötte meg.

- É...én dolgozzam helyetted?

Sok ember természetében a távoli szélorkán, a vihar kitörése rejlik, az égiháború mégis kevésbé rázza meg, mintha összefirkálják a háza falát. Zsiga Lászlóval most ez történt. A saját háza táját érte bántalom. Felugrott, és hirtelen a főjegyző íróasztalára csapott.

- Tudod, ki vagy te hozzám képest? Kontár. Nem az én dolgomhoz, a saját munkádat, dolgodat sem érted, mégis engem oktatsz? Ne az én dolgomba üsd az orrod, a saját piszkodban vájkálj! Ha pedig babonás vagy...

- Én, babonás?

- Nemcsak az a babonás, aki földöntúli erőkben hisz, hanem az is, aki azt hiszi, hogy mindennek valaki más az oka. Engem, ne keverj bele semmibe, Dobay Attila!

Szentül hitte, hogy Dobay elfelejtette már azt a bizonyos levelet, ezért nem félt. Olyan hangosan kiabált, annyira fenyegetően villogtak a szemei, hogy Dobay Attila megszeppent.

Lenyelte a sértést, de nem emésztette meg.

- Prukner bárónő levelet írt Hitlernek. Nemzetközi botrányt kevert, mert nyílt levélként adta fel. A nyugatiak is leközölték, több ország sajtója átvette...

- Köztudottan örült...

- Rendben van, örült volt. - Farkasszemét nézett a csendőrpáncsokkal. - A két csendőrödet ki lőtte le? - pattant fel a hangja. - A tettes, vagy a tettesek nevét akarom!

- Tisztázzuk előbb: qui prodest? Vajon a felettesem vagy-e? Nem, akkor meg: mi közöd hozzá? Egyébként, azt hiszed, egy nyomozás alatt lévő ügyet, a szabályzatunk ellenében, a maga sok szálával kitegetem előtted?

- Főjegyző vagyok.

- Újabbban a főszolgabírói hivatal a felettesünk államigazgatási vonalon.

- Ha Hartl, német létére nem szólt a Gestapónak - sokkal felemelkedettebb hangon mondta tovább -, én magyar vagyok, de szemrebbenés nélkül megteszem.

Felugrott. A csendőrparancsnok mellé rohant. Előbbi zord vonásai valahogyan mégis meglágyultak. Nem a harag, a hirtelen felengedettség langyos hulláma foglalt helyet a vonásaiban. Egyik pillanatról a másikra megváltozott, mint az áprilisi időjárás, amihez gyomor kell.

- Tudod, mit beszélnek rólad a megyei székhelyen? Hogy a zavarosban halászol. Kihasználod ezt a... zavaros helyzetet. Bármelyik pillanatban ránk törhet a Gestapó. Nyilas vagyok, apropó: remélem most már te is tudod, hol a helyed? Szeretem a németeket, mégis azt mondom, még ha előbb kacérkodtam is a gondolatával: jobb, ha a Gestapó Pesten marad!

- Hartl agyvérzésben halt meg. Hetente meghal ebben a kórságban valaki.

- Véleményem szerint megölték.

- Honnét veszed ezt?

- Emlékszel arra a bizonyos levélkére? Te is ott voltál. Az ablakon dobták be... Elsőnek Hartl... Csak úgy melleleg: eszerint én következem?

Zsiga Lászlót annyira meglepték, ezek a szavak, hogy levegőt sem kapott. Arca megnyúlt, szeme kimeredt. Rosszul sejtette? Ez, mégis tud róla, és számon tartja azt a bizonyos levelet. Akkor pedig itt nagy a baj! Megmerevedetten leste a főjegyzőt, aki cinikusan megkérdezte:

- Elfelejtetted?

- Szégyellem, de ez az igazság. Annyira, de annyira nem tulajdonítottam neki jelentőséget eddig!

- Én igen. Ezért ragaszkodtam én annak idején a boncoláshoz.

- Két orvos egybehangzó véleményét a harmadik orvos se cáfolta volna meg. - Céltudatosan tette hozzá: - Mert az orvosokban még van

betyárbecsület. Gyarmaton nincs igazságügyi boncolóorvos. Lassan olyan sem lesz, aki operál, mert, ne feledd: manapság rengeteg sebész kell a hadikórházakba.

Dobay Attila visszaült az íróasztalához.

- Nincs sok időm, gondolom te is sietsz - válaszolta onnét. - Előbb azt mondtad: nyomozol. Állítsd rá az összes csendőrödet, mert ne feledd, igenis gyilkosságról van szó!

- Minek az egérnek elefántcsapda?

- Mert, ha el is fogadom Hartl gutaütését, közben két csendőrödet meggyilkoltak. És abban a bizonyos levélkében az én nevem szerepel másodikként. Érted? - Látva a csendőrparancsnok vonakodását, gyorsan hozzátette: - Ha a főjegyzőnek nem, a járási s a megyei hungarista mozgalom vezérének engedelmességednek kell!

- Hogyhogy?

- Mától kezdve, én vagyok a járás és a megye, körzeti nyilasvezére. Tulajdonképpen ezért hívatlak!

Zsiga László másodszor is megdöbönt. Dobay észrevette. Nyeregbe pattant, és meglovagolta.

- Nem utasítalak. Megteszik a feletteseid, ha vizsgálatot tartanak nálad. Ezt a vizsgálatot én kérem..., ha! Még nem szóltam nekik, nem is szólok, ha elém állítod Hartl és a két csendőröd gyilkosait. Ne feledd: Hartl német, két csendőröd tagja volt a nyilaskeresztes pártnak.

- Mennyi időt adsz rá?

- Egy hetet. Addig senkinek sem szólok. Minden köztünk marad. Ha nem, személyesen beszélek a parancsnokkal.

- Értettem.

Zsiga László nyugalmat színlelt, holott iszonyatosan fel volt dűlva. Felállt, elköszönt, és vérig megalázottan, mint, akit fejbe kólintottak, kitámaszkodott az irodából.

Maga elé merengve lépkedett a községháza előtti parkban. Azt hitte fenéig kiürítette már a megaláztatás poharát, mert őt mindenki megalázta: a felettesei a származásáért, Dobay Attila a nyilasokkal üldözi... Most tanulta meg: a kiszolgáltatásnak legalább annyi fokozata van, mint a hatalomnak - azok ott fenn, ez itt lent, mindenki felette

áll -, hogy a vereségnek mélységei feneketlenek. Mindez arra készítette, hogy fokról fokra alább szálljon a pokolhoz vezető grádicson.

Valamiképpen ki kellene másznia ebből a pácból - gondolta -, de hogyan? - Érezte, nem választ keresett most, inkább tapasztalatot akart cserélni a bátorságról és a nehézségekben megnyilvánuló hősi helytállásáról, mert néhány nap és a zsidó szökevények eltűnnek a környékről.

Dobayt likvidálja. Mást nem tehet. Kényszeríti, hogy lépjen be a nyilaskeresztes pártba. Tud a levélről... Összeborzadt. Fogát összeszorította, szeme villámlott:

- Ő fogja végigjárni azt az utat, amelyet nekem ajánlott. Ő megy a pokolba, nem én!

Nem én akartam, ő kényszerített rá!

A második nap

Dunai Miklós többször volt szerelmes, ám az akkori érzései, az első hajnalhasadás után, mint reggelenként az őszi köd, mind felszívódtak.

Egyetemistaként, ha a nősiléssel húzták, viccesen így felelt: Az agglegény azzal teszi boldoggá a nőt, ha sohasem veszi feleségül. Én, mivel valamennyi nőt szeretnék boldoggá tenni, agglegény maradok.

Most, akár holnap az anyakönyvvezető elé állna Tiller Magdolnával.

Az egyébként igen sikkes lány finom bája valósággal megbabonázta. Belebújt a nézésébe, bérbe vette a szívét, és kisajátította az esztét. Eddig, mint okos hal a csalétekkal, csak játszott a szerelemmel, most azonnal ráharapott a horogra. Nem a lány vetette ki a hálóját, saját maga esett bele a vízbe. Vele együtt járt, kelt és feküdt le esténként, de néha álmában sem hagyta békén, mint egy jó vicc csattanója, holt ez nem vicc volt: maga a gyönyörűséges valóság.

Most is ki akart szökni Magdolnához, mert ezekben a percekben állandóan vele szeretett volna lenni. Örülten kívánta a lányt. Ki is megy, ha nem ötlük eszébe, hogy doktor Klemon János orvostársa

SAS- behívót kapott, amiért most ő sehogyan sem hagyhatja itt a várost! Bármikor kereshetik, és maga Klemon doktor is eljön hozzá elbúcsúzni. Ha ideiglenesen le is mondott a szándékáról, szilárd elhatározással várta a percet, hogy felkereshesse és magával hozhassa haza Magdolnát.

Teste magára a gondolatra is elzsibbadt s forróság járta át a szívét.

Eddig a sezlonon hevert, most felugrott, és le-fel járkálni kezdett, ám alig tett meg néhány lépést, váratlanul kopogtattak.

- Tessék! - szólt ki kíváncsian.

A plébános lépett be. Ő, mihelyt meglátta, eléje sietett.

- Jó napot, plébános úr - előzte meg, buzgón a köszönésében is.

- Adjon Isten! Nem is gondolja, mennyire örülök, amiért egyből itthon találom.

- Ha nem hívnak beteghez, én mindig itthon tartózkodom. Úgy begubóztam, mint Tóth Janiba a kórság. Tetszik ismerni ezt a mondást?

- Persze, persze.

- Foglaljon helyet - s széket tolt eléje.

A plébános leült, s a fiatalember képébe fúrta átható tekintetét, mire Miklós arra gondolt, hogy ennek az embernek azt is bevallaná, amit nem követett el.

- Tudja, ki gyilkolta meg Hartl Henriket? - szögezte a mellének a kérdését, teljesen melldöngetően a pap.

- Ne...em. De honnét is tudnám, mert ugye a kérdése feltevéséből... - vágott közbe, hallgatott el a pap bővületében tengve.

- Gyilkosa: Zsiga László csendőrparancsnok.

- Zsi...ga László? Na, nem!

- Pedig, igenis ő a tettes.

- Ha ez igaz - szabadult fel Miklós a reá nehezedeő képzeletbeli terhertől -, olyan gyilkosságot követett el, ez egyszer, amely alól mindenki feloldozza, itt lent s fent is. Bár, én magam nem hiszek a túlvilági életben, csoda nincs, csak csodálnivaló, amint a jelenlegi példa is bizonyítja. Ennek a gyilkosságnak, nemcsak az ördög, Isten is örül.

- Csak az ördög örül, mivel készen kapta az ebédjét.

- Hogy félre ne értsen, én az ördögben sem hiszek. - A papba fúrta a tekintetét. - Miért ölte meg Zsiga László a főjegyzőt, s honnét tud-

ja, hogy ő a tettes? Mi, nem vettünk semmit észre, sőt nem is gyanakodtunk gyilkosságra. Külső sérelem, jel, tünet, semmi. Csak a boncolás mutatta volna ki... Mégis, így utólag szégyellem, erős szakmai fogyatéknak tartom, viszont Zsiga Lászlónak dicséretére válik ez a gyilkosság, ha tényleg ő a tettes. Az a fondorlatosság, amint viselkedett a holttest fölött! Egy kiváló színésznek is dicsőségére válna.

- Egy olyan gyenge színdarabban - humorizált a pap, kissé erőltettem mosolyogva -, amelyben még a sűgő is restelli mondani a szöveget, igaz?

- Nem, nem, óriási nagy alakítás volt a részéről, viszont az előbb kérdeztem valamit, de a plébános úr nem válaszolt.

- Tőle, saját magától, cserébe, amiért én leigazolom majd az angoloknál. Elképzelése szerint a Balkánon át és ejtőernyőkkel leereszkedve özönlik el Közép Európát, így a mi országunkat is. Téved, amire fel is hívtam a figyelmét, ám tántoríthatatlan maradt. Érdemet szerez a leigazolásához, és megbízható, hiteles tanút, aki én leszek.

- Sohasem gondoltam volna! - villanyozódott fel. - Eddig gyűlöltem a politikát, ám ha ez így megy tovább, én is kedvet kapok a politizáláshoz. És a plébános úr? - szögezte neki hirtelen fordulattal a kérdését. - Az elmondottakból ítélve, bár még mindig... alig jutok levegőhöz. - A fejét rázta s elhallgatott.

- Hatgyermekes bányászszülők utolsó előtti gyermeke vagyok. Édesapám ezerkilencszáztizenhétben halt meg a fronton. Nemcsak azért nem szeretem a fasisztákat, mivel fasiszták, mert egyházellenesek s megölték az egyik testvéremet. Megszökött a frontról. Elkapták, és egyszerűen lepuffantották. Berlinben autóval, készakarva elütötték kedvenc német püspökömet... Valamikor, én is imádkoztam a győzelemért, manapság nem teszem ezt. A testvérem és a kedvenc püspököm meggyilkolása nyitotta ki a szememet, változtatták meg ezelőtti nézetemet. Ez, röviden a cselekedetem indítéka.

- Az én apám - vette át tőle a szót Miklós, pillanatnyi gondolkozás után - a Magyar Királyi Vasutak egyik mozdonyvezetője volt, amiért sűsűnek csűfoltak az iskolában, ami hagyján: erős fiú voltam, elkap-

tam és jól elpáholtam a csúfolóimat. Viszont a tandíj, az iskolai és a cserkész-egyenruha, meg a könyvek rengetegbe kerültek. Nagyon nehezen, sok, sok munkával kaparták össze a szüleim, nem beszélve arról, hogy apám sokat munkanélküli volt, amiért a többi fiúk szórakoztak, és korrepetálást vállaltam... no de, hagyjuk ezt! Nézetem, ars poetikám, szimpla semlegesség. Ne bánts senkit, téged se bánt senki!

- Sokat sejtetón emelte fel a kezét fintorította el az arcát: - Tartottam valamikor.

- Tehát manapság már nem semleges?

- Amióta megismertem Magdolnát, nem. Mert kinek ártanak azok ott, az Olajos tanyán? Senkinek, és mégis bujdosniuk kell. Miért?

- Miattuk, Magdolna és Ákos miatt kerestem fel. A többit azért mondtam el, mert szeretném, ha maga is megismerné Zsiga Lászlót. Ismerje meg, és féljen tőle! Könyörületlenül elteszi láb alól, aki az útjában áll, vagy keresztezi a tervét. Azért ölte meg Hartl Henriket, mert ki akarta dobálni a frontra. Alibi. Jó pont az angoloknál. Egyébként is gyűlöli a németeket, de az oroszokat sem kedveli. Az angol-amerikai egyesült csapatokat várja, s Horthy puccsát, mert Zsiga László régen tudja, hogy a németek elvesztették ezt a háborút. Bizonyítékokat gyűjt, érdemeket szerez a maga görénymódján, az angolok bejöttére... Mondtam, ezeket mind tőle tudom. Engem is azért avatott be, hogy tanúja legyek egykoron. Cserébe megkértem, hogy tartsa távol csendőreit az Olajos tanyától. Eddig minden simán ment, de amint tudja személyesen járt kint. Három napot adott nekik, Anci nénin keresztül a távozásukra. Valaki közbelépett, történt valami, nem tudom mi. Veszélybe került az érdeke. Az elmondottakból leszűrheti, mire képes, ha veszélybe kerül, ha keresztezik az útját.

Összekulcsolta a két kezét, és az ölébe ejtette.

- Nem maradhatnak ott tovább! Ezt maga is tudja. Egyiküket nálam, másikukat maguknál helyeznénk el... Apropó, kerülő úton jöttem ide. Alaposan körülnéztem. Ha megkérdeznék: mit kerestem itt? Vizsgálaton jártam az orvosnál!

- Rendben van. Ákos a plébános úrnál, Magdolna nálam lesz. - Elhallgatott. Egyik kezével az asztalra dőlt, másikkal veregetni kezdte a combját. Agya láthatatlan képernyőjén Tiller Magdolnát látta, teljes

pompájában ragyogni, annyira közelről, hogy rámosolygott. Idegrendszere elzsibbadt, fülében romantikus zene csendült fel, s ezerszínű hangon zsongott a tavasz.

A föld - tartják, a tudósok -, hetvenkét óráig bírná ki a teljes sötétséget, utána fokozatosan elpusztulna minden. Ő kibírja-e a felét Magdolna nélkül?

A plébános figyelemfelkeltően köhintett, mire ő kibillenve előbbi elmélázásából, csak ennyit mondott:

- Majd tartjuk a kapcsolatot - ezt is csakúgy kapásból.

- Nem kellene összeházasodniuk?

- Magdolna zsidó, én meg se ide, se oda nem tartozom.

- Maga római katolikus. A többi engem illet és Ákost, a rabbit. Egyikünk vallása sem engedné meg ezt a házasságot, ám egy a Mindenható, aki az égben trónol, ahol a házasságok köttetnek, ahol nincs zsidó s keresztény...

- Na, látja - vágott közbe Miklós -, bízzuk az égre!

A plébános, mintegy tiltakozásaként megfeddte a mosolyával, majd gyorsan másra terelte a szót.

- Ákossal, úgy vélem, jól megférünk majd. Ő az Ó-, én az Újszövetséget olvasom majd, s nem vitatkozunk!

- Ákosnak csak egy hibája van, nagyon szeret filozofálni.

- Aki szereti, meg komolyan veszi a filozófiát, előbb-utóbb rájön valamire...

- Elvégre - vágott közbe megint Miklós - Ákos is pap, zsidó pap: rabbi, ön keresztény s plébános.

- Isten nem a fajtájuk, vagy színük, hanem érdemeik szerint ítéli meg az embereket. Én tényleg katolikus pap vagyok, ezt jól mondta, de Ő, akinek a nevében összeadok, feloldozok nem zsidó volt-e maga is?

A rendelő várakozójában, amit az újdonsült orvos ideiglenesen a szomszédos, kis épületben, az apja régi lakatosműhelyében rendezett be, valaki elköhintette magát.

Miklós az ablakhoz lépett s kilesett.

- Egyik betegem vár rám - szólt vissza. - Hetektől kezelem, nem kell tartanunk tőle!

- Mindegy, én megyek! - Habozón, tétova mozdulatokkal indult el, állt meg, fordult vissza Miklós felé. - Könnyen megszállhatja a Gestapó a városunkat. Két csendőr lelövése nagyon súlyos eset, ráadásul mind a ketten nyilasok voltak.

- A Gestapó Pesten székel. Van azoknak baja ott éppen elég. Törődnek is azok két csendőr, egy gutaütött főjegyzővel s egy félbolond bárónóvel!

- Még valami! Szerintem Zsiga László Dobay Attilát is megöli, de az nem agyvérzés lesz, mert ő sokkal furfangosabb csendőr annál, minthogy még egyszer megismételje önmagát.

- Ezt honnét tudja, a plébános úr?

- Tőle, amint a többit.

Nem folytathatták. Újabb beteg érkezett. Miklós megint kinézett. Könnyen szemmel tarthatta őket, hiszen az udvaron álltak, és beszélgettek.

- Zsiborás Jóska, nyilas. Nagyon vigyáznunk kell vele. Kimegyek, behívom a rendelőmbe, megvizsgálom, a másiknak beadom az injekciót. A plébános úr ez alatt szépen kisurran innét. Tehát a két menekültet Anci néni hozza be egyenként. Nekünk csak annyi dolgunk lesz, hogy mindent előkészítünk, és várjuk őket. De a csendőr! Fel sem tudom fogni egyelőre, előtte meg kell emésztenem! - A kezét nyújtotta. - Köszönöm szépen a segítségét, és igazán nagyon örülök, hogy közelebről is megismerhettem a plébános urat, s elbeszélgethettünk!

- Isten áldja meg, Miklós!

A városháza környéke felbolydult. A hír előzőleg végiglovagolta az egész környékét.

Verik a főjegyzőt!

Ezerkilencszázegettszáznyolcvannégy nyarára, egyre több és több férfit hívtak be a városból katonának, SAS- behívókkal, amiért az asszonyok háttára dupla batyut rakott a gond. Azon kívül nap, s mint nap kézbesítettek a postások rózsaszínű, vöröskeresztes levelezőlapokat. Egetlen pillantás és a hozzátartozók hátát máris kiverte a hideg. A

háború egyre több áldozatot követelt, amint írták: haltak hősi halált a hazájukért.

A nyugtalanság nőtt, terebélyesedett, az idegek pattanásig feszültek, akiknél gyengéknek bizonyultak ezek a húrok, hisztériába toroklottak, s olykor el-elpattantak.

A hisztéria pedig ragályos, mint az influenza.

Mi történt itt tulajdonképpen? - tették fel sokan egymásnak a kérdést.

Fekete Jánosné, négy gyerek száját tömte be kenyérrel naponként háromszor, családfenntartó nélkül, hadipótlékból. Férje, jó két éve szolgált a fronton. Ebédelés közben levelezőlapot kapott, rajta néhány sor állt: „Fekete János... Hősi halált halt a haza védelmében.”

- Uram Isten! - kapott a fejéhez, majd a gyerekeire kiáltott: - Nincs apátok többé!

Kirohant az udvarra, és paraszt módra, jó látványosan kisírta-ordította magát.

A szomszédok, azt tanácsolták neki, hogy menjen be a jegyzőirodába, és kérjen gyorssegélyt!

Szót fogadott, mert tudta is ő, hogy mit csinál!

- Mi lesz velünk? - tört fel kebléből az elkeseredés, miután elsírta a panaszát az új főjegyző előtt. - Ki keres a négy gyerekemre?

Szó szót követett, mert a jegyző hallani se akart a pénzről, sőt a hadi segély megvonását is kilátásba helyezte. Fekete Jánosnének pedig, amúgy is nagy hangja volt, a gyerekek miatt szokta meg, viszont a főjegyző sem adta alább.

- Nagyon kérem, hagyjon már békén! - ordította. Két kezét ökölbe szorította és az íróasztalára vert, egyszerre mind a két öklével.

A testes, s jó nagydarab asszony ennek ellenére folytatta:

- Mi lesz velem! Mit adok a gyerekeimnek enni?

A főjegyző hímt-hámolt egy ideig, majd, mint a kutya, ha leöntik egy vödör vízzel összerázkódott a fokozódó idegességétől, s mérgeesen az asszony képébe vágta:

- Verje ki őket a Koprások-alá, a rétre sóskát legelni!

Fekete Jánosné mérgesen felpattant, és visszakézből lekent neki egy hatalmas pofont. A főjegyző az ajtóhoz vágódott. Fekete Jánosné utána lépett, és tovább verte.

Ott ütötte, ahol érte.

A főjegyző nagyon meglepődött. Még a szája is tátva maradt: Őt, Dobay Attilát, a beképzelt, a mindenható, nagyképű alakot, a várt simogatás helyett verik? Ez a tudat megbénította néhány pillanatra, hogy később annál nagyobb düh öntse el az idegrendszerét.

Megfordult, és elkapta az asszony kezét. Arca elsápadt, pupillái kidülledtek, ajka elszederjesedett.

- Megőrült maga? Maga barom! - ordította tele szájjal.

- Barom vagy te, meg az a hülye édes anyukád, aki arra tanított, hogy legelni küld az árva gyerekeket! - A főjegyző hajába markolt, és tovább ordította: - Most emberedre akadták, mi, te rohadt!

A főjegyző elszántan védekezett. Úgy kapálózott az asszony kezei között, mint akit vízbe akarnak nyomni. A hivatalnokok, kivétel nélkül nők, megszeppenve lesték. Egyikük, sem mert közbelépni. Az ügyfelek, akik éppen a házban tartózkodtak, semmit sem látva, semmit sem hallva elszéledtek, hírt vinni, meg hogy ne kelljen majd tanúskodniuk.

Közben Fekete Jánosné tovább ordított, ám nemsokára belátta: csupán hangerővel nehéz energiát termelni, holott neki most erre volt szüksége, mert az ugyancsak kövér és aránylag nagydarab főjegyző, lassan fölébe kerekedett.

Lerázta magáról, a földre teperte az asszonyt s magára hagyta.

- Etuska! Telefonáljon azonnal a csendőrségre! - kiabálta kifulladt, eltorzult hangon a beosztottjának.

- Rossz a telefon, de Náci - a kisbíró volt -, útban van értük.

Fekete Jánosné megijedt. Kapkodón feltápáskodott, hátat fordított, és a kijárat felé sietett. A főjegyző utána rohant, de csak, jóval kint, a bejárati ajtón túl érte utol, s kaphatta el.

- Álljon meg - kiabálta torkaszakadtából.

- Ha bolond lennék! - ordította vissza az, kiszabadítva magát a főjegyző kezéből.

A főjegyző összerúgta a bokáját, mire a nagytestű asszony hasra esett. Dobay Attila föléje hajolt, elkapta a haját, és cibálni kezdte.

- Itt maradsz, te piszok ringyó! Itt várod meg a csendőröket!

- Én... én, egy négygyerekes családaya, ringyó? - bokrosodott meg az asszony. Felült, két kezével egyszerre kapta el a főjegyző nyakát, magához rántotta és beleharapott a fülébe.

- A füled után az orrod is megcsönkítom - hörgött, vonyított, csípett, harapott, karmolt, toporzékolt, mindent megtett csakhogy lerázza magáról, ám az egyetlen pillanatra sem engedett. Két kezével szorította, visszatartotta, a minden áron szabadulni akaró asszonyt.

- Te kommunista, te vörös bérenc! - sípolt a tüdeje.

- Te meg gyilkos vagy. Megöletted az uramat, zsebre teszed az utána járó pénzt! Hullarabló vagy! De most meglakolsz!

Megint feléje harapott. Nem sikerült elkapnia a szájával, mert a főjegyző távol tartotta a fejét, viszont az a mozdulat, amellyel a torka után kapott sikerrel járt.

Elkapta a torkát, és fojtogatni kezdte.

- Ha nem engeded el a torkomat - hörögte -, lelőlek!

Nagy nehezen a zsebébe nyúlt. Az asszony ez alatt tovább fojtogatta, alig kapott levegőt...

Eközben a másik oldalon, egy alak titokban a liget elhanyagolt, sűrű bokrai közé osont, és mind közelebb és közelebb férkőzött a dulakodókhoz. Senki sem láthatta, igaz a kíváncsiskodók közül ki törődött most a bozótossal, a földön fetregőket bámulták, de ha odanéznek, sem fedezik fel a nagy levelű, sűrű bokroktól.

Mihelyt egészen közel ért, óvatosan körüllesett, majd az egyik hatalmas bokor tövébe lapult. Elővette a hangtompítós pisztolyát, és szép lassan felemelve célba vette vele a főjegyzőt. Még nem sütötte el, a kellő pillanatra várt, amely nagyon hamar bekövetkezett.

A két pisztoly szinte egyszerre dördült, pattant fel, amely utóbbi hangját, amelyet a sűrű bokrok, levelek tömkelege még jobban le-tompított, enyhe visszhangként, ha hangzott.

Fekete Jánosné felordított.

- Meglőtt a gazember! - a főjegyző után kapott, hogy végleg megfojtsa, ám a keze félúton lehangyatlott.

A főjegyző szemgolyói ijesztő módon kitágultak s megmerevedtek. Nyitott szájából vér buggyant fel, s pillanatokon belül összecsucsklott, mint a colostok.

- A kezemet érte. Teljesen átlőtte a csontomat - ordított fel ijedtében s fájdalmában az asszony, mígnem az előbbi mozdulata után a hangja is a torkába rekedt.

A főjegyző tátott szájjal feküdt mellette a földön, szája sarkából vékony csíokban folydogált a vér.

- Mi történt ezzel? - hebegte, mindent: fájdalmát, idegességét legyűrve, zavartan. Egy ideig nézte, majd ismét elordította magát: - Se...gítség...!

A kavicsos gyalogúton két csendőr után, Dunai Miklós rohant, orvostáskájával a kezében. A közelben lévő rendelőjéből éppen hazafelé tartott. Valaki szólt neki, hogy verik a főjegyzőt. Kíváncsiságból ment oda.

- Orvost! - kiabálta valaki az irodai dolgozók közül.

- Megyek! - lihegte Dunai Miklós.

- Nem értem, ezt tényleg nem értem - hebegte odaérve az egyik csendőr, hol az asszonyt, hol a főjegyzőt lesve.

- Rám lőtt, és... - halt el értetlenkedően Fekete Jánosné sápadt hangja. Mert az arcát a hangja is utánozta.

Dunai Miklós ekkor már mellette térdelt. A csendőr, mit sem törődve vele az asszonyra rivallt:

- Van pisztolya?

Dunai Miklós közben kettétépte a ruhája ujját, hogy a sebéhez férjen.

- Már hogy lenne nekem pisztolyom? - vágta rá az asszony sziszegve. Az orvost nézve, mintha segítséget várna tőle e téren is.

- Ne nekem mondja - szólt rá Dunai Miklós -, a tizedes úrnak! - Ezután a csendőrhöz fordult: - Jól nézze meg a főjegyző urat! Még mindig a kezében szorongatja a pisztolyát. Csontot érhetett a golyó,

és gellert kapott. Nemrégem olvastam ilyesmiről a Szebb Jövőt lapban. Nem olvasta maga is véletlenül?

Az eddig csendesen szemlélődőként felettük álló másik csendőr Dunai Miklóstra rivallt:

- Ne az asszonnyal törődjön most, doktor úr! A főjegyző urat vegye pártfogásába!

- Majd a hullaszállítók, tizedes úr!

- Meghalt?

- Sajnos.

- Meg se vizsgálta.

- Látom, amit látok, viszont, ha a tizedes úr kívánja, megvizsgálhatom.

- Nézze meg, hátha él még!

Dunai Miklósnak akaratlanul a plébános szavai jutottak estébe. Hátán a megdöbbenés jeges fuvallata futott végig: Zsiga László Dobayt is eltette láb alól! Azt, hogy miként történhetett meg ez, nem értette, de nem is törődött most ezzel.

Vajon, ki lesz a következő áldozata? Mert nem cél nélkül, nem is vaktában lövöldözik, ebben biztos volt.

Közben sokan körülvették őket. A tizedes alig bírta visszatartani a kíváncsiskodókat. A társa is segített neki, másként letaposák valamennyiüket.

Közben Fekete Jánosné mind a négy gyereke odatalált. Az egyik jobban ordított, mint a másik. Erőnek-erejével oda akartak furakodni az anyjukhoz, ami a végletekig fokozta a zűrzavart.

A két csendőr elfektetett s a két kezükbe szorított puskájával nyomta vissza a tömeget. Nem sok sikerrel, mert az egyik helyen visszaszorították, a másikon betörtek. Eközben megállás nélkül ordítottak. A főjegyzőt szidták, amiért meglőtt egy négygyerekes asszonyt, ugyanis még nem tudták, hogy az halott. A földön feküdt, Dunai Miklós éppen vizsgálta, teljesen eltakarta előlük a testével.

A két csendőr, ha nem érkezik segítség, nem bír el a tömeggel, ám az hamarosan megérkezett.

Hat csendőr rohant be, egyenesen a tömeg közé, és a puskatusokkal pillanatokon belül szétlökdösték az embereket. Sokan már akkor futásnak eredtek, amikor meghallották a ládbogásukat.

- Elnézését kérem, de önt is meg kell motoznom! - fordult Zsiga László, aki teljesen váratlanul tűnt fel a helyszínen, Dunai Miklós-hoz.

- Tessék! - előzékenyen felállt, széttárta a két kezét a csendőr hadnagy előtt.

Zsiga László éppen csak végighúzta tenyerét a ruháján.

- A nyomozás érdeke, ugye megérti? - súgta eközben elnézőn.

- Persze, persze - vágta rá Dunai Miklós. Arcán lebecsmérlő mosoly sántikált, szemében kiolvasható undor vibrált.

Miután végzett Dunai Miklós a főjegyzőre mutatott.

- Halott. Szerintem gellert kapott a golyó. Saját pisztolya végzett vele.

- Ez az orvos megállapítása? - kapott a csendőrparancsnok az újdonsült alkalmon. Ha nem, mást eszel ki.

- Igen - vágta rá Dunai Miklós. Maga sem értette miért. Az előbb még undorodott a csendőrtől, most valóságos szimpátiát érzett iránta, mert Dobay Attilát senki sem szerette a városban.

- Írja majd le a halotti jelentésében!

- Csak valószínűsíteni tudom.

- Elég az nekem - vágta rá buzgón.

Dunai Miklós ezután visszafordult a halotthoz. Kihúzta nadrágjából az ingét, és ráhajtotta a fejére.

Előbbi érzéseivel ellentétben, lelkiismeret-furdalást érzett, amiért akarva-akaratlanul tisztára akarta mosni a gyilkost. Bűnrészesség érzete gyötörte, visszaszívni nem lehetett, amely bizonyos fokig közönyössé tette.

Utána Fekete Jánosnét vette újra kezelésbe, aki rendületlenül s végig nyögött.

- Ne ijedjen meg, nem veszélyes a sérülése. Csontot ért ugyan a golyó, de nem fúródott bele, és nem is törte el...

- Nem is a sebem aggaszt - a csendőrökre mutatott -, ezek e!

- Miért csinált botrányt, miért nem maradt otthon?

- Meghalt a férjem - jajdult fel az asszony jó hangosan, hogy mindenki hallja. - Éppen ebédeltünk, amikor meghozta a postás a rózsaszínű lapot. Mit eszünk ezentúl? - Ép kezének öklével törölgette le a könnyeit. - Elkeseredésemben, mit sem sejtve, beszaladtam a város házára, mert hová futhat az ilyen magamfajta szegény asszony más-hová segítségül? - Tovább törölgette a szemét, most már a sebesült kezének öklével is, amelyen a sebet, Dunai Miklós éppen bekötözte. Szífogott, sóhajtozott. - Segély helyett elküldte a gyerekeimet, azokat, ni - bökött a csendőrön túli gyűrű felé, ahol a síró gyerekei leselkedtek - sóskát legelni a rétre. Legelni, mint a teheneket! Azért mert szegény az emberfia, nem kell állatnak néznie! Megfenyegetett, hogy megvonja a hadisegélyt is. Engem, akinek négy gyereket kell napon-ta jóllakatnom ringyónak csúfolt. - Feljebb emelte a hangját, eközben titokban Zsiga Lászlóra sandított a szeme sarkából. - Azt írták: hősi halált halt a haza védelmében. Hát bűn az, hogy segélyt kértem a hazától? Nem a saját részemre, a gyerekeinek kértem, az apjuk miatt, a nekik járó segélyt.

Dunai Miklós nemcsak a seb kezelését, a kötést is befejezve felgyenesedett.

- Kihallgatható - súgta a csendőrparancsnoknak.

Zsiga László, mintegy jelezve, hogy megértette, szeme sarkának és fejének együttes mozgásával felszólította az asszonyt, hogy álljon fel, mire a több mint megszeppent, halálra rémült, felkötött karú asszony, szífogva, sziszegve, nemcsak nehézkesen és segítséggel feltápáskodódott, követte is.

Eközben valamit motyogott, szidott valakit, vagy mást beszélt, esetleg jajgatott nem lehetett hallani. Olyan nagy lárma, zsvaj vette körül, hogy minden megtörténhetett. Egyébként is senki sem adott rá, mert ki törődött az olyan magafajta szegény párával, amilyen ő is volt! Nem beszélve a gyerekeiről, akik körülördítetták.

Dunai Miklós utánuk futott. A csendőrparancsnoktól akart valamit kérdezni, ám az valósággal ráförmedt:

- Később zavarhat, most sietnem kell. Várom a jegyzőkönyvet: Csontot ért a golyó s gellert kapott, ez is benne legyen! - s faképnél hagyta.

A harmadik nap

Zsiga László csendőr hadnagy az irodája ablaka előtt állt. Lábát szétvetette, s mélyen elmerülő gondolatokkal nézte a környéket.

Nem szeretett tőprengeni, most mégis ismeretlen vizeken hajózott.

Az idei nyár legfőbb filozófiai tanulsága hogy az is elmúlt, ami valójában nem is létezett, ugyanis az idén nem volt igazi nyár, legalábbis a számára, mert nyár-e az, ha nem mehet le a tóra? Se nem halászhatott, se nem kacsázhatott. És, íme, máris nyakán csüng az ősz. A bokrok kókadoznak, a levelek erősen sárgulnak, holott még csak szeptember elejét mutat a naptár.

Szeptember, az emberek hónapja, ősz eleje!

Hirtelen megfordult, visszament az íróasztalához, és széthajtogatta a térképét. Az előbb vette elő.

Az oroszok, bizony már eléggé mélyen bent járnak az országban. Csodafegyver nincs, régen tudja, hogy nincs. A balkáni hadjárat elmaradt. Az angolok, amire annyira számított sehol. Élete legnagyobb csalódásának könyvelte mindezt el. Úgy érezte, mintha cserbenhagyták volna. A nyerőlap, amelyre mindent feltett nem jött be. Valamennyi adu a kezében van: Az a bizonyos levél, amelyet Hartl ablakán dobott be. A pap tanú, aki mindent bizonyítani tud. Ő ölte meg Hartl főjegyzőt, tette el láb alól Dobay nyilasvezért, fedezte a zsidó szökevényeket.

De milyen áron fedezte! Mert két csendőr lelövése nem kis dolog!

Balkán és Közép-Európa az oroszoké lesz. Igaza volt a papnak.

Az íróasztalára csapott, majd anélkül, hogy levette volna a kezét arról, idegesen dobolni kezdett.

Eszed, nem, nesze neked Zsiga László!

Szíve összeszorult, agya elzsibbadt. Úgy érezte magát, mint a nyúl a csapdában. A papba, meg a zsidó menekültekbe vetett bizodalma, reménye elillant. Az írások pedig: a levél és a halállista, könnyen vádiratokká válhatnak a németeknél. Jó lenne szabadulni tőlük! Nincs alternatíva, nincs további machináció, csak a németek!

Gunyoros fintorral húzta félre a száját.

Eszed, nem, nem kapsz mást!

A németek után az oroszok jönnek! - Előbbi fintora, utálattá torzult, mialatt mérgesen az asztalára csapott:

Nem, ők mégúgy sem kellenek! Ha kell, a világ végére is elmene-
külök előlük!

Felegyenesedett. Egyetlen kicsinyke, bonyolult szerkezethez csat-
lakozó, nyomorult fogaskeréknek képzelte magát, amelyet valamikor
a negyvenes években húztak fel, azóta jár és járni is fog, egészen az
összeomlásig! Nem lehet megállítani többé, se megváltoztatni a visz-
szafelé járását...

További gondolatai vénasszonyok nyavalygásaivá váltak a képze-
letbeli kiterített halott felett.

Mindent összevetve, átgondolva, Zsiga László, a csendőrparancs-
nok így okoskodott:

Legelőször átszervezem az őrsöt. Az őrmestert leváltom, a tizedest
teszem meg helyettesemmé. Hogy annak alacsonyabb a rangja? Majd
felterjesztem, és neki is lesz egy ezüstje, mert ebben a szorult hely-
zetben minden könnyen megy!

Összevonta a szemöldökét.

De ki legyen a gyilkos? Dobrovitz Mátéra nem kenhet rá mindent.
Eddig sem tette, feltételes módban szerepeltette Dobay előtt. Felette-
sei nem vették be, ráadásul a vérminta is idegen személyt jelzett, s az
egész őrs tud a két menekültről. Dobrovitz Máté tehát csak büntárs-
ként szerepelhet.

A közeli Szlovákiából átszivárgó partizánok?

Meglehet, elvégre nagyon közel van Szlovákia. A hatalmas raktár
valóságga csábítja őket. Igen, igen ezzel is kezdhet valamit. Hartlt
agyvérzés érte, a levélkéről meg csak Dobay tudott, ő pedig nincs
többé!

Aprópó Dobay! A főjegyző golyója gellert kapott az asszony csont-
ján, s visszarepülve, a száján át befúródott a koponyájába. Örömmel
vette az orvos véleményét. Kapóra jött, nem is találhatott volna ki
jobbat!

Dobay Attila nagy ember volt: a járás, sőt a megye hungarista
mozgalmának vezére. Nagyon nagy port vert fel az eset! Holtestét a
megyeiek vették át. Vajon a nyomozásba is beleütik az orrukát?

A falra lesett, mintha onnét várna segítséget, ám az néma maradt, pedig de jó lenne, ha most a falak beszélni tudnának!

Feleletet várt, nemsokára megkapta.

Az ajtaja előtt lépéseket hallott. Visszahajtogatta a térképét, de másra nem maradt ideje, mert az ajtó, anélkül, hogy engedélyt adott volna valakinek is a belépésre, váratlanul kitárult.

A megyei parancsnoka, vitéz Borozs László őrnagy lépett be az irodájába.

Felugrott, és vigyázzba vágta magát.

- Őrnagy úrnak... - Na, megálljatok csak - gondolta ezzel egyszerre -, majd adok én nektek, amiért nem jelentettétek! - a kapuórra, és az ügyeletes szakaszvezetőre gondolt, átkozta őket, mialatt tovább mondta: - Az őrs létszáma...

- Hagyd! - intette le Borozs László. - Foglalj helyet!

Leült. A megyei parancsnoka arcát fürkészte. Azon törte a fejét, hogy miért mérges, még csak kezét sem fogott vele.

Vitéz Borozs a zsebébe nyúlt. Egy iratot húzott elő, s hanyagul az íróasztalára dobta.

- Olvasd el!

Zsiga László a kezébe vette: Dobay Attila boncolási jegyzőkönyve volt: - Most vitték el, máris? - futott át az agyán a gondolata. Arcán az idegszálai idegesen megrándultak. Csak néhány sorból állt, ezért gyorsan átfuthatta a szemével: A golyó a szájüregen át hatolt be. Összeroncsolta a kisagyat, majd belefúródott a koponya csontba s megrekedt... ez volt a lényege.

Lerakta, összeszorította az ajkát, és borúsan az őrnagyára bámult.

Vitéz Borozs felvette az íróasztalról a jegyzőkönyvet, és megpöcögtette mutatójának körmével.

- Semmit sem tudtál meg belőle. Igaz?

- A lényegét illetően, igaz - vágta rá erős önmegtartóztatással, rossz színészi mutatvánnyal is felérően húzta az időt, hogy gondolkozhasson. Arca elfehéredett, mert annyit máris megszimatolt, hogy pedzenek valamit, amely neki semmiként sem válik a javára.

A megyei parancsnoka erősen leereszkedően, némi gúnnyal leste az arcát, miközben folytatta:

- Dobayval - erőteljesen kiemelte - a főjegyződdel, a járási és a megyei nyilaskeresztes párt vezérével, kilencmilliméteres lövedék végzett. Feketéné karját pedig, te kapartad ki a földből a golyót, héthatvanötös lövedék sértette meg. Nos?

Zsiga László majdnem a fejéhez kapott. Összes vére az agyába tolult, arcának előbbi fehérségét a vörös szín váltotta fel: - Én ökör! Az első szarvashiba. Dunai Miklós eszelte ki, én az ökör ellenőrizetlenül bevettem! - Őt szidta, mégis önmagát okolta.

- Ez lehetetlen... - Előbbi félelme halálos dermedtséggé fokozódott. Feketéné jutott eszébe, aki két lövést hallott. Ha nekik is elmondta...?

- Sokszor nem az felelős, aki valóban felelős! - nevetett fel kajánul a parancsnoka, mialatt éles gúnnyal lesett a szemébe, majd váratlanul lángoló haragra gyulladt. - Te gellert jelentettél!

- Csak valószínűsítettem, őrnagy úr. Nem találtam másik golyót, a fejében rekedt..., honnét tudhattam?

Vitéz Borozs hátracsapta a kezét, és fontoskodón sétálni kezdett. Hangjában az előbbi gúny szárnyakat kapott, és körülengett mindent.

- Szerinted a saját pisztolya végzett vele. Gellert kapott a golyó, átfúródott a koponyáján. - Valósággal ráordított. - Nem igaz, lelőtték!

- Azonnal lezártuk a környéket, centiről centire átfésültünk mindent.

- A tömeget meg futni hagyátok, sőt ti magatok kergettétek szét őket! - Megállt előtte, már nemcsak a hangja a nézése is mart. - Egy nagy gyakorlattal rendelkező csendőrtiszt, hogyan követhetett el ilyen elemi hibát? Mint egy gyakorló csendőr! Világos nappal, a város kellős közepén, a lakosok szeme láttára, és ő... ő, a nagy Zsiga László futni hagyja a gyilkost! - Feléje bökött a mutatóujjával. - Nem egy, két lövés durrant el, és... és senki sem hallotta? Több mint csodálatos!

- Rettentő nagy volt a felfordulás, az ordibálás, meg mit tudom én! Egyébként tényleg nem vagyok kezdő, ha most tévedtem is. Legalább ötven gyilkosságot, gyilkost kaptam el pályafutásom alatt. Egyetlenegy felderítetlen betörés, lopás nincs a körzetünkben - védekezett sértődötten, amit a parancsnoka azonnal észrevett.

- Meg vagy sértve, mert érdemeiden felül lebecsüllek, mi?

Zsiga Lászlót, mintha arcul csapták volna, magába roskadtan hallgatott. A felettese kezében táncoló papírt nézte.

- Ezt a gyilkost is elkapom, amint a többit, kezeskedem róla! - szólalt meg valamivel később. A hang bugyborékolva repedett fel a torkából. - Az orvos találta ki, én sajnos bevetem. Ő vizsgálta meg..., ismételem: nem találtam másik golyót. És az a felfordulás, az iszonyatos ordibálás! Meg arra sem számítottam, hogy mialatt kihallgatom az asszonyt ti megjelentek, és elviszitek a holttestet...

- Nem akárkiről, a járási s a megyei hungarista mozgalom körzeti vezérééről volt szó. Folytasd!

Zsiga László esze úgy forgott, mint befőttesüvegbe zárt egér. A bajából kimenekülési esélyeit kereste, mígnem csak lángra pattant az a szikra, amelyet eddig csiszolt.

- Szlovákiából partizánok szivárogtak át. A sebesültjük miatt néhányan itt maradtak. Rejtekhelyüket a napokban fedeztem fel, több mint sejtelem az a hely, ahol nyakon csíphetem őket. Dobrovitz Máté a cinkosuk volt, de akad itt a városban más is. Ha nem akasztja fel magát, előbb elkapom őket... - Nem hörgött már a hangja, kapaszkodóba akadt, jól belekapaszkodott hát, amiért sokkal magabiztosabbá vált, mint az előbb. Vele szemben az őrnagya hangja, mint rosta lett a pattogatni való kukorica óriási ugrándozással trappolt tovább, mialatt beszélt:

- Legkönnyebb elhatározás lemondani az italról a tizenvalahányadik pohár ital után. Így ne járjon a te ígéreted is!

Zsiga László megint hallgatott. Egyik sértést a másik után verték a fejéhez és neki túrnie kellett, holott az, akinek a szája jár, egyszerű kiszuperált katonatiszt, aki átvedlett csendőrré. A jól képzett csendőroket kiviszik a frontra, helyüket ilyenekkel töltik fel. Ez egyetlen bűncselekményt sem derített még fel. Valahogyan összekapart egy vitézségi plecsnit, és most kukorékol!

Neki kukorékol!

Vitéz Borozs tovább sétált. Hangja, lába egyszerre koppant.

- Azt ígérted elkapod őket, Dobay és a csendőreid gyilkosait. Rendben van, viszont figyelmeztetek: Engem nem verhetsz át! Nem halászhsz tovább a zavarosban. Ha elkapod őket, jó, ha nem, felelsz!

- Fe...lelek?

Az őrnagy hirtelen megállt előtte.

- Most pislogsz, mi? - Mint a szadisták, valósággal élvezte a beosztottja kínlódását, mert Zsiga László tényleg nagyon megrettent. Semmi mástól, csak a vizsgálatától félt. Úgy pislogott, mint a varangyos béka. A parancsnoka fölényesen, leereszkedőm lesett rá egy ideig, a következő pillanatban hirtelen kihúzta magát, és az előbbi szónok parancsnokká vedlett át.

- Holnap este telefonon jelentkezel! Úgy igyekezz, hogy nekem is jelentést kell adnom! - Megint megállt előtte, és tovább böngészte az arcát. - A Gestapónak. Ha nem, velem együtt olyan vizsgálatot s perpatvart csapnak itt, hogy belepusztulsz!

- Táviratot várok Pestről, mert, amint mondtam, eddig sem ültem ölbe rakott karokkal a babérjaimon.

- Hibát hibára halmozol, s te babérokról papolsz nekem? - nevetett fel ironikusan az őrnagy. - Nagyon csenevész babérok ezek, hadnagy úr!

Zsiga László, mielőtt folytatta volna megint nyelt egy nagyot.

- Egy lányról, tudod kiről várok adatokat Pestről? A bizonyításhoz kell, mert ha lassan is dolgoztam, alapos munkát végzek.

Elhallgatott.

Vitéz Borozs annyira sem méltatta, hogy kinyissa a száját, a szemöldöke felrántásával követelte, hogy folytassa!

- Özvegy Köves Lászlóné unokájáról.

- A halór unokájáról? - Jól ismerte a szép lányt. Többször lejárt, szabadsága idején a tóra kacászni és csónakázni. Olykor-olykor a szelet csapta neki. Ezt mindenki tudta róla. - Mi köze neki ehhez?

Zsiga László nagy bajba került. Az ijedség, amely az őrnaggyal együtt költözött be az irodájába, majdnem megfojtotta. Gyorsan, szinte kapásból kellett cselekednie. Megmenekülésének gondolata már előbb megszületett a fejében, mostanra az egyetlen lehetőség szándékává fogant. Szilárdan elhatározta, hogy megvalósítja. Az

Olajos tanyai zsidókat veszi célba. Kissé még töri a fejét, simít, igazít a tervén, majd lecsap. A várható vizsgálat előtt eltakarítja útjából azokat, akik a legcsekélyebbet is tudnak viselt dolgairól.

- A nyomok az Olajos tanyára vezetnek - válaszolta magabiztosan.
 - Ki gondolta volna! Több szálat, nem is akármilyen szálat tartok a kezemben. Az öreg paraszt vezetett rá a nyomra, de ő meghalt, felakasztotta magát. Felelősségre is vonom miatta az őrmesteremet...

Az őrnagy nem engedte folytatnia.

- Te tudod, ha tudod! - Úgy beszélt tovább, mintha szónoklatra készülne, most tükör előtt gyakorolja a hatás érdekében a fogásokat.
 - Eddig elnéző voltam. Rejtélyes halálok sorozata, mert ebben a vacak városnak mondott nagyfaluban, senkit sem üt meg a guta, csak a nyilas főjegyzőt. Dobay is nagyon gyanakodott... - Zsiga László gondolatában megint a fejéhez kapott. - Hátha arról a bizonyos levélkérről is tudna, ez a puccos majom! Mennyire jól tettem, hogy zsebre vágтам! Dobay emlékezett rá, de ő halott, sosem beszélhet már! Ha nem lövi le, most kipakol. Ez egyszer nagyon meg volt elégedve önmagával... Vitéz Borozs folytatta, mire ő gyorsan felkapta a fejét. - Két csendőrt lelőnek, és most itt van Dobay Attila esete is! Hartlt és a csendőreidet legalább éjjel ölték meg, őt világos nappal, emberek tucatjainak a szeme láttára. Olyan, de olyan muri lesz itt, ha... - sokat mondón elhallgatott.

- Még ma éjjel elkapom őket! - buzgólkodott Zsiga László.

Ennek a gyors lecsapásnak a terve, most itt, ebben a pillanatban született meg elborult agyában. Ha netán már elmenekültek utánuk megy. Az öregasszonyból préseli ki, hogy hová tűntek el.

- Ha nem jövök, ha nem fenyegetlek meg...?

- Akkor is hurokba kerülnek, őrnagy úr! Mondtam, minden készen áll. Véletlenül összeesése, hogy ez a látogatás és a rajtaütés egybeesett.

Az őrnagy arca szemmel láthatóan megenyhült.

- Rendben van. Ha nem, az Isten sem ment meg a Gestapótól. Viszont, ha a kezembe adod őket... - sokat ígérően elhallgatott egy időre, majd nagystílán folytatta: - Én leszek az, aki felterjeszt előléptetésre.

Azzal minden átmenet nélkül tisztelgett, sarkon fordult, a kijárat felé lódult és köszönés nélkül becsapta maga után az ajtót.

Zsiga László mozdulatlanul lesett utána, majd valamivel később felugrott, és elordította magát.

- Örmester!

Bóhm Ákos, a rabbi körülnézett, majd ügyesen kiugrott a csónakból.

- Ha fütyülök, te utánam jöhetsz! - szólt vissza a partról Magdolnának, mielőtt eltűnt volna a bokrok mögött.

Magdolna a csónak farában guggolt egy pokrócon. Ákos távozása után a csónak oldaldeszkaínak dőlt, és körüllesett. - Mennyire szép s romantikus erre minden! Milyen jó lenne, ha... - gondolatainak seiyemszálai a feltörő vágyakozásába akadtak, és elszakadtak. Teste megremegett, előbbi forrósága tűzre lobbant és elégetett mindent.

Tovább nézte a tavat, és teljesen átadta magát annak az édes borzongásnak, amely arra a gondolatra, hogy ma éjjel Miklós karjaiban alszik el, teljes idegrendszerét felvillanyozta.

Anci néni viszi be őket a városba.

Az este lassú köntörfalazással ereszkedett le a tóra. A nádasban a madarak: a bölömbika, a kócsag, a nádírigó... Magdolna csak ezt a hármat ismerte még, hangos búcsúzkodással köszöntek el a mai naptól, holott az este mát jó félórája letelepedett a tóra. Innét lassan mászva egyre feljebb és feljebb kapaszkodott a hegyre, mire az előbbi színes világ, mint a mozivászon a film levetítése után sötétbe borult.

A halóri ház felől fütty harsant. Magdolna, mint akit álmából riasztanak fel összeborzadt. Megrázta a fejét, talpra állt, és kiugrott a partra.

Futva tette meg az utat a házig.

Mire beért a lakásba, Ákos már vacsorázott. Tejet ivott, hozzá mazsolás kalácsot fogyasztott. A mazsolát Anci néni hozta Pestről. Azóta dugdosta. Most, e „nagy nap” emlékére feláldozta azt is.

- Majd meglátjátok, mennyire rendes ember a plébános urunk! - csacsogta Anci néni Ákosnak, többes számban. - Nem is ember az, hanem csupa szeretet, valódi szeretet, édes fiam!

Ákos maga elé meredt, mintha a kalácsot nézné, holott máson járt az esze.

- A valódi szeretet, Anci néni, virág, amely minden kertnek a díszére válik, fűszer, amely az életnek valamennyi ételét megízesíti, só, amely ízt, hagyma, paprika, majoránna, bors, melyek még élvezetesebbekké teszik az ételt, cukor, amelytől jobb aromája lesz a kalácsnak és a kávénak. Egyszóval olyasmi, amely valamennyi dolognak az értékét emeli. Egyszóval: kóser.

Anci néni olyan szemekkel leste, mialatt beszélt, mint Szent Antalka-szobrát az oltár csücskében.

Miután befejezte elragadottan csapta össze a két kezét.

- Most már tényleg elhiszem, hogy pap vagy!

- Eddig nem hitte el?

- Én papot csak egyfélét ismertem, akik reverendában járnak. Te, ha imádkozol is a fejedben tartod a sapkádát...

Magdolna ekkor lépett be az ajtón.

- Isten hozott, lányom! - fogadta az öregasszony, aki azonnal faképnél hagyta Ákost. A tűzhelyhez lépett, és neki is töltött a nemrég felforralt tejből. Elérzékenyülten tipegett elébe a bögrével. - Igyál aranyosom! Ez lesz az utolsó vacsorád nálunk!

Szemében könny csillant. Most fakadt s máris végignyargalt az arcán, mert a könny furcsa portéka: a bánat szüli, a keserűség kergeti.

- Tudom, jobb helyetek lesz, mint itt a vén öregasszonynál volt. Szívből kívánom: áldjon meg benneteket a jó Isten, gyermekeim!

Magdolna abba hagyta az evést, felállt, Anci nénihez lépett, a nyakába borult, és sírva fakadt.

Ákos is lerakta a bögréjét.

- Ne sírj, húgom! Mert a görög nép három fő ideálja: a szabadság, a szépség és a bölcsesség, csak egészséges testben fér meg egymással. A sírásról legyengül a test, meggyengül benne lakozó szellem is.

Anci néni meglökte a lányt.

- Hallod! - úgy figyelte a férfit, hogy még az előbbi sírása is abba maradt.

- Mert az egészséges szellem - folytatta Ákos -, csak egészséges testben lakozhat. Ha az meggyengül, vele együtt a három ideál is

elsatnyul, köztük a szépség. Neked pedig, főleg ma szépnek kell maradnod, mert mindig az első benyomás az, amely meghatározza a következőket.

Magdolna szemében, mint leveleken lógó esőcseppek a napfényben megcsillantak a könnyek.

- Hogyan lehetnék szép, egyetlen agyonra mosott ruhában?

- A másik is kész! - dicsekedett Anci néni. - Most fejeztem be a gomblyukvarrásokat.

Valójában Magdolna varrta. Anci néni csak az utolsó simításokat végezte el azon.

- A hajam csak-csak, semmi másom.

Anci néni a ruhával együtt tért vissza a szekrénytől. Magdolna a vállára dőlt, Ákos ezalatt a lány haját nézte.

- A haj - szólalt meg később - a nő dísze, koronája, éke. A csiszolatlan gyémánt is csilloghat. Mikor szebb a fa, ha természetes vagy feldíszítik?

- Minden menyasszony szép..., ha - emelte kissé feljebb emelt hangsúllyal - szépen felöltöztetik. Valamennyi nő szereti a szép ruhát. Én is nő vagyok, ha te nem is vetted észre eddig! Én is nagyon szeretem a szép ruhát, a szép cipőt. A haj is úgy szép, ha ápolják. Mosószappanon kívül, az sem sok, spórolnunk kell, hogy sokáig ki-tartson, más semmi. Mivel ápoljam?

- Ne félj, lányom, ott mindened meglesz. Miklós manapság is előteremti azt, ami kell.

- Nagyon hiányzik majd Anci néni. - Arcon csókolta. - Anyám helyett, anyám, testvérem helyett testvérem volt. Igazán, de igazán jól éreztem itt magamat.

- Gyakran meglátogatlak. - Rákacsintott. - Hol itt, hol ott fáj. Miklóshoz járok majd kezelésre... A plébános urat is régen ismerem. Ha nála látnak, senkinek sem lesz feltűnő. Azt mondom: a házvezetőnő-jének segítek takarítani, ablakokat pucolni, miegymást. Így Ákost is láthatom.

Hangja átmelegedett, szemeiben a szeretet lángjai lobogtak. - Nagyon megszerettelek benneteket. El sem hiszitek, mennyire hiányoz-

tok, milyen üres lesz a ház nélkületek. Most már megmondhatom: eleinte féltem tőletek.

- A szökevényektől, vagy a zsidóktól - vetette közbe Ákos.
 - Mind a kettőtől. Kár volt. Segítsen meg benneteket az Isten!
- Nem beszélgettek tovább, magukba mélyedten vacsoráztak...

Eközben a csendőrlaktanyában bevetésre készen állt, Zsiga László parancsnok által felkészített, tizenöt tagú rohamcsapat.

- Tizedes! - kiáltotta el magát a hadnagy, mielőtt még egyszer végignézett a felsorakozott csendőrökön.

- Parancs!
- Jöjjön velem!
- Igenis!

Miután az melléje vágódott, a terepjáróhoz vezette. Ő ment elől, az kutyamód követte.

- Ismételje meg a parancsot! - utasította ott.
- A kijelölt helyen megállok...
- Hol van az a hely? Gyorsabban!
- A rétek alatti, öreg, a... villámcsapásos fűzfánál.
- Ott?

- Felfűjjük a gumicsónakot. Vízre eresztjük, beleülünk, és szép csendesen megkerüljük a nádist...

- Elég! Látom megjegyezte. A többi már magától is megy.
- Szabad lenne egy kérdést...?

- A csendőr sosem kérdez a felettesétől, csak engedelmeskedik, és végrehajtja! Na, mondja!

- Miért kell agyonlőni? Nem lenne jobb mégis élve nyakon csípni őket?

- Két csendőr bajtársunkat lelőtték, Dobay főjegyző úr halála is az ő lelkükön szárad. Fegyverük van, vérengző alakok. Nincs újabb áldozat! Érti?

- Igenis! - vágta, majd ezt is hozzátette: - S miért kellett eddig várunk, holott...

- Csak egy kérdést engedélyeztem!
- Igenis!

- Kivételesen, ez egyszer! Maga szerint, mikor vágjuk le a disznót?
- méretezte válaszáat a tizedes értelmi képességéhez.
- Jelentem alázatosan, ha meghízott.
- Most kaptam engedélyt a feletteseimtől. Érthető?
- Igenis!
- Befejeztem.

Már ezek sem olyanok, mint régen! Hiába, no! A háború mindent felforgatott - morgolódtott magában Zsiga László, miután a tizedes, szabályos hátraarca után otthagya. A terepjárónak dőlt, s tovább morfondírozott, ismételte önmagában: - Én nem akartam. Tiszti becsületszavamat adtam a papnak, igaz, viszont azóta sok minden megváltozott. Mindent egyetlen lapra: az angolcsapatok balkáni hadjáratra tettem fel. Elmaradt. Végveszélybe került az életem, ezért, mentve a menthetőt, el kell takarítanom őket az útból, másként katasztrófálissá válik a helyzetem. - Kirázta a hideg. A fülei zúgtak, ebben a különös zúgásban idegen hangok fészkeltek be magukat, egyszerűen képtelennek érezte magát az elkülönítésükre, ami még jobban idegesítette. Még a háta is lúdbőrözött, miközben felegyenesedett s eltávolodva a terepjáró sárhányójától, erélyes léptekkel visszament az alakulatához.

Végignézett rajtuk, majd hirtelen kihúzta, s elordította magát:

- Különleges osztag vi...gyázz!

A harminc csizma egyszerre koppant.

- Jó munkát! Indulj!

S dögre éhes madarakként szétrebbentek.

Az Olajos tanyán eddigre végeztek a vacsorázással. Anci néni az eperfa alatt ült, és szokása szerint a rózsafüzérét morzsolgatta. A fiatalok csomagoltak. Annyira fáj a szíve értük, hogy egyszerűen képtelennek érezve magát a végignézésükre, inkább kiült az eperfa alá.

Ült, és imádkozott.

- Üdvözlégység Mária, malasztal vagy teljes... Hirtelen elhallgatott. - Miért süvítenek ennyire furcsán a madarak? Felverték őket, éjszakai szálláshelyükről? Kik?

Rosszat sejtett. Évtizedekig élt, itt a tó partján, ezért úgy olvasott a természet nagykönyvéből, mintha az egyetlen hosszú tájregény lenne. A madarak, főleg éjjel csak akkor visítanak ennyire furcsán, ha felferik, megzavarják a nyugalmaikat. Előfordul néha, hogy kóbor macska téved a ligetbe, de ez más! Egyetlen pillanatig sem tévőzött tovább. Felugrott, és futni kezdett a lakás felé.

- Gyerekek... gyerekek! - annyira kifulladt, nem a futásától az idegességétől, hogy nem folytathatta tovább.

A két fiatal szinte egyszerre ugrott melléje.

- Mi történt? - faggatták halálra rémulten.

Az továbbra sem jutott szóhoz, mire Ákos azonnal megértette, hogy baj közeleg.

Elkapta Magdolna kezét, és maga után vonta.

- Gyere, fussunk gyorsan!

- Legalább a ruhámat! - Vissza akart menni, Ákos azonban nem engedte el a kezét.

- Ne... ne! Majd, ha visszajövünk! - suttogetta, közben tovább vonszolta az ajtó irányába. Csak kint engedte el a kezét. - Siessük, fussunk!

Az első bokrokig egymás mellett futottak, ott Ákos előreengedte Magdolnát...

Anci néni aránylag hamar magához tért, első nagy riadalmából. Az asztalhoz sietett. A bögréket szedte össze, amikor az ajtó váratlanul kivágódott, és Zsiga László csendőrpáncsnok, pisztollyal a kezében berontott a házba.

- Hol vannak a többiek? - ordított rá feldúltan, farkas mód.

Anci nénit látvány és a hang valósággal mellbe csapta, mégis s világ legtermészetesebb hangján, noha mindene remegett a rémullettől, köszönt a hadnagynak.

- Jó estét kívánok, Zsiga úr! Pisztollyal? - fanyalgott műfelháborodással. Magára kényszerített mosolya a szájára fagyott.

Zsiga László az öregasszonyhoz lépett. Megragadta a kezét, és jó erősen megrázta.

- Ez a játék mostantól nem babra megy, hanem fe...jekre, asszonyom! Ezek között a fejek között, az én fejem is könnyen köztük lehet.

- Maga... maga, aki mindig olyan finom úriember volt! Mi történt magával, hadnagy úr? Feldúlt, sápadt, kezei remegnek... - húzta készakarva az időt.

Az, mintha kiesett volna egy pillanatra a szerepköréből. Képzletében az előtte lévő, láthatatlan, hatalmas táblára rajzolgatott, mintha ezekkel az ábrákkal is segített volna magának a helyes szavak megtalálására. Emberi mivoltát elveszítette. Megnyomott egy gombot, mire gondolatai automatikusan, egyetlen, nagy, zavaros hullámmal árasztották el az agyát, amelytől, hiába zavaros, víz..., megkönnyebbült.

- Elő kell állítanom őket, élve, vagy halva.

- A múltkor három napot adott, még nem telt le.

Zsiga László megrettent. Az ajtóban álló csendőrökre pillantott, akik nem sokkal utána léptek be az ajtón. Gondolatában a fejéhez kapott: Te jó Isten, ha ezek meghallják!

A csendőrörs, amelyet ő tartott össze, élt-halt a beosztottaiért, valamennyi szabadidejét közöttük, velük együtt töltötte el, velük ebédelt, szerették is, akár a tűzbe mentek volna érte..., régebben. Ám mostanára, ez az egység két csoportra szakadt: a nyilasokra és a kívülállókra. Ő, köztudottan az utóbbiakat pártolta, amiért a beépített emberek állandóan szemmel tartották.

- Ezek - vágott kapkodón az öregasszony szavába, a bögrékre mutatva.

- Még nem mosogattam el. Ez reggelről, ez... szóval az előbb ittam belőle. Most akartam egyszerre elmosogatni mind a hármat. - Elnézést kérőn, némi szégyent imitálón pislogott a hadnagyra, aki kemény s hajthatatlan maradt továbbra is.

- Mosogatni akart, s hol a meleg víz?

- A bögréket a mosogató vájlingba rakom, vizet öntök rájuk, és a sparheltre teszem melegedni. Mindig így szoktam.

Zsiga László körbeforgatta a fejét.

- És ez? - az előbb az ágyra terített női ruhára bökött a kezével.

- Az unokám hagyta itt. - Mégiscsak el kellett volna raknom, hasított bele a riadalom. - Kissé kiszellőztetem, levasalom, és újra elrakom. Éppen...

- Az unokája? - vágott közbe megint erősen cinikusan. A zsebébe nyúlt. Táviratot vett elő, ebben az órában kapta, és hangosan olvasni kezdte: - Galambos Rózsa, született ezerkilencszázhuszonkettő, június hatodikán. Budapest, kilencedik kerület, Tagló utca kettő, második emelet, huszonnegyedik ajtó... - Közben az öregasszony arcát kémlelte, Anci néni olyan szelíden nézett vissza rá, mint a galamb. - Május elseje és augusztus huszonnyolcadika között a fentebbi lakhelyén tartózkodott..., s a többi, és a többi! Magyar Királyi Csendőrnnyomozó Központ.

Elhallgatott. Egy ideig gúnyolódón az öregasszonyra tapasztotta a szemét, amely úgy szúrta, mint a tövis, ezután dühödten elordította magát:

- Kié ez a ruha? - Fenyegetően, kifejezetten indulatos mozdulatokkal a ruhára bökött.

Anci néni, most először megremegett. Történt, ami történt szentül hitte, hogy Zsiga László csak színleli a brutalitást, most rájött: ez az igazi természete. Mint felborzolt tollú, fekete rigó, ha macska veri fel a fészket, riadtan csörögni kezdett.

- Mondtam, megmondtam, elmentek. Úgy, amint... - látva a csendőrpáncsnok vészjósló tekintetét, elharapta a mondata végét, és megint védekező pózba helyezkedett. - Miért üldözi ezeket a szerencsétleneket?

- Zsidó szökevényeket keresek!

- Krisztus urunk is zsidó volt, maga mégis tiszteli.

Zsiga László megint közbevágott:

- Bent majd folytatjuk!

A két csendőr felé intett a fejével, mire azok, mint két jól idomított ebek, amelyek eddig a gazdájuk parancsára vártak, az öregasszonynak ugrottak, szinte egyszerre kapták el a karját.

Anci néni feljajdult.

- Elvitet, Zsiga úr! - szemrehányón tette hozzá: - Maga vitet el, aki mindig jó volt hozzám, akinek annyi ebédet, halat-vadat főztem-sütöttem, akit megboldogult urammal együtt annyira szerettünk? Aki a szavát adta...

- Háború van! - hallgattatta el egy lebunkózó mozdulat kíséretében, egyben megsürgette a csendőreit is: - Mozgás, mozgás! - Mire azok, mint egy kéve kukoricaszárat könnyedén megemelték, és kirohantak vele a kis házból.

- Jaj, Istenem! Jaj, Istenem! - hangzott a hangja távoli madárvisításként.

Ákos és a lány, a csónakjukban már a nádas felé tartottak. A férfi evezett, Magdolna figyelt és kormányozta a csónakot.

- Csak a nádasba érünk végre! - hajtogatta Magdolna, míg nem hirtelen elakadt a hangja. Elengedte a kormányzásra használt lapátját, két tenyerét, riadtan a melléhez nyomta. - Nézd!

A nádas végében tűz csapott fel a magasba. Eddig semmit sem vettek észre, igaz nem is néztek arra, a partot kémlelték, ahol a csendőrök e percben valamennyi bokrot átkutattak, s egy-egy pillanatra végigcikázták erős fényű elemlámpáikkal a tavat is. Ilyenkor még a hátuk is megborsózott, ugyanis a tó feszes vizének fényvisszaverő képessége megsokszorozta a hatást, ezért úgy érezték, hogy ezek a felcsillanó fények már-már a csónakjukat nyalogatják, holott valójában, mire elérték volna azt, régen belebotlottak az áthághatatlan sötétségbe, amely sorban belefulladásztott valamennyi fényt a tóba. Úgy nézett ki a part, mint hátborzongató jeleneteknél, különleges reflektorok fényében a színpad.

Most már nemcsak a partról, hanem a nádasok felől is veszély kerülgette őket.

- Ég a nádas! - suttogták, kétségbeesetten szinte egyszerre.

Halálra rémült tekintetekkel bámulták a tüzet. Magdolna csak nem állhatta meg, riadtan felsikoltott, mire Ákos gyorsan a szájára tapasztotta a tenyerét. Csak azután evezett tovább, halálra rémülten, kapkodón, miután a lány teljesen elhallgatott.

Úgy égett a nádas, mint a zsír. Sistergett, recsegett, ropogott, nagyokat durrant... Ezernyi madár röppent fel, visítva, szitkozódva keringtek a nádas fölött. Némelyek összeütköztek egymással, össze is kaptak volna, ha a hatalmas s áthághatatlan füstfelhő vakvilággá nem zavarja őket. Ám egyes madarak még így sem tágitottak. Széletterpsz-

tették a szárnyaikat, és verekedni kezdtek a fel-felcsapó s feléjük nyújtózó lángnyelvekkel.

A tó fölött a tűz fénye teljesen széthasogatta az éjszaka kellemes sötétjét. A környék is megvilágosodott, és tűzvörös izzással fényleni kezdett minden. A füst, hosszú, vékony hullámokká törve, egyre feljebb és feljebb kacskaringózott az égre. Kerete az éjszaka épségben maradt sötétje, mint egy óriási festmény, meg-meglebegtette a tó víztükrében.

Elsőként Ákos tért magához.

- Visszafordulunk! - közölte a lánnyal rekedten.

- Vissza? - hörrent fel a kérdés kétségbeesetten a lány torkából.

- Nincsen más választásunk. Néhány perc, és felfedeznek bennünket. A nádas ég, nem mehetünk vele a tűzbe!

- A parton..., nézd csak! - éles karnyújtással mutatott előre. Nem csupán a hangja, az egész teste remegett. - Csendőrök várnak.

- Hátha kiköthetünk észrevehetetlenül valahol! Távobabb... - Be sem fejezte, hangja máris megcsuklott. - Elkéstünk...

- Miért? - riadt fel a lány hangja.

- Hallgasd s nézd csak!

A parton sok apró lángocska pattant: felvillant, megnyúlott és alig észrevehető ugrándozásokkal feléjük nyújtózott. A víz pötyögni kezdett körülöttük, mint vihar előtt a nagy szemű eső: tyuk-tyuk-tyuk...

- Lőnek? - kérdezte elaléltnak Magdolna, holott ekkor már a villanásokat követő puffanásokat is igen jól hallotta.

Ákos elkapta, és erőszakkal a csónak fenekére nyomta. Ezután ismét kezébe vette az evezőlapátokat, és amennyire erejéből telt, s bírta, kétségbeesetten tovább evezett, vissza a part felé.

Hátuk mögött az égő nádas, mint izzó, óriási tűzzsarátnak, elől a partról kegyetlenül lövöldöző csendőrök golyói szorongatták őket.

Magdolna csak rövid ideig lapult a csónak aljában, hamarosan felült, és körüllesett.

- Csónak! - kiáltott fel azonnal. A nádas szélére mutatott, arra, amerre a tűz terjedt.

A szó szoros értelmében két tűz közé szorultak, ugyanis a feljükközeledő, most felfedezett gumicsónakból is lóttek.

Ákos a lányra kiáltott.

- Feküdj vissza! Én majd... - hangja elakadt, akaratlanul a balkezéhez kapott.

- Eltaláltak? - sikított fel a lány visszafogottan.

- Feküdj, gyorsan feküdj vissza! - utasította válaszként.

A lány nem fogadott szót. Felkapta az árván maradt evezőt és két-ségbeesetten evezni kezdett vele.

- Hol sebesültél meg? - kérdezte meg valamivel később Ákostól, majd választ sem várva, gyorsan hozzátette: - Feküdj le, egyedül evezek!

Ákos nem fogadott szót, viszont szemmel láthatón elgyengült, mire Magdolna elengedte az evezőjét, felugrott és melléje guggolt, ám a férfi épp kezével visszatartotta.

- Ne-ne-ne! Maradj veszteg, majd én evezek!

Evezett is. Nagyon meglátszott rajta, minden egyes mozdulata kiabált, hogy ereje utolsó maradványait is igénybe kell vennie, másként összezsuklik.

- Ülj le a fenékre, beköttek! - szólt rá a lány rövidke szemlélődés után.

Ákos a fejét rázta. Falfehér arcán savanyú mosoly virágzott, miközben a víz fölé hajolt. Múltja egyetlen örvénnyé változott: a kis örvények, az óriási, kísértetiesen fénylő víztükör színén s néhány átbukó hullám. Mindezeket élete történetének nevezte, felszíne viszatükröződött az emlékezetében, mint futó fénypontok, amelyeknek, háborgó felszíne alatt végtelenség és csend honolt.

- Az élet olyan Magdolna, mint egy színpad - sóhajtott fel ezalatt. - Az enyém a harmadik felvonás végénél tart. Nemsokára megszólal a gong és a függöny lehull. Uram, a végtelen Jahve akarja, hogy ne kerüljek élve a kezükbe. Hazahív. - A lányhoz fordult. - Neked viszont élned kell! Túl kell élnie valakinek, a Mindenható választott népének tragédiáját, aki elmondja a történeteket, hogy milyen szadista módon gyilkoltak meg bennünket.

Magdolna annyira sírt, hogy az egész teste remegett.

- Ne sírj! - hörgögte Ákos elhalón. - Ugorj ki a csónakból, és ússzál ki a partra! Én, ezalatt elcsalom őket. Ne félj, lesz annyi erőm!

- Félrebeszélsz... - Nem folytathatta, mert Ákos váratlanul elkapta, és egyszerűen kifordította a csónakból, bele a vízbe.

- Isten veled, Magdolna! Mondj értem Kadiszt! - Mást is mond, ha közben újabb lövés nem éri, amitől a hangja véglegesen a torkában rekedt.

Némán zuhant a csónakba. Gyűrött rongycsomóként hevert a deszkákon. Arca a csónak fenekéhez nyomódott. Egyszerre, s áthághatatlan sötétbe botlott. Felkapta testét az éjjeli tó, miközben csónakját, ringón sodorták tova a hullámai. Ilyen-olyan emlékek suhantak át, mint apró s nagyobb ködpamacsok a víz fölött, végül minden elcsendesedett. A hullám, amely felkarolta előbb, a hátára vette és mind följebb és följebb emelte. Messziről suhant feléje, a kipuhatolhatatlan végtelenség méltósága, hogy átadja az örökkévalóságnak, ahol nincs többé fájdalom, csak öröm s béke. Egyetlenegy vágya maradt csupán, holtta merevedett testének: várni, hogy igazságot szolgáltatson az idő: vére visszahulljon a gyilkosaira...

Magdolna apró karcsapásokkal, úgynevezett kutyaúszással úszott, szinte állt a vízben, csak a feje és a két tenyere látszott ki, olykor-olykor, amelyekkel a vizet paskolta. Szándékosan úszott így, nehogy felfedezzék, ám alig távolodott el a csónaktól, őt is találat érte. Mel-lénél tompa ütéset érzett. Nem nagyon fájt, viszont erőteljes fulladás kínozta: mintha lepedőbe csavarták volna a testét, hogy összeroppant-sák. Mindezek ellenére csak egyetlen pillanatra torpant meg, felszisz-szent, és életösztonétől készletve tovább paskolta a vizet. Később, ri-adtan hátralesett. Sötétvörös csíkot húzott maga után, tehát erősen vér-zik. Behunyta a szemét, és ösztöneire hagyatkozóan úszott tovább.

Csakúgy, mint előbb Ákos fülében: zümmögve duruzsoltak az em-lékei. Arcok, hangok tűntek fel, foszlottak semmivé. Megpróbált beléjük kapaszkodni, visszahúzni, testi-lelki fájdalmat okoztak: múlt-ja kízó sebekké változott, valamennyi érintése fájdalmat okozott, amiért minduntalan feljajdult.

Az előbbi „ólomesó” végre elállt.

A tizedes néhány perc múlva nagy hangon jelentette a parancsnokának.

- Hadnagy úrnak alázatosan jelentem, az akciót befejeztük. Az egyik meghalt...

- Holtteste? - kérdezett közbe az.

- Most hozzák fel a csónakból.

- Nő, vagy férfi?

- Harminc év körüli, fekete, göndör hajú, kampós orrú férfi. - Olyan élvezettel sorolta, mintha lelőtt, kapitális szarvasbikáról beszélne.

- Másik?

- Lány volt. Lövést kapott. Kibukott a csónakból, és a vízbe fulladt. Vértörökre festődött körülötte a víz. Egyik cipőjét, erről tudni, hogy nő: asszony vagy lány, a csónakban találtuk meg. A másik a lábán maradhatott s a mély vízbe veszett.

- Alaposan átnéztek mindent?

- Centről centire, hadnagy úr! Még az evezőkkel is felkavartuk a vizet, ám annyira mély, hogy nem értük el a fenekét.

- A bűnjeleket: azt a bizonyos cipőt, a házból a női ruhát, mert igaz van, nő, lány volt, bögréket, az eperfáról a viharlámpát...!

- Az utolsó darabig, összeszedünk mindent!

- Köszönöm. Az akciót befejeztük.

A tizedes nagy ügybuzgalommal tovább viharzott: A mai nap csillogot termett. Még a kezét is összetörölgette örömeiben. Mit törődött azzal, hogy a háborút elvesztették, s az a csillag, egykor nagyot koppanva fejbe csapja majd!

Zsiga László, összeszorította a szája szélét, és a halóri házra lesett.

Én betartottam a szavamat. Három napot adtam nekik. Hogy e három nap utolsó huszonnégy órájából még két egész óra hiányzik? Istenem, nem mindenkinek jár pontosan az órája. Kinek késik, kinek siet, amint most az enyém is!

Dunai Miklós már majdnem aludt. Az ajtó felől neszt hallott. Álmosan felült, és fülelni kezdett.

Macska? Nekem nincs macskám! Anya a másik házban lakik, egyébként is ő kopogtatna. Csak nem a csendőrök keresik, amint már annyi éjjel, hogy kihívják valakihez.

Felugrott, az ajtóhoz osont, és hallgatódzott. Enyhe szuszogást hallott, mintha a másik oldalon is hallgatóznának.

Visszasietett az ablakhoz. Óvatosan, maga sem tudta miért ez az óvatossága, kinyitotta, és az így keletkezett résen kinyújtotta a fejét. Senkit, semmit sem látott, mégis a lehető legnagyobb óvatossággal lépett ki az ablakon az udvarra. A fal mellé lapult, és megkerülve a házat az ajtóhoz lopódzott, ahonnét előbb azt a furcsa neszezést hallotta.

Még a lélegzete is elállt, amikor hirtelen felkattintotta a magával hozott elemlámpáját, s felismerte a sáros, a véres és teljesen elázott ruhájú szerelmét: Tiller Magdolnát.

Az ajtó előtt feküdt a földön. Feje a küszöbön pihent, két kezét a melléhez szorította.

- Magdolna! - rebegte mindenét felrázó megdöbbenéssel, majd semmire sem gondolva, lehajolt, és a karjába vette. - Mi történt veled?

- Rajtunk ütöttek. A nádas ég. Ákos halott. Én megsebesültem...

Miklós mialatt a lány beszélt, már indulni kart, de meggondolta magát.

Az ajtó zárva, a kulcs belülről van bedugva a zárba.

Magdolnát gyengéden visszarakta a földre.

- Kinyitom az ajtót - közölte vele ezután.

Ugyanazon az ablakon ment vissza, amelyen kijött. Kezei remegtek, lábai elerőtlenedtek. Alig tudott járni, ezért mire kinyitotta az ajtót, a lány már állt. Az ajtófélfának támaszkodott, ám annyira gyenge volt, hogyha nem kapja el, elzuhan. Egyik kezével átkarolta, a másikkal világított, és betámogatta a szobába, ahol szép óvatosan befektette a saját ágyába.

- Ne... ne! - ellenkezett elhalón a lány. A férfi azonban nem zúrt ellenmondást. - Pizkos vagyok, csupa vér s sár mindenem...

Miklós választ sem várva gyorsan lámpát gyújtott, ugyanis napok óta áramszünet volt. Visszament a lányhoz, és jobban megnézte. Arca halálsápadt, ruhája csupa lucskok: víz és sár keveréke fedett mindent, ám az a sár, most nem feketén, nem is barnán, hátborzongató vérvörösen fénylett a petróleumlámpa elernyedtt fényében.

Megfogta a lány csuklóját, és kitapogatta a pulzusát.

- Hol sebesültél meg? - súgta csupa aggodalommal.

- A mellem tájékán. Oldalról ért a golyó.

Letépte róla a ruhát, és megvizsgálta a sebet. A golyó tüdőt ért. Nem fúrta át, csak elszakított egy létfontosságú eret.

Elvérzett - csapta mellbe a fájdalom, ám az a tudat egyben újabb erőt adott kétségbeesésének: Gyorsan, gyorsan! - buzdította önmagát, de hogy mit tegyen, maga sem tudta még.

Ennek ellenére határozott, gyors mozdulatokkal dolgozott. Teljesen levetkőztette a lányt. Gondosan ellátta a sebet: lemosta, bejódózta, bekötözte, majd hálóinget húzott rá. Neki szerezte, ma éjjelre. Eddig a szekrényében tartogatta. Szólni akart az anyjának is: hozzon bort! De lemondott róla. Messze, az alsó nyári konyhában aludt, ő pedig most egyetlen pillanatra sem akarta magára hagyni Magdolnát. Megbeszélés szerint, éjfél utánra várta, most éppen éjfél volt.

- Nem ilyen menyasszonyt vártál, igaz? - suttogta a lány, kissé megkönnyebbülten, miután megitatta vízzel.

Miklós injekciót szívott fel a fecskendőbe, eközben válaszolt:

- Csakhogy itt vagy végre! Ha rám hallgatsz...

- Igazad volt - súgta bocsánatkérően. Szédült. A hang ja és az egyénisége különvált egymástól. A teste, száraz levélként libegett az őt körülengő, enyhe fuvallatban, hangja valahonnét a sarokból hallatszott vissza visszhangként. Akarva-akaratlanul Ákos szavai dongtak méhzümmögésként vissza a fülében: Az én életem a harmadik felvonás végén jár, gong, és lehull a függöny.

Jaj, még ne!

Elnyestette magát, vonásai, ha nem is nyerték vissza eredeti szépségüket, kissé kisimultak.

- Meghalok. Máris szólítanak. Ez a gong is, hallgasd csak...! A csendörök lótték le Ákost, s ők sebesítettek meg engem is. Ő kért,

hogy mondjam el neked. Másként nem jövök el. Borzasztó ami történt. A nádist felgyújtották. Mi a tavon... Két tűz közé szorítottak bennünket. Hátról gumicsónakból, előlről a partról lőttek. Úgy potyogtak a golyók a vízbe, mint a jégeső... Meghalok Miklós! Már szólítanak. Hallgasd csak: a hangok, a gong!

- Jaj, még ne!

- Ne..., nem szabad! Ne engedd el magad! Meggyógyítalak. - Közelebb hajolt hozzá. - Akarom, akard te is!

- Hiába..., végem van, nem gyógyulok meg többé. Egyre jobban és jobban elgyengülök. Oda, oda kell jutnod, hajtogattam magamban. Sikerült. Borzasztó volt... Fulladok, egyre jobban fulladok...

Miklós gyengéden megsimogatta.

- Injekciót kapsz, ami megnyugtat. A fejedre vizes borogatást teszek. Hozok bort is. Addig pihenj! - Vérre, infúzióra lenne szükség, ami nincs - csikorgott fejében a tehetetlenség dühe, mély elkeseredéssel keveredetten. - S műtetre...

- Ne menj el. A holtak nem beszélnek. A sír néma... Beszélgetni szeretnék veled. - Fel akarta emelni a kezét. - Kint kiskert van. Oda temess! Abba a kiskertbe temess, amely az ablak alatt van. - Hangja elhalt, a fokozódó fulladástól már suttogni is alig tudott. Erősen hápogón kapkodta a levegőt. - Megígéred?

- Hogyan találtál ide? - kérdezte, csakhogy másra terelje a szót.

- Te mondtad: Rákóczi utca kilencvenhat. Az utcát egy néni mutatta meg. Beteg vagyok, az orvost keresem... Nagyon nehezen ment. Alig vonszoltam magam. Az utca kihalt, az az egy néni... Nem akartam, Ákos lökött ki a csónakból. Neked élned kell! Mondd el mindenkinek...

A férfira emelte halálsápadt, elbágyadt, egyre jobban elüvegesedő szemének derengését.

- A síromra fenyőfát ültess! Mert az mindig zöld. Gyökerei begyazzák a testemet, és én beköltözöm az ágaiba. Ezért ha megsimogatsz, engem simogatsz majd. Ha rám nézel, engem láatsz, én téged. Ujjaim lesznek, az ég felé mutatnak, hogy bevádolják a bűnösöket... Én sohasem öregszem meg, Miklós.

A férfit valósággal fojtogatta a fájdalom s a tehetetlenségének dühe, noha egyetlen pillanatra sem engedett, fel-feltörő kétségbeesésének. Lehajolt, felhúzta a lány hálóingjét, hogy beadja neki már az előbb elkészített, s még mindig a kezében tartott injekciót, ám a lány megint visszatartotta a kezét a tekintetével, mert egyébként már megmozdulni sem tudott.

- Inkább hajolj közelebb - sustorogta a fulladásától kapkodón, egyre jobban elerőtlenedve. - Hajolj inkább közelebb, és hallgasd a szívemet. Addig ne is vedd le a füledet, amíg teljesen meg nem áll. Az utolsó dobbanása a tiéd lesz..., teljesen a tiéd.

Behunyt szempillája alól könny csillant elő, pottyant le s futott végig az arcán.

- Szeretlek - lehelte a férfi fülébe.

Miklós átkarolta, és szorosan hozzábújt.

- Ne..., ne halj meg! - A hangja elcsuklott, zokogni kezdett. Hangja eltorzult, tipikus, mély fájdalommal telítődött, szívet szaggató, férfi-sírás volt. - Ne hagyj itt!

Megcsókolta. Erőt vett magán, neheze ére esett, alig győzte visszafojtani fel-feltörő zokogását. Kezét a lány hajára rakta és megsimogatta.

Magdolna ez alatt tovább sustorgott.

- Kislányként, szép menyasszonyi ruháról álmodoztam. Fejemen csipke, hajamban virág... Tudod, hogy az a férfi, akit magam mellé képzeltem pontosan olyan volt, mint te. - Újra behunyta a szemét. Újabb könnycsepp buggyant s futott végig az arcán. Jóval később nyitotta ki újra. - Csókolj meg!

Hosszú szünet után folytatta:

- A kiskertben temess el, és ültess fölém fenyőfát. Gyökere a földben lesz, de a hegye az ég felé mutat. Így a föld s az ég egybeforr velem. Az emberek mind jók lesznek. Nem lesz többé zsidó meg keresztény..., csak ember. Mert annak a fenyőfának a hegye az én ujjam lesz.

- Magdolna...!

- Ne... ne! Te most hallgasd! A szívemet hallgasd! Majd én beszélek helyetted is. Érzed, már alig ver. Egyet üt, jól érzem, kettőt kihagy. Szeret...lek...

Feje oldalra hanyatlott, szájából halk hörrenés buggyant fel. Miklós azonban úgy érezte, ez nem hörgés, hanem sóhaj volt. És az az éjjeli pillangó, amely előbb még csak az ablakban vergődött, most hirtelen kiröppent a szabadba...

Miklós elengedte a lány kezét. Az ágya elé térdelt, fejét a két tenyerébe szorította, és a lány mellére hajtotta.

Csak akkor állt fel, mire test teljesen kihűlt.

Nem sírt, mégis zokogott. Nem fogadkozott mégis megesküdött. Nem jajongott, mégis ordított szívében a fájdalom. Torkon ragadta, megforgatta, magával víve vágyait, álmait, mindazt, amiért érdemes volt eddig élnie.

Sohasem felejtelek el Magdolna!

Még ez éjjel kiásta a sírt s eltemette. Négy éves fenyőfácskát ültetett föléje. A hátsó kertből szedte ki gyökerestül...

Zsiga László hosszú lépésekkel mérte végig az irodáját, eközben így morfondírozott:

Háború van. Ha nem én,ők! Ketten élnek még, akik köphetnek: Az öregasszony és a pap. Nézzük csak, mit tud az egyik s mit a másik? - Ijedten a homlokára csapott. - Mindent, de mindent! Könnyen beleköphetnek a tálamba, pillanatokon belül halomba dönthetik eddigi igyekezetemet: Zsidó szökevényeket lepleztem az Olajos tanyán. Három napja szabad menekülést ajánlottam fel nekik. Hartl és Dobay meggyilkolását, hogy nemcsak bűnrészes, gyilkos is vagyok...

Fejét a két tenyerébe szorította, és majdnem felordított: Nem! - Tegnap még szörnyen kínoztá a lelkiismerete, de mára teljesen elfojtotta azok belső mocorgását. Előbbi egyes személye többessé változott, monológját dialógusnak vélte. Egyetlen lénye kettéválva, külön utakon járta a maga további útjait. Éhes fenevaddá változott, senkire, semmire sem gondolt már, csak önmagára: - A jelentést holnap estig kell leadnom Vitéz Borozs Lászlónak. Mi lenne, ha... - ettől a frissen pattant gondolatától egészen felvillanyozódott - már ma reggel elmenne a távirat?

Megint a homlokára csapott: Na, végre egy jó ötlet! - hörögte maga elé.

Megfordult, az ajtóhoz rohant, hogy leszaladjon a fogdába. Ezt a fogdát csak az udvar felől lehetett megközelíteni, ezért előbb ki kellett mennie a szabadba.

Közvetlenül a bejárati ajtó előtt megállt, óvatosan belesett, a mellette lévő ablakon, eközben a fejét törte.

Az állandó fogdaőr a folyosó másik végében ácsorgott. Özvegy Köves Lászlóné cellája pedig, pontosan a bejárattal szembeni ajtóból nyílik. Oda akart bejutni, úgy, hogy az őr ne vegye észre. Előbb arra gondolt, hogy elcsalja onnét. Esetleg követ dob a legutolsó ablakhoz, mire odaszalad, ő szépen besurran. Igen ám, de mi lesz, ha nem mozdul el, vagy odamegy, viszont a bejáratot is szemmel tartja? Esetleg nem sikerül gyorsan kinyitnia a cella ajtaját. Rövidke gondolkodás után a legegyszerűbb megoldást választotta.

Kihúzta magát, és határozott mozdulatokkal belépett a folyosóra. A fogdaőr megtorpant. Éjjel, a parancsnok, lent a fogdában? Egyszer sem jött le eddig! Ijedten megigazgatta a deréksziját, s merev léptekkel a parancsnoka elé vágódott.

- Katona Ferenc szakaszvezető, tisztelettel jelentem, a fogda létszáma...

- Köszönöm szakaszvezető. Fogdavizitet tartok. A tartalék kulcsokat magammal hoztam. Fél órai eltávozást engedélyezek!

A szakaszvezető óriásira nyílt pupillákkal csodálkozott a felettesére: Ilyet sem hallottam még!

- Magára bízom: itt marad s velem tart, vagy elmegy.

Katona Ferenc nemrégén került haza a frontról. Erős légnyomás érte, megsérült, kiszuperálták. Nagyon szerette az italt, ezért is rakta le, szakaszvezető létére, állandó éjszakai fogdaórságba. A világerő sem szalasztotta volna el ezt a rendkívüli alkalmat, amit Zsiga László bekalkulált a tervébe, ha fél órára is átfuthasson a szemben lévő kocsmába, amely éjfél után két órakor zár be.

- Igenis! - Gyors hátraarcot csinált, és máris rohant felfelé a lépcsőkön.

Zsiga László utána kiabált.

- Egy óra harminc, kettőkor jelentkezzen!

- Igenis! - kiabálta vissza.

Az éjjel sötét leple pillanatokon belül elrejtette, mind a kettőjüket, őt is meg a hangját is.

Özvegy Köves Lászlóné az előbb ébredt fel. Gonosz csend vette körül. A priccs szélén ült, és imádkozott. Rózsafüzére helyett - állandóan a köténye kötésében tartotta, de miközben a két csendőr felkapta, valahogyan kicsúszott, mondta is nekik, de csak kinevették - az ujjain számolta: Hüvelykujja a Miatyánk, a többi az Üdvözlégy Máriák...

... amiképpen a mennyben, azonképpen itt a földön is...

Néhány pillanatra elhallgatott. Az felé emelte szomorú, elgyötrődött, összegyűrődött redőkkel tele tekintetét.

- Uram te mindent érzel, tudod, mi megy most végbe bennem. Azt is, amit én nem. Te mindent látsz, azt is, amit én nem. - Letérdelt a puszta köre a priccsé elé. - De nem az én érzelmeimmel, gyötrelmeimmel, kínlódásaimmal törődjél most, hanem az övékkel, akiket én nem láthatok, nem érezhetek. Azt a két árvát nézd, velük törődj, mert én már öreg vagyok. Te mondtad: az ember élete hetven, hanem nyolcvan esztendő. Az én mécsesem kialvóban van, csak pislákol már, amíg az övék tele van olajjal. Takargasd be őket szent angyalaid szárnyaival, s vond ki körük szent malasztodat! Magamért csak annyit kérek, hogy türtöztesd meg a nyelvemet, és adjál észet ebbe a buta fejembe, amikor majd kihallgatnak! Nem kell sok, csak annyi, hogy ne mondjak többet a kelleténél!

Imádsága alatt sem nyugodott meg, sőt egyenesen félt.

Akaratlanul felkiáltott.

- Ne, Uram, ne!

Zsiga László ebben a pillanatban lépett be. Anci néni felállt. Egy pillanatra megszédült, ám nagyon gyorsan összeszedte magát. Remegése, amely Zsiga László láttán lepte el, megszűnt.

- Jó reggelt kívánok, Zsiga úr - rebegte, ha nem is felcsillanó hangon, bátran. Mit tudta ő, éjjel van-e vagy reggel. Fejét felemelte, két szemét a hadnagy arcába fúrta.

Ám Zsiga László semmit sem törődött vele. Őt most csak egy valami érdekelt, mint görényt: eltüntetni, felnyalni a véres nyomokat. Mindenre elszántan lesett az öregasszonyra.

- Köves néni zsidó szökevényeket rejtegetett. - Nemcsak a nézése, zordon dörgő hangja is mart.

Anci néni, hol őt, hol a helyiség apró mozaikkövét nézegette, miatt válaszolt:

- Milyen zsidószökevényekről beszél, Zsiga úr?

- Ne játssza meg magát, kérem! - förmedt rá az.

Anci néni szeme buzgólkodón felragyogott. Sokkal közlékenyebb húrokat pengetett meg, mint előbb.

- Ígérem, ezentúl csak a színtiszta igazat mondom. Nem azért, mintha eddig is hazudtam volna, csak védtem a szerencsétleneket. - Valami eszébe ötlött, úgy kapott utána, mint az induló villamos kapaszkodója után. - Zsiga úr három napot adott nekünk, ami még nem telt le teljes egészében. Mert a hadnagy úr nagyon rendes ember, nem fogta el őket azonnal.

- Maga nagyon sokat tud, asszonyom - förmedt rá vérmes vad ragadozóként. - Veszélyes rám nézve, ezért most meghal. Nem akarom, de meg kell tennem!

Villámokat szóró szemében vészes szikra pattant. Arcán leolvasható elszánás ült. Az előbbi szikrázó szeme bevizesedett, mint a pontyé, amitől Anci néni már nemcsak félt, valamennyi ízében remegni kezdett.

Szent ég, ez az ember megőrült!

Kiabálni, segítséget kérni akart, de egyetlen hang se jött a szájára, csak hátrált s hátrált. Két kezét védekezőn maga elé tartotta, úgy csapkodott velük, mint a madár, ha elkapják a lábát. Zsiga László, mint vérre szomjas vadállat, utána ugrott. Egyetlen ügyes mozdulattal elkapta a torkát, s összeroppantotta.

Miután az öregasszony holtan a földre csúszott a kiengedett ujjai közül, utánanézett.

Ez már nem köp, az hétszentség!

Kettészakadt énje közül egyik sem érzett lelkiismeret-furdalást, vagy örömet. Kielégült vadállatként hajolt le, oldotta ki az öregasz-

szony fejkendőjét. Rövidnek találta, ezért levette a kötényét is. Mind a kettőt csíkokra tépte, amelyeket sorjában összekötözte, a végére hurkot, és a halott fején át a nyakára erősítette. Ezután ismét felegyenesedett, és szabad végénél fogva, úgy amint volt, nem ember, dögölt kutyamód, végig csúszva a kövön, az ajtóhoz húzta, és rákötötte a kilincstre.

Úgy lógott rajta, mintha ülne.

Miközben kinyitotta az ajtót, a kilincstre akasztott holttest, vissza és oda, valósággal körbesöpörte a követ.

Az ajtót nem húzta be teljesen maga után, résnyire nyitva hagyta.

Nem felejtette el, terve volt vele.

Végigjárta a többi cellákat is. Csak két cigány ült bent. Böhm Ákos holttestét, az egyik üres cellában helyezték el. Újságpapírt raktak alája, nehogy bepiszkolja a követ.

Ő a fejét is letakarta.

Régen végzett. A folyosót is végigjárta néhányszor, mire Katona Ferenc szakaszvezető megérkezett. A parancsnoka elé pattant, és csillogó szemmel, erősen nyiladozó hangon jelentette:

- Hadnagy úrnak alázatosan jelentem...

Annyira dőlt belőle a szeszszag, hogy Zsiga László önkéntelenül elfordította a fejét, s ráfordult:

- Leheljen rám, ne szembe, oldalról!

- Huhh! - lehelte az.

Zsiga László kétértelműen figyelte az arcát, miközben rászólt:

- Mi jár annak, aki szolgálati ideje alatt iszik?

- Fogda - jelentem alássan.

- Úgy van. Mikor járt utoljára az egyes cellában?

- Úgy... félórája.

- Hülye! Itt sem volt akkor.

- Igenis, nem voltam itt.

A parancsnoka közelebb hajolt hozzá, és ráfordult.

- Az öregasszony felakasztotta magát. Hogyhogy nem vette észre?

- Imádkozott, állandóan imádkozott. Térden ülve... Utoljára aludt.

Nem folytathatta, mert a parancsnoka elkapta a zubbonyát, és meg-
rázta.

- Szóval fogda jár annak, aki szolgálati ideje alatt iszik?
 - Igenis, fogda, jelentem alássan!
 - Hadbírótság, hadbírótság, szakaszvezető!
 - Az nem válaszolt. Bambán, együgyűn bámult továbbra is a felettesére. Részeg volt, azt sem tudta mi történik körülötte. Neki ugyan szónokolhatott most a hadbírósról.

- Mars be a cellába! - Meglódította, az az ajtónak zuhant, s nyekkenve csúszott le a köre, ahonnét úgy pislogott fel a parancsnokára, mint a béka.

Zsiga László nem törődött többé vele. Felszaladt a lépcsőkön, és jól megjátszva a felháborodottat elkiáltotta magát:

- Főtörzsőrmester!

- Igenis! - hallotta a kapuból vissza, ugyanis az éppen indult haza. Már tizenkét óraker lejárt a szolgálati ideje.

Miután melléje ért, néhány szót váltottak, majd útnak engedve, felrohant az irodájába...

A város plébánosa, jelenleg káplán nélkül, egyedül látta el, több felé ágazó dolgát, szolgálta ki híven s odaadón, nagy buzgalommal a híveit. A káplánját, ugyanis behívták katonának. Jelenleg hadi lelkeszként szolgált valahol a fronton.

Testileg-lelkileg elfáradtan, mostanra igen álmosan, éjfél után három óráig várta Böhm Ákost és a kísérőjét. Eddig úgy, ahogy csak állta, mostanra azonban elfojthatatlan álmoság lepte meg, amiért úgy, amint volt, ledőlt a pamlagjára.

A villanyt egész este nem gyújtotta fel, noha a város többi részétől eltérően e szakaszon még nem kapcsolták ki az áramszolgáltatást. Az udvari, bejárati kiskapuját szokása szerint nyitva tartotta, ez alkalommal, kivételesen nem reteszelte be a lakása ajtaját sem.

Azt még hallotta, hogy a templom toronyórája egyet - a fél négyet ütötte el -, nyomban rá elaludt.

Hirtelen rátörő álma a karjaiba kapta, felemelte és felrepítette a torony legtetejére.

A kereszt talapatára állt, és hangosan imádkozott.

- Taníts meg, Uram a kereszt dicsőségére. Taníts meg becsülni a tövisemet. Taníts meg hozzád ragaszkodnom szenvedéseim útján járva a magamra szabott kálváriámat. Hadd tapasztaljam meg, hogy a könnyeinkből fakad a legszebb szivárvány...!

Pontosan ez este olvasta ezt az imádságot. Nem tudta: álmódja-e, vagy még mindig az imádságoskönyvecskéjét bújja, lapozgatja. Állni sem először állt ott, talán nem is véletlen, hogy az álom mindent betakargató, bút eloszlató tündére éppen oda repítette fel. A torony keresztje, pontosan négy évvel ezelőtt, hogyan s mint megdőlt. Budapestről lehozott szakemberek állították helyre. A tornyot körül állványozták, ő egyszer csupán kíváncsiságból felmászott oda. Gyönyörű, sosem elfelejthető látvány tárult eléje. Hosszú percekig gyönyörködött az eléje táruló látványban. Azóta is sokat gondolt rá...

Az utat leste. Anci nénit és Böhm Ákost várta, hátha innét előbb felfedezheti őket, mint másként! Addig-addig nézte, kutatta a meszesességnek ezt meg azt a pontjait, amíg egyszer csak, meg nem látta őket.

- Jönnek... - mire fel visszatarthatatlan, leküzdhetetlen félelem fogta el.

Van olyan hit, amely félelemből fakad, és van olyan hívőség, amely a hit forrásából táplálkozik. Az ő hite innét eredt, azért előbbi félelme csak pillanatokig tartott. Füle megcsendült. Szózatot hallott: a félelemnek a lelkét adtam-e nektek? - ilyenfélét.

S ő nem félt tovább. Álmában Anci néni egy idegen férfival az oldalán ballagott a kapu felé. A férfi szakállas volt és sarut viselt, úgy nézett ki, mint Jézus Krisztus a szentképeken, amiért önkéntelenül keresztet vetett.

Anci néni a nyitott kapura mutatott: - Itt lakik a plébános úr! Ő a torony legtetején állt. Éjjel volt s sötét, ő mégis mindent, a legapróbb részleteket is látta és halotta suttogásukat, még a lépteik koppanásait is. Ruhájuk suhogott, holott nem is ruhát valamiféle fehér, az Úrjéskorabeli leplet viseltek.

A kaput tárva hagyta, érdekes, a kilincs, Anci néni nyomta le, most mégsem engedett.

Ő kiabálni kezdett.

- Ne... ne! - maga sem tudta miért ne. Nyomban rá, mindenről elfeledkezően rohanni akart feléjük. A talapzat váratlanul megingott alatta, s lassan kicsúszott alóla a keresztet tartó rézgomb is, noha az előbb nem is volt ott, s ő zuhanni kezdett lefelé. Érezte a szél suhogását, hallotta saját testének huppanását, amint a földre zuhant.

A kanapé szélét szorosan megmarkolta, és felébredt.

Felült, és megdörzsölte a szemét.

Zsiga László csendőrpapácsnok állt az ajtóban, más senki.

Az álmában beszélő, álmából lassan ébredező papot nézte.

- Vár valakit, precízebben: valakiket, plébános úr? - érdeklődött kisé később, nyílt cinizmussal.

A pap azon törte a fejét, hogy mindez, ami itt történik, előbbi álmának folytatása-e vagy valóság?

Nem töprengtetett sokáig, mert Zsiga László megsürgette.

- Nos?

- Csak álmodtam, parancsnok úr.

- Az álom a lélek tükre. Ez a tükör pedig mindig a valóságot mutatja: az énünket.

- Már amelyik - kedélyeskedett a plébános, teljesen magához térve, erőltetett humorral, holott valójában, nagyon megrettent. Még mindig a szemét dörzsölgetve folytatta: - Például a borotválkozó tükröm, töknagyságúra kinagyítja az arcomat, holott sovány ember vagyok.

Felállt, és végigsimogatta a ruháját. Zsiga László tettetett megütközéssel lesett rá.

- Maga ruhástól aludt, plébános úr - fakadt ki végül is.

- Olvastam, közben elszundítottam.

- Ejnye, ejnye, plébános úr!

A plébános előbbi riadalma tovább fokozódott, mert teljesen megbizonyosodott, hogy Zsiga László a zsidó menekülteket keresi. Legáltalábbis miattuk kereste fel őt. Ami nem jelent jót. Visszafogott lélegzettel hallgatta:

- Eddig azt hittem, a papok mindig igazat mondanak. Főleg nekem, mert vagyunk mi olyan viszonyban, hogy ne kerteljünk egymás előtt.

Cinikusan megfenyegette, amiről a pap azt állapította meg, hogy nemcsak a szavaiban, a mozdulataiban is kegyetlenség tüzel.

A plébános válasza helyett a mécsesére pislantott. A sarokban lógott alá, le a mennyezetről, egy hatalmas kereszt előtt, amelynek a tövében imazsámoly volt. Alig pislákol, csak az árnyékokat szaporította, valószínű kevés volt már az olaj a tartójában. Ezután a villanykapcsolóhoz lépett, ám Zsiga László váratlanul az útját állta.

- Kár a fáradtságért, áramszünet van.

- Ezen a környéken még nincs.

- S az elsötétítés, mert a spaletták... - húzta a hangját, mígnem a plébánosra bökött a mutatójával. - Hol van az a könyv, amelyet olvasott?

Az nyíltan összerezzent. Néma megrökönyödöttséggel bámulta Zsiga Lászlót, majd az íróasztalára mutatott, ahol az elmaradhatatlan breviáriuma, félig kinyitva hevert. Hosszú időbe telt, mire összeszedte magát, de még akkor is csak hebegni tudott.

- Szeretném megkínálni valamivel a parancsnok urat - találta fel magát végül is, ehhez viszont fel kellene gyűjtanom a villanyt. Jó, előtte behajtogatom a spalettákat, tessék, addig helyet foglalni!

- Ne... ne! Beszéljessünk előtte, így, ebben a fényhomályban!

A plébános tovább remegett. Kifejezetten rettegett most a mindenre elszánt gyilkostól, főleg, ha arra gondolt, hogy Anci néni és Ákos minden egyes pillanatban megérkezhetnek. Mert most már egészen biztos volt, hogy Zsiga László miattuk kereste fel ez éjjel. Csak azt nem tudta, hogy honnét s kitől szerzett tudomást róluk ez a ravasz féreg.

Ez a tudat még jobban megdermesztette.

- Tessék kérdezni, vagy elkezdni, nekem ugyanis mindegy.

Zsiga László jól tudta, a pap tud róla a legtöbbet, majdnem mindent. Abból a bizonyos levélből Hartl és Dobay gyilkosait, őt is ismeri. Csak ő ismeri.

Csak az érdekelte még, hogy nem beszélt-e másnak is róla.

- Kit vagy kiket avatott be a titkunkba?

- Senkit - vágta rá a pap. Meg is bánta azonnal, ugyanis úgy olvasott Zsiga László sötét arcán, mint a könyvből. Ha titkolózik, időt nyer, és könnyen félrevezetheti ezt a vérszomjas vadat. Megmentheti Ákos és Anci néni életét.

Szólni akart, folytatni, Zsiga László azonban megelőzte.

- Akkor már csak ketten tudunk a zsidó szökevényekről.

- Ketten, és a többiek?

- Halottak, viszont - egyetlen mozdulattal előrántotta zsebéből a pisztolyát - nemsokára egyedül leszek. Én pedig holt biztos, hogy nem fecsegek!

A plébános, természetes emberi adottságából adódón, a menekülési lehetőséget keresve körüllesett.

- Mit akar tenni? - rebegte eközben a hirtelen rátörő ijedtségétől rekedten. Két kezét védekezőn maga elé tartotta.

- Lelövöm, és úgy állítom be, mintha önkezeivel vetett volna véget életének.

- Öngyilkos, egy pap? Nem! Kérem, ne csúfoljon meg! Megölhet - arcán enyhe bizakodásának szele rebbent, öltött testet néhány pillanatra. - Ugye, csak tréfál, Zsiga úr? Mi mindig jól megvoltunk egymással. Sokat beszélgettünk az angol megszállásról, akiket olyannyira várt.

- Az angolokat - vágott közbe az, s nem az oroszokat. Imádkozzék!

Kegyetlen elszánással a plébánosra szegezte a pisztolya csövét.

Szadista, még élvezi is! - csapta a rádöbbenés mellbe a papot, önkéntelen hátrálása közben. Ám, hamarosan belátta: semmi eshetősége nincs a megmenekülésére, ezért bátran, mindenre elszántan megállt, és egyszerre nézett Zsiga Lászlóra és a rászzegezett pisztoly csövébe.

- Az én lelkiismeretem tiszta. A parancsnok úré viszont nagyon, de nagyon szennyes. Tudja ki valójában maga? Aljas gyilkos. Szadista menyét...

A pisztoly csövéből hosszú lángnyelv csapott ki, a durranást a fejébe csapódó golyóval együtt észlelte. Szeme felakadt, szájából angyalszárnyakba kapaszkodón sóhaj röppent. Szemei felakadtak, a levegő elfogyott, arcának vonásai egyetlen gyilkosa fejére szálló átkokat formáló vonásokká merevedtek, ám beleveggyült azokba némi rácsodálkozás vonása is: Mégis, csakúgy, ennyire vandál módon! Majd kicsúszott a talaj a talpa alól, s előrebukott a teste.

Zsiga László föléje hajolt. Valamit igazított a testén, majd egy másik pisztolyt vett elő a zsebéből, és melléje rakta a padlóra.

Miközben a halottat nézte, megkísérelte maga elé képzelni bensőjének keresztmetszetét. Rózsaszín és sárga plecsniket látott, idegrendszerére, mint rothadó belek, foszlós, vastag, rusnya kígyókként hálózta be valamikori emberi képét.

Vajon, mi megy végbe benne? A távoli naprendszerrel is többet tudott most, mint saját magáról, arról a kibelezett, ocsmány képről. Ő, mint szubjektív lény megszűnt alanya, élettelen tárggyá változott. Azt sem érdemelte meg, hogy fenevadnak nevezzék, silányabbá, közönséges leköpni való mocsokká vedlett át a teste a holtában is tiszta pap mellett.

Még egyszer körülnézett, hogy jól van-e elrendezve minden, majd, amint idefelé érkezett, megnyúlt féreg módjában kilopódzott a házból.

Zsiga László a magyar királyi csendőrtiszt, másnap korán reggel telefonon hívta fel Vitéz Borozs László megyei parancsnokát, és szépen megetette vele azt az undorítón bűzös levest, amelyet az éjjel főzött, négy tisztességes és ártatlan ember életének kioltott lángjainál.

Vitéz Borozs László a hírt táviratilag adta tovább a Magyar Királyi Csendőrnyomozó Budapesti Alosztálynak, az pedig a nemrégiben létrehozott államvédelmi központnak. És, másnap az újságok címlapján öles betűkkel szedve, de bementa a rádió is - nyilván, hogy eltereljék a harctérről érkező igen lesújtó híreket - teleszórták az országot hamis hírekkel.

„Veszedelmes, több csendőr s főjegyzőgyilkos, zsidó szökevényekből és egyházi személyekből álló bűnbandát számoltak fel Szécsányban. Vezetőjük: doktor Rimóci János katolikus plébános, öngyilkosságot követett el. A zsidókat rejtegető, özvegy Köves Lászlóné, halőr, a börtöncellájában felakasztotta magát. A három, egyik budapesti gettóból, több ór megsebesítése után, megszökött zsidó szökevény, tűzharcban elesett.”

Dunai Miklóst, rá negyedik napra, behívták katonának. SAS-behívót kapott. Miután ő katonának vonult, az anyja félelmében, Anci néni lányának Tagló utcai lakásában kapott egy szobát.

Más menekült Budapestről, ő odahúzódott.

A szécsányi házuk teljesen kihalt. A ház előtti kiskert csendesen és mozdulatlanul vegetált tovább. A kis fenyőfácska, mély hajlongással bólogatott a most rebbenő szélben. Felfelé mutató csúcsa, mint jobb kéz mutatóujja, jeleket írt az égre.

Vajon lesz-e, aki megfejti egyszer ezeket a titkos jeleket?

1979 tele